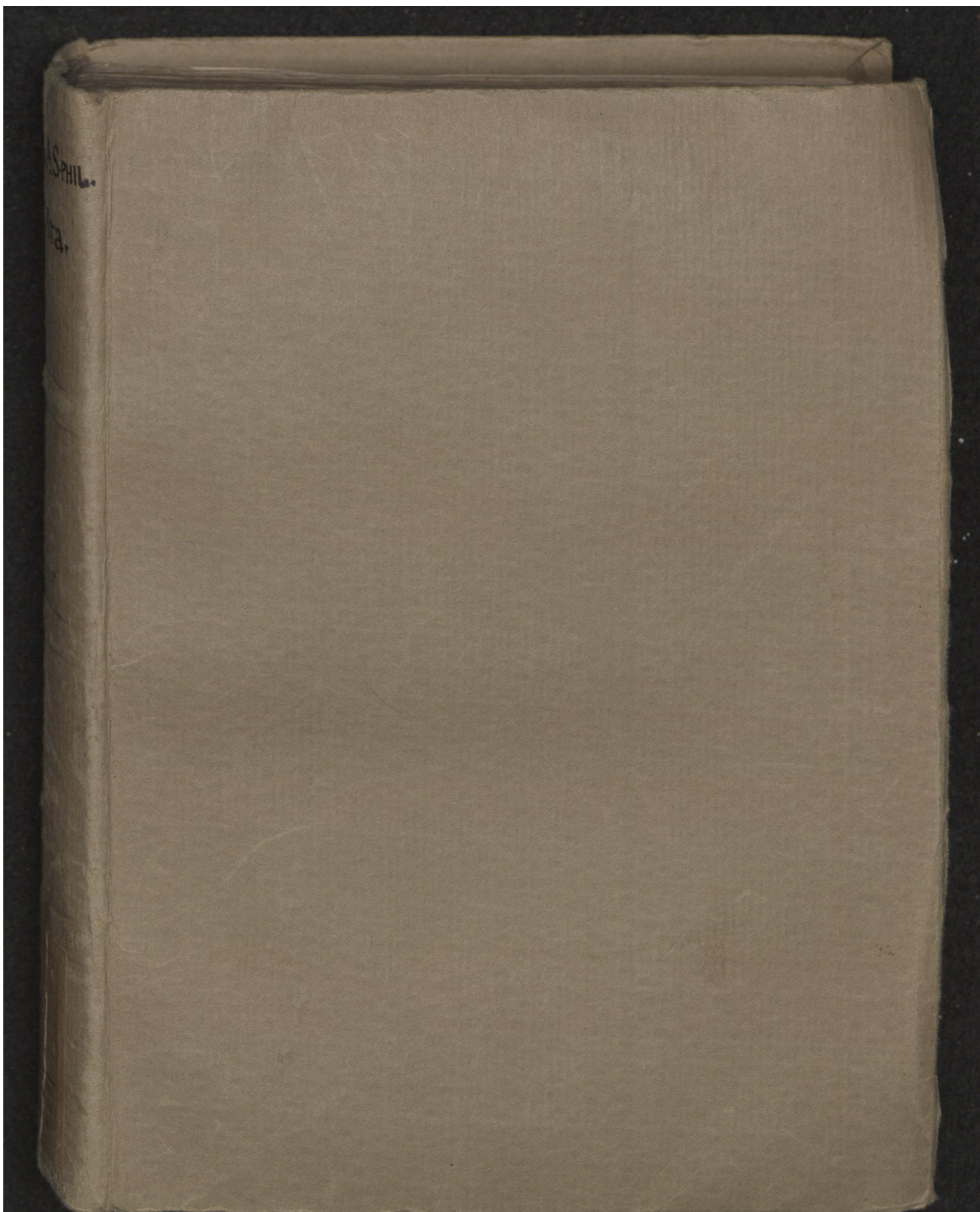
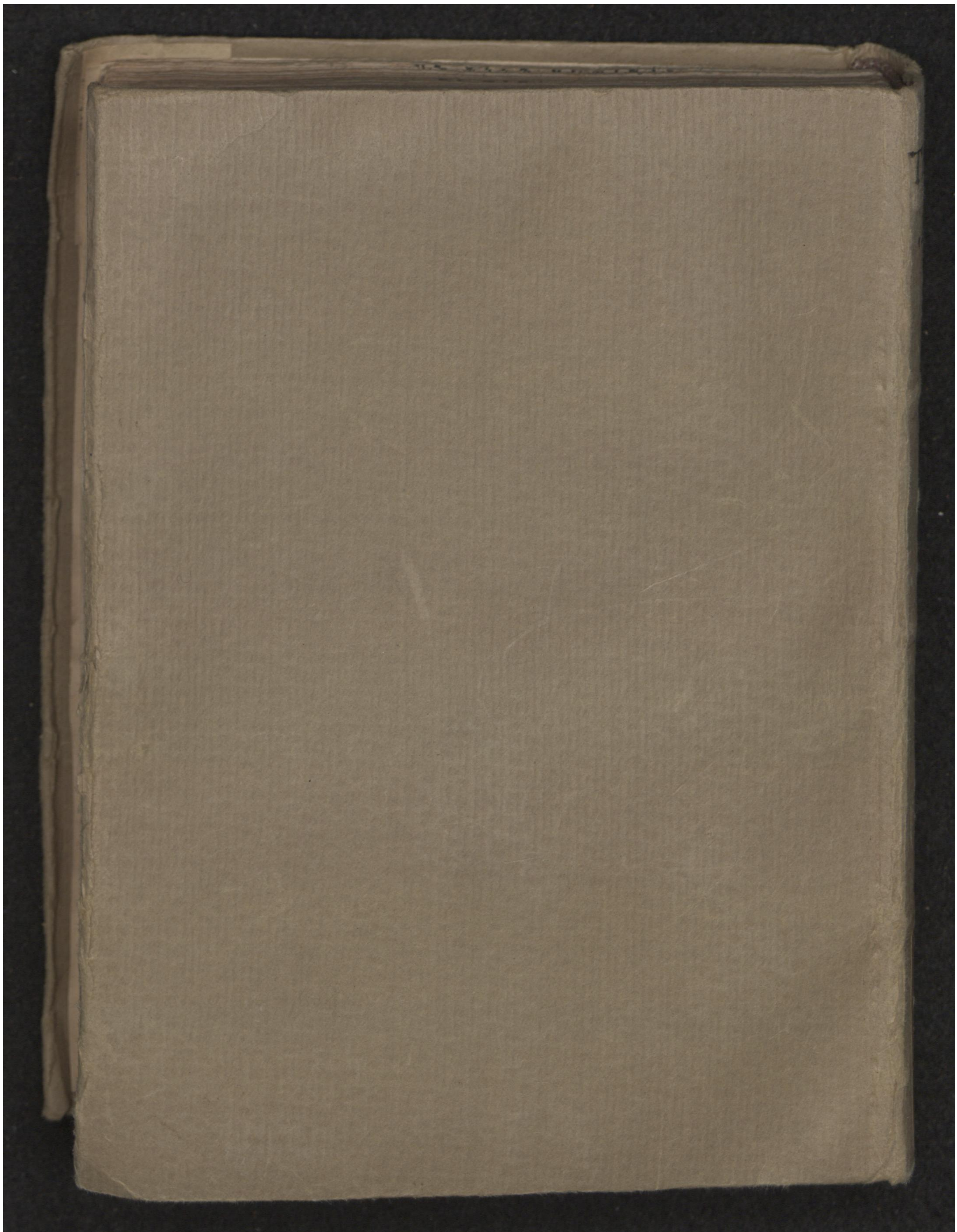
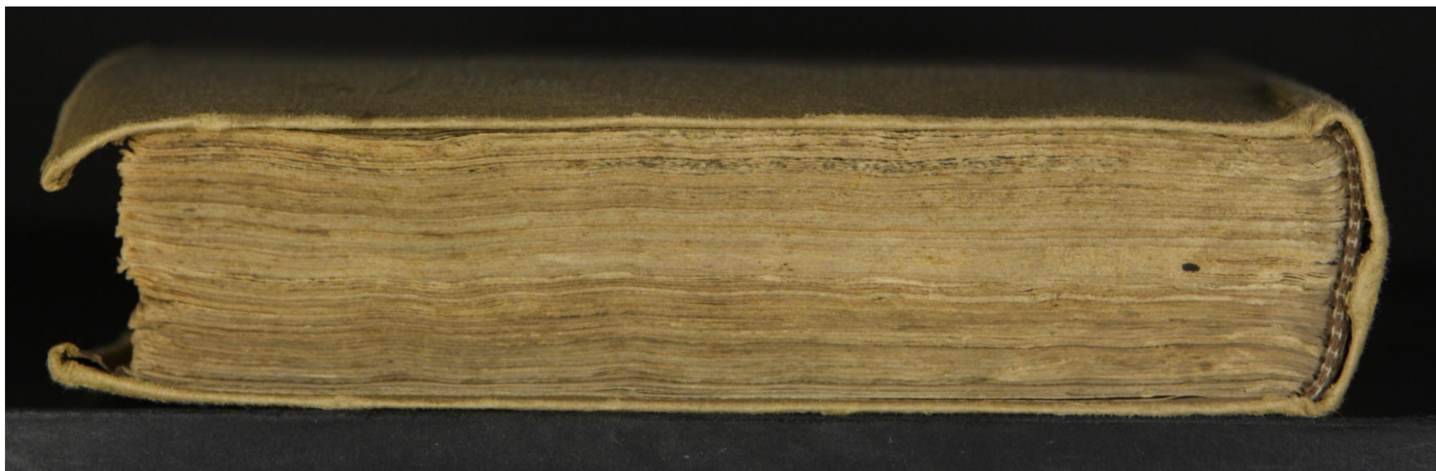

THOMAS·PHIL

De Vita.

SEBASTIANI
PAPARELLAE IN HIPPOCRATIS LIBRVM
DE NATVRA HVMANA,
COMMENTARIVS PRIMVS.

I.

VICVNQVE de natura humana altius disserentes audire consueuit, quàm ad medendi facultatem perineat; huic non est commodũ hunc meum sermonem audire, neq; enim prorsus dico hominem aerem esse, aut ignem, aut aquam, aut terram, aut quicquam aliud; quia non manifestum est unum in homine esse; sed uolentibus tamen hæc dicere permitto.

LATO in Phedro asseruit Hippocratis præceptum esse, ut de rei cuiuscunq; natura, cuius uel nos uelimus scientiam, aut artem asse qui, uel etiam alios docere, id primum inquiramus? Simplex ne illa sit, an potius multiplex: alloquitur nanq; Phedrum Socrates, de naturæ igitur perscrutatione, quid Hippocrates et uera ratio dicat attende: an non ita cuiusq; natura cogitanda est; primo quidem utrum simplex illud sit: an multiplex, de quo et ipsi habere artem, et alijs dare posse desideramus; deinde si est simplex, inuestigandum, quàm et ad quid agendum; rursusq; quam et à quo patiendo natura uim habeat, quòd si species habeat multas, his dinumeratis, in singulis similiter, ac in uno naturalis et agendi, et patiendi uis inquirenda: sine his uero progreßio tãquam cæci iter esse uidetur. Hunc eundem docendi ordinem primo physicorum Aristoteles insecutus dixit; neceße est unum esse principium, aut plura. Idem

profecto natura, et principium apud antiquos sunt, idemq; etiam est dicere,
ii. phi. tex. iii. & .x. simplex, et multiforme, quod unum aut plura: numeralia et enim nomina hoc in
loco sunt, et simplex et multiforme. Ex diuisiua nanq; methodo prisci medici, et
philosophi in cuiuslibet naturalis entis perscrutatione ab initio querunt; sim-
plex ne illorum natura sit, an potius multiformis, et utrum unum, an plura eo-
rundem dicantur principia: nam ob contradictionis dignitatem necesse est, aut
simplicem, aut non simplicem naturam esse: similiter aut unum, aut non unum esse
principium. Diuisiones nanq; scientiam parturiẽtes per contradictionem haben
tur, quoniam ineuitabiles sunt: quando nihil sit, quod contradictionem effugiat.
et quanquam enunciationes illæ contradictoriæ per se non uideantur: attamen
contradictioni æquiualent: quoniã multiplex. Idem dictũ est, quod non simplex,
i. phi. t. c. vi. et plura, quod non unum. Et quamuis ex philosophis antiquis multi plura asser
uerunt principia, et ea alij finita, alij infinita dixerunt: nihilominus omnes hi qui
plurima siue finita, siue infinita posuerunt principia, huiusmodi omnia unum
secundum genus, et potestatem dixere: proinde et bene Hippocrates more suo
breuitati studens, illos recensere nunc prætermittit: quando et hi eadem fere re-
dargutione, qua unũ tantum asserẽtes principium, confutantur: solummodo itaq;
simplicius. i. phi. c. iii. eos qui naturalium rerum unũ tantum principiũ, et naturam instituunt in præ-
senti cõmemorat: quos nunc sigillatim, idq; breuiter recensebimus: ut clarius faci
liusq; Hipp. præintelligatur sententia. Thales. n. quem primum Græcis cõmenta
tionem, hystoriamq; de natura edidisse ferunt; aquã sensilium omniũ principiũ
esse statuit, quoniam proli procreandæ aptam esse, et ad nutritionẽ, educationẽq;
conferre censuit: Item ad partum edendũ, et ad uitam cõmodissimã protulit: ete-
nim calor humido ueluti uehiculo et pabulo uitæ uiuit, et quæ interitura sunt,
prius arida, et sicca euadunt: Ita semen omniũ genitale humidum est: rursus om-
nis cibus, siue omne alimentũ est succi et humidi plenũ, unde singula eo alinutri-
riq; apta sunt: cũ itaq; aqua sit naturæ humidæ et ad cunctarum rerum formatio
nem educationemq; prorsus cõferrat, idcirco ipsam omniũ principium esse arbi-
tratus est. Hippasas autem metapontinus, et Heraclitus ephesius unum posuere
principiũ mobile, et finitum; quod ignẽ esse affirmarunt: aiunt. n. cuncta ex ignis
raritate ac densitate fieri: rursus omnia in eũ resolui: perinde atq; sit una natu
ra cunctis subiecta: nã inquiunt in ipsum atq; ex ipso mutuã rerum mutationẽ
fieri. Item si elementum minimũ est, ex quo alia oriuntur, & in quod dissoluun
tur, et ignis omniũ aliorum est tenuissimus, atq; subtilissimus, qui per cuncta re
cipitur, alteratiuus digestiuusq; omnium, ac singulorum tandem effectiuus: erit
igitur ignis præcipuus cunctorum elemẽtorum: hic quidẽ uitæ parens, ac opifex
dicitur, cum uiuentium actionum productiuum dicatur principiũ. Hi nempe unũ
elemẽtum finitum et mobile tradiderunt. At Anaximander praxiadæ milesius
unum mobile ac infinitum instituit principium ipse quidẽ primus hoc principij
nomen

nomen apud græcos usurpauit: dixitq; ipsum, neq; aquā esse, neq; aliud eorum, quæ appellantur elementa, sed infinitā quandā naturā, ex qua omnes cœli, et mundi quotquot ab ipsis cōtinentur, emanarunt: is etiā sentit, ex quibus generatio rerū esset, in eiusdē quoq; earundē interitum fieri oportere. Huic conformē nos Melissum esse dicimus (qui ex Hipp. sentētia infra) unum etiā esse principium putabat: at ex quatuor superioribus prædictis nullum: uidetur enim ipse substātiā esse cōmunem quandā cōmentatus quatuor subiectam elementis, à generatione, et interitu liberā, quæ à posteris eius sylua est nuncupata: hanc ipsamq; substantiā unum ac uniuersum etiā uocauit. Anaximanes autē Milesius; unā sane naturā subiectā et infinitā (ut ille inquit) licet non ancipitē incertamq; uelut ille, sed definitā et certā, quā aerē dixit: Item tradidit res raritate, et densitate secundum substātias differe; ignem quidē rarum fieri; uētum uero densum, deinde nebulam, qua adhuc dēsior aqua, et aqua terra, et terra lapides, ætq; cætera alia quæ his cōstant. Diogenes autē Apolloniates (ex Theophrasti sentētia) uniuersi naturā aerē esse infinitū, et sempiternū docuit: ex cuius quoq; raritate, densitateq; ac suarū affectionum mutatione aliorum formas gingi affirmauit. ex Nicolai autem peripateci mente non aerem. sed intermedium quoddā inter ignē, & aerem cunctorum elementum constituit. Terram autem, ex eo q, ad motū inepta, et ad mutationem segnißima est, principiū statuere prorsus noluerunt. et quāuis Hipp. hic testatur, et secūdo Physicorū Arist. quosdā terrā posuisse principium, cū inquit; quo circa sane hi quidē terrā principiū, et naturā esse dicunt: dicimus enim eam ibidem Aristo. enumerasse, cōcursu aliorū elementorum, et nō q, ipsa per se sola talis esse dicatur: quando terrā solā naturā esse naturaliter nullus profiteatur: etsi Hesiodus id autumet terrā primā corporū factā esse, sic. n. antiquā, et popularē contingit existimationē esse: primo methaphysices refert philosophus. pariter quoq; et si eam solam naturam esse ex priscorū uolūtate Hipp. hic recenset non nisi iuxta opinionē, & legū sententiā, et non secundum naturaliter loquentium mentē, id enunciat. in hunc quippè modū, hi qui dixere, unū esse pricipium, diuisi reperiuntur. De his uerò omnibus et eorundē sententias insectantibus &
» ausculmantibus, in præsentiarum Hipp. sermonem habet; cum dicere exorditur.
» Quicūq; de natura humana altius differētes audire cōsueuit, q̃ ad medicinā per-
» tineat, huic non est cōmodum, hunc meum sermonē audire. Etsi his uerbis nullū hic procemium Hipp. facere uideatur: eo tamen demonstratiui generis ipsum uti dicere poßumus, quo philosophi, ad scopum illius, qđ pertractare cupiunt, explicandum, et à quibusdā, quæ ab opere aliena sunt, dehortādum, præcipuè utuntur: hoc enim procemij genus, finem Cuius gratia oratio est instituta, breuissimè cōpræhendit, alienaq; ab illo dehortatur. Cū itaq; Hipp. intentio sit de hominis natura sermonē habere: atq; multa de ea, ab antiquioribus prauè dicta, ab hoc opere amouere: breuiter in præsenti præfatur: simul libri intentum explicans, et antiquos ab hac doctrina dissuadens et repellens, qui longius à uero et q̃ ratio me

Duo genera procemiorū alterum phylosophorum alterum rhetorum Isoc. de laudibus Helenæ.

dicinæ postulat, disputationẽ de natura abducunt. Proinde et hos primo alloquitur, qui alicui prædictorum propriæ philosophandi disciplinæ, tunc temporis dicati erant. Hi altã nimium ac extraneã contra artis medicæ rõnem, et ueritatem de humana natura disceptationem audire consuerant: nã perpetuo disceptabant Vnum præcisè elementum, uerã ac totã hominis naturã esse. hoc quidem docere et disputare, altum nimirum ac extraneum ab arte medica existit, ac omnino à uero dissonans: quando ex horum positione clare sequatur, cõtra naturalium rerũ productionem, ac medicæ facultatis experientiã: Nullibi rerum generationẽ fieri, & nunq̃ è dolore hominẽ laborare: et si laborauerit, unum tantũmodo medicamentũ fore. quæ omnia à uero dissonantia sunt, et prorsus falsa iudicãtur: ut aperte infra declarabimus. Cum uerò in istis institutionibus lõgã ij duxerint cõ consuetudinẽ: et disceptandi, et intelligendi absona semper ac extranea et lõginqua ab arte medica: proinde neq; ex usu illis est, neq; cõmodũ et expediens, hanc Hipp. disputationẽ intelligere: quoniã et noua et insueta hæc ipsis erit, et pro ut quid inutile et nullius momenti existimabunt. (alia uero litera) Huius certe oratio; ut ab alijs audiatur apta non est: istorum quippe sermo (inquit ipse) qui priscorum illorum sectæ et institutioni addicti erãt, obstinate semper in eadem perseuerantes sententia, asserendi perpetuo, unã prorsus solã naturam esse: siue principium, siue elementum dixerint: nõ est idoneus, neq; dignus, ut ab alijs ascultetur, à medicis, inquam, ipsis ueram naturam entiũ insectantibus. mox addit, neq; enim prorsus dico hominem aerem esse. prisci nanq; philosophi illi ut bene scdo physicorum Aris. refert: quicquid primum principium et elementum fecerunt, id quoq; cõem singulorum sensilium entiũ naturam statuerunt: substantiamq; eam dixerunt stabilem immobilemq; permanentem, formis omnibus per se priuatam, sed ab eisdem ingredientibus exeuntibusq; omni tpe agitatam. hanc itaq; informẽ substantiam et hominis et naturalium entium oĩum ueram ac totam ꝓfitebantur naturam. alia aũt oĩa istius substantiæ informis passiones, habitus, et dispositiones asseruere: quarum eas, quæ facile adimi poterant, dispositiones appellarunt: eas uero, quæ immobiles stabilesue sunt, habitus cognaminarunt. Solam aũt informẽ substantiam prisci hi uniuersam singulorum naturam prædicabant: cuncta uero reliqua, accidentia, siue dispositiones dixerunt. quo circa philosopus, et Hipp. una inquiunt, quõ hanc primam informẽ substantiam, quã ueram ac totam corũ quæ sunt, naturam enunciant: Thales aquam, ignem Heraclitus, Anaximenes aerem, aeris, et ignis intermedium Diogenes Apolloniates dixerunt. Anaximander uero cũ Melisso unũ quoddam infinitum ac indeterminatũ, q. uniuersum et chaos nuncuparunt. Diformes ij profectò inueniuntur ad hanc unam entium naturam nuncupandam: sed unanimes et concordes ad eandem unicam tantum naturam constituendã. sed quoniam falsum omnes pronunciant: propterea et ipse dixit, neq; enim prorsus dico hominem aerem esse, aut ignem, aut aquam, aut terram. Neq; enim totam ac uniuersam hominis, sensiliumq; rerum naturam, unam

T.ix. &.x.

Antiqui dicebant substantiam & naturam entium esse informe subiectum. Sep. met. co. vii. &. viij. iiij. cœli. x. xxvij. &. ij. de generatione, com. ii.

prorsus tantum esse affirmat Hipp. sicuti illi affirmabant: et rōnem addit: quoniã
» manifestum nõ est, unum in homine esse: nam clare mox infra ipse demonstrabit
tum hominis tum naturalium rerum oīum duas potissimas naturas eße: materialem unam, formalem alteram. Cum itaq; hoc euidens et clarum sit, et in hominibus, et ingenitis alijs sensilibus duas præcipuas naturas eße: bene igitur protulit, nõ manifestum esse, unam prorsus in homine naturam fore: qñ hæ duæ maximæ ac præcipuæ reperiantur. Si duæ modo uerissimæ in animantibus naturæ manifestantur: falsum utiq; illi pronunciant eam unã prorsus esse. ultimo subiun
» xit Hipp. neq; aliud quicq̃ unum. Quod pp Anaximandrũ, et Melißum protulit: qui nõ unum ex nuncupatis elementis, sed unum quendam informem uastumq; sinum oībus subiectum, singulorum principium et naturam explicarunt. aut pp Diogenem Apolloniatem, qui medium unum quoddam inter ignem, et aerem, ex Nicolai Peripatetici mente principiũ instituit: et nõ nominatum aliquod elementum. Verborum autem seriem probè admodum Gal. interpretatur, cum inquit. Neq; enim aerem esse prorsus hominẽ dico: nõ hoc affirmat (ait ipse) q̃ nõ prorsus sit in nobis aer, pariter nec q̃ ignis, aut aqua, aut terra, nam sic falsum diceret: qñ ex his oībus hominem, animalúe cõstare inferius docebit. Sed uult q; nõ ex oī parte, et penitus hominis natura aer sit, aut ignis, aut aqua, seu terra. neque ibi nõ prorsus oīmodam horum negationem dicit, sed tantummodo illorũ sinceritatem et immixtionẽ adimit: hoc quidem dicẽdi modo (οὐδὲ τὸ πάμπαν) apud Græcos nõ oīno significatur, nõ autem nulla ex parte. abnegat igitur hic Hippo. unum tantum elementum naturam esse, siue terram solam, siue aerem, seu ignem, aut aquam, id solum dixerint: cum nõ præcisè unum, sed oīa simul elementa et horum insuper temperies uera apud ipsum nuncupetur natura. ac ita ex huiuscemodi priscorum assertione, eorundemq; impugnatione naturæ modum perquirendi adinuenit Hipp. simplex ne illa sit, an potius multiplex, et si simplex & reliqua quæ superius retulit Plato. Et quoniã in istis sententijs ueteres illi pertinaces reperiebantur: hinc libere profert, (ne cum obstinatis contentionem aggredi uideretur) Sed uolentibus tamen hæc dicere permitto. Cõcedit quidem hos omnes ad libitum oīa dicere: sed postea quod modo spopondit, non ser
» uat: nam mox palam eis contradicit. pollicetur nempe se permittere istos hæc
» omnia iuxta arbitrium asserere, & merito: quando hæc ipsa medicinæ principijs aduersantur, cum enim istorum principia arti medicæ contrarientur, non utique erit aduersus eos, qui non sint medici, de re medica disputandum, sicut in non Geometricis de geometria disputare minime conuenit: latebit nanque praue disputans, ait primo posteriorum analiticorum Arist. quare et recte ipsos dimittit omnia secudum uoluntatem fari: quando et artis medicæ ij principia euertant, & diruant. Vt enim geometriæ disputatio ulterius nõ congruit aduersus eum, qui principia eius tollit: sed aut ad aliam attinet scientiam, aut ad eam, quæ omnibus est comunis: sic nulla est aduersus eum ratio, qui medicæ facultatis

Cap. xj.

Primo phy. tex. viij.

Principia elidit. uerumenimuero ipse (istorum forsan celebritate commotus) promißis minime stat: nam hic infra in primo aggressu suæ tractationis ipsorum rationes diminutas, & absonas indicat: easdemq; (communioris scientiæ habitum induendo) prorsus diruit. Hanc raciocinandi formam primo physicæ auscultationis in Parmenidis & Melissi rationum confutatione imitatus fuit Aristoteles: (qua hic Hippocrates utitur) præfatus nanque ab ipso statim initio, quòd considerare quidem si ens unum sit & immobile: non est de de natura considerare: atque hoc etiam deinde demostrato: & proinde quòd neque sit opus ratinibus Melissi & Parmenidis contradicere: quando utræq; sint manifestò absurdæ: attamen mox in illius libri progressu eos insectari deprehenditur. Eodem nempe modo Aristoteles, ac Hippocrates egit: ut potè qui (tam & si modò innuat illos, qui aiunt unum esse elementum, eo medicinam destruere ac lacerare: ut neque operæpretium sit, ut horum sermo à medicis auscultetur, neque medicorum ratio ab ipsis audiatur) eorum postmodum sententias clare & aperte refellit. quòd uero & naturalis scientiæ ut Aristoteles, & medicinalis, quemadmodum Hippocrates, principia euertant: qui unum omnia eße dicunt, perspicuum existit: quoniam naturalis scientiæ principia & esse, & cognitionis, aiunt Peripatetici, motum, & transmutationem esse: & plura fore naturalia corpora: & horum unum quodque motus et mutationis principium obtinere, Naturamque æqualiter & formam, & materiam esse: ut unicuiq; ex rerum euidentia innotescit. Quòd si unum est solum ens, & unum uniuoce omnia (ut illi edocent) dicuntur, ista omnia è medio tolluntur: ut clarè infra demonstrabimus. Pari modo alterationem, permutationem, et multa corpora esse inuicem transmutabilia, sanitatis, et ægritudinis in se ipsis impetum, et inclinationem habentia, et cognitionis, & esse, artis medicæ principia profitemur: quādo et ipsa quoq; circa ea quæ generantur, et co rumpuntur, suum perpetuo exhibeat ministerium. si igitur hæc nō concedantur esse, simul et ipsa destruitur. Præterea modi curationū, qui uarij sunt, et multifor mes, hi quoq; ab illis qui unū ens, esse omnia arbitrantur, euertuntur; nā uel nihil omnino corpora nostra patientur; uel si patientur, unū solummodo patietur: qua re et unum erit medicamentū, una ægritudo, unus medendi modus: Quod si uerū sit, perit tota facultas medica: quoniā cum multa sint medicamenta, et multæ morborum formæ; difficultas medendi est, id qđ sit unicuiq; morbo opportunum adinuenire: at cum una tantummodo fuerit ut morbi, ita etiam remediorum ratio; nullum relinquitur amplius curādi periculum: et unicuiq; ars medica in promptu facilisq; foret. Operepræcium itaq; fore Hippocrates existimauit ultra artis propriæ munus, communioris facultatis formā suscipiens, perquirere, utrum unum simplex humanum corpus sit, an potius multiplex, qđ præcipuum eius quæ situm esse scientifica methodo perquirendum, dubio procul affirmamus. deinum contra hos prosequitur dicens.

Primo phy. t.c. viij. et t. xj. ij. phy. t. i. et. viij. ph. te. xxij. & xxiij. Primo. met. tex. xlj. iij. met. te. xvi. primo phy. t. xxv. Quatuor. s. elementa. & quatuor humores. Gal. libr. i. &. ii. de elementis.

II.

At uero talia dicentes mihi nõ recte rem cognoſcere uidẽtur. Nam cum idem ſentiant, idemq; cõcludant, loquuntur tamẽ diuerſa: aiunt enim unum quid eſſe quodcunq; tãdem eſt; et id ipſum eſſe unum, et totum: iuxta nomina autem nõ cõſentiunt: etenim alius ex ipſis aerem eſſe, hoc unum et totum dicit; alius ignem, alius aquam, alius terrã. Et addit unuſquiſq; ad opinionẽ, et ſermonẽ ſuũ, teſtimonia, & ſigna, quæ nullius momẽti exiſtũt: quia enim eadẽ ſentẽtia omnes utũtur, dicũt ãt nõ eadẽ; manifeſtũ facit: ꝙ neq; cognoſcũt ipſa, quæ profitẽtur.

His equidem primis uerbis (ſicuti diximus promiſſa minime ſeruans) contra hos antiquiores irrumpit Hippo. dicens, At uero talia dicentes unum ſcilicet quid eſſe qd' eſt, ac id eſſe unum, et omne, huiuſcemodi homines non recte rem cognoſcere uidentur. Ignorantiæ nanq; nomine in hoc primo ſuo aggreſſu, hos ueteres accuſat Hippo. apertè nempè ipſos redarguens, ꝙ prauè ſenſilium entium elementa, et principia cognouerint; et hoc id ipſum maximè ex uanis et falſis eorundem ſententijs et rationibus demonſtrat. Prius.n. uanas, et deficientes iſtorũ rationes oſtendit; quæ illos inſcios et ignaros declarant: mox duabus potiſſimis demonſtrationibus eorundem ſententias prorſus falſas eße manifeſtabit. Sed antea, ex multiplici ac uaria primi rerũ omnium principij aſſertione, iſtorum ignorantiã patefacit. Cum.n. iſti omnes unanimiter unum tantum rerũ omnium elementum inſtituant et concludant: poſtea hoc id ipſum unum uariè ac diuersè nuncupent, et appellent: etenim alius ex ipſis aerẽ eſſe hoc unum elementũ dicit, alius ignem, alius aquam, alius terrã: manifeſtum ſignum eſt (inquit ipſe) ꝙ nõ cognoſcunt ea, quæ profitentur: et ꝙ propria artis principia ignorant. nam ſi cognoſcerent, et ſcirent: illud idẽ ſemper uniformiter dicerent et appellarent. Iſta quidem primi principij uaria et incõſtas aſſertio clarum indicium facit, ꝙ nequaquã ipſi illud cognoſcant. Mox uanas, et falſas iſtorum ſententias et rationes manife-
» ſtat: dicens, et addit unusquisq; ad opinionem et ſermonem ſuum, teſtimonia et ſi-
» gna, quæ nullius momẽti exiſtunt. quæ uerò ſint ſigna, et teſtimonia iſta, quæ nullius ſunt uigoris: primo de elementis ex Platonis doctrina declarat Gal. dicẽs falſas et deficientes rationes eſſe: quas nos uanas apellamus: qũ neq; ueras neq; cõuenientes inferãt concluſiones. Priſci nanq; iſti, qui aiunt unũ eſſe, quodcunq; tandẽ eſt: et id ipſum eſſe unum et totum, hoc idem cuiuslibet permutationis et generationis primum elementũ et principiũ faciunt: quare unũquodq; qd isti unum

Primo phi[...] te.c.x.& te. c.xxi.

ac totum esse asserunt, ex eo, q cuiuslibet transmutationis, et generationis principium existit, id concludunt et asserunt. Vnusquisq; igitur qui certum quoddã elementum, hoc unum ac totũ fore existimat, testimonio cuiuslibet permutationis principij ratiocinatur. Vnde, et qui aquã aiunt esse primum omnium elementum, argumentantur: quoniam hæc densata, ac ueluti cõpressa, terra fiat: laxata uero et ueluti fusa, aer: q si magis laxetur, atque fundatur, ignis: et sic reliqua cuncta fieri ex eius fusione et cõpreßione asseuerant, propter hoc dicunt, aquã esse primum omnium elementorum. Et qui aerem esse dicunt, et hi arguunt, ipsum rarescentẽ fieri ignem: densatum uero aquam: et si magis densetur, terrã. Et qui terrã inquiunt, rationem afferunt: quoniã si mediocriter fūdatur, aqua fiat: si uero magis rarescat, aer: si uehementer hoc patiatur in ignem cõuertitur. Eodẽ modo qui ignem esse fatentur: quoniam ignis in unum coactus, atq; densatus, fiat aer: q si magis hoc patiatur, et uehementer ipse cõprimatur, aqua: plurimum uero densatus, terra efficitur: pariter quoq; horum densitate et raritate cõposita cuncta fieri aßeuerant. sic. n. isti uno et eodem ratiocinio singula elementa primũ omnium elementum et subiectum esse cõcludunt. Proinde uanas et falsas has rationes dicimus: qñ ex eisdem medijs, et principijs diuersa et opposita inferant, et cõcludant. Hoc id ipsum Gal. primo de elementis affirmat: dum ait, at rationũ istorum absurditas est manifesta: nam cum oẽs de naturali elementorum transmutatione primum, informe subiectum ostendente, loquãtur: nõ animaduertunt se hoc demostrare: sed singuli quodcunq; nominant elementum, aut ignem, aut aerẽ, aut aquã, aut terram: id primum subiectum fore arbitrãtur. Cum. n. isti primum omnium informe subiectum, materiam scilicet primam cunctis elementis cõmunem, unam in horum oĩum transmutatione inspexerint: eam unum ex quatuor elementis eße, arbitrati fuere. proinde pperam uetustiores ij unum ex illis, primum omniũ subiectum informe aßeruere: et materiam primam, quã oportebat dicere omiserunt: siquidem illud certe uolebant, q cõmuniter omnibus aeri, aque igni et terræ subicitur, id esse primum oĩum elementum. uerumenimuero eã ignorarunt: et ex quatuor unũ, quodcumq; id esset, elementum primum statuerunt, ij igitur oẽs easdem fere præmißas faciunt, ex eijsdem medijs et principijs: sed primum quidem nõ cõuenientem inferunt cõclusionem: Cõueniens. n. erat id dicere unum igitur subiectũ oĩbus est, et una tantũ substãtia, quæ oĩbus primis corporibus æque subcitur. sicuti in Thimeo doctißime his uerbis Plato declarat: Principio id corpus, q mõ aquam nominamus, qñ in solidam crescit materiam lapis et terra fieri uidetur: qñ uero liquescit, et defluit spiritus, fit aer: item aer exustus, ignis efficitur: ignis extinctus et corpulentior factus, aerem creat: rursus crasior factus aer in nebulas nubesq; crescit. his etiã magis cõpressis pluuiæ defluunt: ex aqua rursus terra lapidesq; gingũtur: ac ita uidemus hæc oĩa circuitu quodam sibi inuicem uires fomentaq; generationis uicißim tribuere: quæ cum nunquã eadem appareant pmanere, quis nam sine rubore, redargutionisq; suspitione poterit isto-

» rum aliquid unũ,potiusquam aliud,certe ac firmiter appellare:nemo certe?quam
» obrem uniuersi,ꝙ genitum est,et sensibus oĩbus manifestum,matrem ipsam rece
» ptaculumq́; neq; terram,neq; aerem,neq; ignem, neq; aquam eße dicamus,neq;
» rursus ex his aliquid cõstitutum,aut aliqua,ex quibus ꝓprie hæc ipsa subsistunt:
» sed inuisibilem potius speciem quandam et ĩformem sinum omnium capacem. Qui
» modo quodam ambiguo,et uix explicabili diuinæ et intelligibilis naturæ fit parti
» ceps:ipsa quidem per se cõpræhendi nullo pacto potest:Sed quãtum ex supradictis
» naturam eius attingere licet:sic utique recte possumus dicere,ignem quidẽ partẽ
» eius ignitã uideri:humefactam uero partem, aquã,terrã quoq; aeremq́; similiter
» quatenus ipsorũ simulacra suspicit.hæc omnia in Thimeo Plato.Vbi manifestė de
monstrat materiã primã informẽ sensilium rerũ omnium primũ principium et ele
mentum eße:ueluti uastum magnumq́; sinũ omnium capacem.hocq́; ex mutua pri
morum simpliciũ corporum trãsmutatiõe ostendit: cum.n.quatuor prima simpli
cia corpora æquali et pari fortuna inuicem permutãtur:ignis nanq; in aeris sub
stantiã mutatur:et ė cõtrario aer in ignis essentiã uertitur:pariter quoque terra
in aquam,et aqua in terrã conuertuntur . si itaque quatuor hæc prima simplicia
corpora ex propria natura mutuo transmutãtur,et nunquã eadem permaneant ,
nec unũ plusquam alterum permutationis cã existat:sed omnia simul æquali rõne
permutationis causæ recensentur:idcirco iuste nõ possumus istorum unũ,potius-
quã alterum primũ principium constituere. hac quidem præcipua rõne sensilium
rerum omnium primum principium cõstituitur:ꝙ unum et idẽ semper permanens,
transmutationũ omnium per se primo cã asseritur:sed nullum primorũ simpliciũ
corporum huiusmodi existit:ꝙ impermutabile maneat,et cuiuslibet transmutatio
nis cã sit:quãobrem nullũ ex ipsis tale principium instituendum erit:unde et bene
ipse infert,ac ita uidemus hæc omnia circuitu quodam sibi inuicem uires fomen
táq́; generationis uicißim tribuere:quæ cũ nunquam eadẽ aprareant permanere,
quis nã sine rubore redagutionisq́; suspicione poterit istorum aliquid unum,po
tiusquã aliud certe ac firmiter appellare,nemo certe?Nullus profecto(ait Plato)
rationabiliter elementũ hoc,magisꝗ alterum primũ omnium principium et elemẽ
tum asserere põt:qñ nullum ipsorum reuera impermutabile maneat,et aliorum
oĩum permutatiõis cã existat.Sed uerũ et adæquatũ simpliciũ corporũ subiectũ
(quod primã informẽ materiam nuncupant)tale asseritur:quod uniformiter im
permutabile semper permanens,transmutationũ omnium per se prima cã nomina
tur:hoc quippė rerũ omnium materiale primum principiũ instituit:dicens,quam-
obrem uniuersi quod genitum est,et sensibus omnibus manifestum,matrem ipsam
receptaculumq́;,neq; terrã neque aerem,neque ignem,neque aquam esse dicamus,
neque rursus ex his aliquid cõstitutum,aut aliqua ex quibus proprie hæc ipsa sub
sistunt.Sed inuisibilem potius speciem quãdam et informẽ sinũ omnium capacem,
qui modo quodam ambiguo et cætera.Hanc itaque inuisibilem speciem et sinũ in
formem,propter superiores dictas rõnes,corruptibiliũ rerum omnium materia

Primo phy. t.lxxxj.existente.n.quodam diuino & bono & apptibili.

Tertio cœli liij. &.liiij. secundo de generatione xxiiij.&.x.xv.

le primum principium Plato ordinauit. Et quoniam natura hæc informis est, et inuisibilis, idcirco addidit, ipsa quidem per se cōpræhendi nullo pacto pōt: sed quantum ex supradictis naturam eius attingere licet: sic utique rectè possumus dicere, ignē quidē partem eius ignitā uideri, humefactā uero partem aqua: terram quoq; aeremq; similiter: quatenus ipsorum simulacra suscipit. Clarè. n. per huiusmodi uerba primū edocet, qualiter natura ista informis perpetuò quatuor primis simplicibus formis subiecta iacet: et primorū simpliciū corporum uerum et adæquatum subiectum appellatur, qn̄ reuera prima simplicia corpora nil aliud sint, q̄ inuisibilis hæc natura his quatuor primis simplicibus formis informata. Secundario edocet qualiter informis et inuisibilis natura ista, per se minime intelligi pōt, cum nō sit aliquid in actu habens quiditatē, sed per anologiā et cōparationem intelligitur, et per quatuor etiā simplicium corporum transmutationes, et formarū susceptiones. In præsentiarū autem nos declarabimus, quēadmodū primorū quatuor simpliciū corporum inuicem mutatio, informē et inuisibilem hanc naturam nobis ostendat. Dicimus nanq; q. omne quod trāsmutatur, ex subiecta quadā substantia transmutatur (nā secus ex nihilo permutari et fieri fateri cogimur:) cum uero prima ipsa simplicia corpora inuicē permutantur, ex subiecta sibi substantia permutari necesse habent, si non ex nihilo ea generari dicere uelimus: at subiecta hæc substantia ex qua permutantur natura prima informis et inuisibilis nominatur: hanc igitur ipsam informem naturā, mutua elementorū transmutatio, ut subiectum transmutationem deferens, et substentans, indicabit et attestabitur: id quod exemplo sic dilucidemus. Transmutetur. n. aqua in aerem, et aer in ignem, cū corpora ista simplicißima sint, ex impermutabili informi materia, et simplicibus formis tantum cōstituta. tunc quærimus à quibus corpora hæc transmutata, aer. s. et ignis, suā essentiā in hac transmutatione sumpserunt, an à materia corruptorum, corporum, aquæ uidelicet et aeris, an potius ab eorundem formis? neque. n. aliæ substantiæ in his insunt. nō possumus uero dicere, q. à formis illā habeant: quoniā iam illæ corruptæ et anihilatæ sunt, at ex nihilo nihil fit. necessario. n. sequitur q. à materia illam acquirant (si corporum creationem admittere nolimus) hæc autem informis materia uerè apud peripateticos generari dicitur: ipsa nanq; est, quæ modo sub ista, modo sub illa permutatur forma, formæ uerò nō permutantur, sed ginguntur et corrumpuntur solummodo. Sic nempè apertè cernimus et cognoscimus materiam primam informem continue permutari ab una ad aliam formam: et in hac perpetua mutatione uersari. Hoc quidem est, quod sub alijs uerbis primo physicorum nos docuit Auerroes, dum ait, Apparet enim bene, q. omne generatum semper indiget aliquo subiecto. & est illud, quod in rei ueritate dicitur generari, scilicet in tempore in quo generatur in actu: generatum enim, est generatum per motum, quem habet apud generationem: generatio igitur secundum q. est motus, necessario habet subiectum: et est illud, quod dicitur generari in actu: et in quo inuenitur iste motus: motus nanq; debet esse in subiecto: sicut diximus:

Primo de generatione. t. c. xxiij. & xxiiij.

Primo phy: tex. lxix. & te. c. lx.

Primo. phy. te. c. lxij. & lxiij.

t. c. lx.

ximus: & impoſsibile eſt, ut ſit in illo, cuius partes ſucceſsiue deſtruuntur, per
generationem partium illius: et eſt illud, quod eſt oppoſitum generato. Sed
iſte motus eſt in ſubiecto: & ſi non eßet ſubiectum, non eſſet hic aliquid deferẽs
iſtum motum: nec aliquid, quod diceretur moueri: nec aliquid, quod eſſet in po-
tẽtia aliquid: et aufereretur natura poſsibilitatis. Hæc omnia Auerrois, quibus
admonet quemadmodum elementorum permutatio materiam primam indicat,
ut ſubiectum ſubſtentans & deferens tranſmutationem: hocq; ex notione mo-
tus, qui ſubiectum ſemper ſupponit, in quo fulciatur, oſtendit. inquit. n. q non
alibi motus iſte permutationis elementorum eſſe poteſt, quàm in ſubiecta mate-
ria: non enim in forma, quæ acquiritur, poteſt eſſe: quoniam illa fit, & adhuc non
eſt: nec in ea, quæ ſucceßiue deperditur, quoniam tota corrumpitur: neceſſario
itaque ſequitur, q in ſubſiſtente materia exiſtat, ut in proprio ſubiecto. Quam-
obrem materiæ primæ ex innata natura tranſmutationem per ſe primo compe-
tere, ait: Cum ens potens, tranſmutationes cunctas recipere ſimpliciter nuncu-
patur: ipſa quidem prima ac præcipua tranſmutationis omnis cauſa exiſtit. pro
pterea ſecundo phyſicorum uerè philoſophus inquit: uno igitur modo natura T. c.x.
ſic dicitur, prima unicuiq; ſubiecta materia habentium in ſe ipſis motus princi-
pium & mutationis. Non equidem forma ei aliqua propria à natura inſita eſt:
quæ particulariter materiei forma, et legitima eius coniunx appelletur: ſub qua
naturaliter quieſcat. Et ſi enim ſub quatuor elementorum formis naturaliter
eße uidetur: ut Plato innuit, dicens, ignem quidem partem eius ignitam uideri:
humefactam uerò partem aquam: nihilominus nec hæ naturaliter proprie ei in-
ſunt: quando neque his contenta ſubſiſtat: ſed ipſis medijs nouas ſemper mixto-
rum formas ſuſcipit & appettit: unde cum nulla ſit ei propria & particularis
ſub nulla naturaliter quieſcet. Sed cùm pulchræ appetibileſq; ſint formæ om-
nes, indeferenter eas omnes, ut pellices, & appettet & proſequetur: indiferen-
ter etiam ad omnes naturaliter permutabitur. non enim hanc magis quàm illã
naturaliter acquirit & deperdit: Sed iſtam ſicut illam pariter ſecundum natu
ram & deperdit, & acquirit: Quando (ut diximus) omnes æqua ratione appe-
tat, ad omneſq; æque naturaliter permutatur. Secus autem prima quatuor ſim-
plicia corpora, quæ & proprias formas retinent, ſub quibus naturaliter ſunt,
& quieſcunt, & cupiunt eſſe, easq; (ſi fas eſt dicere) ſummopere etiam diligunt.
Vnde etſi inuicem continuè ſecundum naturam tranſmutantur: & ad mixti ani Secundo de aiatex.34.
matorumq; formas perpetuò ueniant: non primo, ac per ſe, ſcilicet ſuarum for- ii. de genera
marum ratioue, ad has mutationes accedunt, & eas appetunt: quoniam hæ eſſe, et tione.t. lix.
permanentiam deſiderant, & non ablationem, & corruptionem: ſed ratione tan
tum informis materiæ mutationes has appetunt, & in ſequuntur. nam cum ex
propria natura (ut retulimus) formis omnibus æqualiter careat, formas pari-
ter omnes ex inſita natura æque naturaliter proſequitur, & deſiderat: non igi-

tur ratione suarum formarum prima elementa hanc transmutationis appettentiam obtinent; nam cum in mutua transmutatione illas relinquant, & amittant: præter illarum formarum naturam eas deserunt, & amittunt: et si ad mixti animatorumq; formas ueniunt, non nisi ui, ac uiolentia, ad ipsas accedunt, uiolenterq; ibidem singula extra propria loca morantur. Non itaque elemẽtis primo, sed secundario, & per alterum, per ipsum scilicet informe subiectum, transmutatio cõpetit: neq; unũ plusquã alter ad permutationes has in potentia esse nominatur; sed æqualiter omnia; quando & omnia pari ratione materiam ipsam, ut adæquatum & immediatum subiectum poßideant. quare & meritò materiam ipsam primam Plato conclusit permutationum omnium adæquatum, & primũ informe subiectum esse: dicens, quamobrem uniuersi, quod genitum est, & sensibus omnibus manifestum, matrem ipsam, receptaculumq; neque terram, neque aerem, neque ignem, neque aquam esse dicamus: Sed inuisibilem potius speciẽ quãdam, & informem sinum omnium capacem: Qui modo quodam ambiguo, & uix explicabili diuinæ & intelligibilis naturæ, formæ scilicet & temperiei particeps & compos ubique & semper fit. quapropter iustè dicebat Galenus mutua simplicium corporum transmutatione ritè Platonem usum fuisse, ad substantiam primam informem elementis primo subiectam, & genitis cunctis communem demonstrandam. quod neque thales, neque Anaximenes, neque Heraclitus neque alius quisquam qui nominatum unum protulit elemẽtum, fecerunt. Quos omnes in præsenti & Hippocrates, & Plato æqualiter damnant, & reprobãt: Hippocrates enim & addit unusquisque ad sermonem suum testimonia & signa quæ nullius momenti existunt: apertè his uerbis insinuans hos procul ab omni demonstratione nugari: utpotè qui unam & eandem demonstrationem ad quatuor diuersas materiam accommodantes; nullatenus uerè et propriè demõstrãt. neque enim medio uno communi, & extraneo possunt demonstratiuè quatuor oppositas inferre conclusiones. Propterea hæ rationes uanæ, & nullius sunt momenti; quando unico extraneo communiq; medio multa diuersa ostendere conantur: Idcirco rectißime quoque Plato, quisnam sine rubore redargutionisq; suspitione poterit istorum aliquid unum, potiusquam aliud certè ac firmiter appellare: nemo certè? cum enim hæ transmutationum rationes materiæ ipsi informi propriæ sint: elementis uerò & extraneæ & communes: neque enim de uno, magisquam de altero ipsæ concludunt; sed de omnibus æque: non nisi igitur cum rubore hoc magisquam alterum, primum subiectum fore, asseuerare possumus. bene itaque Hippocrates dicit, quòd demonstrationes illas non cognoscunt: quoniam cum extraneæ & communes nimirum sint, proprias, & per se simpliciter unusquisque illorum existimauit. prosequitur iterum eosdem redarguere, hominum testimonijs, qui horum disputationibus interfuerunt.

Secũdo cœ. li. t. c. xxxvii.

Consimile i. phy. Aris. t. lxxxi. existẽte. n. quodam diuino & opt. & appetibili.

III.

Quod ex eo uel maximè quis cognouerit: qui eorum disceptationibus interfuerint: nam cum Iidem uiri inter se disceptant, Iisdem auditoribus presentibus: nunquam ter consequenter idem homo uicit in eodem sermone: sed modo hic, modo alter superat: cuiuscunque magis fuerit lingua maximè fluida, ac populo grata. At qui iustum erat, ut is, qui de rebus se rectè cognoscere pronunciaret, semper sermonem suum uictorẽ statuerit: si quidẽ uera cognosceret, & rectè Iudicaret. uerum huiusmodi homines uidentur mihi ipsi se ipsos destruere ob ignorantiam, quam in uerbis suarum rationum ostendunt.

Primo phy. t.i. Quoniã quidem intelligere et scire.

Quòd autem isti omnino ea quæ profitentur ignorant, ac in tenebris ignorantiæ prorsus uersentur: aßidentium testimonio comprobat: qui illorum disputationibus præsentes adsunt: Hi enim palam omnibus testantur, qualiter nunquam horum aliquis ter consequenter inter disputandum alios conuincit in eadem disceptatione: sed modo hic superior est, modo ille, qui presertim fuerit lingua uolubiliore, magisq; ad turbam idonea, & accommodata. in loquacitate autem & uerborum uolubilitate istorum palmam, & uictoriam, & non in rationum ueritate consistere affirmant, hi qui horum contentionibus intersunt. atqui iustũ est, non uerborum loquacitate, & linguæ uolubilitate, sed ueris, & certis sentẽtijs rationes suas inuictas semper afferre. si enim isti uerè principia intelligant & cognoscant: uerè quidem & rectè ex eisdem conclusiones & sententias suas inferent, & concludent: proinde iustè & uerè perpetuo iudicabunt: Verum enim semper & undiq; uerum: si igitur uera principia agnoscent, uerè utiq; semper ac rectè ex eisdem iudicabunt, & sententias afferent. Verum huiusmodi homines (addit ipse) uidentur mihi ipsi, se ipsos destruere ob ignorantiam, quam in uerbis suarum rationum ostendũt. Hi quippè homines (inquit Hippocrates) se ipsos destruunt ob inscitiam, quam in suis sententijs, & rationibus demonstrant: horum autem sententiæ & rationes, quamuis superius fuerunt dictæ, eas iterum modo repetemus. Erat nempè (sit fas modo paulisper digredi) magna ex parte priscorum philosophorum sententia usque ad Platonis tempora, unum quid esse, quodcunque tandem est: & id ipsum esse unũ & totum. Id quod multi

perperam ratiocinabantur ex mutua simplicium corporum transmutatione, ueluti supra ex Platonis uerbis in Timæo preclarè ostendimus. econtrario argumentabantur Alij ex ultima, & extrema corporum resolutione, ut secundo physicorum ex Aristotelis doctrina ipsos taliter arguentes conspicimus: Omne illud, quod in ultima cuiuscunque substantiæ compositæ resolutione stabile, immobileq́; in sui essentia permanet, tale uerè est unum, & totum, quod cuncta continet, & natura entium nominatur. (fuit nempe natura apud antiquos essentia & substantia naturalium rerum stabilis atque æterna permanens) Cum uerò istud unum & totum antiquorum tale ubique in entibus naturalibus reperiatur æternum semper, & incorruptibile: merito ergo natura apud illos nominabatur. Propterea Thales hoc id ipsum aquam eße dixit: Anaximenes aerem, Heraclitus ignem, Parmenides aquam, & ignem, quatuor simplicia corpora Empedocles, Plato & Aristoteles his omnibus clariores materiam primam & primum informe subiectum nuncuparunt. Vnusquisque enim illorum Priscorum illud idem quod statuit unum & totum esse, ipsum (inquam) primum informe subiectum: Illud idem putauit precipuam, & potißimam naturam esse. unde Prisci ij omnes, qui unum omnia esse aßeruerunt: huiuscemodi unum, quidam principium, quiddam elementum nuncuparunt; in naturæ autem appellatione omnes conuenere: Nam æqualiter omnes id nuum, Naturam dixerunt. Hancq́; ipsam naturam triplicem ipsi fecerunt, & explicarunt: primo substantiam per se informē sensibilibus corporibus omnibus subiectam stabilem, atque perpetuam. secundò Habitus & affectiones omnes, quæ per se primo huic informi substantiæ insunt, (ab istis Habitus, à Peripateticis materiales formæ nuncupatæ) sub latiore naturæ nuncupatione comprehenderunt. Tertio sensilia omnia accidentia cum propria, tum communia, perfectiores hos habitus, & formas insequentia (dispositiones etiam ab istis nominatæ) sub amplo quoque naturæ nomine manifestantur. habitus itaque & dispositiones fuso naturæ uocabulo & natura, & naturalia apud istos nominantur. antiquior autem & potior naturæ significatio, & acceptio apud ueteres semper fuit de ipsa prima substantia per se informi genitis corporibus omnibus supposita: & de hac maximè & præcipuè loquuntur, & intelligunt, cum naturam proferunt. Quam antiquißimam de uera natura opinionē, ut uerißimā in Timæo insequitur Plato dū ait: Sed apertius quod uolumus exponamus: si quis enim cunctas figuras ex una eademq́; auri materia fictas continuè in alias, atque alias reformet: & de una quadam illarum præsens aliquis quid sit querat: Verè admodum, & tutißimè respondere poßumus, aurū illud esse, triangulum non esse, aut aliam figurarum earum, quæ impressæ in eo sunt, & continuè permutantur: quasi re uera sint, non licet dicere: sola quippè illa responsione tanquam tutißima contenti eße debemus. Eadem de illa natura, quæ cuncta recipit corpora, ratio est: idem semper esse dicenda est: siquidem ex

Ca.ii.t.vii. viii.&.ix.

Ca.i.proœmio.i.lib.de natura hoīs

Plato in timæo.

" propria potentia recedit nunquam, suscipit enim semper omnia, nec ullam un-
" quam ijs similem ullo pacto sibi formam contrahit: Omnis sanè natura fictioni
" subiecta est, agitataq; ab ingredientibus, & figurata quodammodo, alias aliter
" se habere uidetur. Quæ uerò ingrediuntur, & exeunt, uerè ac semper existen-
" tium rerum simulacra sunt; miro & uix explicabili modo, ab ipsis rebus, quæ
" uerè sunt figurata: quemadmodum deinceps narrabimus. Tria in præsenti gene-
" re sũmenda sunt, unum quod gignitur, aliud in quo gignitur, aliud à quo simili-
" tudinem trahit, quod nascitur: Idcirco comparere hæc ita decet, quod recipit ma
" tri, unde recipit patri, naturam istorum mediam proli. Sed ita intelligẽdum est:
" Quòd cum esse debeat effigies rerum omni formarum uarietate distincta: nun-
" quam illud ipsum formationis huius gremium benè erit præparatum, nisi infor
" me sit; & suapte natura omnibus formis, quas recepturum est, careat: Nã si erit
" alicuius eorum, quæ in se recipit simile, cum contrariam eius, cuius simile est, na
" turam, aut aliam prorsus suscipiet, nequaquam eius similitudinem, & effigiem
" exprimet, cum præ se tulerit suam. Quo fit ut nullam sibi propriam habeat spe-
" ciem, quod est genera omnia susceptυrum. Vt qui unguenta suauiter redolentia
" confecturi sunt: humidam materiam, quam certo condire odore uolunt, ita præpa
" rant, ut odorem nullum proprium habeat: & qui materijs mollibus, impreβio-
" niq; cedentibus figuras imprimere aliquas uolũt: nullam omnino priorem in eis
" figuram apparere patiuntur: Sed exactisβima quadam leuigatione eas poliunt.
" Ita illud quod in omnibus paβim æternorum omnium simulacris rectè figuran-
" dum est: his omnibus formis natura sua carere necesse est. Hæc omnia Plato, ubi pulcherrimè per auri materiei similitudinem, multiplicemq; eius figurarum formationem, materiam primam & solam, & ueram naturam esse enũciauit. (Quæ quomodo ueritatem communiter, uniuersaliterq; habere posit, inferius declarabimus) Scitè admodum etiam eiusdem materiei naturam manifestauit, formis in quam omnibus carere ex propria natura, eam opus esse: hinc meritò ipsam informem esse pronũciauit. Quam prisci illi omnes (quos hic Hippocrates increpat) penitus ignorarunt: se ipsos destruentes ob inscitiam, quam in uerbis suarum rationem ostendunt. Isti nanque oppugnanita in suis rationibus enunciantes, se ipsos ignoranter destruunt: aiunt enim primò unum & omne esse, quodcumq; tandem est: quod ex sui natura prorsus informe existit: ut Plato benè demõstrauit: postea id ipsum unum & totum, ex nominatis elementis unum constituentes forma præditum, inscienter pronunciant. Cum itaque id quod ex sui natura informe est, formatum isti pronunciant, tunc oppugnantia in sententijs suis insipienter afferunt, insipienter quoque se ipsos destruunt, falsis his & pugnantibus rationibus. quare scitè admodum Hippocrates protulit, uerum huiusmodi homines uidentur mihi ipsi se ipsos destruere ob ignorantiam, quam in uerbis suarum rationum ostendunt.

Materia, i. e ternis formis undique figuratur.

IIII.

Et Melisſi ſententiam approbare.

Melißi opinionem affirmare Priſcos hos Hippocrates hic aſſeuert: iam ſupra retulimus qualiter unum illud, quod & natura, et uniuerſum erat apud iſtos, æque elementum, & principium nuncupabatur. Et quoniam hucusq; demonſtrauit unum illud neutique elementum dici poſſe: illud idem modo de principio, contra Melißi aſſertionem inſequentes, oſtendit: nullatenus id unum, quod quodlibet & totum dicitur, rectè adæquatum omnium principium (ut opinabatur Melißus) appellari. præſupponit nempè Hippocrates abſurdam (prout re uera erat) fuiſſe Melißi opinionem: cum ſtatuat iſtorum ueterum rationes abſonas eſſe, pro eo quòd hæ Melisſi ſententiam approbant, & ſequantur: Si enim recta iudicata fuiſſet eius ratio, & horum quoque rectè iudicarentur: quando & iſte illam affirmant & imitantur: quoniam igitur hæ uanæ, & reprobatæ ſunt, pariter et Melisſi rationem uanam, ac reprobatam fuiſſe iure arbitrandum. exiſtimauit nanque Meliſſus ſubſtantiam quandam informem, & impermutabilem ſimplicibus quatuor corporibus perpetuò ſubiectam: hanc ipſamq; informem ſubſtantiam primum principium, & uniuerſum nuncupauit: quaſi uniuerſa ſingula amplectens & continens: ij igitur, qui aerem, uel aquam, uel ignem, uel terram, unum atque quodlibet eſſe argumentantur, uidentur Melisſi ſententiam conſtruere: nam ſicut & ille unam communem informem eſſentiam ponebat omniũ adæquatum principium eſſe: pariter & iſti eandem informem eſſentiam, unum ex quatuor ſimplicibus corporibus aſſerebant, adæquatum omnium elementum eße. In hoc ſolum differentes, quod hi transmutabilem & particulari quoque elementorum nomine eam ſubſtantiam dixere, quam Meliſſus ens unum intranſmutabile, & uniuerſum appellauit: unde & primo phyſicæ auſcultationis Ariſtoteles, neceſſe eſt itaque unum eſſe principium, aut plura; ſi unum, aut immobile ut parmenides & Meliſſus dicunt, aut mobile, uti naturales. Falſam modo Melisſi ſententiam eſſe declaramus, unum tantum ens ſenſilium omnium principium affirmantem. Vanas autem & abſonas eius rationes recenſere (quas primo phyſicorũ Ariſtoteles cõfutauit) à noſtro inſtituto alienas eſſe iudicauimus: præſertim cum eas ibidem ſatis ſuperq; philoſophus reprobauerit. At in præſenti Satis nobis erit, eius opinionem unicum tantum principium conſtituentem, inſtitutioni noſtræ repugnantem, imminutam, & deficientem oſtendere. Dicimus quippè ens illud unum, qualecunque ipſe conſtituat, neutiq; ſenſibilium omnium adæquatum & præciſum principium dici poſſe: quemadmodum neque ex nuncupatis elementis aliquod unum, totum et quodlibet uerè dici merabatur: ut ſupra indicauimus. Neque enim ſolum illud unum, quod proferebat Meliſſus,

T.vi.

corporum omnium, quæ generantur, & intereunt, principium tantum asseritur: Sed præter id etiam iuxta ueritatem primæ quatuor qualitates, caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, & earundem temperies, naturalium corporum, uera principia constituuntur. Et hæc alia profectò sunt à primo illo informi principio: quando materiale illud, formalia uerè ista sint, & nuncupentur principia. Diuersa quidem in essentia, & functione sunt Materia & forma: hæc quippè perfectio & actus; illa autem perfectibilis, et potentia nominatur, & ista pati, & subijci, illa uerò agere & formare asseueratur. at præter hæc quoque apud peripateticos, & ueritatem ipsam priuatio genitarum rerum omnium per accidens principium affirmatur: & hoc etiam aliud & diuersum est à superioribus dictis, ut infra declarabimus. cum itaque & forma & priuatio naturalium entium uera principia nominantur: & hæc prorsus distincta & separata realiter & secundum rationem sint, ab infinito uno illo Melißi principio; euidens omnibus fit, imminutum, & deficientem in naturalium entium principiorum positione Melissum fuisse. Materia & enim prima, & quatuor primæ qualitates cum suis temperamentis, quæ sub nomine formæ ab Aristotelicis proferuntur, per se principia, & permanentia nuncupantur: quoniam ex his res naturales sunt, & his permanentibus & inexistentibus componuntur: permanent itaque & existunt in composito materia, & forma: priuatio uerò nequaquam permanet, sed tantum per accidens principium existit: Inquantum scilicet materiæ necessario iungitur, & nunquam ab ea separatur. ex materia nanque iuncta priuationi generatio omnis fit: neque enim aliter ex materia possibile est aliquid factum iri, nisi accidat ei priuatio eius, quod est generandum: ex potentia nanque adest habitudo ad id, quod generatur: ex eo quod possit fieri id, in quod mutatur: si nanque impoßibile foret in ipsum mutari, nulla generatio quippè esset: quando impossibilia nullatenus fiant. ex priuatione autem est, quod nondum actu est, quod generari habet; si nanque esset non utique generaretur: ex priuatione igitur & potentia materiæ generatio omnis prouenit, & unumquodque fit. Priuatio autem hæc, quæ generationis principium asseritur, ante formam priuatio nuncupatur, quæ cum transmutanda forma iuncta est semper, & priuationem, & absentiam formæ introducendæ dicit, cum quadam aptitudine ad illam recipiendam: hæc utique priuatio genitarum rerum omnium per accidens principium dicitur: pro quanto scilicet materiæ necessario accidit, nec pars compositi efficitur. Verum differt ab alijs causis per accidens: Quoniam non modo quatenus materiæ accidit, quæ quidem est per se causa, dicitur esse causa: Sed etiam quoniam nihil fieret ex materia sine priuatione: quam præesse etiam generationi opportet, (ut ex non ente, licet apto, sit generatio) atque cedere formæ aduenienti: alioquin forma materiæ, non adueniret, nisi

Ale. in quæstionibus naturalibus li. i. ca. xxiiii.

Simp. i. phy. T. lvi.

Simp. i. phy. t. c. lxiiii.

abiret priuatio: nihil igitur aliquid fieri poße concludimus, nisi priuationem illius propria ratione id prius habuerit: atqui aliæ causæ per accidens, nihil prorsus conferunt, ad ea quæ fiunt. Quod autem & forma, & priuatio, sint cuiuslibet transmutationis naturalium rerum uerè prima principia, & æterna, uelut primum subiectum, materia prima. hinc facilè demonstratiuè ostendimus, ad Peripateticorum sententiam.

Primo phy. de contrarietate principiorum naturaliũ ca. i. t. c. xlii.

Quibuscunque principiorum rationes conueniunt, & illa principia aßerenda & proferenda sunt: sed formæ & priuationi rationes omnes principiorum conueniunt: ergo forma & priuatio principia asserenda sunt. quòd formæ & priuationi principiorum rõnes oẽs congruant: declaramus ex ipsis principiorũ rationibus: Quæ quinque tantum iuxta eorum naturam constituuntur: primũ quòd naturalia omnia ex ipsis fiant & componantur: secundo q̃, nec ex se se mutuo ipsa prægignantur: neque etiam ex alijs: & quod prima, & æterna sint: Quæ conditiones omnes & formæ & priuationi competunt. Id quod de unaquaque singulatim ostendimus: & primo quòd naturalia corpora cuncta ex ipsis fiant, declaramus.

T. co. xliii. &. xliiii.

Quæcunque in natura formaliter fiunt & generantur, ex opposito & contrariò suo primo fiunt & generantur: Sed opposita & contraria in natura, ex quibus corpora omnia formaliter fiunt & producuntur, sunt forma & priuatio: ergo ex forma & priuatione omnia primo fiunt, & generantur secundum naturam. quòd omnia in natura ex opposito suo formaliter primo producantur: ex genitarum rerum euidentia, & ordinata continua entium generatione manifestamus: Quando apertè in dies conspicimus, nihil per se primo fieri nisi ex opposito suo, uel ex medijs, si media habuerint: Non enim quodlibet agit in quodlibet & patitur à quolibet; sed contrarium tantum in contrarium suum agit, & à cõtrario suo tantum patitur: actio nanque & paßio omnis est merito determinati contrarij. Omne nempè quod fit ex opposito suo primo fieri inspicimus, uel intermedio, succeßiuè scilicet, unum post alterum, ordine quodam: Quoniã post album, uel intermedium, mox suapte natura idoneum est nigrum fieri: & contra, corrupto nigro rursus fieri album, uel medium, & sic in omnibus contingit fieri. Non quidem fieret aliquod calidum, nisi prius extiterit id frigidum, seu tepidum: ita calidum corruptum, mox in frigidum, uel medium mutatur. Si igitur generationem & corruptionem omnem formaliter ex contrario in contrarium primum fieri perpetuo cernamus: oportet ergo necessariò quòd ea, ex quibus res naturales formaliter primo fiunt, sint contraria seu media. Sic quippè maiorem ostendimus, quod quæcunque in natura formaliter primo fiunt, ex opposito suo primo fiunt. Quòd modò forma & priuatio sint contraria, & talia, quòd ex eis, naturalia cuncta primo formaliter perpetuò producantur, demonstramus: et primo quod sint contraria, ab effectibus declaramus: Quoniam forma &

Primo phy. tex. c. xliiii. xlv. xlvi. & xlvii.

ma & esse, & essentiæ causa existit, & cur unumquodque sit hoc aliquid: Priuatio uerò est causa cur aliquid non sit: Contrariorum effectuum contrariæ existunt causæ: contraria itaque erunt & forma & priuatio. quòd uerò eiusmodi sint, quod ex ipsis formaliter omnia primo gignantur, hinc patefacimus: Quoniam quæcunque in natura ex contrarijs fieri cernuntur, ex contrarijs primo secundum habitum & priuationem fieri cernuntur: Semper utique priuatiue cõtraria post sese unum post alterum primo & per se, ordine quodam fieri inspiciuntur: post album nempè, uel intermedium mox suapte natura nigrum fieri inspicimus: & contra, corrupto nigro rursus fieri album, uel medium: & sic de reliquis cunctis. At forma & priuatio uerè contraria secundum habitum & priuationem dicuntur: priuatiuè nanque contraria & forma & priuatio generaliter nominãtur: ergo ex forma & priuatione uerè omnia formaliter fieri asseruntur: quando cuncta ex eis secundum habitum & priuationem fieri cernantur. Et quia naturalium rerum principia sunt prima, & æterna: nam ex ipsis, primò et perpetuò res naturales fiunt & producuntur: oportet itaque contraria hæc formam, inquam, & priuationem, ex quibus naturalia cuncta procreantur, & prima, & perpetua esse: prima igitur & æterna contraria ista formam scilicet, & priuationem esse demonstrabimus.

In post predicamentis & primo phy.t.xii.

Prima & enim esse ex principij ratione ostendimus: nam ex eo principium dicitur quòd primum existit: Si enim primum non foret, principiatum potiusquam principium esset: ex ratione quidem principij est primum esse: unde & primo posteriorum analiticorum idem namque dico primum & principium: Si igitur priuatiue contraria principia sunt, ex eo q̄, ex ipsis formaliter omnia generantur, erunt quoque & prima: cum principia sint: quæ uerè prima dicuntur: proinde & quinto methaphisices Aristoteles inquit.

Principium nempè dicitur unde incipit motus, & magnitudo, & unde bene incipit aliquid, & in eo quod generatur illud, quod primo fit, ut cor in animali, & primum efficiens aliquid non inexistens, & principium in disciplinis, & potestas regis in regno. omnium igitur principiorum commune est primum esse, unde aut est, aut fit, aut cognoscitur: horum autem hæc quidem inexistentia sunt, illa uero extra: quapropter & natura principium, & elementum, & mens, & uoluntas, & substantia & quod cuius causa: multorum enim & cognitionis, & motus, principium est bonum & malum. hæc omnia Aristoteles, in quibus multipliciter principium dici fatetur: sed omnium tamen principiorum commune est, inquit, primum esse. Cum autem forma, & priuatio principia sint ueluti ostendimus: prima igitur iurè dicentur. Prima itaque meritò erunt & forma, & priuatio, quando principia sint.

Quòd uerò pariter & æterna sint, manifestamus: quando unà semper cum informi materia reperiantur: quæ apertissimè æternam esse sic demonstratur. Si

Primo phy. t.c. lxxxii. Materia forma, & priuatio æterna esse demõstrãtur.

enim Materia generatur, oportet ei aliquid subijci, ex quo generatur: nam secus ex nihilo produceretur: sed primum quod subijcitur in generatione est materia, (dico enim materiam primum subiectum unicuique ex quo fit aliquid cum insit & non secundum accidens) sequitur ergo, q materia sit antequam fiat: qd' est impossibile: aut opus esset dari aliud subiectum primum, ex quo ipsa fieret, & sic esset aliquid prius primo: quod etiam incongruum est. Et similiter omne quod currumpitur in materiam primam resoluitur: quando igitur iam est materia prima, tunc est corrupta: & sic si materia prima corrumpatur, erit corrupta, antequam corrumpatur: quod etiam est impossibile. uel oportet ipso ultimo aliquid posterius concedi: quod iterum incouueniens asseritur. sic nempe impossibile est, materiam primam generari, uel corrumpi, & per consequens perpetuam, & æternam esse dicimus. cum enim & forma, & priuatio unà semper cũ æterna materia reperiantur: & ipsa quoque simul cum materia æterna erunt; & si enim singulares formæ, & priuationes ostenduntur successiue inuicem mutari: non propterea negandum formam, priuationemq; uniuersaliter & simpliciter æternam esse: quando simpliciter forma, & priuatio necessariò semper circa materiam existant. Si enim semper utrunque ipsorum necessariò cum materia reperiatur, neceßario etiam unà cum materia perpetua erunt & forma, & priuatio simpliciter & absolute: & si non hæc forma, neque hæc priuatio particularis perpetua sit. Quòd autem sit necesse hæc semper esse formam scilicet, & priuationem circa materiam manifestum est: primum quidem ex eo, quod materia æterna existens, nunquam potest esse sine forma, nisi imaginatione tantum. secundo ex eo, quod ipsa est potentia opposita, & contraria: eo quod non poßit simul eße in contrarijs actu; necesse est enim cum alterum contrarium ei actu affuerit, alterum in esse potentia: quod autem est in potentia, tunc est in priuatione illius, ad quod est in potentia: necesse est itaque materiam semper esse cum forma aliqua, & priuatione. Si uerò semper materia cum utrisque & forma, & priuatione reperitur, & nunquam est, quòd sumpta materia, aut omnia quæ potest, simul actu erit, aut omnia quæ potest, in potentia tantum sit: sed semper & perpetuò æqualiter & sub forma, & sub priuattone reperitur: necesse est igitur prima ista contraria formam scilicet, & priuationem unà cum prima informi materia æterna esse, equè enim perpetua sunt, & prima, tria ista principia, materia, forma, & priuatio. Quòd autem nec ex alijs, nec ex sese mutuò fiant, clare demonstramus: nam si ex alijs, non igitur ipsa principia: sed producta, & orta nuncupanda magis sunt, quàm principia: quæ aliorum originem, et non ab alijs genita eße, declarauimus: Sic quidem prima, & non prima, (ait auer:) principia dicerentur: quod utique absurdum est. Primum igitur quatenus primum, non esse ex alio, neque principium proficisci ex alio planè liquet. Quòd etiam principia ex se ipsis mutuo non fiant, hoc etiam constat: nam si ex

principio erit (Plato inquit) non erit principium: & si prorsus ex se ipsis mutuò fierent, non magis principia forent, quàm ea, quæ ex principijs fiunt: unde æqualiter & principij & principiati rationem haberent: & non magis initia, quàm initiata dici mererentur: pariter quoque & prima, & non prima. In phenone

Præterea cum formalia principia contraria diximus esse: impoßibilis tunc foret horum permutatio: quando contrarium potius contrarium currumpat, quam in ipsum conuertatur: non igitur formalia principia ex se se inuicem fieri possunt, cum contraria sint. Neque hoc superius dictis contradicit: Quòd omne quod fit ex contrario suo fiat: quoniam hic contraria ex contrarijs fieri subiectiue negamus: quando non sic fieri ex se inuicem poßunt, ut permanentibus, non enim manet unum contrarium sub altero: sic quippè contraria ex se se mutuo fieri negamus: sicuti ex ære dicimus fieri statuam: quoniam non substinet alterum reliquũ adueniens: quemadmodum æs substinet formam statuæ: & simpliciter materia formam. nam hoc modo simul essent contraria: sic profectò hic abnegamus contraria uicißim à se se fieri. Superius autem aliter locuti fuimus contraria ex contrarijs fieri: diximus nanque ea post se se, scilicet unum post alterum fieri: quemadmodum Plato in Phenone magis propriè nominauit, cum dixit, contraria ipsa, & opposita post se se fieri. accommodatius nanque dicuntur contraria post se se, ordine quodam fieri, quàm ex se ipsis uicissim. non enim potest aliquod nigrum fieri, nisi id prius album fuerit, uel intermedium: item calidum fieri, nisi antea fuerit frigidum uel tepidum: Sic igitur patet, qualiter hæc diuersimode dicta, non inuicem contradicunt. ac ita manifestauimus quomodo forma, & priuatio & prima, & æterna sint, unà cum materia prima informi: & æqualiter uera principia existant: quando principiorum rationes omnes contineant. nam & æterna sunt, & prima, ita quòd nullum ipsis præintelligitur prius, ex quo sit horum productio, & ex his omnia formaliter primo constant & generantur: neque ex alijs, neque ex se se mutuo prægignuntur: quæ omnes principiorum rationes nuncupantur; & primis ipsis contrarijs insunt, uelut demostrauimus. Cum igitur principiorum conditiones omnes primis ipsis contrarijs, formæ scilicet, & priuationi in sint: manifestum redditur, quod prima ipsa contraria, forma (inquã) & priuatio principia sint. Tria itaque erũt naturaliũ rerum principia: duo prima contraria, priuatio & forma, quæ formalia principia nominantur; & subiectum substentans contrarietatem, materia prima informis, materiale principium nuncupatum. ex quibus duo per se principia appellantur, & permanentia, forma scilicet, & materia: tertium per accidens principium dicitur, priuatio ipsa: quæ & generationis, (pro ut est uia ad formam) & pariter mutationis ad non esse, quodammodo per se principium dici potest: nam ut forma est causa mutationis ad esse, ita priuatio est causa mutationis ad non eße: Item priuatio dicitur causa generationis secundum præsen

Primo phy. tex. xlii.

Qualiter omne quod fit, ex contrario fiat.

Primo phy. t. lxvii. & t. x. lxx.

Primo phy. secundum t. & oui. (?) plicit t. lx.

tiam, quoniam ex non tali oportet fieri: & secundum absentiam, quoniam ipsa seclusa, cedente, atque corrupta aduenit forma. hæc quidem idem subiecto est cum prima informi materia, attamen plurimum differt ab ea, sicuti primo physicorum probe Aristoteles ostendit, dum ait. Hoc autem plurimum sané differt: nos uerò materiam & priuationem diuersa dicimus esse: atque materiam quidem non ens esse per accidens, ut pote priuatio (quæ est uere non ens) ipsi accidit: Priuationem uerò per se non ens esse Censemus, per accidens uerò ens, quia accidit ipsi materiæ, quæ est ens: & materiam quidem propè, atque quoddammodo substantiam; priuationem uerò nullo modo esse substantiam fatemur: & propterea materia permanet cum forma, quæ aduenit: priuatio uerò cedit, & aufertur. Item materia appetit formam, tanquam propriam perfectionem: at priuatio non appetit formam, cum sit suum contrarium, aliter sui ipsius destructionem appeteret. Sic enim patet qualiter & si materia, & priuatio, idem subiecto sint, non propterea idem essentialiter sunt, & unum tantum principium asseuerandum: quando inuicem pluribus rationibus differant: Et alia quoque & diuersa ratione, à materia principium constituatur. Sic quippè concludimus, tria omnia esse naturalium rerum principia: materiam & formam per se, priuationem per accidens. Et hæc satis profectò sunt ad saluandam rationem omnium transmutationum naturalium: quoniam formalia principia, contraria esse constituuntur, ut mutua uicissitudinariaq; eorum mutatione perpetuam rerum generationem, & corruptionem efficiant. uerum fieri non potest, ut sola prima contraria, principia esse dicantur, quippè contraria sic se habent, ut unum ab altero pati nequeat: modo sint entia per se, secluso tertio: nam unum cum altero permanere non potest, neque alterum recipit: neque unum contrarium fit alterum: necesse est itaque ponere tertium aliud principium, quod sit subiectum contrariorum, in quo unum contrarium uicissim cum alio agere & pugnare possit: nam hoc tertium cum non sit contrarium, permanere potest cum utroque, & utrumq; ferre uicissim. hoc quidem principium est prima ipsa materia informis, quæ contrarijs primis subicitur, et diuisim patiendo ab ipsis perennem generationem & corruptionem producit. ipsa autem per se sola insufficiens esset: quoniam ut infra declarabimus, nihil secluso aliorum consortio, per se aliquid efficere posset: hæc nanq; tria cunctis satisfaciunt generabilibus, et corruptibilibus: igitur hæc tria tantum principia præordinantur. Cum itaque Melissus, & uetustiores alij unum solummodo materiale principium cognouerint, & id malè, & diminute: formale autem, & per accidens principium penitus ignorauerint: ne mirum si perperam & confusè unicum genitarum rerum omnium principium proferentes, defecere. Hucusq; Hippocrates Improbando, recensuit illorum opiniones, unum simpliciter omnia esse profitentium, siue id unum elementum, siue principium di

T.c.lxxix.

principia rerum naturalium tria tantum.

xerint. Et quoniam hoc id ipsum sensit de illorum sententijs, qui multiplicia & infinita principia, seu elementa asseruere: quando & unum etiam isti quoquomodo omnia huiusmodi esse affirmauerint, quapropter quod de illis primis protulit, pariter & de his proferendum esse indicauit. Vnde Galenus cum hæc Hippocrates silentio præterijsset, uniuersam præpositam absoluens methodum: quorundam istorum breuiter positiones recenset: ut deinceps Clarius eorum redargutiones percipiantur.

Primo phy. tex. vi. Primo elementis.

Quoniam ex ipsis antiquis multi fuere, ut Epicurei, Leucippus, Democritus, & Anaxagoras, qui plura, & infinita posuere principia; Cuncta tamen ea, unum specie ac magnitudine asseruerunt: unde & modo opposito superioribus Philosophis unum statuerunt principium: illi nanque ex uno multa (præsertim unum constituentes elementum) isti uerò ex multis & infinitis unum secundum formam & potestatem dixere: quemadmodum Epicurei, & Democritus infinita insectilia Corpora: quæ atomos uocarunt. Leucippus infinita minima incompacta & indiuisibilia Corpuscula. Anaxagoras et sequaces infinitas similares partes productarum rerum omnium principia constituerunt. qui omnes tãdem eiusmodi infinita cuncta, unum fuiße elementum seu principium secundum genus, & potestatem conuenere: quare primo Physicæ auscultationis Aristoteles. Si autem infinita, aut perinde ut Democritus genere quidem unum, figura autem diuersa, aut contraria quoque esse oportet.

Plura ac infinita facientes pricipia.

P... tex. v.

Principia itaque rerum omnium Democritus, Leucippus, & Epicurus, uacuum, et atomos instituerunt: uocaruntq; atomos, pusilla admodum corpuscula, quæ propter exiguitatem perspici non possunt, qualia sunt ramenta ea puluerulenta, quæ per ostium foramina in solis radijs uisuntur, quæ sanè non elucente sole, nõ apparent, neque uidentur propter ipsorum paruitatem. Vnde ex ipsis nonnulli ut Epicurei, eos præ duritie infringi non posse, autumnant Alij qui magis Leucippo additi sunt ad exilitatem referunt, quòd nullam admittant sectionem. negant præterea & isti quoquomodo eos posse quapiam ex his alterationibus alterari: (quas tamen cæteri ferè omnes fatentur uel ab ipsis sensibus edocti) quippè qui nolint eorum quicquam calefieri, aut refrigerari, pariterq; nec humectari, uel siccari, atque adeo longè minus nigrescere, aut albescere; ut tandem contendant nullam prorsus ex ulla mutatione qualitatem aliquam suscipere posse. Sunt quippè atomi isti harum omnium qualitatum nudi ex propria & insita natura, & expertes: neque uerè & naturaliter aliqua qualitatum permutatione permutari possunt; sed tantum iuxta apparentiam: legè enim dicebat Democritus, calor est. legè amarum, legè dulce; atomi uero & uacuum uere est. nihil nanque aliud significat hoc uerbum legè nisi secundum existimationem, & ad nos, & non ex ipsa rerum natura & ueritate. credidit enim ipse sensiles qualitates omnes ex indiuiduorum corpusculorum conuentu, per solam ad nos

Democriti Leucippi et Epicuri opinio.

(qui sentimus) collationem gigni; ipsa autem natura nihil esse, album, aut nigrum, flauum, aut rubrum, amarum, aut dulce: uerè autem & secundum naturam unum, & nihil, seu firmum, & inane sunt omnia, hæc duo nanque tantum apud istos sunt uerissima natura, & substantia omnium entium, unum scilicet, et nihil, seu firmum & inane. Vnum quidem & firmum, atomos (quoniam firma & solida constant substantia) nominabant, nihil uerò, & inane uacuum dixere. est enim uacuum apud istos spatium quoddam nudum, & exper: in quo ea corpuscula omnia sursum ac deorsum agitata perpetua motione quandoque simul secundum aliquem modum complicantur, nonnunquam mutua inter se collisione resiliunt: quò fit postea ut ex huiusmodi horum conuentu & mutuæ concretiones fiant, atque iterum secretiones, generationes, inquã, & corruptiones. Voluit itaque Democritus cum aliorum omnium, tum nostra quoque ipsa coagmentari corpora, atque horum cum effectus, tum sensus ex istorum corpusculorum congressu. Propterea existimauit atomos oẽs unius et eiusdem firmæ substantiæ esse, qualitatum omnium expertes: differre tamen eos inter se figura; quoniam quidam rotundi sunt, quidam cubici, Pyramidales alij, uel quadam alia formati figura. omnes nempè atomi, & insectilia corpuscula in substantiæ genere conueniunt, in figuris uero differunt: nec solum differe, sed contraria etiam esse dicuntur. cum enim neque caliditatem, neque frigiditatem, neque albedinem, & nigredinem in atomis esse Democritus dixerit: ex figuris omnia formaliter generari protulit: ut bene secundo de natura rerum cecinit Lucretius. Nunc agè iã deinceps cunctarum exordia rerum, qualia sint: & quam longè distantia formis: percipe multigenis quàm sint uariata figuris. Mox ordine atque positione atomorum diuersas in nobis formationes, affectionesq; fieri asseruit: quoniam rotunda insectilia, tanquam facile mobilia caliditatis & ignis causas esse protulit; quando facile mobiles rotundi atomi sint, & ocyus diuidant, & disgregant; peculiare nanque igni est diuidere posse, & facile moueri. cubica uerò insectilia tanquam ea (ut ita dixerim) quæ magis expellunt, & coagulant frigiditatem producere dixit: Frigus enim coagulandi & expellendi uim obtinet. eodem etiã modo in coloribus fieri statuit, quandoquidem pyramidum uertices cum feriunt oculos talem coloris imaginationem, ut albi efficiant: quoniam album disgregandi uisum uim habet, item diuisiuum est, & acutum qualis est Pyramidum uertex. at bases earum quoniam obtusæ sunt, nigri coloris imaginem producunt: quando nigrum congregatiuum est, & quodammodo obtundens, congregat enim & quæ distant in idem colligendo, compellendoq; redigit, uelut sunt Pyramidum bases. cum igitur atomi & insectilia corpora differentibus figuris contrarias affectiones, contrariaq; mixta parturiant: ea non modo figuris differe, sed etiam contraria esse instituerunt: quando & apud ipsos quoque actio omnis & alteratio sit meritò contrarietatis. Idem quoque & de ordine, & po-

Substantia & natura rerum secundum Democritum.

Lucretius lib. ii. de natura rerum.

Atomi figuris omnia conficiunt.

ſitione eorundem aſſeuerant: quoniam & penes hæc contraria ſunt, contrariaſq; producunt affectiones. ueluti ſi contingat, primos atomos ſphericos eſſe, & poſteriores Pyramidales: Sicut forte in homine atomi qui primo ſupra ſunt conſtituti, orbiculares ſunt: unde Caput ad rotunditatem uergit: poſteriores Pyramidales, ut in genis, & gula inſpiciuntur. Quæ & Pyramidis formam gerunt: primum autem reſpectu poſterioris contrarium nominatur: Sic primi in ordine atomi ratione poſteriorum contrrrij appellantur. poſitione etiam inſectilia contraria eſſe dicuntur: ueluti ſi in parte aliqua atomi Pyramidis formam gerentes inferius uerticem habeant, & baſes ſupra, ceu in gula mandibulaq; euenit: quòd inferius uertex, ex ſuperius baſes reperitur; ſic contrarij iuxta ſitum, & poſitionem atomi uocantur. Contrarietas uerò penes poſitionem dicitur ſupra & infra, dextrum & ſiniſtrum, ante & retro: ac huiuſmodi contrarijs mutuæ concretiones & ſecretiones, generationes ſcilicet, & corruptiones rerum omnium apud iſtos conficiuntur. Scire autem oportet apud eoſdem quod harum trium differentiarum, prior quidem ſecundam quam ex talibus, aut ex talibus conſtant atomis, facit compoſita etiam omninò alia & diuerſa: quæ autem penes poſitionem, & ordinem alterata ſolum, non autem alia.

Caput, genæ & gula, a quibus atomis efficiantur.

Anaxagoras unà cum Democrito infinita principia ponit, & ea omiomerias, ideſt ſimilares partes, & non atomos nuncupauit: eadem quoque et omne, & quolibet appellauit; hinc quolibet eſſe in quolibet, & omne in omni, & quodlibet ex quolibet, et omne ex omni generari protulit. ſtatuit nanq; Anaxagoras materialia rerum principia, ſimilaria ipſa, quæ numero & contrarietate infinita ſunt, omnia ſimul mixta in congerie quadam infinita fuiſſe, priuſquam totum generaretur: propterea tulit mentem (quam effectricem cauſam nuncupauit) quodam temporis initio cæpiſſe omnia ad inuicem ſeparare, haud tamen potuiſſe ex plere, perficereq; ſeparationem: Sed diſsimilaria, confuſa, concretaq; ac ſimilaria à ſimilaribus ſemper ſegregat: hæc nanque ſimilaria ſincere, pareq; ſegregare ipſa non poteſt, cum ea ſint natura, ut inſeparabilia ſint: illorum tamen (cũ illinc principium datum ſit ſeparationis) partitionem ſemper facit. hoc igitur modo omnia fieri ex omnibus, cum inuicem cuncta ſint permixta, aſſeruit. Nam in ligno, ſiue in quouis altero mixto carnes, oſſa, aurum, & ſimpliciter omnia eſſe protulit; uerum ſenſit unumquodq; appellari, trahereq; nomen ab eo quod plus in eo abundat; ut in ſeminum cumulo contingit: nam ſi plus tritici eſt, quàm aliorũ ſeminũ, triticum cumulus ille appellabitur: quando illud plurimum abundat: pari modo ubi plus carnis eſſet quàm aliarum rerum, carnem appellari dixit: at ubi plus oſsis, oſſa: eadem quoque ratione in aere, auro, lapide, & ſimilibus dicẽdum eſt. quemadmodum ſi quis ex toto ſemine occulta hordei grana paulatim colligeret; adeo ut hordei aceruum expleat: is quidem non uidetur generaſſe hordeum, ſed ſolum indicaſſe, ſeparaſſeq; illa: Ita enim res naturales ſe habere pro-

Anaxagoræ opinio de principiis.

Vis efficiens cauſa apud Anaxagoram.

tulit: Nam quando ex carne os generatur, uel aliquod alterum, non dicitur hæc mutatio uera generatio, sed emphasis, manifestatioq; ac segregatio illius, quod prius erat occultum. uerumtamen in seminum cumulo datur pura aliqua species separanda, uelut hordeum, & triticum: Sed hoc in similaribus fieri nequit: Cum nunquam possit purè separari caro uel lapis, uel aurum, aut aliquid aliud: Sed ubi semper in toto, quod seiungitur, aliquod tale est, omnia etiam insunt. uerum illud appellari & ab eo nomen trahere, quod plus est in eo: minime nanque carnis particulæ, uel auri, uel Lapilli, simul iuncti, carnes, aurum, uel lapides, aut tale aliquid producunt. Et ita similarium concretio, & aggregatio dissimilaria, & composita apud Anaxagoram constituunt.

Substantiarum formatio & cōpositio apud Anaxago.

Empedocles quatuor posuit materiales causas, quæ sunt notissima quatuor elementa, unde & illa omnium primas radices appellauit: præterea efficientes causas statuit litem & amicitiam, non simul sed seorsum: quoniam cum amicitia uincit, superatq; coniungi, congregariq; elementa: & sic fieri intellectualem mundum edocuit, quem spherum uocauit: cum uerò confecto, transactoq; quodam temporis circuitu, lis rursus superaret, dominareturq; sphærum illud disgregari, & fieri denuò quatuor elementa, & hunc sensibilem mundum. huius uero sensibilis mundi particularium generationum corruptionumq; principia pariter amicitiam ac odium ordinauit: generationis nanque amicitiam, corruptionis autem odium autorem instituit.

Empedoclis sñia de princ ipiis.

Efficiens causa quæ fuerit apud Empedoclē.

Cum enim uidit omnia alia ex his quatuor elementis facta, & ipsa interse mutuò fieri asseruit: compositaq; elementorum tantum congregatione gigni affirmauit: ex eo quod immutabilia elementa esse proferebat. Et cum ex aqua aer fiat: uel ignis ex aere, & è conuerso: on transmutata aqua, uel aere, reliqua fieri dixit: Sed elementa actu interse mutuò in esse: cum itaque aer rarefieret, ignem, qui inexistebat, quoniam peruium locum inuenit, separari protulit: rursus autē cum densatur aer, aqua (quæ inerat, & in eodem disseminata erat, extrusione qua solet eijci, emittiq; ea, quæ extruduntur) segregatur: ceu aliquid tale patiuntur acini, qui comprimentibus digitis extruduntur: nam cum adsint, & inter digitos occultentur, quando densantur & comprimuntur digiti, extrusione, iaciuntur: qui sanè tunc non fiunt, sed solum apparent, & segregantur. Discrepant autem inter se Empedocles, & Anaxagoras, quoniam Anaxagoras similaria in æuo simul commixta chaos constituentia mentem, ex prima illa miscella, ea separare cæpisse, & nunc semper secernere, segregareq; ad inuicem dixit, & semper idem efficere: neque amplius in unum ita redigi omnia posse affirmat, ut una rursus miscella, & chaos fiat. atqui Empedocles sæpenumero affirmat hæc inuicem coniungi, & separari: Nam elementa ex sphæro interdum seiungi, excerniq; inquit, interdum uerò ipsa in unum denuo coniungi, coireq; contendit. & hoc interpollato rerum circuitu infinities fieri reuertiq; edocuit: hæc quippè

prima

prima differentia est inter Empedoclem & Anaxagoram. altera uero, quoniã Anaxagoras elementa, idest omiomerias. Infinita esse protulit: at Empedocles statuit finita esse, uidelicet, Ignem, Aerem, Aquam, & Terram. Tum etiam Empedocles prima dicit esse & simplicißima quatuor hæc elementa, ex his postea congregatis similares generari partes, os, carnem, neruos, & reliqua. Anaxagoras è conuerso, composita affirmans quatuor elementa ex similaribus partibus: statuit enim & oßis, & nerui, & cuiuslibet aliorum similitudines partium Igni, Aquæ, Aeri, & Terræ inesse: nam ex similiaribus his fieri omnia putauit: unde quemadmodum ossa, & carnem, reliquarum compositarum partiũ similares partes proferebat, pariter, Ignis, Aeris, Aquæ, & Terræ, easdẽ esse pronunciabat, & omnia quidem esse in omnibus, apparere autem unumquodq;, & nominari à prædominanti. actenus, de Empedoclis, & Anaxagoræ sententijs. Hæ omnes profecto sunt priscorum Philosophorum sententiæ, principia rerum multiplicia & infinita, ac unum secundum genus, & potestatem constituentes; quæ longius inuestigata fuere: probè admonente Philosopho, nos distinctam rerum cognitionem assequi non posse, nisi ueterum principia seminaq; inquirendi accepissemus. Aduersus itaq; omnes sic sentientes communem inducit Hippocrates demonstrationem: quod neq; uniuersum ipsum, neq; Homo, & queuis alia species, tam sensibilium, q̃ insensibilium sit unum, neq; uere, neq; secundum formam, & potentiam, siue principium, siue Elementum, seu Atomos, aut similares parteis quis id dixerit & nominauerit. Vniuersalem itaq; contra omnes demonstrationem profert, dicens. Hipp. demõstratio cõtra antiquos.

V

Ego autem dico, si unum esset homo, nunquam doleret; neque enim esset, unde doleret; ubi unum tantum foret.

Mea uerò est sententia (ait Hippo.) si unum esset homo, nullo unquã dolore afficeretur: sed una eadem semper suauißima operatione frueretur: instar summi opificis, qui cum uerè simplex sit: una & simplici uoluptate semper gaudet. optimè & q̃ breuißimè his uerbis demonstrat contra hos omnes, q; non unum sit elemẽtum, & principium: qualecunq; id faciant, & asseuerent: arguit nanq; in secũdo modo Syllogismorum Hypotheticorum non ex toto Hypotheticorum à destructione consequentis ad antecedens destruendum ex antecedenti affirmatiuo, & negatiuo consequenti: utputà si unum quid esset homo, non doleret: sed re uerà homo dolet, ergo non est unum: tollit nanq; consequens affirmando, & eruit antecedens: Primum itaq; contra Thalem, Heraclitum, Anaximenem, Melissum, & alios unicum absolutè constituentes elementum & principium demonstrationem inducemus: mox contra Anaxagoram, Leucippum, Empedoclem, Democritum,

Epicureos multiplicia, & infinita, sed unum secundum genus, & potestatem asse rentes. Contra igitur primos ratiocinabimur; hanc ipsam Hippocratis demonstrationem inducendo ex Philosophi doctrina tertio de anima dum ait.

Tertio de a\[?]a, t. lx. te. lxi. & .lxii.

„ Animal quidem sensum habere necesse est, si nihil frustra facit natura: alicuius „ enim gratia sunt omnia, quæ sunt natura: at qui si quidem sensum habeat: necesse „ est, corpus esse simplex, uel mixtum: Simplex autem non potest esse, tactum enim „ non habebit, cum autem habere necesse est. Ex salutari & utili naturæ actione argumentatur Aristoteles animal sensum habere: perpetuò nanq; natura genitis cunctis proprium bonum ministrat: Ipsum autem bonum & permanendi, & seruandi uim habet; propterea & ipse inquit, necesse est animal sensum habere, si nihil frustra facit natura; hoc est nisi proprium bonum genitis animalibus, tanquam animalibus aßignauerit: quemadmodum & Plato in Politia, Cum itaque haud assecutum fuerit id, quod & salutis causa est genitum animal, frustra erit: ac nihil frustra à natura fit: quare & animalibus omnibus, quòd iuxta conuenientes ipsorum mensuras traditur, seruandi uim habebit. Seruandorum uerò mortalium animalium uim habet ipsum sentire potens: cum causa sit, ut ea uitent, quæ aliena: & ea recipiant, quæ propria; ipsum itaq; sentire potens iure animalibus elargietur. In generatis quidem omnibus, in quibus solum natura esse intendit; ijs, ut cum difficultate patiantur concesßit: cum haud indigeant sensu; quoniam in se ipsis illud habent, ut non facilè patiantur. In quibus uero non ipsum esse, sed ipsum potius benè esse intendit, ijs ipsum facillimè pati dat, penès totam corporis consistentiam: quò & maximè sentiendi uim habeat: sine tactu igitur cui omnino & gustus quoque connexus est: impoßibile est animal esse. Quoniam cũ facile animal pati debeat, ad hoc ut sentiat, iuxta se ipsum totum sentiens esse oportet, nam citò alias corrumperetur. Id quod pulcherrimè secundo de anima his uerbis ipse docet.

Te. xxvii. et t. xxviii.

„ Animalia autem omnia unum habent ex sensibus tactum: cui autem sensus inest, „ huic uoluptas, & dolor, et iocundum, & triste est: quibus autem hæc insunt, inest „ etiam cupiditas; iocundi enim appetitus est ipse: præterea & nutrimenti sensum „ habent, nam tactus nutrimenti sensus est: aridis enim & liquidis calidis & fri„ gidis nutriuntur animalia omnia; horum autem sensus est tactus: aliorum uero „ sensibilium, per accidens; nihil enim in nutrimentum confert sonus, neque color, „ neque odor; fames uero, et sitis cupiditas est: & fames quidem calidi & sicci, sitis „ autem liquidi, & frigidi: at sapor uelut condimentum quoddam horum est. „ hæc Aristoteles.

Vbi aperte demõstrat sensum Tactus necessario animalibus omnibus inesse: cui aũt sensus tactus inest, huic & uoluptas, & dolor, & iocundũ, & triste aderunt: cui aũt inest sensus tactus (inquit ipse) Illi etiã necesse est, ut insint uoluptas et dolor; uoluptas ex rei iocũdæ apprehensione, dolor ex rei molestæ, et nocuæ perceptio-

ne. Oportet enim quod sentitur secundum tactum esse uel conueniens, & sic est delectabile, uel nocuum, & sic est dolorosum: dolor nanque, & uoluptas tanquam paßiones quædam eius, quod sentiendi uim habet, sunt. Suaue uero, & molestum, tanquam ea, quæ illarum efficiendarum facultatem obtineant. Vtrorumque autem iudicandorum potestatem sensus tactus adeptus est: pariter enim & delectabile & molestum ipse diiudicat: quamobrem & iuste nutrimenti sensus dicitur: Nutritioni quidem uoluptas, innutritioni autem dolor consequens est. Cum enim necessarium sit animalibus omnibus uti alimento: tam diu quidem uiuimus, quandiu nutrimur: hinc & sensum tactus habere opus fuit, quo percipiant sibi alimentum conueniens. quòd uero tactus alimenti sit sensus, manifestatur: sicut enim uiuentia corpora, ex calidis, frigidis, humidis, & siccis constant, ita ex his nutriuntur. Tactus autem est horum omnium discretiuus, & rectus iudex: unde & sensilia propria tactus hæc nominantur. Cum igitur proprijs tactus sensilibus nutriamur, manifestum utique fit, tactum ipsum nutrimenti sensum esse. at alijs sensibilibus non nutrimur nisi per accidens, in quantum tangibilibus coniunguntur: sonus enim, & color, & odor nihil conferunt in alimentum ut huiusmodi: sed solum ut contingit colorata, odorata, sonora, calida, frigida, humida, & sicca esse: Sapor uerò est quoddam horum oblectamentum: delectabilis nanque sapor, conuenientem iudicat proportionem calidi, frigidi, humidi, & sicci in alimento: ac ideo magis ad alimenti delectationem, quàm ad neceßitatem confert. Sic quidem claré patet, sensum tactus nutrimenti sensum esse. Quibus autem nutrientium sensus est, his quidem sitis, & fames esse solet; utreque alimenti cupiditas, & appetitus dictæ: si igitur quibus constamus his quoque nutrimur: Constamus, autem siccis & humidis, calidis, & frigidis: calida utique & frigida, pariter humida & sicca, animantium corporum alimenta erunt: quorum sitis & fames appetitus dicentur: fames quidem & sitis desiderium dicitur suppletionis eius, quod de nostra substantia fuit absumptum: secundum nanque eas omnes, quibus compositi sumus, qualitates absumimur. Si enim nihil à corporibus nostris efflueret, sed semper æqua moles substantiæ seruaretur, nulla foret alimenti neceßitas. sed cum perpetuò ipsa diffluantur, & quatuor proprijs qualitatibus assumantur, nacessario horum omnium appetitus insequitur & fames, & sitis: fames calidum, & siccum, sitis frigidum, & humidum appetens: ex his quidem constituti sumus: quibus consumptis in horum suppletione decenter appetitus mouetnr. Nam similia similibus appetuntur: quare unoquoque elementorum deficiente, consequenter singulorum fit appetitus; non mirum igitur quod sæpe numero contraria simul cupimus, potum inquam, & cibum, quod est, ac si dicamus calidum, & siccum, frigidum, & humidum. Nam quemadmodum ex quatuor constamus; omniumq; equaliter fit consumptio, omnium pariter desideriũ simul aderit: fames calida, & sicca,

Secondo de generarione t.c.xlix. & com. l. Tertio de aīa. t.c. lxvi Secundo de aīa. t.c. cx. viii.

Primo Aphoris. xv. Aphoris.

frigida, & humida, sitis appetens, ad ea quæ consumpta fuere supplenda, hæ quippè solæ cõsumptorum appetitus dicuntur. Ex his itaq; clarè inspicimus, necessariò animalibus omnibus tactus sensum in esse: quando horũ nobis est apprehensio, de quibus habemus esse; quòd si tangendi sensus non adesset, nullum consumptæ substantiæ nobis subsidium foret: neque hoc modo nobis ulla deficiẽtis esset cognitio: quod si esset, nec ullum quidem desiderium suppletionis haberemus: At ex hoc animal conseruari ostendimus: si modò hoc non esset, ex neceßitate ipsum corrumperetur, suoq; fine natura frustraretur. Alio quoq; medio animantibus tactus sensum inesse ostendimus, nam animalibus omnibus, quibus & ingredi, et secundum locum mouere à natura datum est, tactus ad salutem, & incolumitatem etiam confert: ubi enim cõmigrauerint, & corpora offenderint, quorũ alia destruere, & interficere, alia seruare, & tueri nos solẽt: nisi id iuditio tactus apprehenderent, ut ad salubria accedere, & noxia declinare possent: facili ac prona occasione animalia in interitum prolabi conspicerentur; & motio animaliũ, quæ secus locum fit, ad malum duceret: at uerò nullum ex his incommodis secundum naturam est. Sic quidem clare demonstrauimus, tum ex neceßitate, tum ex cõmodo & salute animal quodlibet sensum tactus habere. Subsequitur deinde Aristoteles dicens.

Alia rõ declarãs tactũ necessario inesse.

„ At qui si quidem sensum habet, necesse est corpus esse simplex, uel mixtũ, simplex „ autem non potest esse, tactum enim non habebit, eum autem habere necesse est.

Ex perfecta diuisionis ratione per opposita argumẽtatur Philosophus impoßibile fore animalia unũ ex simplicibus corporibus esse: inquit enim, si quidem sensum animal habet, necesse est, corpus esse simplex, uel mixtum: Simplex nãque mixto opponitur: nam quod simplex non mixtum: et quod mixtum non simplex: Quod uerò & ea, quæ sensum habent, corpora sint manifestum est: nam talia omnia naturalia & organica dicuntur: Naturalia autem & organica corpora omnia sunt. Per contradictoria itaq; opposita arguens inquit: si quidem sensum habet, necesse est, corpus esse simplex, uel mixtum: Idem nanq; est dicere simplex, uel mixtum, quod simplex, & non simplex; nam quod non simplex mixtum, & quod mixtum non simplex. Cum igitur de quolibet uerum est affirmare, uel negare; Verum utique erit, corpus ipsum sentiens, simplex uel mixtum esse; at simplex esse non potest, (infert ipse) mixtũ igitur erit: quòd simplex non poßit esse, rationem addit; nam tactum tunc non habebit: at necessario ipsum habere, superius demonstrauimus: Non ergo simplex corpus animal poterit esse. Quod autẽ uerum esset, tactum non habere, si simplex corpus foret, Ita Philosophus ostẽdit: Medium & instrumentum sensus tactus, per quæ animal sensibilia percipit, sunt partes mixtæ internæ corporis animati, & non simplicia corpora extrinseca (sicut est medium uisus, auditus, & odoratus, quod simplex existit:) Impoßibile est igitur, Animal tactum habere, si simplex corpus foret: Consequẽtia declara-

Scdo &.6. phisic. circa principiũ, et scdo de aia t.c.vii.

tur: quoniã si animal per mixta corpora intrinseca tactus sensationẽ percipiat, & hoc ei cõnaturale existat, Ita quod aliter sensatione tactus sentire non poßit; tunc impoßibile est per aliquod tantum simplex corpus, tactus sensationem animal habere. Antecedens autẽ iuxta eius duas partes probatur: Primo enim secũdum primam, quod scilicet per medium mixtum intrisecum animal sensu tactus sentiat; & non per aliquod simplex corpus; secundo autem, quomodo per Compositum, & temperatum instrumentum suæ potentiæ sensitiuæ, sensationem animal percipiat, declarabimus. Quod sensus tactus per medium mixtum intrinsecum animatum cognoscat, & non per simplex inanimatum extrinsecum, ut odoratus, auditus, & uisus; ratio est: quoniam in tactu uiuaciter medium ipsum affici debet, quo maiorem ad mouendum uim habeat: Præsertim quia prima illa uis tangere potens segniuscula est, q̃ aliæ sint sentiendi facultates; quod ei absq; ulla dubitatione euenit; quia admodum corporea et materialis est: iure igitur optimo propter eius signitiem medio corporeo animato, sicuti & organo ad sentiendum indiguit; quod in alijs præstantioribus sensibus non contingit: ut in libro de anima & sensu et sensili notum est. Quòd uero instrumentum, & organum sensus tactus, (quod est altera antecedentis pars) mixtum & temperatum ex primis quatuor qualitatibus sit: ostendimus, ex eius actione, & susceptione rerum tactilium. Sensus etenim tactus apprehendit calidum, frigidum, humidum, & siccũ: & hæc non nisi pro ut similia; simile nanque à simili cognoscitur, & simile similis agnoscitiuum est: Cum uerò tactus hæc omnia cognoscat, his omnibus etiam similia erit: ut igitur omnibus his consimilis efficiatur, ex omnibus æquè moderatus esse debet. Hac altera quoque ratione temperatum ipsum esse declaramus: Nam cum per affectionem paßionemúe tactum fieri constet, (simile autem à simili pati & affici nullo modo natum est (necessarium est enim tangibile corpus, quod tactum excitandi uim habet, tactiles contrarietates habere; quæ ubi similes, & æquales sunt, tactum lacessere nequeunt: ubi uerò redũdant, aut deficiunt, sensum excitant: ab his nempè uelut à dißimilibus sensus patitur, atque imutatur. Quare nõ immerito sensum mediocritatẽ quandã appellare poßumus, quæ in rerum sensilium mediocritate consistat. Illud nãque quod in medio sistitur; extrema iuditio consequi natum est; cum utrique extremo & diuersum & contrarium sit: idcirco fit, ut ab illis transmutari & pati ualeat: quando à contrarijs transmutatio, & paßio semper fiat: in tactu igitur, hæc apprimè necessaria sunt. Quapropter nõ ab re solemus dicere, (inquit doctißimus Alexander) sensum quodãmodo pati à dissimili, quodãmodo à simili: quo enim momento patitur, afficiturúe, in ipsa scilicet appreh ensione à simili affici dicitur; ante autem alterationem, & paßionẽ à dissimili & diuerso: immutationis itaque principium à dissimili, & contrario semper prouenit. Iuxta hæc dicebat Philosophus quòd temperata calida, frigida, humida, & sicca, non percipimus: cum in principio ab omnino simili nõ sit actio:

Scdo de aia t.c. cxv. & t.c.cxvi.

Scdo de aia t.c. liiii. & Alexã. prio de aia. cap. de aia sensibili.
Lib. i. de aia capi. de aia sensibili.
Scdo de aia t. liiij.
Lib. i. de generatione t. c. xlviii. & d... t. c. ...viii.

ubi autem non est actio, ibidem nec Paßio, nec sensatio adderit; & hac ratione, temperatus sensus temperata sensilia percipere nequit, sed extrema tantum. Si igitur sensus tactus, ad hoc ut sentiat, opus est, ut temperatus sit: necessariò sequitur, sensorium ipsum ex sensibilibus commixtum, contemperatumq; fore: quando in eius moderata temprie tactrix facultas consistit; tactrix enim facultas, quæ communiter sensus dicitur, suæ essentiæ robur in primarum qualitatũ commodo temperamento obtinet: quod temperamentum sensorium alias a philosophis nuncupatur. Sic quidem ex ipsa sensatione tactus organum ex primis qualitatibus mixtum, & moderatum esse ostendimus. ac ita antecedens supradictæ nostræ consequentiæ secundum ambas suas partes demonstratum est.

Gal. de presagatiōe ex pulsibus li. i. ca. de essentia facultatis.

Quòd autem impoßibile sit, idem medium & instrumentum sensus tactus simplex aliquod corpus esse, aut aereum, aut aqueum: alio quoque medio manifestamus. Cùm enim sensu isto Animalia pro salute indigeant; opus fuit, ut eius sensorium & innatum medium per totum extendatur, & undique animal se tutatur, undique molesta & obnoxia persentiens: si igitur organum, & intrinsecum mediũ tactus igneum foret, tunc totum combustione assumeretur: quando ignis ex se corrumpendi uim obtineat: ne utique ergo ignis erit. Pariter neque aereum, neque aqueum esse poterit: cum humida & fluxibilia sint corpora ista: neque firma, neque terminata in se ipsis, sed solum termino alieno persistunt: animalium autem corpora in se terminata sunt, dura, solida, & commixta, & eiusmodi quale caro est, aut quippiam analogum carni. quòd neque etiam terra tactus sensorium posit esse, ex euidenti & clara inductione ostendit Aristoteles. Apparet nanque manifestè ex particulis illis, quæ in Animantibus existunt: quòd quæcunque magis abundantem habent terram, quam aliæ, sensus expertes sunt; ut ossa, Cartilagines, ligamenta, & pili: quæ animalium Particulæ sunt, nihilominus sine sensu existunt. Si itaque animalis Pars, in qua terrestre superat elementum, sentire hauquaquam posit, (& si uegetare dicatur) eo minus igitur simplex & purum terræ elementum sentire poterit, & organum sensus esse. sic utique apertè demonstrauimus, quod neque ex terra, neque ex alio quopiam simplicium illud constat instrumentum, quod tangendi uim habet: Sed in multorum medio collocatum existit. Quapropter contra hos omnes pulcherrimè demonstrationem inducimus: Nam si medium & instrumentum sensus tactus, impossibile est aliquod unum esse: impossibile quoque erit, & animal simplex unum elementum esse: consequentia deducitur, nam cùm animal per sensum tactus existat, & tactus per eius organum, & innatum medium constat: tactilis quidem facultas sui proprij instrumenti, & innati medij, facultas dicitur, nec sine eis persistere potest: quando in commodo ipsorum temperamento consistat, & esse habeat. Si modo impossibile est, tactus organum, & medium unum eße: impoßibile quoque erit, & sensum tactus simpliciter elementum unum esse; & conco

mitanter animal ipsum: quando per tactum solum animal existat. Una itaque & eadem est Hippocratis & Aristotelis illatio: Hippocratis nanque, si unum esset homo non doleret, neque enim esset, unde doleret, ubi unum tantum foret, Aristotelis autem, impossibile est enim animatum corpus, unum simplex aliquod elementorum esse, nam tactum nō habebit: eum autem habere necesse est: Si enim unum tantum animal foret, (inquit Philosophus) tunc tactum non haberet: at si tactum non haberet, neutique dolere posset: quando dolorem, & uoluptatem sensus passiones fecimus. Ubi enim sensus tactus, ibi dolor, & uoluptas, ubi sensus non inest, nec dolor, nec uoluptas. Si igitur animal sensu tactus carebit, & dolore pariter, & uoluptate simul carebit. Probè itaque admodum uterque inferunt, si unum simplex tantum esset animal: neque sentiret, neque doleret. Et rationem subdit Hippocrates: „ Neque enim eßet, unde doleret, si unum tantum foret. Diximus quomodo sensus tactus mediocritas & temperies quædam primarum qualitatum erat, extremorum omnium, tum excessuum, tum defectum susceptibilis: hæc autem extrema ipsius sensus propria asseruntur obiecta. Sicut enim altrici potestati ad hoc ut agat, alimento opus est, circa quod eius actio uersatur: Ita quoque uirtus sensibilis, quia circa sensibilia functionem exercet, sensibilibus rebus indiget, quas excipere, & iudicare nata est: quò fit, ut nisi adsint sensilia, nihil agat sensus. unicuique autem sensitiuæ potentiæ suum proprium tribuitur obiectum: nam passiuum omne proportionatum sibi actiuum obtinet. Obiectum uerò cognitiuæ potentiæ actiuum nominatur, pro eò, quòd eam mouet ad cognoscendum: nam sensus est potentia paßiua, & sentire consistit in quodam pati, & moueri ab obiecto: & ideo opus fuit, unicuique potentiæ sensitiuæ proprium distribuere obiectum. tactilis uero facultatis obiectum primarum contrarietatum defectus & exceßus assignantur: qui si uiolenter, & magno cum impetu apprenduntur, dolorem inducunt: si uero celeriter, sed absq; uiolentia, uoluptatem pariunt. Si modo simplex quid unum tantum animal foret; tunc nihil profecto adesset à quo animal pateretur, sic quòd dolore, aut uoluptate aliqua afficeretur. Nam cum unum tantum sint omnia, & uniuoca ratione (ut assignabant) non quidem diuersum aliquod, & contrarium dari potest, à quo animal pati, afficiùe modo aliquo dici possit: Sed erunt omnia unum, unica præcisa ratione. Quapropter nullus in sensibilibus ipsis exceßus, & defectus, nullumq; etiam concomitanter sensus tactus obiectum erit: per quod passionem, & sensationem aliquam siue salubrem, siue insalubrem fieri dicamus. Quamobrem recte Hippocrates intulit, neque enim esset, unde doleret: neque enim foret obiectum aliquod, quod tristem & malam sensationem producere posset. At dices forsan, si quid unum tantum elementum animal est: tunc etiam reliqua supersunt, quæ obiecta poterunt esse, & sensum efficere. ad hæc dicimus, quòd & si hæc non sint de istorum mente: qui omnia unum esse

Eadem est Aristotel. et Hipp. demonstratio.

Tertio met. t. xvi. & .i. phy. xxv.

dixere; nam talia fari, non est unum, sed multa asserere: nihilominus nec ista (ut ipsi asseuerant) sensationem producere possent. Nam cum sentire per quandam similitudinem per alterationem, & passionem fit, uti necesse est ipso pati & alterari (ait philosophus) tanquam proprijs nominibus: Cum igitur sensatio ista per affectionem passionemúe fiat: Simile autem à simili pati & affici nullo modo natum est: actio nanque omnis à uictoria & dominio agentis super passum semper prouenit: Si modo unum tantum elementorum homo sit, tunc in supremo illius elementi gradu ipse erit: quando purum & non permixtum elementũ illud reperiatur. at si simplex, & immixtum elementum unum in homine reperitur: & simplicia pariter & immixta tria reliqua (si esse concedantur) in alijs inueniri debent: quando æqualis ratio de omnibus sit: neque enim rationabiliter hoc potiusquam illud simplex mixtumúe esse enunciare possumus: quoniã æquali, & pari fortuna omnia, aut simplicia, aut mixta ingenitis & adultis dici merentur. Optimo igitur iure apud istos simplicia, pura, & immixta omnia erunt, in summo ac extremo suarum formarum gradu: & per consequens æqualia, & similia in uiribus & potentijs singula existent. æque enim potentia dum summã perfectionem attingunt, aßeuerantur: (nam secus imbecilliora, à ualidiori prorsus abolerentur, & unum omnia efficerentur) cuncta itaque æqualia & similia in uiribus erunt. modo ab æquali, & simili ex peripateticorum doctrina & ueritate ipsa, nullam affectionem, passionemúe exordiri enunciauimus. Si igitur nulla passio, & permutatio ab istis fieri posit, cum similia & æqualia sint: nulla tunc prorsus sensatio, nec iocunda, nec tristis erit: quoniam per alterationẽ, & passionẽ, sensationẽ ipsam fieri diximus. Sic quidem clarè & apertè concludimus, si unũ quid esset homo, siue principiũ, siue elementũ, nõ doleret, neq; enim esset unde doleret: Siue unum tantum præcise elementum constituant, siue principium ut satis superq; in præsenti ex peripateticorum schola demonstrauimus.

Scdo de aĩa t. lxii. &. t. lvii.

Scdo de aĩa t. cxviii. & li. i. de generatiõe et corrup. t. c. xlviii. Scdo de aĩa t. lxii.

t. xlviii. et. l Idẽ secundo de aĩa. te. c. cxi.

Hoc id ipsum secundo de generatione, & in de sensu, & sensili contra Pythagoreos nutritionis uia declarat Aristoteles, animatum corpus non unum simplex esse, sed permixtum, & ex pluribus temperatum, inquit enim.

„ Quod autem Pythagoreorum quidam dixerunt, ali uidelicet animalia quædam
„ odoribus rationi non est consentaneum: primò nanque uidemus cibos omnes cõ
„ positos esse oportere: ea enim quæ aluntur simplicia non sunt: quamobrem cibo-
„ rum fiunt excrementa, aut in ipsis, aut extrinsecus, ut in stirpibus: Præterea ne
„ que Aqua ipsa solitariè, alere potest, nulli commixta: corpulentum enim quod-
„ dam, quod constituitur esse oportet: multo autem minus rationabile est, aerem
„ fieri corpulentum. Hæc in de sensu, & sensili Philosophus. Vbi clarè ostendit, quòd præter rationem antiquorum quidam profitebantur nonnulla animalia solo odore uiuere, & ali posse. Et primo argumentatur, alimentum omne esse compositum oportere: talia enim sunt illa, quæ nutrire, & alere possunt. & huius

ius rationem addit, nam ea quæ aluntur ſimplicia non ſunt, ſed compoſita. Vt ſecundo de generationæ ipſe ſimpliciter demonſtrat: & nos quoque infra demonſtrabimus. Omnia quidem eiſdem nutriuntur, ex quibus ſunt: proinde & multis unumquodque nutritur, quando ex multis animal quodlibet conſtat. Signum autem euidens, non eſſe ſimplex quippiam ipſum alimentum: ſubiungit ab excremētis ſuperfluitatibusq; ſumptum: quæ ſicca ſanè & humida conſpiciuntur. In animalibus etenim ea, quæ intrinſecus fiunt excrementa, quæ poſtmodum egeruntur, & exeunt, mixta & compoſita ſanè eſſe appareant: In ſtirpibus autem extrinſecus fieri excrementa dicit, quæ ſunt utique uel gūmi, ab illisq; ſtillantes lachrymæ, uel corpuſcula quædam terrea, & Cinerea, quæ circa ſtirpium radices inſpiciuntur eſſe. huiuſmodi uerò omnia compoſita eſſe cernuntur. Si modo excrementum mixtum, & illud quoque à quo excernitur, mixtum erit. Cum igitur alimentum ſimplex non ſit corpus: aer autem in quo fit odor, corpus eſt ſimplex; odores certe & ipſe attractus odorandi cauſa aer minime alere poterunt: Simplicem nanque recipiunt aerem, & quæ ſpirant omnia, & quæ odorantur. Addit quin etiam ſupra dictis philoſophus, quòd neque aqua ipſa per ſe alere quicquam poteſt. Cuius rei ſtatim ſubdit cauſam: Quoniam quod conſtituitur, ideſt quod alitur & conſeruatur, animal (inquam) ipſum, ſolidum, & corpulentum eſſe oportet, & non profluens & liquidum, ut ſupra indicauimus: alimentū uerò quod actu animal nutrit, & quod uerè alimētū nominatur, eſt quod corpori adijcitur et ad iudicatur. adijcitur aūt atq; adiudicatur ſimile ſimili, et rurſus ſimile ſimili intercedēte nutritur. Si enim corpus quod alitur mixtum eſt, cōpactū, & conſtans; alimētū quoq; ſi ei ſimile effici debeat, et mixtū, et in ſe aliquid cōpacti, et conſtantis habere oportet. Aqua aūt per ſe et ſuaptè natura nihil cōpacti habet, et ſolidi: non poteſt igitur illud alere, quod ex alimento cōpactum, et corpulētum fieri oportet. Quamobrem agricolæ agros ſtercorant, fimumq; ſtirpium radicibus apponunt, & exaggerant, ſimulq; aqua premiſcent, cum irrigare cupiunt: Quoniam corpulenti ſolidiq; quippiam illuc deſcendens penetrat, & alit: alio autem modo neque aluntur arbores, neque proprios afferre fructus poſſunt. Quòd ſi inquit, aqua per ſe alere non poteſt, minus profectò aer ipſe poterit, ſubtilior & tenuior aqua, & minus corpoream ſuſcipere ualens molem. ratio autem iſta (ut uidetur) per locum eſt à maiori: qui negatiuè ſanè concludere animaduertitur: Si aqua uidelicet nō poteſt, minus utique poterit aer. Hoc idipſum in eodem libro clariſſimis uerbis affirmauit, dum dixit: quod neque ſiccum abſque humido, neque humidum abſque ſicco alimentum eſt: nutrimentum nanq; animalibus neutrum illorum ſolitarium eſt: ſed ex illis mixtum & quæ ſequuntur. Sic quidem perſpicuè, & ſenſationis, & nutritionis medio manifeſtauit Ariſtoteles nequaquam ſimplex unum elementum, animal eſſe poſſe.

t. xlix. et. l. Omnia eiſdem nutriūtur ex quibus ſunt.

Hipp. in libello de alimento.

Breuiori autem, & faciliori quodam modo mediohanc eandem Hippocratis demo

ſtrationem Galenus inducit. Primo nanque ſupponit, quod omne illud quod dolore affici debet, duo hæc habere oportet ex neceſsitate, eſſe ſcilicet alterabile, & ſentire potens. nam ſi nullam omnino admittit alterationem, eundem, quem ab initio geſsit habitum, continuò ſeruabit: at quòd dolet, neutiq; ſeruat habitum idem, ſed alium & diuerſum à naturali recipit. Si uerò ita tranſmutatur ſicut lapides, & ligna, quæ calefiunt, frigeſcunt, atque ſiccantur (nullus autem illis ſenſus natura ineſt) non ſentiet illam, quæ in ipſis fit, diſpoſitionem: ſicuti neque lapides, & ligna ſentiunt, dum alterantur. Hoc quidam proloquium, quod dolor hæc duo neceſſario exigat, alterationem & ſenſum: ratione, & experientia comprobatur; ratione, hoc medio, omne quod uarietatem & diuerſitatem ſumit, & aliter ſe habere contingit, nunc quàm prius, tale omne uerè alterabile nominatur. quod ex alterationis ratione pateſit: eſt enim alteratio, mutatio in qualitate, ſeu demutatio eius, quæ prius fuit qualitatis. quod nanque dolore afficitur, actu tunc diuerſum fit, & aliter ſe habet, quàm prius: quoniam actu prauã tunc diſpoſitionem ſuſcipit, quam prius nõ habuit. merito ergo omne quod dolore afficitur, alterabile eſt: quando uerè alterationis ratio ei congruat. Quòd autem & ſenſibile quoque ſit, exemplo oſtendit: nam ſi alteraretur ut ligna lapides, & alia inſenſibilia, (quæ nullum a natura ſenſum habent,) tunc nec ſentiret illam, quæ in ipſis fit paſsionem, cum potentia ſentiendi careat: ueluti & ligna, & lapides, quæ minime dum alterantur, ſentiunt, pro eò q; inſenſilia ſunt. Neceßario itaque ad dolorem, ultra alterationem, ſenſilis potentia requiritur. Hoc id ipſum breuius & clarius peripatetici deducunt. aiunt enim ſenſum alterationem, & paſsionem, ut ſuperiorem naturam inſequi: ſenſus nanque apud iſtos, ſenſifica paſsio, & alteratio eſt: quamobrem ſecundo de anima dicebat philoſophus, uti neceße eſt ipſo pati, & alterari, tanquam proprijs nominibus. Dolorem autem diximus paſsionem ſenſus eſſe, & ipſum quoque ut priorem naturam perpetuò inſequi: cũ modo paſsio ſuperior natura ſit ad ſenſum, et ſenſus ſuperior ad dolorẽ: per logicalem regulam ſequitur, q; paſsio ſuperior natura ſit ad ipſum dolorẽ. Quando enim alterum de altero prædicatur, quicquid dicet de prædicato, dicet & de ſubiecto. erit igitur dolor per regulam iſtã, ſemper cum alteratione, & ſenſatione, a quibus neutiquam ſeiungi poterit. ſicut inferius à ſuo eßentiali priori minime abſtrahi poteſt. Vbi enim dolor, ibi ſenſus & alteratio inerit, & ubi ſenſus & alteratio ineſt, ibidem quoque & dolor adeſſe poterit. neceßario igitur omne quod dolore affici debet, et ſenſibile, et altarabile eſſe oportet. Experientia autem hoc id ipſum ſic oſtenditur: nã ſi mixtum aliquod ex adamantibus, ſiue quibuslibet alijs corporibus minus ad patitẽdum idoneis cõpoſuerimus: & ipſum quis uulnerare tentauerit; neq; uulnus admittet, neq; præſentiet. nunquam enim reperietur, (inquit Galenus) mixtum aliquod uim habẽs patiendi, et ſentiendi, quod ex ſenſu carentibus et impatibilibus immediatè cõpa-

Gal. ii. methodi.

T. c. lvii. & tex. co. lxii.

In antepredica menis.

Quinto metaph. cap. de priori.

Primo lib. de elemẽtis.

ctũ, tẽperatũq; ſit. hoc itaq; ſuppoſito ſtante, (q. oẽ q. dolore affici debet et ſenſibile, et alterabile eſſe oportet) Ratiocinamur cõtra Meliſsũ, Heraclitũ, Talẽ, et Anaximenẽ, unicũ abſolutè rerũ omniũ principium ſeu elementũ conſtituentes. Omne quod proximè et immediatè ex impatibili, et inſenſibili cõpactũ conſtructũq; eſt, id doloris expers exiſtit, et neutiquam dolere poterit: quando conditionibus ad dolorẽ requiſitis omnibus careat. Quod aũt ex uno tantum (ſiue principium ſiue elementum dixeris) cõpoſitum eſt apud iſtos, ex impatibili, inſenſibiliq; cõpoſitũ conſtitutũq; immediatè exiſtit. ergo omne, quod penès iſtos, ex uno cõpactũ conſtitutũq; eſt, id doloris expers erit; & neutiquam dolere poterit. Quod uerò ex uno tantũ cõpoſitum eſt, ex impatibili et inſenſibili cõpoſitũ, coagmentatũq; ſit: iam ſuperius oſtendimus: in præſentiq; etiã Galenus declarat, dũ ſubſequentia uerba interpretatur: Neq; enim eſset, unde doleret. ſi nãq; animal aliquod ex uno tantũ conſtaret elemento: nullius profectò particeps alterationis ſenſus, et doloris foret: quoniã tunc nihil adeſſet: quod ei paſsionem doloremuè inferre poßet. unumquodq; enim quod patitur ab altero à ſe ipſo patitur, et unũ quodq; quod tranſmutatur, in alterum à ſe ipſo tranſmutatur: Si uerò unũ tantũ ponamus elemẽtum, ex quo animal compactum fuerit: nihil profectò habebit, quod in eum agere poſſit: nam cum unum tantum illud faciamus: tunc nullũ corpus ei contrarium poterit inueniri, quod in illud agat: nullũ nanq; aliud corpus eſſe, preter hoc ſimplex elementum, fingere poſſumus; quod ei ſit contrariũ, et in ipſum agat: nec etiam in elemento ipſo contrarium quidpiam eſſe poteſt: quãdo ex eius ratione pateat, elementi corpus ſimplex eſſe, & uniforme: nihil igitur uni ipſi elemẽto erit contrariũ: quare neq; alterari, nec aliqua in parte immutari poterit ex ipſo compoſitum animal. (hac quoq; ratione cœlum, quoniã unum tantũ eſt, ex tota ſua materia confectum primo cœli Ariſt. inalterabile, & impatibile fecit) ſi modo animal ex hoc uno elemento compactum nec pati, nec tranſmutari ualeat: tunc impatibile, & inalterabile erit: et per conſequens inſenſuale, et doloris expers. Vtpotè ſenſuale paſsionẽ, et alterationẽ neceſſariò concomitans ſemper: Si enim impatibile, inſimul et inſenſuale exiſtet: ordine nanq; naturæ alteratio, & paſsio ſenſum præcedunt, nec unquam ab ipſo ſeiunguntur, inſeparabilesq; ſunt, & ſi non reciprocantur: ſi nanq; impatibile ſit, inſenſuale pariter et erit: at non è conuerſo, ſi inſenſuale ergo impatibile: quoniã prius ſecundũ naturã cũ eo, quod poſterius eſt, nõ conuertitur: ſed benè hoc inferetur, ſi inſenſibile, tunc doloris expers omnino erit: cum dolor, & uoluptas ſenſus paſsiones ſint, nec ullibi ſine eo cernantur: & ab ipſo in eſſe et in inferre depẽdent. Benè igitur contra hos omnes concludit Hippocrates, quod non unum ſit elementum, neque principium, ſi animal ſit doliturum: neque enim (inquit) erit à quo patiatur, ſi unum ſit: neque ſenſus & doloris particeps erit: quare plura uno erunt elementa, & principia.

Primo de elementis.

Primo de generatione lxxviii. iiii. phi. xlviii. viii. phi. te. xxx.

Tex. xcIII. xciiii. & xcv.

Quito met. ca. de priori

Secundo de aĩa. te. com. xxvii.

At poterit quis dicere hæc eadem Hipp. ratio concludit contra peripateticos unũ materiale principiũ profitentes: uelut prisci illi: nã eius ratiocinatio aduersus tantũ materiale principiũ horum procedit: quando de formali nulla sit mẽtio: si modo contra materiale antiquorũ principiũ demõstrat: pariter quoq; et cõtra peripateticos demõstrabit: quoniã una cũ illis in hoc quodãmodo cõueniunt. Ad hæc dicimus: et si Aristoteles simul cũ antiquis ponat unũ primũ informe subiectũ materiale omniũ principiũ: nihilominus diuerso, et alio modo: statuit nãq; ipse materiale hoc principium, materiam .s. primam informẽ, ubique in omni naturalis mixti compositione, sub quatuor simplicium corporum formis semper reperiri: nec alibi datur cerni (cum sit ens in potentia tantum) quàm sub his quatuor simplicibus formis: quæ sunt ei sicut propriæ, & essentiales: quando ipsæ primæ sint, quæ ei immediatè insunt, & sine his neutique cerni ualeat: quocirca rectè quidem superius formalia rerum omnium principia, formas illas, et earũdem temperies aßeruimus: cum de principijs sermonem habuimus: unde & per has materia ipsa, ut per uera formalia rerum principia paßiones, transmutationesq; omnes sensibiliter perficit: cum istis itaque perpetuò quatuor formis ad quancumque entis alterationem & permutationem materia accedit. Quæ cum contrariæ sint, & in eodem reperiantur subiecto, si non æquales, & temperatæ fuerint, sed altera alteri præualeat, perpetuò mutuò agunt, & patiuntur, mutuoq; se alterant, & corrumpunt; mixtis compositis, pasiones, sensus, & dolores, iuxta uarias eorundem temperies elargiendo. Secus autem prisci illi statuerunt primam naturam, informem scilicet materiam ad corruptibilium entium ortum accedere. Nam ex illis quidam ipsam per se solam informem, ut simplex tale ens in potentia, immediatè ad genitarum rerum productionem uenire tradiderunt: ut Melißus, & Anaximander, & quicunque unum infinitum, & innominatum docuerunt principium. Alij uerò qui ex nuncupatis elementis nominatum unum instituerunt elementum ueram naturam esse: aut ignem: aut aerẽ, aut aquam: hanc sub illius tantum elementi forma ad compositionem acceddere tradiderunt. Hi quidem omnes nequaquam sensualia, patibilia, & dolori obnoxiã corpora constituere, & formare poßunt. Nam primi, qui infinitum & innominatum unum faciunt principium, cum unum præcise illud præordinant ad cunctorum ortum uenire: tunc ex eo constructum animal inalterabile, & impermutabile existit: quoniam neque ad quod transmutatur, neque unde patiatur, ipsum habebit: nam si transmutatur, in aliquod alterum transmutabitur: & si patiatur, ab altero aliquo patietur: at tale existens neutiquam unum eße poterit: at si non patiatur, neque transmutetur, tunc impatibile, & inalterabile erit: & per consequens insensibile, & minime dolori obnoxiom. ut supra clarè deduximus. Qui uerò unum ex nuncupatis elementis naturam omnium affirmarunt: nec ipsi patibile, & corruptibile corpus conficere poßunt. Quoniam si unicum

Primo phy. t.c.lxiii ca. s. de substantia orbis, & vii. met. te. com. viii.

Tertio celi. c.lxvii.

tantum formatum elementum ad omnium naturalium entium compositionem ingredi constituant: tunc cum istud unicum præcisè tantum sit, cum unica tantum præcisa forma ad entium structuram, & compositionem ingredietur, aut sub Caliditate, aut frigiditate, seu humiditate, aut siccitate, aut sub alia altera, qualemcunque illam dixerint: ex qua positione sequitur, hominem animalúe nullatenus dolere, corrumpiq; posse: nam cum nulla qualitas proprio subiecto repugnat, neque id in quo est corrumpat: nam si subiectum corrumperet, se ipsam unà perimeret: interempto autem eo, in quo uitam habet, ipsa quoque ut interimatur, est omnino necesse: quando per sese cohærere non posit: uerum nihil est, quod sibimet dolorem, interitumúe parare studeat: qualitas enim qualitati, & non corpori subiecto repugnat: quare fieri non potest, ut una sola forma existens, quæcunque illa fuerit, rei cui inhæret, dolorem, corruptelamq; afferat: Siquidem omnia in rerum natura esse desiderant. Proinde & iustè ij antiquiores ab Hippocrate redarguuntur, quòd perperã materiale hoc principium preordinant: & merito contra hos eius ratio progreditur: & minime contra Aristotelicos: qui & si uerè profitentur materiam primam ad omnem mixti compositionem progredi: attamen non per se solam, aut cum una tantum simplici forma, sed cum quatuor oppositis, et contrarijs, calliditate (inquã) frigiditate, humiditate, & siccitate: & istis medijs alterationes, permutationes, sensus, dolores, uoluptatesq; omnes, compositis, & mixtis ipsa impartitur. ut infra ostendemus.

Nihil ẽ, ꝑq sibimet interitum parare studeat. Secundo de aĩa. t. lxxxiiii, &c. ii. de generatione t. lix. &c. ii. cœli. lxiiii, &c. i. phi. te. co. lxxxi.

Modo contra Leucippum inuehimur, Anaxagoram, Democritum, Empedoclem, plura & infinita principia profitentes, eaq; ipsa omnia genere unum, atque potentia constituentes. Dicimus enim nunquam dolore correptum iri hominem: Si huiusmodi (ut aiunt isti) sit natura præditus. Dolor nanque, ut etiam supra narrauimus, hæc duo exigit necessariò, alterationem & sensum: neutrum uerò Epycureorum atomi habent: Nec similares Anaxagoræ partes: nec quatuor intransmutabilia Empedoclis elementa: quare fieri non potest, ut quicquam ex his cõpositum doleat: quando ex impatibilibus, & sensu carentibus elementis, & atomis constat. Quòd uerò neutrum horum alterationem (inquam) & sensum, neque atomi, neque omiomerias, neque Empedoclis elementa habeant: facilis est ostensio: quando & ipsi talia omnia inalterabilia, & impatibilia asseuerant. Si autem huiusmodi sint, certum est etiam, ꝙ insensualia & indolentia erunt: uelut superius deduximus. Sensus nanque quilibet passio est, & ueluti genericæ passionis supposita species: est nempè sensus sensilis passio: cum uerò sensus passionem sequatur, sicut proprium genus, & superiorem naturam: nec enim unquã sine passione sensus esse potest: cum sit ubique & semper sensibilis passio: & quoniam dolor sensus est passio, & eum insequitur ut priorem, & superiorem naturam: nec unquam ab eo expolietur, tristis utique sensatio dolor est semper:

Demonstratio cõtra plura & infinita facientes principia.

Secundo de aĩa lxii.

cum uero passio superior natura sit ad sensum, & sensus superior ad dolorem, per logicalem regulam sequitur, quòd passio superior natura sit ad ipsum dolorem: Quando enim alterum de altero ut de subiecto prædicatur: quicquid prædicatur de predicato, predicabitur & de subiecto: quia enim passio de sensu (qui doloris prædicatum est) ut de subiecto substantialiter predicatur: pariter & de dolore, ut de subiecto, substantialiter dicetur. cum præterea altera nos dialectica admoneat ratio: ut à quocuuque genus subtrahamus, ab eodem quoque eius subtrahere species debemus. ablato naq; superiori genere, et eius inferiores species etiam auferũtur. quando superiora sua essentialiter supposita inferiora semper auferãt. Priora nãq; secũdũ naturã quinto methaphysicæ, sunt quæcũquè possunt esse sine alijs, et alia nõ sine ipsis: Genera quidẽ formaliter priora et superiora sunt his, quæ sub se positæ sunt, speciebus: unde et generibus perẽptis, simul et species eius oẽs perimuntur. Quoniã igitur isti inalterabilia, et impatibilia omnino faciunt elementa, utiq; passionẽ ipsam ab eis prorsus detrahẽt: qua detracta et remota, cõcomitanter et sensus, et dolor detrahuntur, et remouẽtur: ueluti proprij generis inferiores species: cum exposcat ratio, ut à quocunque genus, ab eodem & species submoueãtur. Si enim ab atomis, et similaribus partibus alterationem & passionem amouent: rationabiliter quoq; ab ipsis sensationem amouere habent. Et sic clarè ostendimus qualiter nec similares Anaxagoræ partes, nec Epicureorum atomi, nec Intransmutabilia Empedoclis elemẽta alterationem, & sensum possideant, & dolorem consequenter.

Ca. de priori.

Qualiter animal ex atomis cõpositum doleat.

At dicent, & si impatibilia principia fatemur, attamen ex his composita animantia uim sentiendi habere concedimus: Stat equidem q; principia indolentia, et insensualia sint (sicut & apud Hippocratem talia quoque dicuntur elementa) nihilosecius ex eis constructa animalia dolere, sentireq; uerè pronunciantur. Aiunt enim omnes epicurus, Democritus, & Leucippus genita ex atomis corpora in compositione, & mixtione sensum acquirere: Si non reuera, & naturaliter, saltem secundum imaginationem. asserunt quippè in ipsa atomorum concretione, quandam ipsorum corpusculorum adinuicem mensuram, & symmetriã fieri: et quò ad figurã, ordinẽ, et positionẽ, et etiã quò ad eorundẽ motũ, iuxta ordinatas ac debitas totius animalis partes: quæ symmetria ordinis, positionis et motus causa est alterationis, passionis, & sensus in animali ex atomis constructo. Quamobrem satis perbellè dicunt, q; quando atomi uiolenter ac repente à situ proprio, et naturali motu, extra ordinem, & mensuram propriam mouentur, & impelluntur: tunc dolorem percipimus; ex ordine, & situ partium perturbato, ac uitiato eorundem motu: ut in subita continui, & unitatis solutione euenit. repentinus nanque & uiolentus motus ille malam in ipso Composito sensationem (quæ dolor dicitur) producit: si uerò blandè, & placidè, seu affatim, sed non cum uiolentià atomi moueantur: ita ut ordo, & situs illorum corpu-

sculorum inuicem seruentur, delicias, ac uoluptatem inducunt. quando has in ip so placidus ac simulatenus absque uiolentia factus motus parturiant passiones. Doloris itaq; intrinseca immediata causa apud Epicureos, & Democraticos, est subita & uiolenta perturbatio, et confusio ipsorum atomorum adinuicẽ, ac uehemens illorum dissectio, & solutio, à debita condecentia, & symmetria compositi: ex qua perturbatione & solutione naturalis eorundẽ motus statim turbatur, ac uiciatur; mala prauaq; actio inde fit, quæ dolor nuncupatur. Sic quidẽ ex ornidata, & inordinata mensura atomorũ, & ex eorundẽ congrua, & incõgrua cognatione, pariterq; ex concinno, & inconcinno ipsorum motu, asseuerant isti patibilia, et sensualia corpora effici, et procreari. ut perbellè secundo libro de natura rerũ cecinit Lucretius, ubi ait. Omnia postremo bona sensibus, & mala tactu: dissimili in ter se pugnant perfecta figura: et infra, aut ex offensa cũ turbant corpore in ipso: semina, confunduntq; inter se concita sensum, &c.

Doloris cã apud epycuros & Demoerrticos.

Lucretius.

Ad hæc nos breuiter dicimus, q; cum passiones istæ, et alteratio, et sensus, et dolor, sint animati corporis passiones, et ei tantum congruant: q; hæ animato ipsi necessariò tribuuntur: aut sub ratione partium componentinm, & constituentiũ, aut sub totius compositi ratione: neq; enim sub alia altera ratione, quàm sub istis passiones hæ animato tribui possunt. Modo ostendimus quòd sub nulla harum naturaliter, et uerè apud istos animanti corpori passiones illæ largiantur: Si nanq; sub ratione componentium partiũ hæ passiones corporibus tribuantur: tunc meritò tantũ duarum partiũ concedũtur: atomorũ scilicet et uacui: quando hæ duæ precisè sint animati corporis partes apud istos. hæc duntaxat duo, uera natura & entium substantia ab illis nominantur: (uti supra retulimus) si igitur meritò essentialium partium passiones hæ corpori tribuantur: tunc harum tantummodo duarum ei elargiuntur, atomorum uidelicet, & uacui: Sed atomorum gratia hoc non euenit, q; dispositiones istę corpori contingant: quando ex eorũ doctrina ij inalterabiles, et impassibiles sint: et per consequens insensibiles, & dolori minimè obnoxij: utprobè supra deduximus. Si ergo ex propria natura impatibiles, insensualesq; atomi sunt: ne utique alteri sensum passionemq; compartiri poterunt. Multo autem minus hoc ratione uacui contingere potest: quòd passiones scilicet istæ animantibus corporibus insint: Quando uacuum inane spacium sit, uacans sensibili corpore: nihilq; ab ipsis nuncupatum: quod maxime propter localem motum admittunt: ne dum aliquid localiter mouetur contingat duo corpora simul esse. Neque enim propter has alterationes, & passiones uacuum ab isti conceditur: quando hæ corporis solidi, & firmi manifestissimæ mutationes sint: & non inanis, & uacui: Si enim ipsius forent: tunc de eodem contradictoria dicerentur: esset quippè uacuum plenum, & solidum: & solidum, & plenum uacuum nuncuparetur. Ac ita manifestauimus qualiter ratione essentialium partium dolores, sensationes, & pas-

Vacuum & plenum natura cuiuslibet entis.

iiii. ph. t. lx.

ſiones nullo modo animanti competant. At dicent ſub ratione totius formati o- nis tantum competere diximus; cum partes in compoſito inuicem confundantur diſſoluantur, & perturbantur, a proprio ordine, ſitu, & poſitione; tunc per- turbatio, & diſsolutio partium fit, quæ doloris immediata cauſa dicta fuit. Quod modò nec etiam ſub ratione totius formationis et connexus, alterationes iſtæ animato conueniant oſtendimus.

Compoſitio et generatio omnis caſu & fortuna.

Eſt nanque apud Democraticos, & Epicureos animalis, & cuiuslibet alterius en tis ex atomis conſtitutio, & conformatio caſu, & ſecundum exiſtimationem, et opinionem tantum, & non natura & ſecundum ueritatem. Quoniam huiuſmo di conſtructio, & compoſitio apud iſtos perficitur ex indiuiduorum illorum corpuſculorum conuentu, per ſolam ad nos (qui ſentimus) ſimilitudinem, & col lationem. Formatio autem ipſa, & animantis conſtitutio nihil iuxta ueram na- turam exiſtit: pariter neque album, aut nigrum, calidum, aut frigidum, dulce aut amarum, & quodcunque alterum ſenſibile, nihil profecto apud iſtos naturaliter ſunt: Sed unum, & nihil, ſeu firmum, & inane tantummodo uera exiſtentia natu ralia ab ipſis exiſtimantur. Reliqua uerò omnia caſu & fortuna & ſecundum opinionem ſunt: & non uera naturalia entia. Quorum ratio clara & aperta eſt: nam cum inalterabilia, & impatibilia ſtatuant elementa: tunc mixtio ulla fie ri nequit, mixtumq; nullum erit, ſed tantum compoſitio quædam, & congeries illorum inalterabilium corporum; unde & omnia ſecundum apparentiam exi- ſtent: Cum enim in compoſitione, & conſtructione, componentia, & conſtruen- tia ſe talia ſeruauerint ſemper, qualia ab initio fuere, non poterunt profecto aliquam ueram eſſentiam, diuerſam ab illa, quam obtinent, compoſito elargiri: & ſi nouam aliam impartiri uidentur: non uera, nec naturalis, ſed ſolum ſecun dum apparentiam, à caſu, & fortuna iudicatur. Si modo & formæ & ſpecies omnes, & pariter compoſita, & ſenſilia cuncta apud iſtos ſecundum opinionē, & apparentiam ſunt: idem quoque & de ſenſibus & de affectibus omnibus iure profitendum, quod ſecundum exiſtimationem & apparentiam tantum ſint.

Gal. 1. de elementis.

Si igitur diſpoſitiōes hæ omnes naturales ab iſtis ſecundum imaginationem ſolum reputantur: & caſu & fortuitu: multo igitur magis Innaturales, & præter naturam, tales cenſentur; utputà atomorum confuſio, & perturbatio in corpo- re, eorundemq; incocinnitas, & diſſectio, immediatè apud ipſos dolorem exci- tantes cauſæ: hæc utique omnia multò, in quam, fortius caſu, & fortuitu, & ſe- cundum opinionem tantum iudicabuntur. Si itaque hæc prorſus ſecundum opi nionem, & exiſtimationem ſunt: concomitanter etiam & dolor & uoluptas, & quilibet alius animatus affectus caſu, & fortuna, & ſecundum opinionem erunt. His quidem ueris exiſtentibus; dolebimus, & delectabimur unuſquiſque iuxta opinionem ſolum, & non ſecundum rei ueritatem. Dolet nanque, & dele- ctatur unuſquiſque apud Democritum, ex eo quòd dolere, delectariq; opinatur:

Ideo dolemus & delectamur, q̄a dolere, delectariue opinamur.

in pro-

non quòd re ipsa ita sit: quod doleat, & uoluptatem actu persentiat. Hæc omnia temporibus suis prisci illi profitebantur: quæ quanta uera sint, quisque ex se ipso diiudicauerit.

Quamobrem uana hæc omnia, & absurda aufugit Hippocrates alterabilia, & patibilia asserendo esse elementa: ex cuius assertione sensibilia pariter, & insensibilia procreantur: unde etsi ipsa prima simplicia corpora penès Hippocratem in proprijs naturis sensum nullum habeant: nihilominus cum secundum naturam alterabilia, & patibilia ea faciat, & pronunciat: facilè ex tali positione sensilia corpora prægigni ostendere possumus. euenit nanque apertißimè ex multiplici inuicem actione, & pasßione, ut temperies, & forma naturaliter semper, seu ut in plurimum, à suis determinatis causis producatur: & non casu, & fortuna. quæ temperies, & forma sensuum affectuumq; omnium naturalium per se primo causa aßeritur: cum perfecta formalis natura hæc ipsa ab Hippocrate dicatur. econtrario intemperies, & mala corporis constitutio, & unio prauarum sensationũ, & affectuum innaturalium, (qui dolores nuncupantur) per se primo causæ appellantur, ueræ et naturales, & non secundum imaginationem, seu casu, aut fortuna, ut illi profitebantur. Sic quidem sensibilia corpora per suas temperies, & formas, essentialiter, & uerè apud Hippocratem constituuntur, & non ad apparentiam tantum. Inquit nanque ipse, quòd omnis quæ ex pluribus fit compositio, si talia seruauerit semper componentia, qualia ab initio fuere, nullam extrinsecus nouam speciem assumet: quæ non antea affuerit his, quæ componuntur: Si uerò hæc ipsa componentia, uarientur, transmutentur, ac multiformiter alterentur: poterit aliquod aliud secundum genus incomposito exultare, quod ab initio ipsa componentia non habuere: potest nanque per multas medias transmutationes, quod interim est nigrum, mox album euadere, & quod interim est album, mox fieri nigrum, & quod interim est expers sensus, mox sensum accipere: & hoc penès uarias temperies, & naturas per transmutationem adeptas. Quæ quidem essentialiter, ac uerè & sensuum, & sensibilium omnium per se causæ existunt. ex alterabilibus nanque, & patibilibus elementis facillimè sensibilia entia uerè talia naturalia procreantur; propter ueras naturales eorundem formas productas: quæ tales re uera actu existentes ab omnibus conspiciuntur. Penès uerò Epicureos, & Democraticos, qui intransmutabilia, & impatibilia profitentur elementa: Si contingat ut ex eis sensualia & animata gignantur corpora, re uera hæc talia non erunt nisi casu, & secundum opinionem, & non secundum rei existentiam. Et ratio in promptu est: nam cum horum semina impatibilia, & inalterabilia sint: non poterit certè ex his seminibus forma temperiesúe aliqua substantialis gigni: Sed tantum accidentaliter, quid formæ, & speciei resultabit, casu & fortuna, & non secundum rei ueritatem; quando nulla uera mixtio ibi adsit; sed tantum compositio quædam, & con-

geries illorũ impatibiliũ corpusculorũ, quæ quidẽ congeries, & casu et fortuna erit et impatibilis quoq;: nã illud, cuius quæcunq; pars est à quauis passione immunis, utique totum quoque omnis est passionis expers. Rectè itaque sentit Hippocrates prima quatuor simplicia corpora productarum rerum omnium elemẽta alterabilia, & per totum patibilia asserere; quando æqualiter ab his sensualia, & insensualia procreantur. Sicut igitur ex corporibus (inquit Galenus) dolorem sentientibus, ita ex delectatis idem demonstrare possumus: Vnde si nulla uoluptas consequi poterit, ubi impatibilia fuerint elementa, nullusq; dolor, ac nullus preterea sensus: nulla etiam aderit uel reminiscentia, uel memoria: (& si aderit non nisi adumbrata, & simulata) quoniam horum omnium sensus est quasi radix, & fons: Quòd si nihil horum naturaliter, & uerè aderit: neque ulla alia operationum animalium, quare neque anima ipsa. Et hæc omnia prima Hippocratis ratio indicauit: si unum eßet homo nunquam doleret, neque enim foret unde doleret, unum existens. Sequitur altera, quam ex suppositione affert, contra eosdem pariter procedens.

Primo de elementis.

VI.

Si uero & doleret, necessarium foret unam esse medelam.

Secundum eundẽ figuræ Sylogisticæ modum, rationẽ, ex curatione interrogat; secũdũ quem et ex dolore deprõptã prius interrogauit. In secundo nanq; modo sylogismorũ hypotheticorũ nõ per totũ hypotheticorũ ratiocinatur à destructione consequẽtis ad antecedens destruendũ, ex antecedenti, et consequenti æquè affirmatiuo; si uerò et doleret, idest ponamus q unũ existat homo, et q doleat: tunc necessarium foret, unam eße medelam, & unum medicationis modum: Destruitur modo consequens: quoniam non unum re uera est medicamen, sed multa; nec unus medendi modus, sed multi: non igitur unum existens homo dolet. Quòd uerò illatio bona fuerit: scilicet si uero & doleret, necessarium foret unam eße medelam; hinc facilè ostendimus: quoniam unũquodque quod patitur, in propria sui ipsius substantia patitur, & non in aliena: cum itaque unusquisq; in sua met propria patiatur substantia: & propria cuiusque substantia una tantummodo sit, & unius rationis: quando ergo hæc malè fuerit affecta, cum una præcisè sola sit: & una sola concomitanter etiam precisè passio, et affectio erit: quando plures affectiones in simplici unica substantia esse simul non possint. Si igitur una tantum affectio sit, & unius rationis; neceßario & illud sequitur, q sanatio, & ad naturam reditus unius præcisè eiusdem rationis erit: sicut & affectio, una & eiusdem rationis erat: Nam secus non per uera opposita, & contraria curaretur. Si modo sanatio, & modus medendi formaliter unius eiusdem præcisè rationis est; & medicamentum quoq; per consequens unius eiusdem formaliter rationis erit: nam si alterius, tunc non per uera opposita (uti dixi-

mus) medicamẽ exhiberetur. Sic utique illationem bonam esse ostendimus. Quòd autem hæc omnia falsa, & uana sint, duplici manifestamus medio: primò ex falsa suppositione, quam ipse aßumit ad intentum suum probandum: Secandò ex consequentis falsitate: ex suppositione autem hæc omnia manifestè falsa eße sic ostendimus: quoniam prædicta hæc omnia ex falsa ista suppositione sequuntur: quam omnino uti impossibilem, ex proposito admisit Hippocrates ad principalem intentum suum ostendendum: quod scilicet non unum sit tantum homo, næc precisè unum tantum elementum: supponere modo q̃ unum sit homo, & ipsum dolere. falsum quippè supponimus; apertè nempè falsum est, unum tantum hominem esse: at ex falso non nisi falsum prouenit: Sic utique meritò, quicquid ex falsa suppositione ista prouenit, falsum erit. Et ita ex suppositione hæc omnia impossibilia, & falsa fore demonstrantur. Modo hoc idipsum ex consequentis falsitate ostendimus: consequens autem erat: neceßarium foret, unam esse medelam. At falsum euidens hoc est, unam esse medelam, & unum medendi modum: Nam ut mox infra ipse docebit; plura re uera sunt, & medicamina, & medendi methodi. Si ergo falsum est consequens, pariter & antecedens falsum erit: quod erat; si unum tantum homo existens doleret. Sic quidem & ex suppositione, & ex illatione falsum esse antecedens demonstrat Hippocrates; q̃ scilicet unum tantummodo homo animalúe sit. Hoc nempè intendebat probare, falsum profectò esse unum prorsus Animal, hominemúe fore. Quod uerò falsum sit consequens supradictæ illationis, q̃ medicamen, scilicet unum sit, & unus sanandi modus, his uerbis aperte enuntiat.

VII.

At uero multa habentur, quia multa in corpore insunt, quæ cum præter naturam ã se mutuò calefiunt, aut refrigerãtur, aut siccescunt, aut humefiunt morbos pariunt; ex quo multæ sunt morborum formæ, & multæ quoq; illorum curationes.

Multa hic affirmat esse medicamina Hipp. et q̃ multa sint ratiocinatur ex morborũ multitudine, eorundẽq; multiplici curatione: Multæ quidẽ sunt morborũ species, quæ quotidie palã uisuntur, et multi horũ curandi modi, multáq; ex necessitate etiã medicamina erunt: quando neq; plurimi possint esse curandi modi, nisi plurima adsint medicamina; quẽadmodũ nec multæ medendi methodi, ni multæ quoq; sint morborũ formæ: cum quisque particularis morbus sua propria particulari methodo curatur. Multæ autem morborum species ex multis in corpore existẽtibus necessario procreantur: (cum ampla multitudo ab uno simplici nequaquã statim oriatur) ab uno nanque inquantum unum immediatè non prouenit nisi

unum: & si multa & plura prouenient: non nisi ordinatim, & concomittãter, successiuè unum post alterum, aut alterius cuiusdam multiplicis rationis respe-
„ ctu. propterea & ipse inquit; at uerò multa habentur, quia multa in corpore
„ insunt: at uerò medicamina plura, pluresq; medendi methodi reperiuntur: quorum causam & rationem subdens ait; quia multa in corpore insunt: multa nanque incorpore existẽtia immediatè causæ sunt: ut multæ quoque immediatè præter naturam affectiones inspiciantur: ex quarum postea multitudine, & medicaminum multitudo, & multæ medendi methodi statim insurgunt. Sed aliquis dubitabit; quoniam his uerbis, principium petere Hippocrates uidetur: & supponere quod probare intendit: nititur nãq; demonstrare plurima in Corpore esse: et hic talia existere accipit: ut inferat, multa reperiri medicamina. Ad hæc dicimus, q, neutiquam principium petit: iuxta interpretationem, quam facimus: neq; enim supponit multa in corpore esse: sed ex necessitate id infert, ex morborum multitudine: quam quotidie affatim inspicimus & intuemur. indies nanque multa illa in corpore existentia, cum præter naturam augentur, aut diminuuntur, seu calefiunt, frigefiunt, siccantur, & humectantur, quam plurimos morbos parere conspicimus: nec ratione aliqua hoc indiget ad suadendum: cum plusquam satis unusquisque in proprio experitur corpore: immediata nanque multitudo morborum, quam in dies plurimum intuemur, immediatam inexistentium multitudinem ostendit, sicut unitas unitatem. ex hac igitur larga morborum multiplicitate, experientia cognita, multitudinem in corpore existentem concludimus; pariter quoque multiplicem sanandi modum: ex ambobus autem, scilicet morborũ copia, & eorundem curationum pluralitate, & uarietate, plura ac uaria medicamenta fore immediatè deducimus. quòd autem plurima medicamenta, plurimæq; sanandi methodi reperiantur: ex usu quotidiano clarè his uerbis Galenus manifestat: inquiens, si enim hic ex calore sanatus est: & alium inuenies ex frigore curatum: deinde non paucos humectatos inueniemus, qui per exsicantia sunt sanitati restituti: sed neque si acerbis, aut amaris medicinis sanatus est aliquis, iccirco etiam omnes: sunt nanque qui ex salsis, uel dulcibus: sic & quispiam per ea quæ uentrem astringunt: alter uerò, per ea, quæ subducunt, sanitatem recuperauit: hic per densantia, ille per relaxantia: & ut summatim dicam, nullum modum curationis contingit inuenire, cui etiam contrarius non reperiatur. Quare rectè dixit Hippocrates, q, nec medendi modus, nec medicamen unum erat. Quomodo autem ea multa, quæ in corpore insunt, præter naturam se habeant, & morbos procreant inferius ipse edocebit: quando de sanitate, & ægritudine sermonem habebit. Hactenus de prima demonstratione contra antiquiores. Prosequitur ulterius contra eosdem, à rerum generatione sumpta ratiocinandi forma: quòd non unum omnium sit elementum, & principium aiens.

Primo de elemẽtis & in de natura hominis.

VIII.

Primum generatio ab uno fieri nequit; quonam enim pacto quod unum est, generare aliud posset, nisi quid aliud admisceretur: tum neque quæ miscentur generant, nisi essent eiusdem generis, eandemque haberent facultatem, neque similia nobis efficiantur.

A Generatione rerum nouam exorditur Hippocrates demonstrationem contra prædictos: q non unum omnium sit elementum, & principium dicens: primum generatio ab uno fieri nequit; primum nanque dicit generationem ab uno nequaquam fieri posse. hoc autem pulcherrimè nos declarabimus, tum ex generationis explanatione, tum ex eiusdem internis principijs, superius demonstratis. Ab ipsa itaque generationis dilucidatione, principio sumpto, dicimus: q generatio apud peripateticos, & ueritatem est simpliciter mutatio de non esse, ad esse: sicut corruptio est simpliciter transmutatio de esse, ad non esse. Quomodo autem simpliciter hæc mutatio de non esse, ad esse, apud illos fiat: digrediendo manifestabimus. Omne enim quod generatur, ex non ente simpliciter, scilicet priuatione, & ex ente in potentia, uidelicet ex subsistente materia generatur: non utiq; generatur aliquid ex ente in actu, quod est ens simpliciter; quoniam esset, antequā generaretur: quod autem generatur, nō dum est: neque etiam ex nihilo, quia nihil generatur ex nihilo: ergo ex ente non simpliciter, quod est ens in potentia cum priuatione anexum; ex materia itaq; iuncta priuationi generatio omnis fit. Neque enim aliter ex materia posibile est aliquid factum iri: nisi accidat ei priuatio eius, quod est generandum: potentia quidem existēte, quoniam materia potentia est hoc quod fit, actu uerò non existente, quia nondum est, id quod fit: non enim fieret, si esset: ex potentia igitur & priuatione materiæ generatio quælibet fit: & unumquodque producitur. ex potentia nanque adest habitudo ad id quod generatur: ex eo quod posit fieri id, in quod mutatur: si nanque impossibile foret, in ipsum mutari: nulla generatio quippe esset; quando impossibilia nullatenus fiant. Ex priuatione autem est, quod nondum actu est, quod generari habet: si nanque eßet, non utique generaretur: ex priuatione igitur, ut ex non ente simpliciter, & ex potentia materiæ, ut ex ente potente, generatio omnis prouenit; & unumquodque simpliciter fit. inest autem ipsi materiæ & potentia & priuatio æqualiter; sed posse inest ei ex propria natura, hoc nempè est esse materiæ: priuatio uerò accidit ei ex necessitate, non tamen est eius propria essentia & natura. At quærent aliqui ubinam ens istud potens sit, ex quo res cunctæ generantur; cum omnia quæ in rerum natura existant, talia semper

Quinto phi. te. c. vii. & viii. & i. phi. t. c. lxii.

primo de generatione. t. xi. et. v. phi. t. vii. & viii phi. t. xlvi.

Alexand. in questionib. naturalibus libro. i. cap. xxiiii.

actu, & formata reperiantur, & non in hac potentia; quam narrauimus: ad hæc dicimus, quod tale ens potens, (quod subiectum generationis facimus) non simpliciter ita in sua pura & omni potentia existit, & actu inuenitur: quando hoc suæ essentiæ prorsus repugnat: nam tunc non amplius materia, & ens potens foret: quæcunque enim existentia sunt, actu entia dicuntur; si modo ens istud potens, materia scilicet ipsa existeret: tunc actu ens esset: & sic non amplius ens potens & materia; sed maius ens actu esset; quod implicat. Dicimus igitur quòd omne quod generatur, generatur ex eo, quod est actu aliquod ens, & formatum; fit autem ex eo, non quatenus est actu ens, sed quatenus est potentia id quod fit: Nam quia impossibile est id, quod potentia est, subsistere per se hoc (quoniam ut diximus, quod non actu esset ens, actu existeret) modo quod est potentia hoc aliquid, est actu quid aliud, quod ei solum ad esse confert; non tamen ad generandum ex ipso, id quod potest; Nam à forma habet, quod sit actu & subsistat, à materia ueró, quod sit potentia id, quod generatur. Sic utique declarauimus, qualiter ens istud potens cum ente semper in actu reperitur, & semper re uera formatum existit; sed sub altera ratione potens, & sub altera in actu nominatur; & ut potens tantum generatur, & ut ex tali cũcta pregignuntur. Concludimus tandem rectè iuxta rei naturam peripateticos sensisse, quod generatio, quæ uia est ad formam, & quæ simpliciter talis nuncupatur, sit rei, quæ antea nõ erat, productio. Hæc quidem descriptio rebus omnibus genitis, tum simplicibus, tum compositis congruit; æquali enim fortuna mixta & composita, sicut pura & simplicia post eorum non esse, esse recipiunt in ortu & generatione. omnia nanque denuò genita (ut ad sensum unicuiq; patet) nouum in ortu sumpserunt esse, quo prius penitus priuata erant. Modò autem clarè ostendimus, qualiter ex Hippocratis, & Aristotelis doctrina generationem omnem tollunt: qui unum omnium asserunt principium, & elementum. sed prius communiter, & uniuersaliter de omnium generatione hoc ostendimus, mox magis particulariter & propriè de mixtorum perfectorum generatione hoc idipsum fusius demonstrabimus. ex generationis itaque ratione hoc clarè deducimus. Si enim generatio est transmutatio de non esse ad ens unum simpliciter & perfectum; (si unum absolutè sint omnia, & unica ratione, ut ipsi fingebant) tunc nulla profectò adest generatio; nam quamcunq; eam feceris, & dixeris; semper ad idem met ens eiusdem præcisè rationis eam redigeris; & nunquã noui aliquid in tali mutatione acquires; quando omnia unum sint unica absoluta ratione: quia igitur, non aliud esse, nec quid noui perfecti in ipsa transmutatione habemus: nulla iure igitur generatio erit: quam eius, quod prius non fuerat, aiunt productionem esse. Cum itaq; unum fuerint omnia, & unica ratione ut illi enunciant: tunc denuò genita, & producta præcisum idem met esse habẽt in ipsa productione, quem ante productionem & generationem: quando æqua-

iii. cœli tex. xxix.

ii. phi. t. co. xii. iii. cœli t. co. xxix.

iii. phi. tex. lxv. & ii. phi. t. c. xii.

v. phi. t. vii. i. ph. t. xiiii. i. met. t. xi.

v. phi. t. vii.

li planè ratione, tunc unū idem eſſe dicantur : ſicut anteaq̃ generarentur et pro ducerentur. Ita enim modo genita ſecundum eandem rationem unum & idem ap pellantur, ſicut & ante ipſorum productionem. illud idem etiam poſt interitum & de futuris oriundis dicere poßumus: ita nanq; res cunctæ in futurum oriundæ unum dici in preſenti merentur; ac ſi ortæ forent: unde æqualiter præterita, & mortua omnia eadem ratione, ac ſi ſuperuiuerent, & eſſent unum idem nomi narentur. quæ omnia uana & abſurda ſunt. Hoc quidem eſt, quod ſecundo de ani ii.de anima t.c.xlvii.
ma indicauit philoſophus, ꝗ nihil eſt, quod ſe ipſum generat, ſed ſeruat: omnia enim quæ generant, ut plurimum et ſecundum naturam ſibi ipſis ſimilia generant, et nō ſe ipſa: ſi nāq; ſe ipſa gignerent, tunc utiq; ſemper eadē forēt, eadēq; ſemper dicerētur. ſic quippè ex generationis ratione clarum fecimus, gnerationē nullam eſſe: ſi unum ſit tantū elementum, et principium. Super eſt modò, utex eiuſdem ge nerationis intrinſecis principijs, hoc id ipſum manifeſtamus: ſuperius nanq; cō tra Melißi ſententiā de primo materiali rerū omnium principio apertam demō ſtrationem fecimus: quemadmodum uniuſcuiuſq; generationis duo per ſe intrin ſeca principia exiſtebant, materia ſcilicet & forma: quibus tertium etiam per accidens principium additum fuit, priuatio (inquam) ipſa. Si duo modo in terna per ſe exiſtentia principia cuius libet tranſmutationis uerè ſint & forma, & materia: falſum utiq; eſt, illud unum tantum aſſerere: quando duo re uera illa ſint. Sic quippè concludimus impoſsibile fore, generationem aliquam in natura eſſe, cum uno interno ſolummodo Principio. Alteram nunc de perfectorum mixtorum generatione aggreditur Hippocrates demonſtrationem; ꝗ nequaquam poſsibile ſit, horum ortum, ab uno ſolo interno principio proficiſci: inquit enim.

IX.

Quo enim pacto quod unum eſt, generare aliud poteſt, niſi cum alio commiſceatur.

Cuncta enim genita & p roducta, quæ in mundo hoc corruptibili inſunt, aut ſimplicia aut compoſita eſſe dicimus; ſimplicia, ut quatuor prima corpora, ignis, aer, ter ra, & aqua, generationes quorum ſimplices mutationes nuncupantur. Com poſita autē ſunt omnia ex quatuor ipſis, aut ex his plurimis cōſtructa. eſt nanq; i.de genera tione.t.com. xxiii.
ſimplicium generatio, traſmutatio totius in totum nullo ſenſibili remanēte, ut ſu biecto. Compoſitorum autem & mixtorum inanimatorum productio eſt permu iiii.metheo rologicorū tex. com.ii.
tatio materialium, ac paßiuarum uirtutum ab actiuis dominantibus: uel eſt, ut aliâs ſcribit philoſophus, miſcibilium alteratorum unio & concretio: de quibus infra fuſius dicemus. Differt quidem mixtorum ortus a ſimplicium ortu; pri i.de genera tione.te.xc.
mo ex eo, ꝗ diuerſæ ſunt ipſorum rationes; ſecundò ꝗ mixtorum & compoſitorum ortus eſt eorum, quæ inuicem ſeparari, & per ſe ſubſiſtere poſſunt: ſimpli- i.de genera tione.tex.c. lxxxiiii.

cium autem generatio est eorum, quæ impoßibilia sunt inuicem seperari, & per se subsistere: neq; enim materia á forma separabilis est, et perse subsistere potest: nec econtrario forma à materia; at compositorum & mixtorum partes quantum est ex se ipsis, natæ sunt inuicem separari, & perse subsistere, si aliqua fuerit uis ea discernens & separans: propterea nos dicimus q. partes mixtum constituentes, potentia in mixto subsistunt; nec ita sunt in potentia, sicut dicitur potentia aquæ esse Aer; nam in generatione materia aquæ potentia aer est, actu uero aqua: constituẽtes uero Partes in mixtura potentia insunt: non q. eorundem materiæ tales dicantur, sed quoniam formæ ipsarum castigatæ, & refractæ sunt: ex eo enim q. sincere non sint, nec eiusmodi quales ante mixtionem erant, proin de potentia in mixtura esse dicuntur. De his solmumodo in præsenti uerba Hippocrates facit; & nihil de simplicium corporum ortu intelligit, quando præcedenti sententia de his communiter sermonem egerit: q. clare uerbis his ostendit.
„ quo enim pacto q. unũ est, generare alterũ potest, nisi cum alio cõmisceatur: qua enim ratione, quasi dicat, nulla: qđ unũ est, qđ unius præcise naturæ existit, generare aliud potest, compositum scilicet & mixtum aliquod producere poterit; nisi cum alio commisceatur: nec enim alio modo & uia mixtum & compositum cõstruitur, quam ex inuicem comixtione & compositione partium. istud nanquæ principium unum, quòd generare habet, apud istos composita, & confusa omnia; aut simplex unum unius tantum naturæ, aut multiplex & confusum pluriũ rationum reperitur; si simplex & unius rationis, tunc ex propria natura non poterit nisi simplex alterum sibi simile generare; quando naturalißimum sit unicuique sibi simile prægingere; sic quidem simplex semper, & nunquam confusum & commixtum aliquod pariet. si uero principium illud unum, multiplex re uera sit; tunc non unum, & simplex est, ut ipsi asseuerant; sed mutiplex & confusum. Concludimus tandem ex propria natura repugnare, unum unius tantũ rationis per se solum, non cum altero mixtum, compositum aliquod naturis plurimis præditum construere; sed mixtum perpetuo & compositum perpetuò compositum & mixtum conficere affirmamus: ut ipsemet rerum generationes ostendunt; ut puta plantarum semina aliquo semper externo, tum humore, tum calore, & eo moderato egent, ut aliquid inde generetur. Nam si semen (inquit Galenus) ea esset natura, ut solum posset generare, nulloq; externo indigeret, ex se ipso statim germinaret, antequam seminaretur: deinde satum, ne minimo quidem tempore staret, quin generaret: at sæpißimè quam plura semina, non dies modo, sed menses absque germine perdurare uidemus; quippè quod à se ipsis tantum non habent, ut generent; sed externo egent auxilio; id quod non ex simplici prouenit contactu; sed potius ex ui quadam, quæ introrsum per totum id quod tangit, impartitur; ita quod uires eius, per totum permeant; siquidem semen, dum generatio fit, in arboribus, & hærbis, atque etiam plantis, per totum uide-
tur

ii. de anima t.c. xxxiiii.

De natura hominis.

tur alterationis fieri partieeps, prorsusq; permisceri: atq; adeò longè etiam magis hoc in animantibus apparet: quando neque ex solo mare, neque ex fœmina sola, nisi ambo perfectè commisceantur, fieri & generari quicquam poßit. absolutè itaque unà cum Hippocrate affirmamus; q, perfecta composita (quæ indies circa medium fiunt) ex quatuor semper simplicibus corporibus mixtis constituũtur: quæ cum duobus modis fieri contingant: uel ex primis ipsis contrarijs immediate, nullo alio intermedio, uelut est mineralium generatio, & eorum, quæ sine semine immediatè ab elementis prægignuntur; sicut & sponte nascentes plãtæ, & quæ per putrefactionem nascuntur animalia: uel mediatè, alio scilicet composito medio, compositum ipsum generatur, ut sanguinis generatio ex chilo, & membrorum à sanguine, & denique aliorum compositorum omnium à consimilibus succis generatio: qualiacunq; itaque fuerint genita composita, siue proximé & immediatè ex quatuor primis simplicibus corporibus; siue mediatè, alio uidelicet composito medio; necessario habent, talia omnia composita, quæ gignũtur, ut in generatione inuicem permisceantur, & sint uerè & naturaliter mixta; si produci & generari debeant. quare composita omnia genita commixta naturaliter dicentur. de quibus iterum Hippocrates ait. ii.cœli.co. xx.

X.

Tum neque quæ miscentur generant, nisi sint eiusdem generis, eàdemq; habeant facultatem; neque sanè nobis similia efficiantur.

Rursus contra hos antiquiores argumentatur: quòd generatio ipsa nequaquam ab uno fiat: quando neque ex pluribus simul mixtis quicquam generari posse confirmet: nisi quæ miscentur eiusdem sint generis, eandemq; habeant facultatem. hæc autem omnia Hippocrates ad mixtorum omnium naturalem tum animatorum, tum inanimatorum generationem exposcit: quòd ea, quæ ad generandum miscentur, sint eiusdem generis, eàdemq; habeant facultatem: hæc uero sunt, quæ cognata & coniuncta in substantia nuncupat Galenus. & iuxta hanc doctrinam philosophi dixerunt, conueniens à conuenienti, & simile à simili fieri: nisi enim ea, quæ miscentur, sint consimilis & conuenientis substantiæ, nihil generare possunt: neque enim si adamas ligno, & lignum auro admisceatur, quicquam generabitur: nam neque similis substantiæ, neque eandem posſident uim. Idem quoque in animatis dicimus, quòd si Leonis, aut Vrsi semen cum Leporis, aut Capreoli semine admisceatur, nunquam generabit: quando dißimilis admodum substantiæ sint, nec consimilem posſident facultatem. unde & ritè Galenus non tantum ex uno nihil generare posse dicit: sed ne è duobus quidem, nisi cognata sint, hoc est substantia sint coniuncta, quæ miscentur: quod planè in animalium

diuersarum naturarum genitura cernitur: uerbi gratia in equis, & asinis, uulpibus & canibus, generatur ex horum coitu mixtum uidelicet ex ambobus animal: quorum uerò natura à se mutuo magno distant interuallo, licet coeant aliquando, non tamen generare quicquam possunt: at si casu genitura ex hoc coitu fiat; animal ijs, quæ se generarunt, simile non efficitur. hic nempe inquit Galenus quòd diuersæ species, dummodo non multum dißimiles fuerint, si simul commisceantur, generatur ex illorum coitu, uelut mixtum ex ambobus animal: sicuti mulus, qui formam tum Equi, tum Asini præsefert: quæ uero naturam habent plurimum dissentientem, nunquam poterunt, quantumlibet commisceantur, generare aliquid: & si casu accidat, quòd gingat: fætura ex tali coitu, animalibus ijs, » quæ eam generarunt, non fiet similis: neque in forma, neque in figura, & infe- » » cunda, sine prole orba existet. quamobrem ultimo subiunxit, in testu: Neque sa- » nè nobis similia efficiantur. neque genita, & producta à dißimilibus admodum parentibus, ijs unquam similia erunt. hac itaque breuißima sententia Hippocrates antiquos conuincit: nullatenus mixtorum generationem ab uno fieri posse: sed necessarium esse, ut plura sint, & substantia coniuncta, quæ mixtorum genituram constituent. Atque præterea nos admonet, qualia mixta esse debent, quæ generationem perficiant: non enim ipsa ita uniuersim generant: sed genere, & ordine quodam præscripta, & determinata; si enim elementa sic uniuersaliter, & indiscriminatim ad omnium mixtionem accederent; tunc casu & fortuna essent omnia; & eadem, quæ antiqui in generatione patiuntur incommoda, & ipse pateretur: essent profectò genita omnia, unica ratione, absolutè quatuor tantum simplicia corpora, casu solummodo inuicem distincta. Hæc autem absona & incongrua prouidè Hippocrates aufugiens statuit quatuor hæc simplicia corpora sub determinatis proprijs generibus, & ordinibus ad singula mixta omnia procreanda accedere, ut à superioribus lationibus, & ordinibus (quas Plato ydeas, uniuersales rerum omnium opifices Aristoteles nuncupauit) ordinata fuere, ad hunc terrarum orbem perficiendum. Quapropter xij. metaphysices Magnus Aueroes sol & aliæ stellæ sunt principium uitæ cuiuslibet uiui in natura; calor enim solis, & stellarum diffusus in aqua & terra, generat animalia ex putrefactione nata; & uniuersaliter omnia, quæ fiunt ex non semine: non quod illic sit anima in actu inuenta in orbe decliui, ut uult themistius; Calor enim » solis, & alij ex aliarum stellarum caloribus geniti, hi quippè sunt, qui quamli- » bet speciem specierum animalium generant; unde et mensuras habent proprias illius caloris ex quantitatibus motuum stellarum, et dispositionibus eorum adinuicem in propinquitate, & remotione; & ista mensura prouenit ab arte diuina intellectuali; quæ est similis uni formæ unius artis principalis, sub qua sunt artes plures. ex hoc sciendum (addit ipse) quòd natura facit aliquid perfectè, & ordinatè, quamuis non intelligat, quasi esset rememorata à uirtutibus agenti-

bus nobilioribus eis;scilicet quæ dicuntur intelligentiæ. Istæ autem proportiones, et uirtutes, quæ fiunt in elementis à solis, et aliarum stellarum motibus, sunt hæ, quas reputat Plato esse formas: & eas intendit, sed longè inspiciebat eas: quapropter dicit formas esse. hæc omnia Auerroes, quibus nos edocet, quemadmodum determinata & certa species omnis in corruptibili hoc mundo genita & producta, à determitato & certo corporum cœlestium motu, ut ab efficienti genita & producta est. neque enim aliæ ydeæ & formæ ab Aristotelicis recensentur, quàm prædicti orbium cœlestium motus: à quibus non à casu & fortuna, sed determinatè & certè simplicia corpora ad cunctorum mixtionem diriguntur. Hoc id ipsum secundo cœli phylosophus docuit: cum dixit. Nunc autem tātum manifestum est, propter quam causam plura sunt circularia corpora: quia necesse est, generationem esse. Vbi Auerroes ait: quòd ibi phylosophus intendit dare causam; propter quam motus cœli fuerunt plures: quoniam necessarium est, ut sit generatio, & contingat diuinitus: ut inueniatur secundum ordinem: quia non perficitur, nisi ex multitudine motuum cœli; quæ præstant ordinem & continuationem generationis: necesse est igitur propter hanc solicitudinem, ut corpora cœlestia sint plura: nam manifestum est, q generatio cuiuslibet speciei istius mundi non perficitur, nisi per aggregationem motuum corporum cœlestium: & si non essent plures eorum motus, essent otiosi: quòd est impossibile. his quippè uerbis apertè nos admonet: qualiter determinata unaquæque species huius mundi à determinato corporum cœlestium motu proficiscatur, ac diuinitus ordinata existat. Huic autem in præsentiarum Hippocratem conformem esse, nos affirmamus: qui non à casu & indifferenter simplicia corpora ad singulorum mixtorum productionem aduenire ait: sed sub determinatis semper proprijs generibus accedere illa affirmat: pro ut unicuique naturæ, & ordini expetit: pro ut etiam à superioribus ordinibus unicuique elargitum fuit: penès eius nobilitatem & ignobilitatem: secundum nanque meritas & debitas formas, meritæ & debitæ accommodantur materiæ; quæ & genericæ & specificæ materiæ penès suas specificas & genericas formas nuncupantur. Vnde & naturale & physicum genus has peripatetici appellare consueuerunt: & iuxta hæc omnia prædicta ipsi dixernnt: non quodlibet fieri à quolibet, sed determinatum à determinato. Neque enim quæ miscentur indifferenter generant, (inquit hic Hippocrates) sed ea solum, quæ sunt eiusdem generis, eandemq; habentia facultatem: (genus autem istic physicum & naturale capimus materias scilicet ipsas genericas & specificas, suis debitis genericis et sphecificis formis attributas) per hæc quidem uerba declarat, qualia nam sint miscibilia, quæ generationem efficere posint: non enim omnia, quæ indifferenter miscentur, generant: nam neque lapis ligno, & lignum ferro admixtum, quicquam generabunt: cum dissimilis sint admodum materie, & dißimiles poßideant uires: qualia uerò sint illa, quæ gene-

Margin notes: 2.cœli.t.c.xxi; 1.cœli.te.c.; physicum genus.; 1.de generatione.t.c.liiii

rare poßint, manifestat dicens: quæ sunt eiusdem generis, eandemq; habentia facultatem: hæc quippè omnia simul mixta apta nata sunt generationem efficere. Et hæc ipsa forsan sunt, quæ à peripateticis naturalia agentia & patientia nominantur: Miscibilia nanque quæ naturaliter inuicem agunt & patiuntur; illa (inquam) sunt, apud peripateticos quæ generationem constituuot. Quòd autem naturalia agentia & patientia, idem sint, quòd eiusdem generis, eandemq; habentia facultatem: ex philosophi doctrina primo de generatione manifestamus: cum ait, sed quoniam non quodcunque natum est agere, et pati: sed quæcunq; uel contraria sunt, uel contrarietatē habent: necesse est agens & patiens genere quidem simile esse, & idem: specie uero dissimile, & contrarium.. inquit enim philosophus, quemadmodum & Hippo.q. non omnia, quæ miscentur, nata sunt agere & pati, & generationem efficere: sed illa percisè, quæ cōtraria sunt, uel contrarietatem habent; hæc quippè ex propria natura inuicem agunt & patiuntur, & generationem efficiunt; quando perpetuò mutuò se generant, & permutant: cum igitur naturalia agentia & patientia apud philosophum contraria sint ex propria natura; et contraria sunt similia in genere, & dißimilia in specie: consequenter etiam agentia & patientia erunt similia in genere, & dissimilia in specie. Similia nanque in genere dicuntur contraria, ex eo, quòd in eodem sunt genere: nam cum per se ipsa subsistere non poßint sed subiecto semper indigeant ea substentante; indigebunt igitur subiecto, quod utrique commune sit; quando eadem sit contrariorum ratio: propterea & bene describuntur; contraria sunt, quæ habent esse, & fieri, circa idem genus subiectum: non simul, sed succeßiuè. Contraria itaque ratione eiusdem materiei, circa quam uersantur, dicuntur similia: respectu uero oppositæ habitudinis ad formas contrarias, cum quibus pugnare & agere habent, mutuò se destruendo, dicuntur dißimilia. Cum ergo naturalia agentia et patientia uerè contraria sint: pari ratione & ipsa similia & dißimilia dicentur: similia inquantum habent esse in eodem subiecti genere, & in eadem physica materia: dissimilia, ratione diuersitatis formarum mutuò se destruentium. Cum itaque naturalia agentia & patientia similia & dißimilia dicantur: æquali quoque fortuna & eiusdem generis, & eandem facultatem habentia dicentur. quando idem re uera in presenti sint; similia & dißimilia: quòd eiusdem generis, eandemq; facultatem habentia. id quod apertè sic manifestamus: similia nanque naturaliter agentia & patientia dicuntur: ex eo quòd eiusdem pysici generis, & eiusdem materiei sunt: eiusdē igitur materiei, & generis esse, idem profectò in præsenti sermone erit: quod similia esse. q. autem dissimilia, & eandem facultatem habentia, idem quoque sint, declaramus. Dißimilia nanque agentia & patientia dicuntur: pro eo, q. dißimiles formas & species obtinent: quibus medijs perpetuò agunt & patiuntur, ac mutuò se genenerant & destruunt: hæ nanque formæ, & species, & facultates

tex.com.1.

tes quoque nuncupantur; proinde & facultates illas nunc Hippocrates nuncupat. Sed animaduertendum, quòd eædem, & dißimiles, hæ formæ & facultates dici poſſunt; eædem dicuntur, reſpectu eiuſdem determinati ſubiecti; diſsimiles, ratione diſsimilitudinis, & diuerſitatis formarum & facultatum: eaſdem autem hic appellauit Hippocrates ſuum proprium determinatum ſubiectum reſpiciens; dißimiles illas nuncupauit Ariſtoteles ipſarum formarum dißimilitudinem, & contrarietatem inſpiciens. Concludimus tandem Hippocratem, & Ariſtotelem eandem habere ſententiam de miſcibilibus inuicem agentibus & patientibus, ac generationem efficientibus. Ariſtoteles nanque dixit, quòd non omnia, quæ miſcentur, agunt & patiuntur: ſed tantum ea, quæ ſimilia, & dißimilia ſunt: determinata ſcilicet, & certa contraria: quoniam nõ contrarium & dißimile quodlibet, in quodlibet cõtratrium, & dißimile agit: ſed determinatum ſemper in determinatum. Vniformiter & Hippocrates dixit: quòd non omnia mixta indifferenter, & indeterminatè generant: Sed ea tantum quæ eiuſdem ſunt phyſici generis, eandemq; determinatam et correſpondentem ad proprium et terminatum ſubiectum facultatem habent. hæc de iſtorum ſententijs.

Vniuerſalia autem agentia, quæ à materia hac corruptibili abſtracta ſunt, impatibilia prorſus dicuntur: & per conſequens particulariter mixtionem conſtruere nequeunt: quando in materia ſuſceptibili contrariorum eſſe non habent: ſed ab ea ſecundum exiſtentiam realiter ſeperata exiſtunt: in actione tantum communicantia: quando à primo, & ſupremo ordine in hac patibili materia, ipſa perpetuò agere præordinata ſint. cum igitur ſecundum tantum actionem in hac ſuſceptibili contrariorum materia uniuerſalia abſtracta agentia communicant: non poterunt utique aliquo modo ab iſtis materialibus formis in actione repati, & pars mixti conſtitui: quoniam ſeiuncta ſunt: & in diuerſis materiebus reperiuntur. Preterea abſtracta agentia in his corruptibilibus agere præordinata fuere: corruptibilia autem hæc in illa minimè: quocirca et minimè illa ab iſtis pati dicuntur; Cum nullam iſta in illis actionem habeant; per quam pati agentia abſtracta dicantur. Concludimus itaque q; agentia & patientia, quæ particulariter ad mortalium commixtionem, et generationem ueniunt, ſunt particul... iſta in materia cõmunicantia à ſuperioribus illis æternis agẽtibus, et motoribus ſic diſpoſita, et præordinata: ſimilia et dißimilia ab Ariſtotelicis dicta: ab Hippocraticis eiuſdem generis, eandemq; facultatem habentia. proſequitur, iterum Hippocrates dicens.

XI.

Niſi calidum cum frigido, et ſiccum cum humido mediocriter, mutuò, & æqualiter ſe habuerint: ſed alterum alteri plurimum præualeat, & ualidius imbecilliori: nulla unquam generatio fieri poterit.

Superius ostendit Hippocrates naturalem mixtorum omnium tam animatorum quàm inanimatorum generationem, à mixtis semper corporibus procedere; nec à simpliciter ipsis mixtis; sed ab his, quæ eiusdem sunt generis, eandemq; posident facultatem. In præsenti autem addit: q. neque illa satis sunt ad generationē; neque quòd sint multa & permixta, & eiusdem generis, eandemq; uim habentia: nisi bene omnia inuicem contemperata sint. nihil nempe ex multis, etiam eiusdem generis generari potest: ni mutua inter ipsa temperies contingat. Omnia hæc igitur ad generationem expetit: & quòd plura sint, & permixta, eiusdemq; generis, atque eandem habentia facultatem, ac mutuò tandem æqualiter temperata. Propterea & modò ipse dicit: Rursus nec generatio quidem nobis perfecta foret, nisi quatuor humores, & prima quatuor elementa (quæ sub nomine calidi, frigidi, humidi, & sicci enunciat) inuicē temperate, & pari modo se habuerint. aliter inanis esset, si alterum altero ualentius infirmiusue foret. Cum enim finis & perfectio cuiuslibet generationis mixtorum sit forma & temperies: proinde forma & temperies multoties à medicis & philosophis, ut ab Hippocrate hîc, perfecta generatio nuncupatur: (uia enim & motus ad terminum & finem à fine & termino specificatur & nominatur) quapropter modum, quò perfecta generatio conficitur, edocens Hippocrates modum etiam, quo perfecta crasis, & temperies conficitur, edocet. Primus omnium grecorū Hippocrates quatuor elementorum qualitates determinauit: quæ mixtionem, Compositionemq; omnem naturalem perficere habent: per has enim elementa naturaliter inter se agunt & patiuntur, & una inuicem miscentur, & temperantur: ex qua mixtione, & temperantia perfecta absolutaq; crasis & temperies construitur; forma à peripateticis nuncupata. Quæ quidem forma & temperies ab eisdem formalis natura, & sensilium omnium internum uerum principium (à materia prorsus distinctum) appellata fuit. Ipse itaq; primus alteram à materia naturam, formale inquam, rerum omnium principium, adinuenit. hanc uero naturam, tēperiem perfectamq; crasim semper nūcupauit. qualiter autem forma hæc & temperies perficiatur, declarat: & primum supponit quemadmodum calidum, frigidum, humidum, & siccum alterationes permutationesq; omnes sensilium rerum efficiūt; hoc ex euidentia, & nota experientia summens; agentia & patientia corpora mutuò iuxta debitam naturam adhærentia, his contrarijs quatuor qualitatibus inuicem continuè alterari, & permutari. Vbicunque enim simul iungantur, & se naturaliter tangant; apertè inspicimus, q. uel calefiunt, uel frigefiunt, uel humectantur, uel siccantur; uel alia altera ab his dependente qualitate permutantur. His itaque suppositis dicit; q. perfecta mixti generatio, & optima crasis perficitur; quando calidū & frigidū, humidū & siccum, quatuor uidelicet prima elementa, et quatuor primi humores (in animantis scilicet genitura) temperate, & æquali modo se habuerint in mixtione; omnia quidem mediocria æqualiter

v. phi. c. iii. ii. phi. com. lxxxi. & 70. v. phi. c. iiii. & xlv. iii. ii. de aīa com. xlix.

esse debent, & æquabilitati respondere in temperata crasi. quæ ideo temperata efficitur; quoniam simplicia hæc corpora in contrarijs suis formis magis & minus recipientia (in hoc quidem cum Auerroi sumus tertio cœli substantiales elementorum formas magis & minus suscipere) dum ad mixtionem ueniunt: tunc naturaliter inuicem agunt & patiuntur: ex hac deinde mutua actione & passione, in proprijs formis & qualitatibus refranguntur, minuuntur, ac tandem moderantur: ex contrarijs nempè qualitatibus intensius & remissius suscipientibus, ac inuicem agentibus & patientibus; constitui contingit facultas media quæ extremorum omnium particeps sit: ueluti pallidum ex albo & nigro commixtum albi & nigri uestigium præsefert. Sic enim excellentijs qualitatum remissis, facultas media ex eis constituitur; quæ temperies, & corporis mixti forma apud Hippocratem & eum insequentes nuncupatur. penès alios moderata mixti corporis qualitas; differens in diuersis secundum diuersam mixtionis proportionem. At secũdum moderniores quo dam neque forma, neque qualitas temperies nuncupabitur: sed quatuor principum facultatum proportio & concentus: quæ quidem proportio, & concentus cum actionum & functionum principium dicatur: necesserio sub alia ratione, & forma, & facultas nominabitur; iuxta illud Auerrois, & si enim proportio sit ad aliquid, tamen est proportio agens; proportiones in eo q, proportiones, non sunt agentes, sed in eo q, qualitates: pariter etiam concentus & proportio ista, neque agens, neque actionis principium unquam erit: nisi pro ut facultas, & forma quædam. hæc autem forma & facultas, ab aliquibus proxima & immediata dispositio ad formam substãtialem mixti nominatur. apud uero antiquiores medicos, forma, & perfecta temperies dicitur; ex primis simplicium corporum formis moderata. Neque enim alias substantialis mixti corporis forma apud Hippocratem & Aristotelem fieri contingit, quam ex primis his simplicibus formis. ii. de aĩa. te. co. cxliii. & vii. phi. t. c. xvii.

Quod sic digrediendo manifestabimus. Substantiales nanque formæ omnes corporis mixti, sub duplici sunt differentia: aut enim inanimati mixti corporis formæ dicuntur; aut animati corporis materiales formæ appellantur; sensibiles scilicet & uegetatiuæ à peripateticis animæ dictæ. de rationali autem & intellectiua nullus sit modo sermo: substantiales itaque formæ omnes tum animati, tum inanimati corporis, non nisi ex primis simplicium corporum formis moderantur, & perficiuntur: quod sic ostendimus. Substantialis nanque forma omnis (de qua in presenti est sermo) mixti corporis forma nominatur, & ad mixti corporis formationem formatur. Inquirendum utique est; quomodo ad corporum cõstitutiones, & formationes formæ istæ constituantur, & formentur. Dicimus autem, q, in quacunq; perfecta mixtione tam animati, q̃ inanimati corporis, in ipsa semper est aliquid, q, habet rationẽ agentis, et aliquid, q, habet rationem passi; neq; enim mixtio aliter effici posset; nisi miscibiliũ aliqua actiua, et passiua Demonstratio ostendẽs temperiẽ uerã substantiam esse.

aliqua forent: ut infra ex philosophi doctrina declarabimus. In perfecta itaque inanimati corporis mixtione (ut res clarius intelligatur) calidum, & frigidum rationem agentis habent, humidum & siccum paßi rationem. In compositione uerò animantis corporis semen uiri, seu mauis formatiua uirtus rationem agentis obtinet, muliebre semen, & sanguis mestruus rationem paßi & materiæ. Cũ autem agens istud, quod in mixtione existit, sit id, quod disponit materiam, et formam inducit, ac compositum tandem perficit: idem nanq; agens apud peripateticos est disponens materiam, & formam inducens ac compositum perficiens: calidum itaque & frigidum, quæ agentis rationẽ habent, in mixtione inanimati corporis, humidum & siccum disponent, & formam inducent. disponunt nanque humidum & siccum, alterando & moderando, & quoniam actiua & pasiua sunt, & mutuò quoque agunt & patiuntur, concomitanter etiam actiua ipsa moderãtur, & disponuntur: formam uero inducent, et cõpositum perficient; ex perfecta ipsorũ omniũ moderatione ac unione: neq; enim aliàs formam inducere possunt, et cõpositum perficere, quã ex temperie, tum actiuarum, tum pasiuarum qualitatũ, ac ex earundẽ omniũ unione, & concretione. Quod sic manifestamus. in quocunq; mixto cõposito, tres inuicem diuersæ substantiæ ab Aristotelicis recensentur: materiæ informis una, formæ altera, tertia ipsius cõpositi: diuersa utiq; & alia substãtia formæ à materiei substantia asseueratur. sit autẽ, gratia exempli, inanimati corporis mixtio; ad quam conficiendam, nil aliud quam prima quatuor simplicia corpora concurrit: (quæ ex pura informis materiæ essentia, et primis quatuor simplicibus qualitatibus tantum consistunt) si modo calidum & frigidum, quæ actiua principia in hac mixtione nominamus, formam extrahere, & inducere habent, diuersam in substantia à materiæ substantia: non utique poterunt illam extrahere à materiæ essentia: quoniam non alia & diuersa, sed unius eiusdem eßentiæ cum materia foret: præterea cum materiæ essentia informis prorsus sit, neutiq; ex ipsa formam aliquam educere possent: neceßarium itaq; sequitur: q; ex primis ipsis simplicibus qualitatibus illam extrahant & formant: quãdo in mixtione ista nil aliud reperiatur, quam simplices hæ facultates, & prima informis materia: sed ab informi materia educi non potest: uti diximus: reliquum est, ut ex his facultatibus, quàs nos simplices substantias dicimus, educatur: ut à simili & conuenienti substantia fiant. & huiusmodi producta forma realiter diuersa in substantia à materiei substantia existet. huic conforme septimo metaphysices philosophus ait: quòd propriæ substantiæ dum generantur, habent semper necessario aliam substantiam actu præexistentem: cum igitur materiales formæ realiter substantiæ sint, aliæ à materiei substantia: dum ipsæ fiunt, & producuntur, ex alia actu præexistenti substantia fieri & produci debent: at in mixti inanimati generatione, actu præexistentes substantiæ aliæ non sunt, quam hæ primæ elementorum formæ, & facultates: ex his utique substantiales mixtorum

inanimato

iiii. meteorũ circa princ.

vii. met. co. xxxi.

ii. phi. c. iiii. vii. & viii. met. co. vii. formæ substantiæ alia a substantia materiæ. i. cœli. xcii. & ii. phi. xii. & viii. met. c. viii.

vii. met. co. xxxii. ii. cœli. t. xlii.

inanimatorum formæ fient et producentur. Ad hæc respondent, & dicunt: q. si materia prima informis est, nihilominus in potentia ad omnes formas asseueratur; & ex hac potentia materiales formæ omnes educuntur, & sunt. Nos uerò ad huiusmodi respondemus; quòd materiales formæ productæ cum realiter sint substantiæ; tunc potentia quoque ex qua fuerunt productæ, realiter substantia erit; si formarum creationem non admittimus; aut si accidens, & relationem ipsam immediate substantiam construere nolimus. substantia nempè non ex nihilo, neque ex accidenti secundum philosophum fit: prius namq; substantia est substātia ait ipse; si uerò potentiam hanc ad omnes formas substantiam nuncupant; tunc nihil aliud profecto erit, apud istos, quàm ipsa informis materia; sub alio respectu materia, sub alio potentia nuncupata. si modò essentia materiæ informis secundum propriam substantiam realiter sit potentia ad actus omnes; ex qua mixtorum corporum materiales formæ cunctæ educuntur; tunc formæ eductæ & genitæ ex hac potentia realiter substantiā suam ab ipsa materiei substantia obtinent; nam nulla alia est ibi essentia, quàm materiei essentia; habes quidem necessario dicere; quòd aut essentia, & substantia materiæ, sit essentia, & substantia formæ; aut quòd essentia & substantia formæ, sit ex relatione seu potius ex nihilo creata, & producta; quorum utrunque falsum apud Auerroim. sed iterum instant dicentes. Substantia ipsius formæ à gremio materiæ ab agente ducitur ex infimo & imperfecto esse, ad sublime & perfectum; cum postea perfecta & absoluta forma fuerit, tunc alia & diuersa in substantia à materiei, & cōpositi substantia appellabitur; hoc quippè uoluisse Auerroim inquiunt; cum dixit, agēs extrahens aliquid de potentia ad actum non largitur multitudinem, sed perfectionem. Hæc utique assertio formam in gremio materiæ latitare sub esse imperfecto proculdubio affirmat; nam querimus, si forma in hoc esse infimo, & imperfecto sit substantia, an non? si est substantia; tunc ipsa in materia latitabat; si uerò non est substantia; iterum ut prius querimus, à quonam forma hanc suam substantiam siue perfectam, siue imperfectam habeat? an à materia, an ab agente; quando nullæ aliæ ibi substantiæ adsint, à quibus illam habere poßit. At dicunt, quòd ab agente tum uniuersali, tum particulari illam obtinet; iuxta illud philosophi secundo physicorum sol & homo generant hominem. ad hæc dicimus; q. si substantia formæ ab agente & uniuersali, & particulari effluat; tunc substantia ista non simplex materialis erit, sed mixta ex abstracta incorruptibili, & materiali corruptibili; quod falsum aperte utique existit. Si uerius autem respondeant; q. nullatenus ab uniuersali, sed à particulari tantum agente formę suam substantiam arripiant; tunc petimus cum particularia agentia omnia ex forma, & materia, ut essentialibus partibus constant; à qua nam istarum partium formæ genitæ suam substantiam arripuerunt; an à materia, an à forma; non quidem à materia dicere possumus (ut iam ostendimus) à forma igitur ipsam habebunt;

xii. met. co. xliii. vii. met. co. iiii. d. ca. de substātia orbis

viii. met. te. com. xv. & xvi.

at forma particularis agentis, inanimati mixti (de quo præsens est sermo) sunt primæ elementorum formæ; ab ipsis utique primis elementorum formis substantialis inanimati mixti forma suam substantiam obtinebit. Et quoniam hæ primæ elementorum formæ duobus tantũmodo modis illam effingere possunt; aut propria potentia & facultate; aut ipsismet primis substantialibus formis moderatis & temperatis; si enim ipsis temperatis illam effingunt; nobiscum sentiunt. Si uerò potentia solũ & facultate illam formant; tunc denuò querimus, si substantia hæc huiusmodi producta simplex & pura in quiditate existat, ab omni prorsus contrarietate seiuncta: aut aliquo modo contrarietatum particeps sit. si omnino simplex actus est ab omni contrario remota; tunc incorruptibilis, & æterna erit; nam cum simplex, & omnis contrarietatis expers existat; impatibilis profecto erit, quando contrarium nullum adsit, quod in ipsam agat; & cũ mixti forma hæc dicatur & principium actionis & paßionis, eiusdem; cum forma ipsa impatibilis sit; & totum etiam mixtum impatibile erit. si autem dicas, q. non omnino simplex, & pura existat, nec contrarietatum immunis: quando & patibilis, & corruptibilis uerè reperiatur: tunc forma ista realiter idem cum temperie erit: (quam nos substantialem formam facimus) & si enim temperiem substantiam hanc nominamus; non propterea ipsam simpliciter proportionem esse uolumus: sed præualidam, ac nobilißimam facultatem ex contrarijs primis facultatibus constructam: hanc quidem simplicem & puram formam dicimus (cũ nulli sit admixta materiæ) & contrarietatum participem esse, quando ex ipsis conformata sit. Sed ultimo instant dicendo: q. agens apud Auerroim nullatenus formam per se simpliciter conficit, sed compositum ipsum; & una cum composito forma construitur. quare. xii. metaphysices aperte hanc sententiam ostendit: dum ait, una autem istarum opinionum est, q. agens creat formam, & ponit eam in materia: & istorum quidam dicunt, quòd illud agens non est in materia omnino, & uocant ipsum datorem formarum, & Auicenna est de illis. Quidam autẽ dicunt, q. illud agens inuenitur duobus modis, aut abstractum à materia, aut non: illud autem, quod est non abstractum apud eos, est sicut ignis, qui facit ignem, & homo generat hominẽ; abstractum uerò est illud, quod generat animalia, & plantas, quæ fiunt à non simili; et hæc est sententia Temistij, et forte Alpharabij. Tertia uerò est Aristotelis opinio, & est; q. agens non facit nisi compositum ex materia, & forma; & hoc fit mouendo materiã, et transmutando eam; donec exeat de ea, illud quod est de potẽtia in ea, ad illam formã in actu. hoc id ipsum septimo metaphysices confirmat, dum ait. agens non facit aliquid unum in aliquo uno, exempli gratia formam in subiecto; quoniam manifestum est, quòd si facit, facit ex alio aliud, non aliud in alio; facit enim ex materia formatum, & non in materia formã. Verè utique in his sententijs inquit Auerrois q. agens non conficit formam seiunctam à composito, mox ei illam unit, & adiungit; sed compositum,

Temperies qualiter substantia dicatur.

t.c.xviii. xii.met.c. xv.&.xvi.

t.co.xxvi.

& formā simul conficit; ac si dicamus, formatū compositum efficit. at non ostendit Auerrois, ex quibus nam formis compositum hanc formationem obtineat, quēadmodum prisci Medici ex substantialibus elementorum formis. Si uerò dicas erat in potentia, & ex permutatione materiæ uenit ad actum; tunc iterū ut prius datur querere, (cum substantia formæ alia, & diuersa sit à materiei, & compositi substantia) an forma in tali potentia, & esse imperfecto erat substantia, an nō? si erat substātia, tunc in materia sub esse imperfecto latitabat. Si uerò forma hæc in esse imperfecto non erat substantia, à quonam postea in actu hanc suam substantiam obtinuit; & sic nunquā deest locus dubitationi. Multo igitur melius, et clarius erit dicere; substātiales mixtorū formas non resultatiue (ut ita dicam) more accidentium formari; nec ab uniuersali agente, seu ab informis materiæ substantia; sed à primis ipsis elementorū facultatibus simul permixtis proprias obtinere substantias; per quas aliæ & diuersæ à materiei & compositi substantiis, & ab ipsis quoque elementorum formis nominantur. sic quidem aperte & certè, ex certis & apertis substantijs formas nos conficimus: & non obscure, casu & fortuna, ut isti fingunt; qui Anaxagoræ chaos constituunt, nec illud intelligunt: Hoc id ipsum quoque affirmamus de substantialibus sanguineorum animalium formis: quòd unaquæque ipsarum ex perfecta mixtione, et unione utriusque seminis, & menstrui sanguinis perficitur, & formatur: ut clare et diffuse loco proprio tractabitur. At poterit quis adhuc etiam dubitare: si substantiales mixtorum formæ ex simplicibus conformantur; simplices ipsæ, quas nos substantias fatemur, cum non habeant alias priores, ex quibusnam substantijs cō formentur. Ad hæc quidem dicimus, quod nō est par ratio de simplicibus, et compositis formis: nam compositorum formæ multo profecto nobiliores & perfectiores simplicibus formis sunt: hæc quidem quoniam materiæ connatæ, connaturalesque sunt, tenues admodum & simplices existunt, & modica indigent perfectione; unde quando inuicem generātur, & corrumpuntur: formam, quæ tunc denuo in generatione efficitur, nullo fere negotio à suo consimili efficienti effici, asserimus. si uerò secundum quid tātum generetur; ut in ultima mixti corporis resolutione euenit: aut cū per uim è corpore aliquo extrahatur: sicut ignis à silice extrahitur: tunc educta, & extracta de potentia ad actum dicitur, & nō denuò genita: ut infra clarius docebimus. at de his satis. super est modo, ut qualiter princeps philosophorum Aristoteles tum mixtionē, tum materialem formā, ex Hippocratis doctrina conficiat, uideamus. libro enim primo de generatione & corruptione ait.

Actiuorum autem & passiuorum quæcunque facilè diuisibilia, multa quidem paucis, & magna paruis composita, non agunt mixtionem, sed augmentationem t.c. lviii.& lix.
» eius, quod dominatur; transmutatur enim alterum indominans: ut gutta uini
» mille cogijs aquæ non miscetur: soluitur nanque uini forma, & transmutatur in

,, uniuersam aquam quando uerò potestatibus adæquantur quodammodo: tunc trã
,, smutatur quidem utrunque indominans, ex sua ipsius natura: non fit autem al-
,, terum; sed intermedium & commune: manifestum igitur q̃ hæc sunt miscibilia,
,, quæcunque contrarietatem agentium habent; hæc enim sunt adinuicem passiua.
,, hactenus Aristoteles. Quibus uerbis aperte admonet, qualiter mixtio est acti-
uorum & passiuorum adinuicem, idest communicantium in materia; nam quæ in
uicem agunt, & patiuntur in materia communicant; sed quoniam non omnia in
materia cõmunicantia miscentur; nam neque lapis ligno, neq; lignum ferro mi-
scibilia dicuntur. propterea addit, qualia cõmunicãtium in materia sint, quæ mi
scentur; quæcunq; scilicet facilè diuisibilia, facilè autẽ diuisibilia sunt, quæ facilè
terminabilia; facilè uerò terminabilia sunt ipsa humida; quare quæcunq; cõicãtiũ
sunt in materia humida, hæc miscentur. cõmodè nẽpè & faciliter humida sunt be
ne miscibilia; nam facilè reducuntur ad partes; paruas: & parua paruis iuxta
posita sunt miscibilia magis; facilius enim & celerius inuicem agunt, & patiun
tur, & permutantur. Secus si humida unctuosa, seu uiscosa fuerint; nam prima
propter aereæ humiditatis abundantiam, quæ supernatant, non benè miscibilia
sunt, ut est in olio uideri; tenacia uerò ut pix liquida, uiscus, & alia huiusmodi,
propter lentorem, & tenacitatem sunt difficulter diuisibilia, & seperabilia; un
de labuntur, quæ ijs superfunduntur; nec in profundum penetrare ualent; idcir-
co talia non miscentur. humida igitur quæ non lenta; & oleoginea, sed quæ
aquea existunt, facilè miscibilia sunt. aquea nanque humiditas facilè terminatiua
est; quantum ad terræ compositionem; sicut lutum ostendit; quod non propter ae
rem, sed aquam, facilè terminabile fit. Aqua enim cum sit aere magis repletiua as
sidet, & unitur terræ. Aer nanque propter leuitatem, & tenuitatem subterfu-
git facilè, & mixtionem præterlabitur; aqua uerò ut grauior & densior aere,
ei magis complicatur, & adheret. Docet modo Aristoteles qualiter humida hæc
aquea, quæ non oleoginea, nec tenacia sunt, misceantur; & inquit, q̃ non quomo
documque se habentia; non enim quodcunque humidum, cuicunque adueniens fa-
cit mixtionem; nam multa paucis, & magna paruis composita, non agunt mix-
tionem; sed augumentationem eius, quod dominatur: trãsmutatur enim alterum
ipsorum; ut si gutta uini mille congijs aquæ inijciatur, non fit mixtio; nam cum
uirtus aquæ plurimum superat, patitur tantum uini gutta ab ipsa, nec potens
est ad reagendum; quare in uniuersam transmutatur aquam; nam & si aliqua na
ta sint inter se agere, attamen non quomodocunque se habentia, sed habentia quã
vi. phi. co. xxxii. & xci. & . viii ph. t. c. xliiii
titatem terminatam; indigent enim formæ quantitate quadam certa & finita, ut
consistant & agere poßint. propterea mox subdit, quando uerò potestatibus
adæquantur quodammodo, tunc mutatur quidem utrunque indominans ex sua ip
sius natura; non fit autem alterum, sed intermedium & commune. ait enim quòd
quando miscibilium facultates, quodammodo adæquantur, tunc quædam ipsarum

aliqualiter dominantur; & ununquodque ad alterum, tanquam ad dominans trāsmutatur; & ununquodque etiam ex sui ipsius natura secundum aliquid permutatur, nec tamen uno corrupto, aliud generatur; sed fit medium quoddam commune, quod participat omnium uirtutes miscibilium coniunctorū. Quomodo aūt hæ miscibilium facultates actiuæ & paßiuæ, sint et qualiter æquales quodammodo dicantur, ac præterea quomodo quædam ipsarum quadā ratione prædominantes appellentur; deinceps qualiter hæ omnes temperentur, ac mixtum constituāt quarto meteorologicorum ipse edocet circa principium, dum dicit.

» Est autem simplex, & naturalis mixti generatio ab his uirtutibus, cum habeant » rationem à subiecta materia unicuique naturæ; hæ autem sunt dictæ uirtutes » paßiuæ; generant autem calidum & frigidum obtinentia materiam; cum autem » non obtinent, molynsis & indigestio fit. t.secundo. Hac quippè sententia aperte nos admonet; quemadmodum perfecta & absoluta mixti generatio ab actiuis & paßiuis fit qualitatibus, quodammodo æqualibus, & quodammodo prædominātibus. Sed antequam hoc explanemus; prius declarabimus; qualiter calidum & frigidum actiua, humidum & siccum paßiua, hic à philosopho nuncupantur; in mixti (inquam) generatione. nam in mutua ipsorum transmutatione æqualiter omnes actiuæ & paßiuæ nominantur. dicimus enim quemadmodum in corporum mixtione humidum & siccum ex propria eorum natura componuntur, & miscentur; ui autem ac potentia caliditatis & frigiditatis fit eorum inuicem mixtio, & coniunctio; id quod apertè ex harum qualitatum diffinitionibus inotescit; nam humidum illud dicitur, quod facile terminabile est termino alieno; Contrà siccū id appellatur, quod difficile termino alieno terminatur; suo uero facile; calidum autem cuius ui congregantur homogenea; frigus, cuius ui congregantur tum homogenea, tum heterogenea: cum itaque siccum in mixtione ex se connecti non posßit: nam facilè dissipatur: idcirco indiguit humido aqueo coniungente, & permiscente ipsum: ueluti humidum sicco, quod terminaret: hæc quidem adinuicem mixta se mutuo continent: non tamen cōpositionem exactam ipsa per se possunt operari: sed indigent calido & frigido hæc coniungente & formante. Subiecti quidem & materiæ rationem tenent humidum & siccum, formæ autem, proportionatum calidum & frigidum: nam & si agunt circa se mutuò siccum & humidum, se mutuò continentia, & circumscribentia: mixta tamen in se inuicem agūt, & non extrinsecè uim suam inferunt: calidum uerò & frigidum extrinseca his existentia, his (inquam) circa quæ agunt, propriam demōstrant uim: suam utique uim calidum & frigidum naturaliter in siccum & humidum exercent: quod è contrario non euenit, ꝙ humidum & siccum in calidum & frigidum naturaliter uim suam inferant: nam preter naturam facilè euenit, ꝙ passiuæ uirtutes actiuis dominantur; & eis uiolenter uim inferant: ut in putrida naturalium rerum corruptione clarè inspicimus: at secundum naturam neutique hoc contingere po

test: quapropter passiuas has qualitates consueuerunt uocare naturales philosophi, actiuas autem illas, calidum (inquam) & frigidum: hoc autem manifesto exemplo declaramus: etenim in fictilium opificio humidum & siccum congressa materiam fictilium operantur; frigidum uero hanc compingit, & calidum mutat maximè & facit fictile. sic pariter in naturalibus compositis res se habet. Ac ita manifestauimus quemadmodum actiuæ & paßiuæ in mixtione hæ dicantur qualitates. superest modo ut ad Aristotelis uerba reuertamur: ostendendo qualiter absoluta & perfecta naturalis mixti generatio ab actiuis his, & paßiuis fiat qualitatibus. Dicimus enim quod huiusmodi mixti ortus ab actiuis fit qualitatibus calido scilicet & frigido, cum rationem agendi habuerint super passiuas humidum (inquam) & siccum: hæc nanque subiecta materia actiuarum qualitatum nuncupãtur. cum enim qualitates actiuæ & paßiuæ inuicem omnes commiscentur: & actiuæ talem ad paßiuas rationem habeant, secundum quam, has quidem facere, has uero pati poßibile sit: tunc utique perfectè omnes inuicem alterãtur: sed paßiuæ ab actiuis quodammodo euincuntur: quando hæ patiendi, illæ autem agendi rationem habeant: sed quoniam leui quadam tantum ratione, deuictæ superatæq; sunt: proinde hæ omnes æquales nominantur: Actiuæ uerò, quia hanc agendi rationem poßident, quodammodo dominantes appellantur. hæ quidem omnes tandem, cum quodammodo æqualiter pugnantes sint, à propria ipsorum natura secundum quid transmutantur, ac inuicem alterantur, & uniuntur, &

t.c. secundo t.c. xc. perfectam conficiunt mixtionem. Quæ quarto meteorologicorum permutatio materialium, ac paßiuarum uirtutum ab actiuis nuncupatur: primo autem de generatione, Miscibilium alteratorum concretio dicitur. Idem nanque realiter est unio, ac concretio alteratorum: & permutatio materialium, & passiuarum uirtutum ab actiuis: nam cum alterata fuerint, quæ miscentur, sicut ex ipsis unum quoddam totum similarium partium fieri possit: tunc paßiua ipsa quodammodo permutantur ab actiuis prædominantibus, & uniuntur. Simul enim tempore fit permutatio, & concretio: nam cum permutantur paßiua ab actiuis; omnia tunc simul concrescunt & uniuntur. Erunt itaque idem permutatio materialium & poßiuarum qualitatum: & unio miscibilium alteratorum; ratione tantum differentes: hæc nanque simpliciter mixtionem declarat: illa uerò mixtionis modum perfectè explicat. quocirca ibidem philosophus addit. Cum uerò quæ agunt
„ super his, quæ patiuntur, non obtinent; tunc molynsis, & indigestio fit. per hæc
„ enim causam prauæ mixtionis edocet: declarans quomodo actiuæ & paßiuæ
„ qualitates mixtionem uitiant; nam cum inter ipsas, (sicuti diximus) cuiusdam determitatæ symmetriæ sit opus: secundum quam hæc quidem facere, hæc uerò pati poss bile sit: ubi aũt hæc agendi & patiendi ratio non affuerit: neutiq; quicquã ritè commiscetur. si enim actiuæ uirtutes super paß iuas, nec continendi, nec obtinendi uim habeant: ita quod actiuæ nequaquã passiuas obtinere possint: aut propter ip-

sorum agentium imbecillitatem, aut propter patientium robur, aut quo uis alio modo, tunc indigestio & praua concoctio fit: ob quam mixtio imperficitur, & inquinatur. iure igitur optimo ad ueram & perfectam mixtionem requiritur, ut actiuæ & passiuæ uirtutes omnes, à propria natura alteratæ sint: sed actiuæ passiuis ipsis, secundum quid tantum dominentur: nec adeò quòd eas corrumpāt; sed ut illarum excessus dominetur solum. & sic quod fit, est amborum alteratorum miscibilium, agentium scilicet & patientium, medium commune: & utrunq; istorum quod miscetur, potentia in ipsa mixtione seruatur. Sic utique apertè declarauimus quēadmodū actiuæ et passiuæ qualitates, quodāmodo æquules & quodāmodo prædominātes in mixtione dicātur. Ex his etiā patet, qualiter æquale ad pondus apud medicos constitui contingat. Mixta itaq; in mixtione, et alterata, et inpotētia, et unita esse dicuntur: alterata quidem, quoniā suarū formarū summitatem non seruant; sed eas domitas, & refractas possident: & quia non secundum totas formas, & qualitates transmutata sunt; sed tantum secundum mediocritatem & temperantiam, sic in potentia remanere & seruari dicuntur: (temperata nanque & repressa forma suam adhuc uim & potentiā retinet) unita uero et concreta sunt, pro eo, quod uirtutes ipsæ actiuæ passiuas, ac materiales obtinēt, & seruant, seruandoq; una uniunt, & concrescunt: & fit perfecta Mixtio; quæ est miscibilium alteratorum unio & concretio. Miscibilium quidem alteratio, æqualiter ab actiuis, & passiuis efficitur qualitatibus: unio & concretio ab actiuis tantum: hæc quidem mixtio, temperies, & natura ab Hippocrate; forma autem et perfecta quoque natura ab Aristotele nuncupatur. Mixtio nanq; appellatur, pro eo, q̃ corpora simul cōmixta cohærēt; temperies uerò, quia eorundē facultates, & formæ tēperatæ, moderateq; factæ sunt: Natura autem, & enthelechya quoniam compositi uniuscuiusque esse, & essentiam perficit. Hæc sunt de mixtorum ortu, & generatione peripatetica dicta, & si uerius forsan Hippocratica; nam illa ferè eadem, quæ de perfecta mixtione, & crasi dicit Hippocrates inquit & Aristoteles, ait nanque Hippocrates neque quæ miscentur generant, nisi sint eiusdem generis eandemq; habeant facultatem: Aristoteles uerò Actiuorum autem, et passiuorum quæcunq; facilè diuisibilia: Hæc quippè eiusdē sunt generis: quoniam agentia, & patientia in eadem conueniunt materia: quæ uerò in materia conueniunt, eiusdem sunt generis, et hæc mutuò etiam agentia, & patientia eandem possident facultatem; pro ut dissimilia, & contraria sunt; sicut supra retulimus. Postea subdit Hippocrates, nisi calidum cum frigido, & siccum cum humido, mediocriter mutuò, & æqualiter se habuerint, sed alterum alteri plurimum præualeat, ualidius nimirum imbecilliori, nulla unquam mixtio & generatio fieri poterit: Aristoteles autem multa quidem paucis, & magna paruis composita non agunt mixtionem, sed augumentationem eius, quod dominatur; quando uerò potestatibus adæquantur: & cætera. Eadem profectò

i.cœli.c.vii ii.colliget ca.ult.ii. de generatio ne c.xlviii.

(ut licet inspici) ambo per diuersa asserunt uerba: nec Hippocrates per ea quæ inquit, nisi calidum cum frigido, & siccum cum humido, mediocriter mutuò, & æqualiter se habuerint; intendit quatuor has omnes qualitates sibi inuicem adamußim æquas ad mixtionem accedere; nam si sic, tunc nulla actio, & passio inter ipsas foret nullaq; deniq; fieret mixtio; ablata inquam actione, & passione, ut supra ostendimus: sed intendit, quod modo, & æquabilitati respondeant, & quodammodo æquales sint: (ut dicebat Aristoteles) proportionem quandam inuicem habentes secundum quam, hæc quidem facere, hæc uerò pati natæ sint: Quòd sub sequentia uerba manifestant; Cum dicit, sed alterum altero plurimum præualeat ualidius nimirum imbecilliori: ubi apertè plurimum excessum, & dominium renuit; tacitè innuens quædam quodammodo præualere, actiua scilicet ipsa: prout modo, & æquabilitati respondent. Hæc tanta Hippocrates & Aristoteles de perfecta mixtione, & crasi; quæ temperies, forma, & natura, ab ipsis alias nuncupatur. Ex hac quidem doctrina facilè discrimen de Mixtorum ortu, & generatione inter antiquiores philosophos, plura & infinita materialia principia constituentes: & Aristotelem, & Hippocratem discernitur. Pariter nanque omnes mixtorum & compositorum ortum per congregationem, & disgregationē fieri asseuerant. Hippocrates enim & Aristoteles quatuor adinuicem elementorum alteratorum unionem, mixtorum generationem; eorundem autem dissolutionem, corruptionem statuere. Democratici uerò, et Epicurei atomorum congregationem iuxta ipsorum situs, ordinis & figurarum differentes positiones, generationem fieri affirmabant; disgregationem uerò, corruptionem. Empedocles quatuor solum elementorum inalteratorum concretionem, eorundemq; discretionem, generationē & corruptionē asseruit. Anaxagoras similarium partiū à prædominio aggregationē, generationē nuncupabat: eorundēq; similarium segregationē, corruptionem. In hoc quidem omnes conuenerunt, & Hippocrates, & Aristoteles una cum antiquioribus, q. æqualiter mixtorum omnium ortū & generationem per commixtionem, et congregationem fieri prædicabant; corruptionem autem per dissolutionem, & disgregationem. sicuti manifestè ex horum omnium sententijs innotescit. In hoc postea differentes, & discrepantes inueniuntur: q. prisci mixtorum generationem omnem ad qualitatem, & accidens, & non ad substantiam, & ueram naturam terminarunt; accidentalem enim affectionem, & dispositionem quandam, cuiuslibet mixtorum generationis finem prædicabant; casu & fortuna sic constructam, & ordinatam; & non à suis per se æternis efficientibus principijs. secus uerò Aristoteles, & Hippocratesq; qui unionem, & concretionem alteratorum elementorum temperiem, naturam, & ueram substantiam fecerunt: hancq; perfectam substantiam, & naturam mixtorum generatorum omnium finem, & terminum statuerunt; non casu & fortuna, sed ab æternis determinatis suis constituentibus principijs sic perscriptā & ordinatam

[Margin: I. de generatione t. co. lxxxvi. Diuus Thomas.]

[Margin: v. phi. viii. & ix. viii. met. te. xv. & xvi. & xii. met. te. cviii.]

& ordinatam ſecundum eſſe & exiſtentiam uniuſcuiuſq; horum.

Duo ſuperſunt modo inſpicienda, Primum qualiter elementa apud Hippocratem miſceantur, & temperentur; an ſolum per qualitates, an potius per tota corpora, totasq; eorundem ſubſtantias? Poſtremum erit uidendum, quid cōmodi, qualemq; uſum, ſingulum horum ſimplicium corporum mixtioni ipſi impartietur? Primum itaq; quomodo ad mixtionem elementa accedant intuebimur? Anceps profecto de hoc Galenus fuit; nam modo liberè profert eum diuerſum ab Ariſtotele eſſe; dicens neque enim ex qualitatibus ſolis ipſe opinatur fieri animalium generationem: quando neque ſeorſum à corporibus poſſunt exiſtere; uerum ex ipſis corporibus, quæ ſcilicet ſummas habent qualitates, & ſingula ſeorſum exiſtunt: ſubſtantiæ nanque elementorum, homine moriente, recedunt, Mundiq; elementis immiſcentur; Qualitates uerò poſt animantis uitam corrumpuntur, nec ad propriam redeunt naturam: propterea & ipſe dixit, homine fato fungente, ſingula ad propriam naturam reuertuntur: Siccū ad ſiccum, humidum ad humidum, calidum ad calidum, frigidū ad frigidum. per hæc annuere uidetur Hippocrates, (inquit Galenus) ꝙ totæ corporeæ elementales ſubſtantiæ in ſeipſis mutuo tranſeuntes, miſceantur, & temperentur; Nec per qualitates ſolas, pro ut Ariſtoteles cenſuit. Qui pariter ut Hippocrates poſt mortem fatetur elementa ſecundum numerum permanere, mundiq; elementis cōmiſceri: unde cum hæc & ipſe profiteatur, extraneum quippe uidetur; quod aſſeuerat per ſolas tantū qualitates ſimplicia prima corpora temperari. Proinde dicimus falſum eſſe ex Ariſtotelis doctrina elementa ſolū per qualitates cōmiſceri; quando per totas corporeas ſubſtantias, hoc fieri ipſe demonſtrat. Corporeas autem ſubſtantias, naturales & phyſicas intelligimus; ex materia inquā, & forma compoſita ipſa; et non mathematica, & trium dimenſionum corpora: Hæc nāq; demenſionū corpora, & ſi ſemper unà cum qualitatibus, & materiebus reperiantur, nec ſine his eſſe poßint, non propterea in ipſa mixtionis ratione ingrediuntur: cū impoßibile apud ipſum, & plurimos antiquos ſit, ut corpora hæc in ſe ipſis mutuo trāſeant, & unà miſceantur, & temperentur; hæc utiq; tantum ſimul inuicem continuantur, & ad mixti continuationē, auctionemq; ſolum accedunt, & non ad ipſam mixtionem. Corpora uerò phyſica & naturalia, compoſita ſcilicet ex materia & forma, ipſa quidem ſunt, quæ tota per tota miſcentur, & temperantur; & fit perfecta, & abſoluta mixtio, quæ craſis ab eis nuncupatur: ut doctißimè in propria de mixtionis queſtione declarat Alexander. quod cum Galenus ignorauerint, cauſa fuit, quod falſa illa Ariſtoteli adſcripſit: & ꝙ anceps & uarius in hac materia inſpiciatur. Nam in fine eiuſdem primi libri de elementis, ſecus quàm à principio fuerit locutus, alloquitur: inquiens; & quidem quomodo per tota temperentur ea; quæ recipiunt temperaturam: an qualitatibus ſolis uiſiſſim agentibus, & patientibus, ut Ariſtoteles exiſtimauit? uel etiam corporeis

lib. I. de elementis.

iiii. ph. t. xl.

inuicem coeuntibus? neq; Medicis scire est necessarium; & ob hanc rationem, neque Hippocrates quicquam de istis ostendit. Hæc Galenus anceps uariusq; protulit, sed de his satis.

Auicenna prima primi cap. de elementis.

Superest modo uidere, qualis sit uniuscuiusq; horum simplicium corporum in mixtione usus: à terra itaque exordiendo dicimus; q, cum terra sicca admodum sit, & siccum benè terminabile sit proprio termino difficulter uero terminabile externo, in mixtis quidem genitis rebus ideo reperitur, ut partes inter se mutuò se comprehendant, firmentq;, & figuras formationesq; suas custodiant. Aqua autem cum humida sit, Humidum enim indeterminatum proprio termino, benè uero terminabile alieno, hæc quidem in mixtis rebus genitis ideo adhibita est, ut partes rerum formandarum concinnè, aptè, & æquabiliter figuret. Nam humidum quãquã facilè amittat figuras formationum; ita facilè tamen eas recipit: quemadmodum è diuerso, siccum difficulter eas recipiens, difficulter etiã dimittit. Vbi ergo iam siccũ humido cõmiscetur tractabilitatem, qua tendi, coaptariq; poßit, ab eo acquirit: Humidũ contra ex sicco admixto, firmitatem rei figuratæ, & sue fluidæ essentiæ constantiam adipiscitur: Item per humidum quoque puluerizatio, dißipatioq; sicci prohibetur; & econtrario per siccum humidi fluor sistitur. Aer uero propterea in rebus genitis recipitur, ut illæ rariores, tenuioresq;, atq; leuiores, & magis ad motum idoneæ reddantur. Ignis autẽ in mixtis genitis rebus reperitur, ut eas maturet, & tenuiores, ac benè temperabiles faciat, suaq; penetratione aeream substantiam ad illas transuehat; tum etiam frigiditatem duorum elementorum grauium, & frigidorum, frangat, & retundat: ut ex elementari statu ad contemperatam reducat mediocritatem. enimuerò illa duo grauia in animatorum mixtione ad generationem membrorũ, eorundemq; quietem, Reliqua uero duo leuia ad spirituum generationem eorũq; motionem, atq; membrorum etiam mobilitatem magis opitulantur: & de his hactenus.

In proemio met. i. cœli te. c. t2. met. t. xxxv. & xxxviii. & ii. met. t. iiii, &. t. vi.

ii. de generatione t. lv. & lvi.

Reliquum est, ut uideamus quomodo uniuersalia mundi elementa penes eorundem particulas ad sensilium entiũ mixtionẽ accedant: & si enim æternæ species per nouam semper propagationẽ uniformiter permixtæ conseruantur: nihilominus singula perpetuò elementa secundum partes concrescunt ad earundem permanentiam, & conseruationem. Intuebimur utiq; qualiter simplicia ipsa corpora ad sensilium rerum omnium mixtionem perueniant. Dicimus nanq; ab ipso primo efficiente exordiendo: q, mouens primũ elementa ad mixtionẽ, est primi mobilis motus diurnus, qui est causa omnis motus & perfectionis: suprema quidem & prima omniũ hæc causa existit: quando omnibus sit principiũ motus, & primum perficies, & temperans omnia. Secundũ autẽ in ordine, & cõmouens, & perficiens est perennis motus solis in zodiaco apud peripateticos, ut infra quoq; aperte declarabimus. Quidã autẽ tradunt hunc eundem solis motũ specialem quandã actionẽ habere ad ignis elementũ mouendum: pariter & orbẽ luna

Aquam mouere aiunt:ut ad sensum ex fluxu & refluxu maris innotescit. Alios autē quinq; planetarum orbes Aerem mouere prædicant:proinde & ipsum,tot diuersis motibus moueri,uarias, peregrinasq́; impreßiones ab his omnibus suscipere asseuerant. Stellarū autem fixarum sphæram,in qua imagines plurimæ, & ferè infinitæ figuræ existunt; terram mouere dicunt:unde & in ipsa tot diuersæ,& ferè infinitæ imagines in generatis figurantur. Hinc magnus trimegister;ne arenæ quidem granum est,cui non proprium in cœlo corespondeat sydus.

trimegister.

Alia autem ratione peripatetici tradunt uarijs his diuersis formis terram pulcram effici:nam ex eo,ꝙ ipsa grauißima est,& centrum omnium,in ea reliqua cuncta fulciuntur;& sicut in communi receptaculo radij, influxusq́; cœlestium corporum omnium terminantur, & uniuntur:ibidemq́;(quoniam centrum est) fortius figuntur,& propter eius crassitiem diutius moram trahunt; hinc commode,& opportunè propter horum omnium unionem in ipsa temperātur,& formantur omnia:id quod in alijs nō euenit elementis:quare meritò formis omnibus ornata,legitima cœli coniux terra nominatur.

terra cœli coniux.

De ista quoque eruditus quidam ita scripsit; omnium autem elementorum basis & fundamentum terra est;ipsa etenim est obiectum,subiectum, et receptaculum omnium radiorū, influxuumq́; cœlestium;ipsa inse cōtinet omnium rerum semina,seminalesq́; uirtutes;ideo ipsa dicitur animalis, uegetalis, & mineralis;quæ ab omnibus reliquis elementis ac cœlis fecundata omnium ex se ipsa est gignitiua; ipsa est receptiua omnium fæcunditatum, & ueluti prima parens, etiam omnium pullulatiua;centrum & fundamentum,& mater omnium. Tolle de illa quantuncunque secreta,lota, depurata,subtiliata,si dimiseris aliquādiu subdiuo mox cælestibus uiribus fœcundata, & prægnans ex se ipsa producet lapillos,lucidasq́; mettallorum scintillas:ipsa tandem est prima creationis nostræ materia, & instaurationis,ac conseruationis uerissima medicinà.hæc tanta author ille de terra protulit.sed iam unde digressi fuimus reuertamur. Dicimus nanque ꝙ, licet leuia elementa ex se nō descendant,neque grauia ex se ascendant;ex motoribus tamen uniuersalibus motiones cunctas ordinantibus, aliquando descendunt leuia, & ascendunt grauia.id ipsum quoque clarè inspicere licet, in animatis actiuis & passiuis qualitatibus. Neque enim in animali calidum semper mouetur secundum ignis naturam;neq; ignis actum omnino agit;sed magis in id mouetur, ad quod ab anima dirigitur,& terminum,& finem ab ea intentum insequitur;ut contra Empedoclem secundo de anima ait philosophus. Quod uerò elementa non semper proprium sui motus impetum sequantur;sed pluries mouētur in id ad quod per intelligentiæ uoluntatem diriguntur,siue per stellarum uirtutem; exemplo apertò,et sensibili manifestamus: Quoniam terrestris uapor ex terra surgere sæpè sæpius inspicitur;qui uirtute solis ad calidam aeris regionem pertingit:et humidus pariter,& aquosus uapor ibidem ascendens,unà etiam cum igne clarè

conspicitur: hinc perbellè hæ partes omnes, igneæ, aqueæ, & terrestres, in aeris regione inuicem ascendendo, & descendendo contra suorum motuum impetum, mouentur. Quod uerò & ignis in aere reperiatur, primo meteorogicorum Aristoteles ostendit, dum ait; q. ambitus ignis per aerem frequenter spargitur, motu, per uirtutem scilicet cœlestis motus, & ui deorsum fertur; propterea in rore, & pluuialibus uaporibus igneæ aliquæ partes descendentes continuè reperiuntur: quas uapores in aeris regione sumpserunt; Quamobrē pluuiales aquæ uaporosæ & calidæ existunt: sic quidem cum pluuia, niue, & rore, & huiusmodi alijs igneæ descendunt particulæ ad centrum & mixtionis locum, contra propriam ignis naturam. Cum igitur exemplo manifesto nobis innotescat, quemadmodum grauia, & leuia elementa, ultra proprium sui motus impetum, & propensionem, & sursum, & deorsum ferantur iuxta æternorum superiorum motuum finem intentum, & ordinatum: nec enim casu, & fortuna hæc fieri asseri possunt: quando perpetuò effici cernantur. Quapropter cōcludimus, q. ad præordinatam uniuscuiusque entis mixtionem, elementa primò ducuntur ab eternis præordinatis superioribus lationibus, mox à proprijs particularibus formis uicissim agentibus & patientibus. Vniuersaliter nanque, & determinatè mundana cuncta ab eterno superiori ordine reguntur: uniuersaliter quidem, ex eo q. communiter & indifferenter omnia ab ipso seruantur: Determinatè uerò, quoniā ordinata, et mēsurata uniuscuiusque sensibilis entis mixtio, ab ordinato et mēsurato super cœlestiū orbiū motu proficiscitur. Sic quippe determinatum à determinato, & non quodlibet à quolibet superius nos fieri docuimus. ac ita habemus quomodo determinate, & præcisè singula, secundum partes elementa ad determinatam, & præcisam singulorum mixtionem perueniant: disposita prius, et præordinata à uirtutibus cœlestibus, mox à proprijs, & particularibus mutuò agentibus & patientibus formis, primis (inquam) ipsis qualitatibus. Istæ enim ex innatá, & propria natura cum simul iungantur, & miscentur, naturaliterq; se tangant, proximè & imediatè temperiei, & cuiuslibet materialis formæ & mixtionis, causæ efficiuntur: hæ quidem particulariter mixtionem complent, & perficiunt. Vniuersales autem demerminatæ eternæ constituentes, & ordinantes causæ uniuersaliter ac determinatè perpetuò ordinant, & constituunt. Et ex his clarè etiam innotescit, q. ad mixtionem non uiolentia mouet, sed natura: uniuersalis (inquam) & communis, uirtutes scilicet ipsæ superiores: Et propterea mixtio non uiolenta, sed naturalis nominatur. Hactenus de modo, quo elemēta ad mixtionē perueniant. Concludimus tandē ex Hippocratis sententia, quod in quacunque permutatione, & cōmixtione, quantumuis congenea, nisi cōmixta omnia probè admodū temperata fuerint, neutiquā aliquid generabitur. Quod subsequentibus uerbis confirmat.

ignē in ambitu aeris reperiri.

q̄lo determinatum a determinato fiat.

Mixtio unde naturalis dicatur.

XII.

Quare quo unquam pacto rationi consentaneum esse potest; ut aliquid ex uno fiat, quando neque ex pluribus gignatur ni mutuo temperamento conueniunt.

Nouissimè contra antiquos, per locum à maiori ratiocinatur, impossibile fore aliquod ex uno tantum fieri; dicens, quamobrem nullo pacto rationi consentaneum est; ut mixtum, & compositum aliquod ex uno fiat, quando neque ex pluribus gigni possit, nisi mutuo temperamento commixtis. cum enim de quo magis, & con decentius fieri uidetur generatio, & non fit; neque de quo minus: Diximus nanque ex multis eiusdem generis, conuenientius fore aliquid posse generari: at modo ostendimus, quòd neque horũ coytus genere inter se conueniẽtium necessario generat, nisi mutuo temperamento misceantur: eo minus igitur, ab uno generari aliquid poterit; quando neque cum aliquo eiusdem generis, neque cum altero alio alterius generis permisceri, contemperariq; ualeat. Sed de antiquorum redargutionibus satis. modò ex istis ueram suam sententiam, & mentem infert.

XIII.

Cum igitur natura eiusmodi sit, cum omnium reliquarum rerum, tum etiam hominis; necesse est hominem non ex una re constare: sed unumquodque eorum, quæ ad generationem quicquam faciunt, talem quampiam uim in corpore possidere, qualem contribuit.

Postquam contra hos uetustiores Hippocrates demonstrauit generationem & perfectam crasim, ac temperiem tum animalium, tum perfectarum reliquarum rerum ex pluribus eiusdem generis, eiusdemq; facultatis, & ex his benè permixtis & temperatis constare semper. Ex hac potissima demonstratione in præsenti perfectam hanc ex pluribus genitam temperiem (ut conclusum & demonstratũ) assertiuè infert, & Hominis, & productorum entium omnium ueram naturam esse. & ex hac ut notissima, contra eosdem etiam concludit, non unum re uera materialiter hominem esse; sed multa & plura: & singula ea (quæ ad formæ productionem contulerunt) uim eandem semper, quam contribuerunt in corpore, & mixtione seruare. Sic quidem his breuissimis uerbis duas hominis, & cũctorum uiuentium naturas explicat: formalem unam, quã temperiem, & crasim nuncupat, materialẽ alterã, quatuor uidelicet prima simplicia corpora. Primus enim ipse omnium græcorum has duas naturas nobis indicauit; temperiem à peripateticis formam dictam, et quatuor prima corpora, elementalem, seu materia-

primus Hippocrates duas edocuit naturas.

lem naturam ab eisdem nuncupatam. Temperiem autem, quam & formalem natu ram nominamus; hic assertiuè (tanquam ex prædictis demonstrationibus ostensum) præassumit ad inferendum quatuor prima simplicia corpora mixti, & ani mati cuiuslibet materialem naturam esse; dicens; cum igitur natura eiusmodi sit (temperies scilicet & crasis) cum reliquarum rerum, tum etiam hominis. Ex superioribus nanque dictis concludendo, his primis uerbis affirmat Hippocrates primarum qualitatum temperiem, & hominis, & cunctarum genitarum rerum in mundo inexistentium ueram naturam, & substantiam esse. ex hac postea conclusa, & præasumpta formali natura, materialem alteram concludit; necesse est hominem non ex una re constare: sed unumquodq; eorum & cætera. Cum enim temperies ipsa ex pluribus eiusdem generis optimè permixtis confecta, & temperata sit: manifeste sequitur, plura ea ipsa esse, ex quibus ipsa surgit, & consistit: nec profectò ex aliquo uno simplici tantum temperies consistere potest: quando cum uno perfici temperariq; minimè posset: plura igitur ad eam perficiendam ex necessitate supponuntur. Quare & iuste ista quoque multa necessario intulit: Necesse est hominem non ex una re constare. Si enim homo non ex unica re constat, uerum utique erit dicere ex pluribus ipsum consistere: cum unum et multa immediate contraria sint: plura itaque erunt, quæ hominem constituent. Mox hæc eadem ipsa plura, quæ ad hominum, naturaliumq; rerum temperiem et generationem accedunt: ac eam, singula pro parte constituunt: talem profectò uim in corporibus perpetuò habere edocet, qualem contribuerunt: talem, inquã, continuè secundum formam calidum caliditatem, frigidum frigiditatem humidũ humiditatem, siccum siccitatem, in corporibus obtinere approbat: in remisso scilicet, & temperato actu, & non in integro & supremo. Inquit enim, Sed unũquodque horum, quæ ad generationem quicquam faciunt, talem quampiam uim in corpore possidet, qualem contribuit: Singulum nanque elementorum ait Hippocrates, quæ ad mixti generationem, & esse uenerunt, propriam ac determinatam facultatem in ipso perpetuo seruat, (donec mixtum illud superestes erit) in remisso scilicet & refracto esse, non autem in integro & summo, quemadmodum pluries diximus.

Quòd autem uerum sit, q; quatuor prima simplicia corpora eandem facultatem mixtis compositis tribuant, quam singula ex innata habent natura, aperte & clare ex horum omnium in mixto inexistentia innotescit; cum enim hæc omnia secundum proprias facultates in mixto perpetuò insint, manifestum utique erit, illas met easdem facultates (iuxta speciem tantum, non autem in ultimo & supremo gradu) in mixtis continue obtinere, quas singula ex propria possidebant natura. Quod uerò hæc quatuor omnia perpetuò in mixto corpore necessario insint (preter supra dictas Hippocratis demonstrationes) à signo quoque & ab effectu in præsenti hoc clarissime Galenus demonstrat, propter quid & simpliciter

G... demon stratio lib. i. de elementis

Aristoteles. à Signo itaque Galenus prius ratiocinando inquit: unusquisque apertè perspicit, & absque dubitatione cognoscit triticum, ordeum, fagosq; ac ficus, & reliqua leguminum genera ex aqua, & terra, producta & genita esse: quando clarè uideat hinc ipsis esse generationem.

Num quid igitur & substbantiam aeris, & ignis in suo ortu nullo modo participant; at qui si terram aquæ permisceas, nil aliud præter lutum efficies. singula autem legumina, aut arborum fructus, haud quaquam lutum existunt; quoniam & aerem, & ignem, participant; quæ per se tota inuicem temperantur. Nam & si ex iniecto in terram semine fici, exempli gratia, ingens inde arbor adolescat: apertum est non aliunde, quàm ex terra, & aqua eius naturam profectam esse: at terra sua natura summè frigida est: multum autem habet caloris ficus, qui eam conseruat: quominus, cum per atroces brumas refrigeratur, demoriatur. patet autem aquam tantum, & terram fici corpus non constituisse: quin igneæ etiam naturæ sit expers: nec iam hoc obscurum est, eam & naturæ aereæ habere partem; quando lignum eius perspicuè non solum terra est, sed & aqua leuius. Constat ergo ex istis quatuor fici corpus. quòd si ipsum, eius certè fructus, & fructus etiam uniuersi: sunt porrò triticum, ordeum, fabæ, & reliqua frugum semina inter fructuum genera: Atque idcirco & ea ex quatuor illis conflata terra, igne, aere, & aqua. Humores autem, qui in nobis sunt, sanguis, pituita, flaua & atra bilis, & in cunctis animantibus sanguine præditis, ex fructuum stirpiumq; esu proficiscuntur, & gignuntur: habebunt itaque & illi concomitanter sui ortus initium ab aqua, aere, terra, & igne. Oues siquidē herbas, Sues uerò has, ac præterea fagos comedunt, & tenellos arborum surculos depascuntur: atque ex his in ipsis sanguis, & humores generantur, corpus nutritur, conceptus formantur, atque augentur. Si igitur ex his animalia cuncta generantur, nutriuntur, & augentur: audacter pronunciare possumus, terram, ignem, aerē, & aquam omnium esse communia, & prima elementa: prima enim sunt, ac simplicissima hæc in mundo corpora, quæ cum moderatè miscentur ac temperantur tum animalia, tum plantarum, & productarum rerum corpora omnia constituūtur. Ac ita Galenus quatuor in mixtis omnibus perfectis esse elementa ratiocinatur. Huic sententiæ libro primo de ratone uictus Hippocrates, aut quisquis author ille fuerit, aduersatur, dum inquit.

» Constituuntur quidem tum animantia alia omnia, tum homo ipse ex duobus qui
» dem differentibus facultate concordibus uerò & commodis usu, igne, inquam, &
» aqua: hæc autem ambo simul sufficientia sunt, tum alijs omnibus, tum mutuò sibi
» ipsis: utrumuis uerò seorsum, neque sibi ipsi, neque ulli alteri sufficiens est. con-
» cludit postea: ignis igitur & aqua, uelut à me dictum est, sufficientia sunt omni
» bus ad summum, ac minimum: cæterum utrique horum hæc adsunt, igni quidem
» caliditas, & siccitas: aquæ uerò frigiditas & humiditas: habent autem inter se

,, mutuò ignis ab aqua humiditatem, inest enim ab aqua humiditas: Aqua uerò ab
,, igne siccitatem, inest enim in aqua ab igne siccitas: cum autem hæc sic se habeant
,, multas & omnigenas formas, ac species, tum seminum, tum animalium à se inui
,, cem secernunt: quæ nihil inter se simile habent, neque uisu, neque facultate: ete-
,, nim cum nunquam simul in eodem consistāt; sed semper alterentur: necessarium
,, est etiam, ea quæ ab ipsis secernuntur, ac producuntur, dissimilia fieri. Hæc om
,, nia author ille.

Quibus apertissimè admonet hominem, animalúe omne ex duobus tantum con-stitui, igne, scilicet & aqua: & non ex quatuor quemadmodum nos ratiocinati fuimus. Ad hæc dicimus, si liber ille Hippocratis est. quod cum ibi non sit proprius locus de natura hominis alloqui, sed obiter sic de ipsa sermonem habeat: satis profectò tunc fuit, præcipua elementa, quæ ad animati corporis constitutionem ueniunt, recensere, ignem scilicet, & aquam. Calido nanq; uiuunt, & humido singula aluntur. ex his maximè duobus prædominantibus animantia omnia constant: Calida nanq; & humida à prædominio uiuentia sunt; cum uita ex his duobus præcipuè existat. Huic allusit Poeta, & ex his nascuntur cuncta duobus. per ignem autem & aquam, aerem etiam, & terram subintelligit: Quando & illa hæc uirtualiter contineant; Ignis nanq; siccū, aqua uero humidum possident, quæ aeris, & terræ essentiales formæ dicuntur. Neq; enim per ignem, & aquam pura simplicia talia corpora intelligere credimus: sed mixta potius ex quatuor omnibus ignea, & aquea, à prædominio: Hæcq; alio nomine & innatus calor, & primigenium, & natiuum humidum ab ipsis dicta fuere. Quòd uerò innatus calor ab antiquis ignis nuncupatur; in Timeo testatur Plato, dum ait; Animal omne in sanguine, & uenis calorem quasi ignis quendam fontem habet, ab ipsoq; animalium corpus regitur, & conseruatur. & tertio de partibus animalium Aristoteles, cor, & iecur omnibus animalibus necessaria sunt; alterum propter caloris originem, locum enim adesse aliquem quasi lares forūq; oportet, quo naturæ fomites, & primordia ignis natiui contineātur, & seruentur. Quod autem aqua pro natiuo, & primigenio humido capiatur, secundo de anima edocet ipsæ, cum dicit, sed aqua quidem igni alimentum est; ignis uero non alit aquam. ibidem nanq; aqua pro quolibet fluido & humido sumitur; & præcipuæ pro oleoso & præpingui, quale est innatum humidum; et non pro simplici tantum aquæ elemento. Sic quidem & calor innatus, & humidum primigenium sub ignis & aquæ nuncupatione ab antiquioribus promulgantur. Quòd uero hæc ipsius authoris sententia sit, eius uerba apertè demonstrant. Cum inquit.

in timeo ca. vii.

t. xliii.

,, Vim igitur ac facultatem utrunq; ipsorum talem habet; ignis enim omnia per
,, omnia mouere potest; àqua uerò omnia per omnia nutrire; particulatim uerò
,, utrunq; superat, & superatur, ad summum ac minimum, quantum eius fieri potest;

» test; neutrum enim superare penitus potest; ob hanc sanè causam igni quidem, ubi
» ad extremitatem aquæ peruenerit, deficit alimentum, auertitur igitur eo unde
» nutriri potest. Aquæ uero, ubi ad extremitatem ignis peruenerit, deficit motus,
» sistitur itaq; in hac: cũ uero steterit, non amplius potens est: sed ab illabente igne
» in alimentum consumitur; & propterea neutrum penitus superare potest: si ue-
» ro alterutrum superaretur; nihil sanè ex his quæ nunc sunt, fuerit, uelut nunc
» habet: Cum autem sic semper se habeant, erunt & eadem, & neutra, & neque
» simul deficient.

Hec quippè omnia innati calidi, & humidi naturam, & proprietatem manifestant; quo pacto inuicem nutriantur, & sustententur ad summum ac minimum; ex innato nanq; humido calidum nutritur, & fouetur, ueluti flãma ex oleo, cera, & pice, & quocunque alio alimentario humido. id quod in simplici ac puro aquæ elemento non licet inspici; quòd ex ipso seruetur, ac nutriatur ignis; ex humido nanq; pabulum calido inest; at ex calido motus, actio, functio, & uita ipsa humido elargitur. Hinc probè admodum Philosophus calido uiuimus, & humido nutrimur. Hæc autem ambo simul sufficientia sunt animatis omnibus ad summum, ac minimum cõmensurata, ut formam ac speciem singulis impartiantur: ex minimo nanq; deficerent, & ex maximo obruerentur, temperata uerò seruantur & consistunt. Clarißimè itaq; humidum, & calidum per huiusmodi circunscribuntur uerba. Sic quidẽ manifestauimus qualiter ex duobus, & qualiter ex quatuor homo, animalue componatur. superest modo uidere quemadmodum Philosophi prima quatuor illa simplicia corpora genitis conctis inesse ostendant. Aristoteles nanq; altius, id uniuersaliusq; secundo de generatione, & corruptione demonstrat, dicens.

De longitudine & breuitate uite.

» Omnia enim mixta corpora, quæcunq; circa locum mediũ sunt, ex omnibus com-
» posita sunt simplicibus, terra quippe inest omnibus, quia unumquodq; ex maxi-
» me, & multum in proprio loco; aqua uero quia oportet terminari quodcunque
» compositum; sola autem est simplicium bene terminabilis aqua: amplius autem &
» terra sine humido non potest consistere, sed hoc est id quod continet: si enim au-
» feratur omnino ex ipsa humidũ, decidet utiq; terra igitur & aqua propter has
» existunt causas. aer uerò, & ignis quoniam contraria sunt terræ & aquæ; terra
» quidem aeri, igni autem aqua contraria est (ut contingit substantiam substantiæ
» contrariam esse) quoniam igitur generationes ex contrarijs sunt; existens autẽ
» alterum extremum contrariorum, necesse est & alterum existere: quare in omni
» composito omnia simplicia inerunt. testari autem uidetur, & nutrimentum uni-
» uscuiusq; omnia nanque nutriuntur ex eisdem, ex quibus sunt; pluribus quippè
» omnia nutriuntur; etenim quæcũque utique uidentur maximè uno solo nutriri,
» ut plantæ aqua, pluribus nutriuntur; mixta est enim aqua terræ: ideo rustici ten
» tant miscentes irrigare. Hæc Aristotiles quibus uerbis apertè demonstrat mi-

2. de ge. co. xlix. & l.

Aristotelis ratiocinatio

xta corpora omnia, quæcunque sunt circa medium, (quod est terræ locus) necessario composita esse ex omnibus simplicibus corporibus. inest profectò mixtis corporibus circa medij locum esse, ibidemq; naturaliter quiescere: Hæc quippè ex cunctis elementis conflata esse, ratiocinatur: primūq; ostendit cōposita omnia terra participare, dicens. Si unūquodq; maxime circa propriū abundat locū, manifestum est, quòd compositis omnibus in loco terræ existentibus, plurimum inerit terræ: locus enim terræ est ipsum medium: quæ uerò naturaliter sunt in aliquo loco, necessario, aut sunt illud corpus existens in illo loco, aut aliquid, in quo id ipsum dominatur; quapropter existentia in medio, aut sunt terra, aut terrestria ualde. Quòd autem & aqua, necesse sit terra participare, consequenter manifeste ostendit: ex eo quòd non poßit terra per se ipsam consistere, & terminari, non ligata, ueluti colla quadam aquæ complexione: terra nanq; propter naturalem siccitatem, quæ est in ea, nullatenus cōmoratur sine humido, quod est causa continens: humilitas itaque aquæ, terræ cōmixta, eam continet: si nanq; ex mixtione humidum totaliter auferatur; statim terra decidit, & puluis et cinis efficitur; itaq;, et aqua propter prædictas causas mixtis corporibus insunt. Hoc idē

t. c. xxviii.

quarto meteorologicorum ipse affirmat, dum inquit. Quoniam autem humidum
„ bene terminabile, siccum autem difficile terminabile, simile aliquid pulmento, &
„ condimentis adinuicem patiuntur: humidum enim sicco causa est, ut terminetur;
„ & utrūque utrique uelut colla fit; sicut & Empedocles fecit in physicis farinā
„ aqua conglutinans: & propter hoc ex ambobus est terminatum corpus; dicun-
„ tur autem elementorum propriißima, siccum quidem terræ, humidum autē aquæ,
„ (humiditate condecenti scilicet et propria sicco terrestri in mixto) propter hoc
„ omnia terminata corpora hic non sine terra, & aqua: cuiuscunq; autem plus se-
„ cundum potentiam huius unumquodq; uidetur: & in terra, & in aqua animalia
„ solum sunt; in aere autem, & in igne non sunt, quia corporum materia hæc, ter-
„ ra uidelicet & aqua. Hæc tanta Aristoteles; ubi ex facili, & difficili humidi &
„ sicci terminatione, ac mutuo ipsorum abinuicem præsidio in mixtione, demonstrat composita corpora omnia in mundo hoc corruptibili non sine terra & aqua consistere posse. terra enim cum sicca sit, & non bene terminabilis, accipit in mixtione ab aqua bene terminabili, quod poßit terminari; aqua uero cum sit facile terminabilis, & facile diffluat, consistentiam à terra accipit; & sic utrūq; utrique mutuò confert, ut simul permisceantur, & bene inuicem terminentur. & propter hoc (inquit Philosophus) ex his ambobus est mixtum, & terminatū corpus; & nullatenus sine aqua, et terra ipsum consistere potest. Non tamen semper æqualiter; nā aliquod plus sicci; aliquod uero plus humidi cōtinet; proinde hoc terreū, illud uerò magis aqueum nominatur. Deinceps subdit, qualiter in eorūdem locis, & aquæ & terræ animalia naturaliter insunt, & cōmorantur, quando ex his duobus à prædominio illa conflata sint; in aere autem, et igne

minimè inesse testatur. & si quædam ex illis, in aere mouentur, plurimumque ibi
dem uitam degant: hoc quidem illis competit, ex quodam prædominio illius elemē
ti: quodāmodo enim aeris elementum, una cum terra in uolatilibus dominari asse
rimus: sed quoniam corporea moles in aqua, & terra plurimum præualet, idcir
co in aqua, & terra præcipuè illa uiuunt, & gignuntur. quamobrem philoso
phus terram, & aquam eorundem naturalem locum, & non aerem esse protu
lit. postquam uerò demostrauit aquam, & terram inesse compositis: mox etiam
ostendit ignem, & aerem necessario his inesse. si enim composita dicimus esse mi
xta, miscentur autem nō quæcunque quibuscunque, sed quæcunque nata sunt pa
ti, à se inuicem; patiuntur autem contraria; propterea philosophus inquit, quo
niam igitur generationes ex contrarijs sunt; existens autem alterum extremum
contrariorum, necesse est, & alterum existere. manifestum est enim q; si terra, et
aqua in mixto insunt, horum quoque contraria necesse est inesse; est autem ter
ræ contrarium aer, aquæ uerò ignis, quare si est siccum, & frigidum in compo
sito propter terram, oportet & humidum, & calidum adesse propter aerem, ut
bona contrariorum mixtio & crasis fiat: nam aliter in gradu summo, & in ex
cessu, talia in composito forent, si alterum contrariorum non inessent, ut illa tē
peraret; et per consequens non fieret mixtio, neq; tēperies. pari ratione si adest
frigiditas, & humiditas propter aquam, erit et caliditas simul & siccitas pro
pter ignem, ut unà inuicem moderatè misceantur, & temperentur: nam secus et
illæ quoque in excessu & in summo adinuenirentur in mixtis; & pariter hec
etiam mixtionem prohiberēt. quo circa & ipse cōclusit, quare in omni composi
to omnia simplicia inerunt. Hoc id ipsum eodem libro superius citato philoso te.co.xlii.
» phus comprobat, cum dicit. ex his autem manifestum est, q; à calido, & frigido
» constant corpora; & q; hæc ingrossantia, & coagulantia faciunt operationem
» suam; propter id autem quod ab his condita sunt, in omnibus inest caliditas, ali
» quibus autem & frigiditas, qua deficit: quare cum hæc quidem insunt, propterea
» quòd faciant, humidum autem & siccum propterea quòd patiantur, participant
» ipsis communia omnia: Hoc quippe breuissimo medio mixtis cunctis genitis
quatuor prima simplicia corpora inesse philosophus demōstrat; interminatis
corporibus calidum quidem, & frigidum propter hoc inexistunt, quoniam acti
ua in illis sunt; siccum uerò rursus & humidum inerunt etiam, propterea quòd
patiantur: mixta utique & terminata corpora omnium horum participabunt.
Vbicunque enim in natura actiuum fuerit, & suum correspondens paßiuū ade
rit; quando in naturalibus hæc simul natura sint: neque enim paßiuum foret, si
non esset actiuum, nec è contrario. paßiuum nanque illud dicimus, quod potens
est transmutari ab alio in quantum aliud: actiuum uerò quod potens est aliud trā xii. met. co.
smutare, in quantum aliud. Hæc utiq; una simul definiuntur nono primæ philo viii. in fine
sophiæ textu secundo; ubi nanque non est potentia ait Aristoteles, nec etiam ad- c. iiii. ibidē c. xliii.

est agens, quoniam frustra est agens, quod propria careat operatione. Iure igitur si actiuum in terminatis corporibus aderit, & eius quoque paßiuum consimiliter, in eisdem existet. Sic quidem propter quid & simpliciter quatuor prima corpora compositis cũctis inesse declarauit philosophus. Mox à signo hoc id ipsum ostendit; à nutrimento ratiocinationẽ capiens, unumquodque enim nutritur ex pluribus, ex his ex quibus est, sed omnia quidem sunt ex plurimis elemẽtis, scilicet ex quatuor; ergo ex quatuor elementis unumquodque nutritur; sicut ex eisdem quatuor unumquodque cõstat. ratio uero maioris est, quoniam nutrimentum in nutriti naturã transmutatur, non autem posset transmutari, nisi eãdem profecto consimilem materiam poßideret: nutriens itaque ut nutritum ex eisdem æqualiter constabit elementis; hanc eandem maiorem probat sumendo argumentum à minori; minus nanque uidetur, quod plantæ, quæ sunt magis terrestres, nutriantur ex pluribus, quam alia nutrita; sed istæ licet uideãtur solum nutriri ex aqua, nutriuntur tamen ex omnibus; multo magis ergo animalia ex pluribus nutriuntur. Quod autem plantæ nutriantur ex omnibus, ex hoc ostenditur; manifestum est autem, quod nutriuntur ex terra, & aqua, ut ex agricultura innotescit; agricolæ enim plantas colentes miscent terrã cum aqua ad nutrimentum plantarum: si autem inest terra, & aqua; necesse est etiam alia duo extrema adesse, scilicet aerem & ignem, eadem qua supra ratione. ex hac etiam parte innotescit, quòd non quancunque terram permiscent agricolæ, sed stercorosam tantum; quæ ignea, & aerea participat substantia. sic quidem et à signo, & propter quid demonstrauit Aristoteles, naturalia mixta ex quatuor omnibus constare elementis, & quatuor elementa in cuilibet mixto inesse.

i, lib. de elementis anti quorum dubitatio.

Quorundam dubitationem hic affert Galenus negantium quatuor hæc simplicia corpora aerem, ignem, terram, & aquam, in corpore humano, aut alio quouis reperiri posse: & eorum esse elementa; hoc præcipuo argumento. Quoniam nullus est, qui simplex, & purum aliquod elementum, aut in humano corpore, aut in quouis alio, discernere intueriq; ualeat. Ad hæc et ipse respondet, q. etsi in nullo animantium corpore, neque in aliquo altero, simplex, purumq; elementum actu conspicere non possumus; non proterea negandum illa prima, & uera mixtorum corporum omnium elementa eße; ipsaq; quatuor insimul commixta in corporibus semper reperiri: Nec sequitur, non poßunt sensu, actu pura, & simplicia demonstrari in composito quatuor elementa; ergo in cõposito ipsa nõ sunt, nec eius dicuntur elementa. Nam quòd non poßint actu talia sensu indicari, ex mixtione prouenit. Vnde & pugnantia petunt, quærentes simplicia, & impermixta uidere, quæ composita, & confusa sunt: ex propria nanque ratione pugnant, quòd sint mixta, & quòd simplicia, & pura cernantur: in nulla nanque corporum transmutatione hoc inspici contingit; nisi in ultima putrefatione, & resolutione: quando elementa singula ad loca propria reuertuntur: tunc nihi

forsan prohibet talia intueri, quando fuerint ad ipsorum primam originem resoluta: si enim animum in ultima corporum resolutione adhibeant, tunc pro ut expetit, ea facilè intuerentur: ut etiam in uiridium lignorum combustione quatuor ipsa adinuicem segregari elementa quotidie inspicimus. Vlterius & ad incongruum eos deducentes argumentatur: eadem quis ratione negare posset, ex cera, resina, pice, & adipe, compositum id medicamentum esse: quod tetrapharmacum nominatur; quando nihil in eo purum, & simplex ex illis quatuor sensui appareat: non potest utique cum iam singula intra se mixta sint, quidquam illorum simplex, & impermixtum demonstrari. Eadem quoq; ratione quis negabit; (ait ipse) mundum ex quatuor constare elementis: quando nec in ipso etiam (hic ubi degimus maximè) purum aliquid, & simplex ostendere ualeamus, neque ignem, neque aquam, neque aliorum quicquam: nam quancunque terræ portionē assumpseris, statim hæc & calorem, & humiditatem, et aeream substantiam participabit: Cum tamen terra, quam pro elemento intelligimus, sit maximè densa, grauis frigida, & sicca. q autem purum & uerè simplex elementum hic ostendere non ualeamus: ratio est; quoniā circa medium sumus; ibidemq; uitam omnem agimus: in quo elementa omnia alterata reperiuntur; & quodammodo temperata: propter continuam naturalium corporum generationem, eorundēq; conseruationē, & uitam: quæ semper ex eisdem pluribus alitur, et fouetur, ex quibus constat: ut modò supra retulimus: quare & si talia simplicia hic ubi incolimus perspicere, & ostendere non possumus; propter gubernantis naturæ ordinem, & finem intentum id fore asseueramus. nec propterea negandum ex ipsis quatuor simplicibus corporibus mundum constare. illud idem & in animalibus confitendum: q & si hæc sincera, & impermixta in eis cerni non dantur: non ideò abnegandum ex his omnibus ea consistere. Non igitur amplius impermixtum quidquā in animalium corporibus exquiramus: sed sufficit nobis (inquit Galenus) hoc quidem frigidum, siccum, & densum inspicientibus, terræ meminisse; hoc uerò rarum, humidum, & fluens, aquæ intellectum suggerere; calor quoque qui plurimus in animantis corpore reperitur, nobis ignem memoria repræsentat; nec non & spiritus natura circa quem animal nequaquam consistere potest, aeris in primis, ac mox etiam ignis afferat nobis memoriam. & sic euidens facimus: qualiter nulla sit illorum illatio: Nullum sensibiliter impermixtum, & purum in corpore conspicimus elementorum, neque aerem, neque ignem, neque terram, neque aquam: ergo nullum physicum corpus ex his constructum est: falsa quippè admodum est sequela. at de his hactenus. subiungit modo Hippocrates.

XIIII.

Rursus cum hominis corpus demoritur; singula necessario ad suam naturam discedunt, humidum, ad humidum siccum ad

siccum, calidum ad calidum, frigidum ad frigidum.

Superiores modò demonstrationes omnes, quatuor prima simplicia corpora in ani
matis cunctis corporibus inesse affirmantes, Hippocrates hic comprobat. hanc
ipsamq; sententiam primò canticorum Auicenna exposuit, dum dixit. Hippocra
tis sermo in libro de elementis, q. quatuor sint in homine elementa, est sermo ue-
rus: probatio ueritatis prædicti sermonis est: quoniam cum corpus corrumpi-
tur reuertitur in eisdem. hoc idem tertio physicorum philosophus affirmauit: om
ne nanque ad illud ex quo fit, dissoluitur: & tertio methaphysicæ, omnia enim
te.c.xiv. te. xv. corrumpuntur in ea, ex quibus sunt. Superiores itaque prædictas rationes om
nes, quatuor in cunctis corporibus elementa demonstrantes in præsentiarum
his uerbis Hippocrates approbat: Rursus cum hominis corpus demoritur: sin-
gula necessario ad propriam naturam discedunt. Quæ qualiter in morte contin
gat, ut separentur: qualiterq; supersint, & ad proprium recedant locum; an
idem numero singulariter, an secundum speciem potius, et communem naturam:
quomodoq; etiam ea quatuor tantum enumerantur, à nobis est perscrutandum.
Prius itaque qua in corporis corruptione hoc eueniat, ut elementa inuicem segre-
gentur, uideamus. Rerum etenim corruptibilium esse, & essentiæ tres tantum-
modo apud peripateticos recensentur: primò nanque est quatuor simplicium
corporum esse: secundo Mixtorum: ac tertio animatorum: hæ tres utique solum
uniuersales, et cõmunes corporearum rerũ essentiæ apud istos inspiciuntur et re
periuntur: quæ æquali numero pariter tres quoq; eorundẽ generationes, et cor
t.c.xxiii. ruptiones assequentur: & simplicium, & mixtorum et animatorũ. Simpliciũ au
tem corruptio, primo de generatione & corruptione, est transmutatio totius in
totum nullo sensibili remanente ut subiecto de qua in præsentiarum nihil Hippo
crates. Animatorum autem generatio, & corruptio penès philosophum in li-
bro de morte & uita, est iuxta animæ & calidi innati in corpore organico præ
sentiam & abssentiam: Primum nanque calidi innati, & animæ in naturali or
ganico corpore, aduentus, animalium est productio, & generatio: eorundem au
tem exitus & discessus mors & interitus. De qua nec etiam in præsenti ipse in
tellexit: quòd statim post calidi innati dissolutionem elementa ipsa segregentur,
mundiq; elementis misceantur. Mixti autem generatio est, ut supra retulimus,
miscibilium alteratorum concretio, & de hac Hippocrates libro primo de dieta
iiii. met.t.ii. & .i. de generatione.tex. xc. „ intelligit, cum inquit; quid uerò dicam generari, & perire uulgi gratia inter-
„ pretabor: Hæc autem commisceri, et secerni, significare declaro: habet autem hoc
„ modo generari, & perire, siue corrumpi: generari idem est, quod commisceri: pe
„ rire, corrumpiq; ac minui, idem est, quod secerni: unumquodque ad omnia, &
„ omnia ad unumquodque idem sunt. De mixti quidem generatione, & corruptio-
„ ne intelligit Hippocrates: Quæ est miscibilium alteratorum concretio, c orru-

ptio autem, & interitus eſt eorundem miſcibilium ſecretio, & diſsolutio: unumquodque enim miſcibile in generatione, idem profectò eſt cum omnibus: quando tunc omnia unum fiant, & unum omnia dicantur. Et omnia in diſſolutione, & corruptione idem profectò ſunt cum unoquoque: quando tunc ſingula ad ſingula reuertantur. Huiuſmodi uerò mixti diſcretio, & ſolutio multiplex eſt, iuxta uariam ac multiplicem mixti corruptionem; ut quarto meteorologicorum eſt inſpicere; nihilominus & per aduſtionem, & per putrefactionem plurimũ fit: in mixti itaque ſecretione, quæ per putredinem, & aduſtionem euenit, declarabimus quatuor prima ſimplicia corpora ab inuicem ſegregari, mundiq; elementis immiſceri. Sed antequam id explanemus; quid putrefactio, & aduſtio pe
» nes Ariſtotelem ſint docebimus. Naturalis quippe mixti putrefactio eſt cõſum- iiii.meteor. tex.vi.
» ptio in unoquoque humido proprie & ſecundum naturam caliditatis, ab aliena
» caliditate, hæc autem eſt continentis, quare cum ſecundum indigentiam calidi pa
» tiatur: indigens autem, tali uirtute eſt frigidum omne: ambæ utique cauſæ erũt:
» & putrefactio communis paſsio erit, & frigiditatis propriæ, & caliditatis
» alienæ: propter hoc enim ſicciora fiunt, putrefacta omnia, & tandem terra, &
» fimus: exeunte nanque proprio calido, coeuaporat, quod ſecundũ naturam humi-
» dum; inducens humiditatem, non eſt amplius, in ducit enim trahens propria ca
» liditas. Hæc de mixtorum putredine Ariſtoteles, in quibus apertè admonet, ꝙ putrefactio mixti eſt diſſolutio propriæ & ſecundum naturam caliditatis in unoquoque humido ab aliena caliditate, uidelicet continentis. diſſoluitur autem à calido externo calor innatus, quoniam paucus admodum & debilis eſt: (ſic utique magnus ignis paruum imminuit & extinguit) quare in hac caliditatis indigentia, frigidum quoque internum naturalem uincit caliditatem: ex quo ſequitur, ꝙ tam frigiditas interna, quam caliditas externa eſt putrefactionis cauſa: ſed externa caliditas eſt principalis; frigiditas uerò ſecundaria: quoniã quod patitur à calido extrinſeco, patitur propter defectum caliditatis propriæ: quo enim deficit innatus calor, eo patitur & diſpergitur: ſuperexcellens nanque & diſproportionata caliditas debili ac exiguæ quoddammodo contraria eſt: unde eam extinguit & diſſoluit. defectus autem caliditatis ponit frigiditatem contrariam præualentem, quæ etiam agit ad reſolutionem innatæ caliditatis. et propterea ipſe inquit, ꝙ putrefactio eſt communis paſsio frigiditatis propriæ, & caliditatis alienæ. diſperſa autem ac diſſoluta innata caliditate, tũc humidũ quod ab ipſa continebatur, & moderabatur, non amplius continetur & moderatur, ſed euaporat, & extra ſecundum propriam elementi naturam funditur, quare & ſiccum derelinquitur diſcontinuum & interminatum: unde ſtatim concidit: & propter hoc dixit, ſicciora fiunt putrefacta omnia & tandem terra, & fimus in hac igitur calidi innati diſſolutione, & natiui humidi exhalatione, et ſicci pariter & frigidi deſtitutione, apertè hominis animaliumq; elementa ſeperata,

seiunctaq; loca propria petere cernuntur. Sicuti modò profert Hippocrates
„ Cum hominis corpus demoritur, id est dissoluitur, singula necessario ad suam di
„ scedunt naturam; humidum ad humidum, calidum ad calidum, siccum, ad siccum,
„ frigidum ad frigidum. In uiolenta quoque adustiua mixti corruptione hoc id ip
sum contingit: q. singula diuisim inspiciantur sensibiliter elementa. est enim adu
stio quarto meteorologicorum à calido ustiuo subita & uiolenta segregatio sic-
ci, & humidi simul, ita quòd humidum à sicco ui separetur, sic quòd humida eleue
tur, & sublimetur substantia, terrestris uerò descendens in cinerem cõuertatur:
in hac igitur uiolenta corruptione, & præcipuè in lignorum uiridium combu-
stione, ad sensum quatuor secerni elementa inspiciuntur. Quæ clarum & certũ
indicium faciunt, illa ipsa eadem in cõposito simul mixta extitisse; at de his satis.
Reliquum est uidere, quomodo quæ supersunt, & permanent elementa. Singula ne-
cessariò ad suam naturam secedant, an idem numero unumquodque indiuiduali-
ter id assequatur, an potius secundum speciem, & communem naturam: Nam &
ratio, & uerba Hippocratis testari uidentur, singulariter hæc eadem numero
ad propriam conuerti naturam: quando hæc talia in mixto temperata sint, &
non corrupta: si uerò mixtum putrescat, & dissoluatur: tunc ista, quæ adhuc suã
quodammodo seruant naturam, in esse uidelicet remisso, & temperato; sublatis
uinculis, & nexis corporeis, nulloq; altero prohibente, particulariter statim
propriam adeunt naturam. Vnde & benè ipse singula necessario ad propria ten
dunt loca: quasi innuens, quod singulariter unumquodque idem numero ad pro-
t.lxx. priam formam reflectatur, & necessariò ad suum esse integrum reuertatur. At
huius contrarium secundo de generatione Aristoteles asserere uidetur in ulti-
ma illius libri quæstione: cum ait.
„ Principium autem huius considerationis tale est, Vtrum uidelicet omnia simili-
„ ter reuertantur, an non? sed hæc quidem numero redeunt, illa uerò specie tantũ;
„ ea quidem, quorum substantia incorruptibilis mota est, patet quòd & ipsa eadẽ
„ numero erunt; motus enim ipse mobile ipsum sectatur: Ea uerò quorum non, sed
„ corruptibilis, necesse est specie redire, non autẽ numero: Ideo aqua ex aere, et ex
„ aqua aer, specie idem erit, non numero. At si eadem numero, non tamen ea, quo-
„ rum substantia sit talis existens, qualia sunt poßibilia non esse. Hæc Aristote-
les, in quibus quærit, quare quorundam secundum numerum eorundem manen-
tium, reflexio fit; Quorundam uerò secundum numerum quidem corruptorum,
secundum speciem autem solum seruatorum: si enim ex circulari motu, quæ in cir
culo mouentur, reuersionem habent, cur nam eorum quædam secundum numerũ,
eadem permanentia reuersionem faciunt? Quædam uerò secundum numerum cor
rupta, secundum speciem seruant succeßionem? & inquit, q. hæc consona sunt il-
lis, quæ multis in locis dicta sunt: q. quæcunq; quidem incorruptibilia existentia
mouentur in circulum, hæc secundum numerum eadẽ permanentia reuertuntur:
Idem

Idem enim sol secundum numerum, rursus secundum idem mouetur, & reflectitur: & astra alia oriuntur, & occidunt, & eadem numero exoriuntur, quando ortus isti, & occasus sint secundum motum, & non secundum substaniiam: Nam eorum substantia incorruptibilis, et æterna est. Quorūcunq; uerò substantia corruptibilis est, hæc numero quidem non manent eadem, sed speciem seruant in reuersione, & reflexione: sicut est uidere in animalium, & plantarum generatione, & elementorum permutatione. Cum autem dixisset, q. elementorum generatio perficitur, unoquoq; ipsorum secundum numerum corrupto, sed secundum speciem eodem manente: ait, quòd si dicat quis etiam hæc ipsa elementa secundum numerum eadem manere, quemaemodum Empedocles dicebat: dicendum, q. ille ingenerabilia, & inalterabilia fatetur esse elementa; & non ut nos generabilem, & alterabilem eorum substantiam supponentes, & talem, ut contingat etiam non esse. Aperte hic ex propria sententia contra Empedoclem fatetur Aristoteles in transmutatione elementa iuxta speciem tantum reuerti, & non secundum numerum; quando alterabilia, & patibilia ea constituerit. cū igitur Hippocrates, unà cum Aristotele generabilia & corruptibilia instituat elementa; pari passu unà cum ipso fateri debet, ea secundum speciem tantum reuerti, & non secundum numerum: cuius oppositum hic profitetur Hippocrates cum inquit, quòd singula (particulariter loquens) ad propriam secedunt & conuertuntur naturam. Ad hæc dicimus, q. neutiquam isti repugnant, sed idē ambo sentiunt, & profitentur: fatetur quidem Hippocrates unà cū Aristotele simplicia prima corpora in mutua ipsorum transmutatione secundum speciem tantum reuerti, & non secundū numerum: quando uerè tunc inuicem simpliciter generentur, & corrumpantur; & non secundum quid, refractè, & diminutè. Quando enim elementa uerè corrupta sunt: impoßibile est tunc, ut eadem numero redeant; quoniam à priuatione ad habitum impoßibilis est regressus: à priuatione inquam, quæ formam & potentiam priuat. Si enim indiuisibiles materiales formæ corrumpantur, & si eadem remanet materia, non propterea dicendum eadē numero resurgere, propter corruptas indiuisibiles formas, quarum singularis reditus impoßibilis est; propter inremeabilem corruptionem, quæ enim eadem numero redire dicuntur, uniformiter & secundum formam, & materiā, & prius, & posterius semper permanent: iccirco sol, & stellæ idem sunt secundum numerum: particularia uerò elementa, quæ indies corrumpuntur & generantur, non dicuntur idem secundum numerum: non enim manet indiuisibilis forma, & si materia maneat. Hoc id ipsum etiam in omni corruptibili substantia dicimus; quòd semel corrupta non amplius reuertatur. at si uere, & simpliciter corruptæ non sint, sed refractæ tantum, & imminutæ in propria substantia existant; & si non in excellentia suarū formarum sint; nihilominus adhuc subsistere dicuntur: tunc nihil profectò prohibet, eadem præcisè secundum numerum ad suam integram substantiam, & naturā

In post prædicamentis cap. de oppositis.

reuerti; ut ad propriam formam & essentiam. Cum igitur elementa in mixtis cunctis & secundum Hippocratem, & Aristotelem non corrupta, sed imminuta, & temperata tantum reperiantur: quid prohibet in ultima corporum resolutione, solutis uinculis omnibus corporeis, quòd ipsa ut particuiaria sunt, ad propriam nõ reuertantur naturam. At dices, tũc nulla est ibi mixti generatio, neq; corruptio, si elementa non corrumpantur, sed temperantur solũ. ad hæc respondemus secundum Hippocratem, & Aristotetelem, q, mixtum omne ab elementis mixtis & temperatis fit, & non ab ipsis corruptis & deperditis: (sicuti ex mixtionis ratione clarè innotescit: est enim mixtio miscibilium alteratorum unio: alterata utique & non corrupta corpora in mixtione sunt.) pariter & ipsa animalia ab elementis ubiq; tẽperatis producuntur: unde apertè fatemur ex istorum sententia; q, animalis, & naturalis mixti generatio est elementorum temperies, & permixtio; & non horum corruptio; sed mixti potius alterius corruptio erit. et sicut elementa in mixto, & composito quolibet diminutè, corrupteq; semper reperiuntur; ita & horum ibidem corruptio diminuta nominabitur: & per consequens eorundem ad propriam naturam conuersio, generatio quædam imminuta nuncupabitur; & non perfecta, & absoluta, sicuti est quando inuicem generantur, & corrumpuntur simpliciter. Nec obstat, quod animatum corpus conspirabile, confluxibileq; undiq; sit, & secundum ipsum, & Aristotelem; & q materia continuè fluat, ac refluat: nam & hæc clarè perpetuo in eius auctione, diminutione, & continua nutritione fieri prædicamus: et hæc ipsa æqualiter dicimus eadem semper numero (cum à corpore seperantur) ad propriam conuerti naturam; & tandem in omni elementorum transmigratione à compositis ad simplicia, hæc fieri profitemur: quando ea ipsa semper refractè, & non corruptè ibidem reperiantur. Quapropter & rectè à Philosopho secundo cœli, in mixto elementa in potentia esse, enunciantur; prout non sunt in esse libero in proprijs locis; sed connexi, & quodãmodo in mixto ligati; unde & ad sua loca redire naturaliter appetunt; Hinc cõmentator Auerrois elementa propter contrarietatem, quam in mixto habent, transmutantur inuicem, & quia non sunt in suis locis, appetunt seperationem, & reuerti ad sua loca; & iustè quidem dixit reuerti, quando uerè tantum reuertuntur, & non denuò producuntur.

i. de generatione & corruptione. te. xxxv. & t. xxxvi.

ii. cęli. te. c. xxxvii. & xxxi. & iii. cœli. lxvii.

ii. cęli. te. co. xxxvii.

An uero eadem præcisè singularia elementa, quæ in prima corporis formatione, & conceptu aduenerunt, ibidem semper usq; ad extremum diem perseuerant, & tũc ad suam conuertantur naturam, ut Hippocratis uerba sonare uidentur? & hæc quidem affirmamus, continuè eadem permanere, & hæc eadem ipsa esse, quæ indiuidua, & singularia à primo usq; ad supremum diem, talia perpetuò materialiter seruant. Nam si hæc prima hominis semina, elementa scilicet primi nostri conceptus, permutari, & renouari possent; utiq; & uitam ipsam perpetuare possemus: sicuti et bene per continuam eorundem cõmixtionem secundum speciem per-

petui efficimur: pari ratione & indiuidua singula æterna redderentur, per continuam eorundem reagregationem, & nouationem; cum nulla sit inter hæc diuersitatis ratio: ipsa igitur prima uniuscuiusq; naturalis entis elementa à primo ortu usq; ad occasum in mixtis continue seruãtur; pro maiori sui parte; pro ea, inquam, quæ indiuiduum ipsum substinere poßit: nam & si præter naturam maxima horum portio seiungi, seperariúe contingat, (nisi pro uita debita, & conueniens pars supersit) neutiq; esse, & uiuere animal ualuerit. hoc idipsum etiam clarè conspicitur, ex elementi ratione quinto Methaphysicæ. Elementum est, ꝙ primum composito inest, & in quod ultimum ipsum dissoluitur: si enim est illud, quod corpori primo inest, & in quod ultimum dissoluitur: manifestum utiq; erit, idem numero à principio ad finem usque in corpore permanere: nisi uiolenter, & præter naturam, è corpore amoueatur. Ipsa igitur prima innata elementa, quatuor hominis, sanguineorumq; animalium humores primo formant, Mox usque ad ultimum in eis, ac solidis animatorum particulis perpetuò reperiũtur: quando cuiusque naturalis mixti esse, & essentia sit horum temperies, & moderatio: & unumquodq; particulariter tale existit, & dicitur, per propria connata elementa, & eorũdem temperiem: unde & hæc auferri non possent, ni & temperies quoque auferretur; quibus ablatis, & esse, et uita quoq; necessario aufertur. nec dicere poßumus, ꝙ alia denuò ibidem subingrediantur, & reintegrentur, ac renouentur, pro esse, & essentia: Nam si sic, perpetui, uti diximus, efficeremur; cuius oppositum experimur. Concludimus itaque ad Hippocratis mentem in ultima corporum resolutione, singula propria particularia innata elementa ad propria reuerti loca, propriamq; particulariter resumere naturã.

Superest modò uidere quomodo hæc quatuor tantum ab Hippocrate enumerantur, à qualitatibus ea constituentibus denominata, calidum, frigidum, humidum, & siccum: & si enim corpora hæc simplicia appellentur: quoniam nec mixtione aliorum corporum, nec partium constitutione composita sunt: attamen non negãdum ipsa constructa esse ex informi materia, & primis simplicibus formis: per quas sunt, & à quibus nomen & difinitionem habent. Nã omne, quod est actu; uel est actus per se existens, uel habet actum, per quem existit: nullum autem corpus esse potest actus per se existens: (nam actus per se existens est forma abstracta, & seperata à materia) necesse est ergo, ut quatuor hæc elementa quæ corpora sunt per se existentia, habeant actus & formas p quas sint: erunt ergo cõposita ex materia, & substantialibus formis; per quas sunt et existunt. cum igitur quatuor hæc prima corpora à quatuor primis formalibus principijs formata sint: ab istis quidem ipsa quatuor tantum fore, ostendimus: à superioribus itaque formalibus causis, & principijs ad suos inferiores formales effectus secundum Aristotelis doctrinam ratiocinamur, quatuor tantum fore specificè simplicia corpora, calidũ scilicet, frigidũ, humidũ, & siccum. Quatuor tantum sunt secundum

speciem primæ ac simplicißimæ qualitates, ut formalia adæquata principia, quatuor tantum specificè simplicia corpora constituentes: ergo quatuor tãtum sunt specificè prima simplicia corpora. quòd quatuor tantum sint secundum speciem primæ, ac simplicißimæ qualitates, ut formalia adæquata principicia, quatuor tantum specificè simplicia corpora constituentes: ex formaliũ principiorum rationibus ostendimus: quæ uniuersè ac generatim tres dicuntur eße: primo q̃ cõmunißimæ sint. secundo q̃ inuicem actiuæ, & paßiuæ, tertio q̃ primæ existant. Hæ utique omnes formalium principiorum rationes primis ipsis quatuor qualitatibus, caliditati, frigiditati, siccitati, & humiditati tantum insunt; ergo tantum primæ hæ quatuor qualitates simplicium corporum principia formatiua constituuntur: quando ipsæ solæ præcisè principiorum conditiones omnes contineant. Et primò à communißimis exordiendo ratiocinamur, simul cùm Aristotele, qualiter caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, genitis corporibus cunctis communissimæ sint; secundo de generatione, & corruptione dicente.

» Quoniam igitur quærimus corporis sensibilis principia, hoc autem est tangibi-
tex. vii. » le; tangibile uerò cuius est sensus tactus: manifustum q̃ non omnes contrarieta-
» tes corporis formas, & principia faciunt: sed solum quæ secundum tactum, &
» secundum tangibilem contrarietatem differunt: quia neque albedo, neque nigre-
» do, neque dulcedo, & amaritudo, similiter autem neque aliorum sensibilium con-
» trarietatum ulla facit elementum. Quamuis enim prior uisus tactu, quare & su-
» biectum prius; sed non est corporis tangibilis passio, qua tangibile, sed secundũ
» alterum, & si fuerit natura prius, hucusque Aristoteles. per hæc clarè ostendit
» tangibiles contrarietates simplicium corporum formatiua principia esse; ex eo primo q̃ communißimæ sunt, per corpora omnia permeantes: à sensibus ipsis euidentiam sumens: manifestum est enim q̃ sensiles differentias communißimo sensuum subiectas, illas ut communißimas existentes, oportet ponere principia corporum formatiua. sicuti enim sensus tactus ad cæteros sensus, ita sensiles tangibiles qualitates ad alias aliorum sensuum sensibiles qualitates se habent: tactus enim est, qui est omnium sensuum communißimus, & hac uia primus dictus non immeritò, eo quòd auferat, sed nõ auferatur: quæ enim aliorum sensuum aliquo participant, multo prius & tactu participant: quæ uerò tactu, non necessario aliquo aliorum; ut declarant, quæ inter plantas, & animalia, media sunt, tactum quidem habentia, sed nullum aliorum sensuum. pari ratione sensibiles differẽtiæ (ut sensus) se habent; uisibiles enim colores non per omnia permeant corpora; neque enim aer est coloratus, aut omnino uisibilis: similiter autem neque audibiles ut soni, non enim omnia uim habent sonatiuam; nam neque lana, neque spongia: sed quæ solida sunt, atque etiam non per se, sed in confractione ad alterum. At qui neque odores in omnibus sunt, aer enim sine odore est, quemadmodum et sine colore, qui & hac de causa colorum & odorum delectiuus est. Similiter ne-

que gustabiles qualitates in omnibus sunt; aqua quippè sapore caret, cum sit subiecta saporibus. Solas autem tangibiles qualitates inspicimus per omnia ambulantes corpora: caliditatis nanque, & frigiditatis nullum est expers corpus, neque humiditatis, & siccitatis; tangibiles ergo contrarietates erunt, quæ communissimæ existent, per omnia corpora permeantes, & destruentes cætera, si tollantur, & non contra. Hac itaque prima ratione elementorum formatiua principia asserendæ sunt tactiles cõtrarietates. at obijcit Aristoteles uisum, uisibileq́; tactu, atque tangibili semper priora esse; ad hæc respondens ait; q. quamuis uisus sit prior tactu, uisibileq; tangibili; non tamen uisibile dicetur passio corporis tangibilis quatenus tangibile; sed sub alia ratione, scilicet qua tangibile corpus est dyaphano terminatum; ut in libro de sensu & sensili docetur: est nanque color extremitas diaphani in corpore terminato: & sic uisibile, non est passio tangibilis corporis, ut tangibile est. subdit deinde Aristoteles, & si fuerit natura prius; idest & si uisus, & uisibile fuerint natura, & uniuersalitate priora tactu & tangibili. Vnde sciendum, quòd uisibile, ut uisibile simpliciter est prius tangibili, dignitate, & uniuersalitate; dignitate quidem, quoniã uisus est tactu dignior atque nobilior; uniuersalitate uerò, quoniam competit generabilibus, & cælestibus: tangibile autem est prius uisibili origine, quando in generabilibus istis uisibiles qualitates sequantur tangibiles; & communitate, quando tangibile competant generabilibus omnibus & mixtis, & elementis; uisibile uerò non nisi mixtis: quocunque autem modo fuerit: cum nos quæramus principia generabiliũ corporum: & contrarietates uisibiles, non sint generabilium, ut tales sunt; per consequens uisibiles ipsæ contrarietates sumi non poßunt, ut generabilium elementaria principia; sed tactiles solum huiusmodi dicuntur; quoniam ueré, & secundum naturam generabilibus omnibus, & simplicibus, & mixtis communißimæ sunt. & quia tangibiles contrarietates plurimæ sunt; declarat Aristoteles quomodo non omnes contrarietates tangibiles sunt principia, & formæ perfectiuæ elementorum: sed solum hæ, quæ actiuæ & pasiuæ inuicem sunt, & primæ dicuntur: propterea addit.

» Ipsorũ aũt tangibiliũ diuidendũ, quæ primæ differentiæ, & contrarietates: sunt tex. vii.
» aũt differẽtiæ, et cõtrarietates secundũ tactũ, hæ calidũ, et frigidum, humidũ & sic
» cũ, graue et leue; durum et molle; asperũ et lene, rarũ et densum, tenax & aridũ,
» craßum et subtile: horum autem graue quidẽ et leue, asperum et lene, rarum &
» densum, neque actiua neque pasiua; non enim in faciendo aliquid aliud, neque in
» patiendo ab aliquo dicuntur. Neque enim si graue leui, aut leue graui, adhæreat; uel leue efficietur graue, uel graue leue: neque si aspero lene, uel rarum denso uicinum fiat; horum nullum potest sibi proximum totum alterare per totum: tres autem aliæ differentiæ quæ sequuntur, scilicet durum & molle, tenax & aridum crassum & subtile, ex his quidem molle, subtile, & tenax ad humidorum naturã.

attinent; durum uerò crassum, & aridum ad sicca referuntur. Calidum itaq; & frigidum, humidum & siccum uerè actiua & paßiua appellantur: calidum & frigidum actiua quoniam & agunt & agere dicuntur, humidum & siccum quoniam patiuntur, uel pati dicuntur, pasiua.

„ Calidum enim est, (inquit philosophus) quod congregat homogenea, segregare
tex. viii. „ enim (q. inquiunt) facere ignem, congregare ea est, quæ eiusdē sunt generis, con-
„ tingit enim extollere alienigena: frigidum uerò, quod coniungit, & congregat
„ similiter, & ea quæ eiusdem generis, & ea quæ non eiusdem generis. Humidum
„ autem, quod interminatum proprio termino, facile terminabile alieno. Siccum è
„ conuerso, quod facilè terminabile termino proprio, cum difficultate uerò termi
„ nabile alieno.

Nullæ autem aliæ reperiuntur præter prædictas tactiles qualitates: inter quas omnes tantummodo hæ quatuor caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, actiuæ & paßiuæ maximè appellantur; quando unaquæque iuxta sui naturam agat & patiatur; & dum inuicem iunguntur, & naturaliter se tangunt, mutuò agendo & patiendo se calefiunt & frigefiunt, pariterq; humectantur, & siccātur; quod in alijs per se non euenit qualitatibus: Sunt igitur quatuor istæ qualitates, & communißimæ per corpora omnia peragrantes, & inuicem naturaliter actiuæ & pasiuæ. quòd uero & hæ quoque primæ sint, & ipse probat dum dicit.

tex. XV. „ Manifestum igitur quoniam omnes aliæ differentiæ reducuntur ad has primas
„ quatuor, hæ autem non amplius in minores: neque enim calidum quod siccum,
„ aut quod humidum; neque humidum quod calidum, aut quod frigidum; neque fri-
„ gidum quod siccum; neque sub inuicem, neque sub calidum, & humidum sunt: qua
„ propter necesse est, quatuor esse has. Hæc Aristoteles, qui duabus præcipuis rationibus prædictas quatuor qualitates primas esse ostendit; primò nanque ex eo quod diximus, quòd aliæ omnes differentiæ ad has quatuor primas reducuntur, tanquam sub eis contentæ. Secundo quòd istæ sub nullis contineantur; neq; enim istæ ad plures, neque in pauciores, neque ad se inuicem reducuntur: non enim calidum frigidum est, ita q. caliditas sit frigiditas quædam, uel effectus eius. Nec frigiditas est caliditas, uel siccitas, uel humiditas quædam. nec humiditas est caliditas, uel frigiditas, uel siccitas. neque calidum est frigidum, uel è conuerso, sicut sub causa. neque etiam frigiditas, & caliditas sunt sub humido, & sicco, uel è cōuerso: necesse est igitur has quatuor qualitates eße primas. Cum itaque hæ precisè tantum quatuor qualitates ueræ primæ sint, quando neque in alias, neque in se ipsas reducantur, & aliæ omnes ad eas: meritò has quatuor tantum qualitates elementorum principia formatiua conclusit Aristoteles ex principiorum rationibus, q. scilicet primæ sint, et cōmunißimæ, et actiuæ et paßiuæ inuicē. Hæ quippe omnes primis ipsis quatuor tantū qualitatibus insunt, neque alicui alteri tribuuntur; iure igitur ipsæ quatuor tantum formatiua elementorum principia

aſſeuerantur. quæ quatuor tantum ſecundum ſpeciem prima ſimplicia corpora conſtituent, ignem ſcilicet, aerem, terram, & aquam. Quæ iuxta conſtituentium principiorum naturam, & communia, & prima, & agentia inuicem & patientia erunt. Quamobrem & benè unà cum Galeno dicimus; q. ſumma caliditate materiæ adueniente, iam ignis elementum conformatur. Pari ratione & ſumma frigiditate, humiditate, & ſiccitate, aqua, aer, & terra conformantur. Neque enim quia flauum, uel nigrum, uel leue, aut graue ſit, elementum eſſe iudicatur: eadem ratione uel quia laxum uel denſum, aut rarum: Nec quia premat, uel incidat ſeu frangat; neque prout ſimpliciter dicam per aliam alteram qualitatem, q̃ per antè dictas quatuor in ſummũ exiſtentes, prima ſimplicia corpora conſtituuntur et cõfigurãtur. Hæ enim ſolæ ſunt, quæ ſubiectã materiã alterant, & elemẽta conſtituunt, & cauſæ ſunt, ut inuicem ſubſtantialiter permutantur: & quæ etiam hærbas, plantas, & alia omnia perficiunt. iſta igitur quatuor tantum prima formatiua elementorum principia affirmantur. Nec enim obſtat, q. ſenſu tactus hæ ſenſibiles ſint, quin ſubſtantiales formæ dicantur: cum dicat philoſophus ſubſtantiam per ſe minime ſenſibilem eſſe. nam & ſi hæ facultates à tactu ſentiãtur, non quidem ut ſubſtantia, & ut quod quid eſt, & ut principium motus à ſenſu cognoſcuntur: quando ut huiuſmodi à mente, & ratione & non à ſenſu percipiuntur: ſed ut alterãtes & permutantes, calefacientes ſcilicet & infrigidantes ſolummodo ſenſibiles ſunt: ſic quidem nihil impedit, q. ſubſtantiæ illæ ſint, et ſub qualitatis ratione à ſenſu cognoſcantur. Hac eadem diſtinctione illis ſatisfacimus; qui aiunt, q. uni eſt accidens, alteri non poteſt eſſe ſubſtantia: nam primæ hæ qualitates, prout potentiæ, & facultates ſunt motus, & mutationis in ſe ipſis impetum, & propenſionem habentes, tunc ut ſic ueræ ſubſtantiæ exiſtunt, & nunquam ut huiuſmodi accidentia erunt. prout uerò ſubiectum quale denominantes ſunt, & ut agere, & pati appellantur, accidentia quidem dicentur, & nunquam ut tales, ſubſtantiæ eſſe poterint. hac quippe ratione, ſecundum quam res qualis nominantur, ſubſtantialem diferentiam, quæ eſſe, & eſſentiam uniuſcuiſque complet, in quale prædicari peripatetici dixere. Quòd autem & in prædicamentis Ariſtotiles ait, ſubſtantiæ nihil eſſe contrarium: de compoſitis certè, & non de ſimplicibus intellexiſſe fatemur ſed de his hactenus.

Et quoniam primæ iſtæ facultates, ut ſenſus atteſtatur, non niſi coniunctæ reperiũtur: nunquam etenim uiſum eſt, corpus calidum nullo tamen pacto humidum, ſiccumue: aut frigidum neque humidum, neque aridum: ſic de ſiccitate, et humiditate ſenſu comprehendimus; neutram earum diſiunctam eſſe à caliditate, frigiditateue. Cum igitur clara experientia hoc uerum exiſtat: tunc etiam ut ſic naturaliter nexe, & coniunctæ elementorum formæ, & principia aſſeuerantur. Altera itaque denuò demonſtrationem aggreditur Ariſtoteles quaternarium elementorum numerum approbantem, ex quaternario complicabilium qualitatum nume-

ro, quando simplicium corporum numerus, sit secundum constantem, & poßibilem quaternarium numerum cõiugationum harum primarum qualitatum. Quatuor tantum modis rite, & constanter qualitates hæ primæ coniunguntur, & combinantur; ergo quatuor tantum sunt specifice simplicia corpora: quoniam non nisi quatuor tantum sunt eorundem specifice formæ & principia, quæ per constantem, & poßibilem formantur combinationem. Propterea & ipse eodem in loco addit.

ii. de generatione, t. xvi. " Quoniam autem quatuor sunt elementorum principia, & formæ; eorum autem " quatuor sex coniugationes sunt: contraria uerò non innata sunt coniungi, cali- " dum enim, & frigidum eße idem; & rursus humidum & siccum impoßibile: ma- " nifestum igitur quoniam quatuor erunt elementorum coniugationes: calidum et " siccum, calidum & humidum: & rursus frigidum & humidum, frigidum & sic- " cum; & hoc quod dictum est secundum hanc rationem conueniens est his, quæ ap- " parent in simplicibus corporibus; scilicet igne, aere, aqua, & terra: ignis enim " Calidus & siccus; aer calidus et humidus; (uelut euaporatio enim aer) terra fri- " gida & sicca; aqua frigida & humida: ut rationabiliter distribuantur differen- " tiæ primis corporibus, & multitudo eorum sit secundum rationem. Quam multitudinis rationem ita nos manifestamus: Quatuor tantum sunt elementorũ cõmunißimæ, & primæ qualitates, quatuor tantum modis uerè et constanter cõiungibiles; ergo quatuor tantum sunt secundum speciem simplicia corpora: sequela ostenditur, quot enim sunt specifica principia elementa formantia, tot sunt elementa ipsa: (Neque enim specifica principia naturaliter ultra propriam speciem, & formam quicquam producere poßunt; neque producta ipsa specifica naturaliter ab alijs quam à proprijs & specificis principijs produci poßunt; quando determinatum penes naturam à determinato fiat semper, & non quodlibet à quolibet) sed quatuor tantum sunt specifica elementorum formatiua principia; ergo quatuor tantum sunt specificè simplicia corpora. Quòd quatuor tantum sint simplicium corporum formatiua principia, iam probauimus: ex eo quòd quatuor tantum sunt primæ, & communißimæ qualitates, formalium principiorum conditiones omnes complectentes, quatuorq; modis tantum ritè combinabiles: & hæ quippè solum, & non aliæ principia talia constituuntur: iure igitur quatuor tantum secundum speciem simplicia corpora erunt. Quòd autẽ quatuor tantum modis ritè, & constanter hæ primæ coniungantur qualitates; apertè hic ab Aristotele sine expositione dignoscitur. Sic quidem quaternarium elementorum numerum demonstratiuè deduximus. Pariterq; primis ipsis quatuor elementis rationabiliter differentias has distribuimus, caliditatem scilicet & siccitatem igni; caliditatem & humiditatem aeri; humiditatem aque & frigiditatem; terræ siccitatem & frigiditatem. Et si enim omnes hæ simul differentiæ simplicibus corporibus tribuantur, ipsaq; perficiant: tamen hæc ex illarum una qualitate

ii. de generatione. tex. xxiii.

propriè

proprie magis obsignantur, & terminantur. Hoc autem est, q. paulò infra Philosophus inquit; attamen cum sint quatuor, unius singulum erit terra enim sicci, magis quàm frigidi; aqua uerò frigidi, magis quàm humidi; aer autem humidi, magis quàm calidi; ignis uerò calidi, magis quàm sicci. Terra uero (inquit) magis uim suam à sicco quàm à frigido arripit; ignis autem magis à calido, quàm sicco essentiam recipit; aqua in se magis frigiditatem, quàm humorẽ concipit; aer uerò magis ab humiditate, q̃ à caliditate formatur: quaobrem uerißimè supra primas illas simplices qualitates prima formatiua elementorũ principia constituimus. Has utiq; quatuor primas in summo existentes ueras substantias, & formas nominamus: Alteræ autem adiunctè, & assectæ qualitates ipsarum substantialium formarum propriæ facultates, & potentiæ dicuntur: hoc quidem proprium est substantialis formæ, ut pluribus potentijs, & facultatibus insignita conspiciatur. nec obstat, q. pluribus uirtutibus ipsæ preditæ sint, quin simplices dicantur formæ: quando hæ primæ sint, quæ informẽ materiam primo formant, & à primis ipsis mortalia cuncta formantur.

Sed non est, quòd ambigant hic nonnulli; cur magis aeri humiditatẽ, quam aquæ Philosophus tribuerit: id enim clarißimè patet ex humidi notione: quæ est interminatum, seu difficilè terminabile proprio termino: hæc quippè definitio aeri magis quàm aquæ congruit; aer enim magis aqua funditur, et fluit, difficiliusq; terminabile existit: aqua enim quandoq;, etiam si seruauerit terminum aliquem desuper dimissa, ut congregata quodammodo deorsum fertur: aer uerò defluit, & diffunditur facile: si ergo humidum est, quod est difficile terminabile, aer utiq; magis humidus fuerit. Hac quidem ratione conuincuntur ambas qualitates in summo in elementis statuentes: nam si in aqua humor in summo existeret, talis profecto in ea esset, qualis in aere reperitur: quod falsum esse demonstrauimus. consimili ratiocinio de alijs argui potest. Quòd si Aristo. aliquando dicat ambas in summo esse; ex eo in summo inquit esse: quòd non refracte ibi in elementis & repreße à suis contrarijs sint: & non quòd ambæ supremi uigoris ibidem reperiãtur. Quærendum autem deinceps quo pacto magis aqua ipsa humectare uidetur corpus: uidemus autem quòd et aer ipse craßior redditus, & ad aquam accedens, humectatior efficitur: Hoc ideo accidit, quia aqua craßiorum partium existens, replendi nostros meatus uim habet; aere ob tenuitatem facile effluente; Hoc autẽ iccirco rationabiliter euenit: quomiam aqua cognate se habet ad ipsam terram: & facile cum ipsa coniungitur: conferente ad hoc aeris inclinatione, inconiuncte ad hanc se habente: propter hoc quoq; terrestria existentia nostra corpora, & hac magis participantia, magis ab aqua humectantur: cum & hæc nata sit illis intermisceri, & non effluere ut aer. uerum nunc ad rem nostram redeundo colligimus; quòd apud Hippocratem, & Aristotelem quatuor hæc simplicia corpora sunt prima, tum hominis, tum reliquorum animantium elementa; ex quibus

transmutabilis cuiusq; rei natura & substantia temperatur.

Quibus quidem sententijs Atheneus Athaleus, (Vir profecto sine controuersia doctissimus, de quo Galenus hæc perscripta reliquit, nullum ex iunioribus medicis ita uniuersam scientiæ Medicinalis tractationem elaborasse, ut ille) repugnat: dicebat nanq; ipse hominum, animaliumq; elementa, manifesta & cognita esse, nullaq; ob eorum claritatem indigere demonstratione; ex eo q̃ unusquisq; per se, calidum frigidum, humidum, & siccum, in animalibus sine aliqua probatione solo sensu agnoscat: propterea ex eorum natura, & actione proprijssime calidum, frigidum, humidum, & siccum, ea nuncupari asseruit; ignis autem, aer, terra, & aqua, uniuersalia mundi elementa sunt, & non propria, ac intima animatorum corporum; Nec enim quis unquam quatuor hæc in animatis corporibus inesse, conspicere potuit: at calidum, frigidum, humidum, & siccum apertissime inesse conspiciuntur. si uero & ista, ignis, aeris, aquæ, & terræ nomine appellare cupiunt, extraneè nimirum, & impropriè hæc nomina illis addita esse Athaneus enunciat: quando à propria actione fælicissime unumquodq; horum denomina-
lib. i. de elementis. tur: & talia ex sensu, et functione cunctis perspicua existant. Hæc de animantiũ elementis ipse sentit. contra quem aperto marte pluribus rationibus pugnat Galenus. & primo contra id quod primum inquit de eorum notitia, & euidentia argumentatur: secundo contra eiusdem assertionem de ipsis elemẽtis, eorũdemq; nuncupationibus. ex multiplici nãque calidi, & frigidi, humidi & sicci significatu, ex propria Athalei assertione ostendit confuse semper in animalibus quicquam de elementis intelligere; nisi uere prima ipsa simplicia corpora ignem, aerem, terram, & aquam intelligat, eaq; proprie, ac certe consignificat. Primum itaq; quod neque clara, neque nota elementa sint, ratiocinatur: aut elementa, ex eo quod ipsa sensu perceptibilia sunt per suos effectus, hanc euidentiam consequuntur; ita ut eorum notitia à sensu, & ab effectu esse dicatur; aut à substantialibus formis hanc habent claritatem; ut sicut per formas ea existunt, ita quoq; per easdem agnoscantur simpliciter, & propter quid: sed neutro istorum modorum contingit, ut elementa manifesta sint; ergo malè ab ipso asseritur hæc clara, & euidentia fore. Quòd ab ipsis sensibus elementa hanc apertam non habeant notitiam, hinc dignoscimus: quoniam nemo est, qui calidum, frigidum, humidum, & siccum in animantibus non cognoscat; sed utrum hæc sint animantium uera elementa; non agnoscunt, non modo indocti, sed & non nulli Philosophantes; qui plurimum inuicem de his altercantur, & nihil certi, & aperti concludunt. id quod apertè indicat non esse sensu perceptibilia ea talia esse. Quòd uerò ex eorum substantialibus formis nõ sint notissima elemẽta; ex hoc maxime perspicuũ existit: Nam si huiusmodi nobis manifesta forent; tunc uires, facultatesq; eorum omnes etiam notæ, & apertæ nobis forent; ac ita naturæ abscondita, & secreta unicuiq; facile innotescerent; & æqualiter naturalis magiæ quisq; peritus esset:

ſciremus utique ſine ullo ſtudio, quæ proficuæ, quæ nocuæ; ſimiliter quæ egræ, quæ ſalubres hominibus forent: ſi calidum, inquam, & frigidum, humidum & ſiccum per proprias cauſas ita nobis innoteſcerent: & ſic nullo exercitio, ac labore, & artis medicæ, & Naturalium rerum omnium peritiſſimi homines efficerentur. Quod ſi uerum ſit, quiſque cognoſcit. At dicent, hæc omnia artem trāſcendunt, & ſatis nobis eſt, calidum, frigidum, humidum & ſiccum, (quæ manifeſtæ in animantibus uiſuntur) cum animalium, tum medicæ facultatis elementa ſupponere. Ad hæc & nos dicimus, quòd ſupponere notiſſimum, quod uniuerſa medicorum ſchola ut obſcurum, cognituq; difficile, et ignotum habet; uiribusq; omnibus oſtendere conatur; abſurdius eſt, quàm reprobari poſſit. Hæc omnia euidentem elementorum Athanei notitiam auferunt. Mox contra eundem de eorum aſſertione, & nomenclatura argumentatur: Et primum inquit, q confuſe quidem ſemper elementa Athaneus intelligit, et ſignificat, per calidum, frigidum humidum, & ſiccum; niſi prima ipſa ſimplicia corpora, ignem, aerem, terram, & aquā intelligat, & ſignificat: cum enim ubique & ipſe, & eius ſectatores triplicem calidi, frigidi, humidi, & ſicci ſignificatum admittant: calidum nanque & frigidum, & reliqua penès iſtos, et de ſimplici, & abſtracta qualitate dicuntur; & de mixto corpore, quod per exuperantiam tale nominatur; et de impermixto etiam, & ſimpliciſſimo corpore, quod tale per ſummam qualitatem, eius formā exiſtit; De his omnibus apud iſtos calidum, frigidum, humidum, & ſiccum uerificantur. Videndum modo, quo iſtorum ſignificatuum, iuxta Athenei propoſitum uerius, & certius nomina iſta dicantur; an de qualitatibus ipſis abſtractis, an de mixtis à prædominio corporibus; ſeu mauis de ſimplicibus primis & impermixtis, igne aere, terra, & aqua: ſi enim de abſtractis primis qualitatibus uerè, & propriè ſecundum ipſum nomina iſta dicantur; tunc facilè redarguitur, q elementum cum principio confundat: eorundem diſcrimen ignorans; intendit nanque elementa præexponere, & declarare, & horum uice principia exponit, & declarat. Iam ſuperius demonſtrauimus, quomodo principia rerum exiſtentia apud philoſophos duo erant, materiale unum, quòd materia prima, & primum informe ſubiectum nuncupabatur; per omne æuum in generabile, & incorruptibile exiſtens: Formale autem alterum appellatur principium, primæ ſcilicet ipſe quatuor qualitates primam informem materiam informantes; & earundem qualitatum temperies: qualitates itaque iſtæ primæ caliditas, frigiditas, humiditas & ſiccitas, ſecundum philoſophorum morem loquendi, uerius principia, quàm elementa appellantur; cum uerò principia, & elementa inuicem diſtinguātur, & plurimum differant: non poterit quippè ſecundum rationem, rectè alterū pro altero ſumere, niſi nominum æquiuocatione utatur: Si itaque Athaneus in explicatione ſua intendat elementa oſtendere; & in eorum uice principia manifeſtat; quid dicemus, niſi quòd res ipſas confundat, & abuſiuè pluſquam ſatis lo-

quatur. Sic quidem patet penès eius intentum, quòd non nisi indistinctè, et confuse per huiusmodi nomina, calida, frigida, humida, & sicca, qualitates primas, (quæ uerè principia sunt) intelligat, & pronunciat. Quòd elementa, & principia inuicē distinguantur; in hoc de natura humana tractatu patefacit Galenus dicens. Elementū minima totius particula dicitur; Principiū seu principia sunt huius minimæ particulæ essentiales partes; materia scilicet, & forma, mente tantū inuicem seiunctæ, et separatæ: neque enim unquā ignem, aut aliud alterum ex elementis realiter actu diuidere poterimus in duas partes, ex quibus ipsum contēperatū est: mente tamē benè cogitare possumus, alterā illius esse substantiā, quæ transmutatur, quæ et materia, et subiectū dicitur; alterā uerò eius, quæ per transmutationē acquiritur; forma. s. & qualitates ipsæ: Hæc quippè principia nominantur, quādo primo elementa mox reliqua cuncta cōstituant. corpora aūt (quæ mēte diuiduntur in materiā, et formā) elementa appellatur. Hucusq; clarè probauimus quomodo indistinctè admodū, & confuse calidum, frigidum, humidum, & siccum secundum Athanei intentū, qualitates ipsas primas (quæ principia sunt) denotant, ac significant. Restat alterum uidere; qualiter hæc eadem nomina mixta corpora in qualitate altera excidentia significant, sub elementorum significatione; ita quòd huiusmodi mixta à prædominio uera elementa dicantur: Hæc nanque a prædominio mixta corpora, calida, frigida, humida, & sicca ab Athaneo uerè elementa reputabantur animatorum omnium: quæ & si mixta ea dicebat, inter omnia tamen ea minima, ac simplicissima asseuerabat. Contra quæ innititur Galenus dicens, inter omnes corporis nostri particulas nullæ minores, ac simpliciores quò ad sensum inspiciuntur, quàm similares partes, & quatuor humores: erunt igitur elementa apud eū, aut similares partes, aut quatuor humores: at de similaribus partibus non potest intelligere; quando & ipse dicat, simplices, simularesq; partes omnes exprimis factas esse elementis; ex ipsis deinde similaribus aliæ constitute sunt animalis particulæ. Si modò similares partes ex primis constant elementis, certum est, q. ipsæ non sunt prima elemēta; sed potius illa, ex quibus ipsæ similares constant: cum igitur ex humoribus hæ immediatè constructæ sint, necessariò secundum eius sententiam quatuor humores erunt prima humani corporis elemanta, et pariter sanguineorum animalium omnium: & hi sub calidi frigidi, humidi, & sicci nomine ab ipso promulgantur, & connotātur; propter uniuscuiusq; harum qualitatum in singulis superabundantiā. Sed & quoniam humores mixti sunt, & in uno quoque præcipuè qualitas una prædominans est; opus igitur erit, et horum quoque alia perquirere elementa: quando mixtum quodlibet ex elementis semper constitutum sit: habebunt itaque humores elementa propria ex quibus commisti fuere; & à quibus prædominiū excedentis qualitatis sumpserunt: horum autem elementa re uera alia esse non possunt, quàm prima quatuor simplicia corpora, ignis, aer, terra, & aqua: quam

do nulla alia intermedia aßignari, fingiúe posſint, inter ipſos humores, & ſimpliciſſima hæc prima corpora. Iure igitur quatuor hæc prima corpora terra, ignis, aer, & aqua ſunt humorum primò, mox cunctarum partium communißima, & prima elementa. Si igitur hæc ſunt uera elementa prima, & ſimplicisſima ex propria natura, quæ ratio talia eſſe uerè nobis indicat, & demonſtrat: perperam igitur & malè humores tales eſſe prædicantur. Ex ſufficienti modò partium enumeratione concludimus neceſſariò nomina hæc calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, tertium tantum ſignificatum propriißimè denotare; quod eſt corpus ſimplex impermixtũ ſecundũ naturã ſummã obtinens qualitatẽ: iuxta dico Athanei propoſitum: quoniam cum ipſe uere hominum, & animalium prima elementa præexponere inſtituat; eaq; calida, frigida, humida, & ſicca appellari aſſerat: quæ nomenclaturæ cum tria hæc tantum ſignificata habere inueniantur; et ſummas qualitates, et mixta corpora in qualitate una excedentia; et prima uere ipſa ſimplicia, ignẽ, aerem, terram, et aquã: cum perperam ſemper (ſi elementa denotare cupimus) primas denotant qualitates; quæ uerius principia, quã elementa dicuntur: et mixta pariter in qualitate prædominantia; quæ minimè elementa ſunt, ueluti demonſtrauimus: de neceßitate ergo ſequitur, q. prima ipſa ſimplicia, ignem, aerem, terram, et aquam, uere connotant: quando hæc uere elementa ſint. Summopere igitur aberrauit Athaneus contra ueritatem ambigens, ſimplicia hæc prima corpora per huiuſmodi nomina conſignificare; quando et ab Hippocrate illa eadem prima corpora fuerint iſtiuſmodi dicta, & nuncupata; calida ſcilicet, frigida, humida, & ſicca: cum dixit, et rurſus cum hominis corpus demoritur, ſingula neceſſariò ad ſuam naturam diſcedunt, humidum ad humidum, calidum ad calidum, ſiccum ad ſiccum, frigidum ad frigidum. non ſolas inquit qualitates humiditatem, ſiccitatem, frigiditatem, & caliditatem; ſed ipſas ſubſtantias in quibus qualitates hæ reperiuntur: ſubſtantiæ nanque ipſæ ſunt, quæ in hominis morte recedunt, & elementis uniuerſi commiſcentur: qualitates uerò corrũpuntur, & nullatenus ad propriam reuertuntur naturam: & de his ſatis. Sequitur Hippocrates ultimam, & completam elementorum concluſionem inferens.

XV.

Nempè talis eſt tum amimantium, tum cæterarum rerum omnium natura.

Superius ex priſcorum philoſophorum ſententia triplicem naturam eſſe aſſeruimus, materiam primam informem, ingenitam, & æternam; hæcq; ipſa apud eos potiori naturæ nomine ſignificabatur. Secundò habitus & affectiones, quæ primo huic informi ſubiecto inerant, (materiales formæ à peripateticis dictæ) natura, & naturalia nuncupabantur. Tertiò accidentia omnia cum propria, tum Gal. in proœmio primi libri de natura hominis.

communia ſub naturæ nuncupationem accedebant. Ex Hippocratis autem ſentē
tia, ſuperius duas tantum ueras naturas indicauimus, formalem unam, elementa-
lem alteram; quæ & ſi ingenita incorruptibilisq́; permaneat; non propterea ea
potior, ac uerior natura ab ipſo aſſeritur; ſed communis, uniuerſalisq́; tantum
nominatur; quādo communis omnibus, uniuerſalisq; plurimum reperiatur. For
malis uerò natura, quæ forma, & temperies dicitur, uera & propria uniuſcu-
iuſq; natura nuncupatur: Quoniā uera particularis, & ſingularis eſſentia, &
perfectio uniuſcuiuſq; quod eſt, exiſtit: unūquodq́; nēpè quod hoc aliquid eſt, per
propriā naturā ſecundum Hippocratē eſt. Propriiſsima nanq;, & uerißima natu
ra apud ipſum, et Ariſtotelicos eū inſectantes, eſt id per qd' unūquodq; ſingulari
ter eſt id qd' eſt, et uerè in eſſe permanet, et cōſeruatur; id aūt per qd' unūquodq;
eſt, & conſeruatur, eſt temperies & forma, ut infra clarius oſtendemus: ergo
,, forma, & temperies potisſima, & uerißima natura ab ipſo enuntiatur. nempè
,, talis eſt temperies inquam, & forma, tum animantium, tum cæterarum rerum
omnium natura; particularis ſcilicet perfecta, & abſoluta: per quam unumquod
que ſingulariter eſt id, quod eſt, & conſeruatur. Poſſumus equidem & iuſtè ad
elementalem naturam hæc uerba referre; q̄ quatuor uidelicet elementa tum ani-
mantium, tum cœterarum rerum natura ſit, uniuerſalis ſcilicet, & communis.
communia nempè cunctis elementa ſunt; proinde & iure optimo communis natu
ra nominatur. Quoniam enim elementa, & materia nullibi abſque forma, &
temperie inſpici licet; neque enim hæc ſine illis, neq; illa ſine his naturaliter ſub
ſiſtere poſſunt; ſed una ſimul iunctæ in re ſemper reperiuntur, mente tantummo
do diuiſæ exiſtentes: ne mirum igitur q̄ unico, & quam breuisſimo ſermone uo-
luerit has, ut ſunt realiter nexæ, ita etiam unà ſimul explicare. dicens, nempè hu
,, iuſmodi eſt, tum animantium, tum cæterarum omnium rerum natura; elementalis
,, ſcilicet, & formalis. Sed quia materialis & elementalis hæc natura (ſicuti dixi-
mus) communis omnibus reperitur: propterea minimè perfectißima natura ab
Hippocrate indicatur. formalis uerò cum ſingularis, & propria ſit, iure talis
ab ipſo cenſetur: merito ergo de hac, ut nobilißima & perfectisſima Hippocra-
tem principaliter ſenſiſſe arbitramur. Quamobrem de ea & nos iuxta eius, &
Ariſtotelis ſententiam, ſermonem protrahemus; aperte cunctis demonſtrando
hanc ueriorem, potioremq́; materia naturam eſſe. Eſt enim ipſa natura, quæ for-
ma appellatur apud Hippocraticos temperies, quæ temperat, format, & perfi-
cit quodcunque mixtum corporeum, tam animatum, quàm inanimatum, & id
ipſum conſeruat: hinc forma, perfectio, abſolutioq́; uniuſcuiuſque naturalis rei,
& conſeruatio nuncupatur. Quam temperiem, et formam, à completa uniuſcu-
iuſque entis eſſentia, & perfectione interna potißimam, & abſolutisſimam di-
xerunt naturam. Hanc ipſamq́; Hippocrates temperiem ſemper; Ariſtoteles pe-
culiari nomine entelechiam, habitum ſcilicet iuxta abſolutum finem; peripatetici

formam, & actum uocarunt. Istam igitur temperiem, entelechiam, et formã hac præcipua ratione naturam constituerunt. Omne illud cuius præsentia res naturales sunt, & existunt, est natura: (quoniam unumquodque tunc dicitur esse, & existentiam habere, cum suam acceperint naturam) sed naturales res omnes sunt ii.phy. cap. xx.
& existunt, præsentia temperiei, formæ, & entelechiæ: ut ostendetur; ergo temperies, entelechia, & forma est natura: minor probatur. Vnumquodque eorum, quæ sunt, tunc est, quod est, quando eorundem perfectio interna undiq; completa & absoluta fuerit: sed eorũ perfectio interna, completa, & absoluta est ipsa temperies, forma, et entelechia: (ut supra abunde diximus, infraq; etiã dicemus) ergo unũquodq; est, & actu existit, per formã, entelechiam, & temperiem. Vnumquodque quidem tunc est, & existit, & esse & existere dicitur, cum formam, & entelechiam receperit. ii.phy.t.xi.
Ratiocinantur quoque & id ipsum hoc pacto: id, cuius præsentia naturales res naturales appellantur, est natura: quoniam quodcunque à re, à qua essentiam habet, essentialiter denominatur: sed temperiei, & entelechiæ præsentia res naturales appellantur: (tunc enim naturalia cuncta & sunt, & nuncupantur cum formam, entelechiam, & temperiem receperint) Ergo forma, temperies, & entelechia sunt natura. ii.ph.t.xiiii
Præterea omne id ad quod, id quod oritur, & fit, petit, & properat, est natura: (nam quælibet naturalis generatio ad naturam terminatur) at id quod fit, & nascitur in formam, & temperiem semper properat: ergo forma, temperies, & entelechia est natura. Rursus omne quod substantialiter naturalia denominat, est natura: nam omne, quod substantialiter denominat aliquod tale, ipsum est essentialiler tale; neque enim quicquam est, quod elargiatur aliquod, & huius expers esse dicatur: Sed generationis fines omnes qui sunt ipsæ temperies, & formæ, essentialiter denominant naturalia cuncta, quæ ad ipsos per generationem proficiscuntur: ergo forma, & temperies, quæ sunt generationis fines, sunt natura. ii.ph.t.xiiii
Hinc tertius significatus naturæ apud peripateticos manifestatur; quò dicunt generationem, & uiam ad formam naturam esse; sic quippè germen, & productionem fructum naturam appellant. Vnde & sic etiam ratiocinantur omne quod naturaliter fit, & ad finem, & ad perfectionem tendit, à fine illo natura, & naturale nominatur: quando singulum quod fit, nomen trahat ab eo, ad quod tendit, cum per id eßentiam habeat, & actu existat; & non a quo discedit, nam hoc priuatur, & denudatur: at ad formam, entelechiam, & temperiem generatio quælibet tendit, & properat, ut ad finem intentum; hæ quidem perfecti generationis fines sunt, ad quos generatio semper tendit; nec alij dantur, generationis fines, quam forma, temperies & entelechia, ergo generatio quælibet, & pariter genitum omne, à forma, & entelechia, & natura, & naturale nominatur. Postquã ostendimus ꝙ forma, & temperies sit natura; ostendimus ulterius, ii.phi.t.xii.
quòd magis quoquæ natura sunt, quam materia. Vnumquodque enim magis dici-

tur, secundum quod est actu, quam secundum quod est potentia: unde forma, secundum quam aliquid est naturale in actu, est magis natura, quam materia, secundū quam est aliquid naturale in potentia: res enim naturales secundum materiam, dicuntur in potentia tantum naturales, sicut & dicuntur tantum in potentia: at secundum formam, & temperiem naturales simpliciter nominantur, sicuti etiā tunc simpliciter esse dicuntur. Illud ergo erit magis natura, à quo res dicitur esse naturalis in actu, & simpliciter; quam illud, à quo res dicitur naturalis solum in potentia: sed à forma, entelechia, et temperie nominantur res naturales in actu, & simpliciter; à materia uerò tantum in potentia; ergo forma, temperies, et entelechia sunt magis natura quam materia, cuius oppsitum ueteres aßeruere. Hoc itaque est id, quod præcipue Hippocrates hic infert; de formali natu-
„ ra ut nobilißima, & perfectißima. Hæc quidem est, cum animantium, tum cæte-
„ rarum rerum omnium natura: hæc scilicet quatuor elementorum temperies, entelechia ab Aristotelicis dicta, ipsa nempe particularis, & propria uniuscuiusque entis natura appellatur. Quam ita descripserunt; natura, quæ forma, & tēperies dicitur, est uis, & facultas, quæ per corpora diffunditur, eorumq; formatrix, & conseruatrix, principiumq; motus, & quietis in eo cui inest, per se primo, & non secundum accidens.

formalis naturæ diffinitio.

Si autem quis obiciat, quomodo Galenus naturā hanc, quam nos describimus, præter temperiem, & formam, innatum etiam calidum ex Hippocratis sententia sępißime nominet. primo enim aphorismorum ait; neque enim aliud quicquam est natura animalium præter innatum calidum secundum Hippocratis opinionem; quoniam neque aliud quicquam animal ab initio afformauit, sicuti neque rursus adauxit, aut usque ad mortem enutriuit, præterquam iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo; hic enim est omniū operum naturalium causa. Et libro octauo de decretis Hippocratis & Platonis inquit, Hippocrates semper innatum calorem omnium naturalium operum autorem esse ait; Plato non calorem, sed ignem apellat: dum dicit, omne animal in sanguine & uenis calorē, quasi ignis quendam fontem habet. & libro sexto de morbis uulgaribus iterum ex Hippocratis sententia affirmat, animæ substantiam calorem esse naturalem, quem naturalium operum multis in locis autorem esse testatur. Ad hæc dicimus, quod animantium natura & temperies, & calor, innatus indifferenter ab Hippocrate nominatur: Temperies nanque dicitur, quoniam primæ ipsæ facultates temperatæ & moderatæ sunt: Calor uero innatus, quoniā calor ipse in mixtione omnibus præfertur: ipse nāque cæteris collatus se habet, ut agens, & ut forma, reliqua ut materia, & ut patiens: nam proprium caloris est componere, & congregare homogenea, alienaq; ab eis separare: hoc quidem pacto necesse est, ut fiat mixtorum corporum generatio: ut scilicet ui agentis ea in unum componantur, quæ naturæ mixti conueniant, aliena uero abijciantur, & secludantur est etiam

etiam (ut diximus) ueluti forma aliorum elementorum miscibilium: nam ui caloris, seu ignis continentur in unum ea, quæ sunt inuicem composita & commixta. Generatio ergo mixtorum omnium calori per se primo attribuitur, et igni, qui fons est caloris cuiuscunque. Proinde calor innatus, & ignis natura uniuscuiusque mixti ab Hippocrate, & Platone multoties nuncupatur. Sed multo melius, ac rectius insitus calor (ait Galenus) quàm ignis nominatur: & si uterque ipsorum eisdem fere naturis præditi sint: quòd sursum scilicet, & deorsum naturaliter ferantur, & quòd perpetuo fomēto indigeant, quo præseruentur. Ignis nanque cum leuissimus, ac rarissimus sit, & ad superas statim euolet oras, rarissima etiā ac paucissima præditus est materia; qua præ cæteris elementis corruptioni expositus est: exigua nanque & rara eius materia existens, ob raritatem suam dispergitur, ac totam se exponit uiribus agentis: quod non faceret, si in se ipsa constipata esset, & collecta; quare facile uincitur, & corrumpitur ui corporis alieni. hac profecto ratione uidemus, quemadmodū ignis apud nos existens, neutiquam ipse per se consistere potest, sicuti aliorum elementorum particulæ consistunt. & propterea continuo indiget nutrimento, ex quo possit continuato tenore generari, atque fluere ueluti à quodā fonte; ex quo in sublime, ut fluuius quidam feratur, pauloque post ad imum alimenti appetens, trahatur: sursum itaque atque deorsum naturaliter ignis fertur; sursum propria leuitate, deorsum alimenti appetitu, ut alatur & substentatur. familiare autem ac proximum ignis alimentum est uapor aeris, præsertim si immixtus fuerit terrestri siccitati, seu terræ exhalationi: ui ergo ignis à combustibili corpore resoluitur uapor istiusmodi, qui statim correptus ab igne, flāma efficitur: hæc naque ab eo fonte, ubi uapor ille resoluitur, fluit continuato lapsu ad superna, & ne confestim intercidat, ad alimentum mox se conuertit. Equali plane fortuna (ait Galenus) in animantium corporibus calor innatus se continet: nam in libello de tremore, rigore, & conuulsione calidi innati essentiam ex Hippocratis doctrina explicans, inquit. Vniuersum animantis corpus confluxibile, & conspirabile existit: calorem autem non acquisitum, nec animalis generatione posteriorem, uerum ipsum primum, primogenitū & insitum: ac natura, & anima nihil aliud quàm hic existat: ut eßentiam se ipsam mouentem, semperq; mobilem existimans, non erres. Qua enim semper mobilis est insitus calor, non intra tantum, extraúe mouetur, sed alius alium motū semper excipit: nā intra firmus, immobilis ocyus euadet, extrorsum, dissiparetur, & periret: modice autem extinctus, ac modice adauctus (ut Heraclito placuit) perpetuo mouetur. Succenditur quidem ad ima lapsus, quo alatur appetens, at auctus, & undequaque expansus extinguitur. quòd autem extrorsum exeat, & efferatur (& ut sic dicat aliquis) explicetur, à principio proprio, quia calidum natura est, obtinuit: intro autem fertur, et deorsum, hoc est, ad proprium principium uiam init; & ut alimento foueatur, &

calor innatus & ignis eadem fere natura prediti sunt.

natura et anima nil aliud quam calor innatus.

quoniam frigidi aliquatenus particeps est; quippe ex calido, & frigido temperatus. Prima sanè calidi ratione, sua sponte mouetur; atq; hac potißimum ad actiones indiget: magnum tamen ipsi usum, & frigidum exibet: solet enim calidum in sublime attolli, & cum eo alimentum adducere; si autem frigidum non obstaret, etiam longissimè procederet. fit autem frigidum huiusmodi caloris motui impedimento, ne dispersus aboleatur: quippe periculum est, ne ipse præ leuitate, & impetu sursum à corporibus discedat; sed frigidum retinet, impeditq;, & uehementiam nimij huius motus tollit. hucusque Galenus. Quibus apertè declarat, quẽadmodum innatus animantis calor, sicuti & ignis intro & extra, & sursum ac deorsum naturaliter feratur; sursum & extra propria ui, & calidi natura; intro ac deorsum alimenti appetitu, ut alatur, & substentatur. At non uniformiter id assecuntur, calor enim innatus prout moderatus, & temperatus secundũ propriam cuiuslibet animati mixti naturam id obtinet, & assequitur; ignis uerò liberè, & absolutè iuxta propriam elementi leuitatem id consequitur. Sic quidem Galenus iustè iudicauit rectius Hippocratem, quàm Platonem animantium calorem nuncupasse: quando calor ipse, ut benè hic Galenus ait, frigidi mixtione moderatus existat; & iuxta propriam mixti moderationem agat, & operetur. Quòd autem & aliarum quoque qualitatum mixtione humidi (inquam) & sicci insitus animalium calor moderatus sit; primo aphorismorum pulcherrimè edocet, dum dicit. Substantia innati caloris aerea est, & aquea; sicuti ex semine licet coniectari, quod paucam omnino terrenam substantiam participat, plurimum autem aeris calidi, humidiq; in se ipso continet: & quidem alterum nostræ generationis principium, sanguis uidelicet menstruus, humidum natura est. His nempe uerbis totam temperiem, & moderationem innati calidi manifestat: quæ ex frigido primo temperante, ac plurimo aereo, & aqueo humido, cum modica terrestri substantia consistit. Humidum quippe aereum propria caloris materia dicitur, qua nutritur & fouetur: inde euenit, ut naturalis calor uim habeat trahendi ad se humidum; uicißimq; humidum uim habeat, non attrahendi, sed consequendi calidum: inter se nanque se habent calidum & humidum, ut perfectio & perfectibile. familiare itaque ac conueniens igni alimentum, humidum suppeditare clarè sic ostendimus. Nam quoniam ignis fomento indiget (ut diximus) terra autem, & aqua cum sint maximè frigida, igni plurimum contrariantur, quamobrem nisi prius molliantur, ignis partem propinquam extinguent, & non nutrient: indigent ergo alterius corporis ope, ut igni præstare fomentum posſint. id uerò aer commodisſimè prestare potest; utriusque illorum frigiditatem temperans: adeo ut terra, aquaq; aeri immixta, compositaq; pabulum suppeditent igni, quo foueatur & conseruetur: tenuitate etiam aeris maſsa terræ & aquæ compacta fermentatur, adeo ut uis ignis totam queat permeare, & concoquere. Aqua uerò & terra sunt materia mixtorum omnium corporum perfectorum, eorum

calor innatus ex contrarijs omnibus moderatus.

(inquam) quæ habent formam mixti corporis, per quam in propria specie constituuntur. etenim sine magna terræ copia nullum corpus constans esse posset, sed difflueret, passimq; in minutissimas partes deduceretur, ob uim eorum quibus occurreret: nullum item terminum, seu finitionem propriam haberet. At terræ partes sine aqua inuicem hærere minime possent; sicuti farinæ ramēta sine aqua nequeunt inter se hærere: ad compositionem ergo mixti, opus est aqua et terra. Amplius aer terræ per se misceri minime posset, nisi aqua quasi medio quodam, & ueluti internuntio conueniret cum terra: per se autem, neque etiam fingi posset, qua ratione aer terræ misceri ualeret. Amplius præterquam quòd corpus ex aqua & aere compactum sine terra nequiret per se constare: duo ea elementa, cum sint maximè humida, non præstarent pabulum igni conueniens, quo ali posset. Sicuti ergo caliditate aeris temperatur aquæ, & terræ frigiditas; ita siccitate terræ temperatur aquæ & aeris humiditas: hocq; pacto paratur fomentum igni, & calido innato, quo ali poßint, & sustentari. rationi experientia cōcordat; nam ea mixta corpora, quæ sunt aereo humido & terrestri substātia permixta, sunt aptißima ut accēdantur; & ut facillime in flammam & ignem uertātur. Sic utique ex his primis principijs declarauimus, quemadmodum calor innatus ex his omnibus moderatus existat, & ex his pariter omnibus seruatur: unde & temperies iure dici meretur, cum re uera temperatus sit. Ne mirum igitur si & temperies, & calor innatus absque discrimine ab Hippocrate nuncupetur hominum, animaliumq; natura, quando his duobus nominibus iuste & uerè illa nominanda uenit. combustibilia corpora.

Quod autem Galenus. xi. Methodi protulit; naturam ex tribus partibus constare: ex spiritu uidelicet, & ex solidarum partium substantia; quæ partes ex genitali semine conditæ sunt; & tertiò ex carnosa substantia; quæ ex sanguine gignitur: de uniuersa ibidem totius corporis nostri substantia, & essentia loquitur; iuxta primas eius integrales partes; fusa nimirum appellatione naturæ nomine utitur: uerius nanq; naturale, et naturam habens, quàm naturam pronuntiasset. Conforme huic primo Aphorismorum repetit: uerum ipsius primæ nostræ naturæ, seu temperamenti tria sunt, quæ substantiā compleuerunt, spiritus scilicet, sanguis, & seminalis humiditas; tres nanq; præcipuas, ac potißimas primæ nostræ substantiæ corporeæ (quam abusiuè naturam nuncupat) integrales partes manifestat; ex quibus in primo ortu animalis partes solidiores fiunt, & perficiuntur: hæ nanq; maximæ, ac potentißimæ sunt ad uniuersam totius substantiam absoluendam. quæ uerius, & certius naturam habentes, & naturales dici merentur, quàm natura: quando ex materia, & forma, ueris naturis, compositæ existant; unicuiq; enim illarum, tum forma, tum materia propria attribuitur. & si singulæ hæ partes actionum, functionumq; omnium animantis corporis principia nominantur, non propterea naturæ nuncupandæ. quoniam illarum, non ut Aphor. xv.

forma, & natura, principia ſunt; ſed ut proximum inſtrumentum operans: iuxta illud Philoſophi primo de anima, melius autem eſt fortaſſe, non dicere animam miſereri, aut diſcere, aut intelligere, ſed hominem anima: operationes nanq; perficientia principia apud Peripateticos particulæ dicuntur; Vnde autem motus principia, & forma, & temperies appellantur. ſubſequitur Hippocrates prædictam ſententiam comprobando.

tex. lxiiii. & proemio metaphiſice j. de anima t. lxxxi. & t. lxxxii.

XVI.

Omnia ſimiliter gignuntur, ſimiliter intereunt omnia.

Omnia ſcilicet mixta genita, tam animata, q̃ inanimata, ex elementali, & formali natura producta, & genita ſunt: pariter ex corruptione elementalis, & formalis naturæ intereunt, & pereunt omnia: ex formali cū forma, & temperies corrumpitur; ex elementali quando elementa ipſa diſuniuntur, & diſſoluuntur à temperie, & mundi elementis immiſcentur. denuo illud idem aſſeuerans, proſequitur aiens.

XVII.

Conſtat enim natura ipſorum ex his prædictis omnibus; & deſinit iuxta prædicta; in id, unumquodq; unde eſt compactum, ſecedens.

Diximus ſupra æque bene Hippocratem intellexiſſe & elementalem, & formalem naturam cum protulit; nempe talis eſt, tum animantium, tum reliquarum rerum natura, quando inuicem hæ ſemper iunctæ reperiantur: & hæc ipſarum natura dicatur, ut ſimul ſint: neq; enim formam abſq; materia, neque materia abſque forma perſiſtere poteſt: in præſenti hoc id ipſum his uerbis comprobat, & prius de formali, ut de perfectiori, ſermonem profert.; conſtat enim natura ipſorum ex his prædictis omnibus: formalis inquā, animatorum natura ex his prædictis quatuor elementis conſtat: ex his enim tantum & non ex alijs, forma, & temperies exurgit, & conficitur. Quæ quidem forma, & temperies utrum in animalium rationalium morte pereat, & corrumpatur; an ſuperſtes & incorruptibilis ſit, cum de formali cauſa loquemur, tunc illius loci hæc ipſa tractatio erit. elementalis autem natura, quæ eſt quatuor ſimplicia corpora, certè non corrumpitur; ſed in ultima corporis putrefactione diſſoluuntur, diſgregantur q;, & ad quatuor mundi elementa, unde euenerunt, ſe recipiunt. Quo circa & recte de ipſa hæc uerba ſubdit Hippocrates: deſinitq; (ut dictum eſt) in ea ipſa, & unde eſt cōflatum illuc quoq; ſeſe recipit unumquodq;. Vnumquodq; enim in ultima mixti diſſolutione, ad ſuam primam originem recedit, calidum ad calidum, frigidum ad frigidū, ut ſupra de his abunde diximus. Inſurgunt denuo quidem arguentes,

Gal. i. lib. de elementis.

ꝙ nequaquã ex his ſimplicibus igne, aere, terra, & aqua cuncta conſiſtant: & inquiunt, mirum quippe uidetur, ſi homo, aut alia animalia ex primis iſtis conformata ſint; ꝙ nunquam uiſum ſit, aliquod ſimplex elementum è corporibus exiuiſſe, nec unquam ſimiliter iniectum eiſdem fuiſſe: cum igitur nihil tale ſimplex, & purum ſenſibiliter è corpore extrahatur, nec eidem etiam addatur; merito dubitatur, an uiuentia, & alia mixta corpora ex his conſtructa ſint. Quibus omnibus ſatisfacere Galenus nitens, inquit; ꝙ quando ſecundum ſolam qualitatem alterare corpus contingat, ut in præternaturali corporum diſpoſitione euenit; cum corpus in aliqua qualitatum modum exceſſerit; ita quòd oppoſita qualitate ad exceſſum emendandum indigeat: ſi ſumme exceſſerit, ſumma quoque oppoſita qualitate ei opus fuerit: quæ cum non niſi in puris elementis reperiatur, tunc purum ipſum elementum afferendum; ueluti ignis, aer, aqua, & terra. Id quod non ſemper expetendũ eſt; ut unumquodq; animal ignem ingerat, aut aquã, aut aliquid alterum per ſe ipſum ſolum abſq; ullo aliorũ conſortio; ſed illo tempore tantũ, quo ſumma qualitas eſt corpori neceſſaria. Addit præterea & ipſe, ꝙ & ut in plurimũ hoc etiã contingit, quoniã ſinceris mundi elementis ſæpißime utimur: Aqua quidẽ quotidie, & in potu, et in balneis, & quo uis alio modo; aere uerò nobis undiq; adiacente, & per inſpirationem attracto; & nonnunquam algentes indigemus igne: ego enim illum, (inquit Galenus) qui in gelu ab igne calefit, dico ignem in corpus reſumere; & qui aquam bibit, aquam; & qui reſpirat, eadem ratione aerem: & quidem quæcunq; animalia uel arenam, uel terram, uel lapides, uel cenum cõmedunt, hæc omnia liquido intra corpus terrã aſſumunt. falſum igitur omnino proferunt, quòd nunquam prima quatuor ſimplicia corpora animantinm corporibus adijcimus: Nam quemadmodum clarè indicauimus ea ſæpißime pura, & impermixta corporibus noſtris adhibemus. At dices, hæc neutiquam immixta, & ſimplicia ſunt; cum in aliena reperiantur materia, & circa medium continue exiſtant. Ad hæc dicimus, quòd in propria & uera ſunt materia, nam non eſſent aliter elementa: & ſi aliqua leui alteratione circa terræ locum alterata ſint; non propterea dicendum, ꝙ non ſit eadem elementorum materia, & eadem conſimiliter forma, & per conſequens eadem ſimplicia elementa; neq; enim ex tam modica, et minima alteratione ipſæ elementorum ſpecies adulterantur, & extra eorum ſpecificas formas eijciuntur; quando & ſuam naturalem obtineant latitudinem; intra quam ſimplices, & impermixtæ ſimpliciũ corporum formæ conſeruantur, & nominantur. Ac ita iuſtè unumquodq; quod circa medium eſt ſimplicium corporum, ſuo modo ſyncerum, & impermixtum dici meretur; cum intra ſuæ ſpecificæ formæ latitudinem cõtineatur. quòd uerò conſimiliter è mixtis corporibus ſimplicia ipſa elementa extrahantur; apertè id oſtendit Hippocrates in ultima corporum reſolutione cum ait; Rurſus cum hominis corpus demoritur, ſingula neceſſario ad ſuam naturam diſcedunt, humidũ

i. de elementis circa finem.

ad humidum, siccum ad siccum, calidum ad calidum, frigidum ad frigidum. clarum nempè est apud Hippocratē, quatuor mundi elementa simplicia, & immixta esse: quando enim mixtorum corporum elementa in ultima resolutione ad propriam recedunt naturam ad immixtionem scilicet, & puritatem redeunt; propria nanq; eorū natura est pura, & simplicia esse: ergo ad puram, & simplicem essentiam accedūt. ex his ergo habemus, qualiter etiā circa mediū hic ubi incolimus simplicia et īpermixta inspiciātur elemēta. An uerò in simplicißimo, et purißimo actu in mūdo ea sint; et sensu demōstrari ualeāt? Aliud quæsitū est: nec irē inficias, q̄ plurimas elemētorū partes in proprijs locis simplicißimas, ac purissimas reperiri; sensu tamen eas minimè discerni poße: ex eo q. sensus super huiusmodi nō potest dijudicare: etsi enim rectè ipse iudicauerit, ea calida, frigida, humida, uel sicca esse; an uerò postea perfecta simplicia sint, in supremo, et purissimo actu, an non, hoc minime discernere ualet? Quoniā id uires eius transcēdit, et superat: neq; enim il lucusq; sensuum uires se extendunt, ut esse entium absolutum in sua perfectione agnoscat. Sed mentis, & rationis hoc proprium munus est: ratio itaque demonstratiuè hoc id ipsum nobis indicabit. Definitio etenim ipsorum simplicium corporum maxime ostendit quàm plurimas uniuscuiusque elementi puras particulas reperiri, in proprijs sitibus: Nam si re uera horum definiones traduntur, !sicuti & ipsa sunt; cum ipsorum rationes, prout rerum in natura existentium, reperiantur; debent uerè ipsa actu existentia inueniri, sicut & definita fuere. Habent igitur elementa talia actu in natura existere, & reperiri, qualia fuerunt descripta; nam secus secundum intentionem tantum forent, et minime naturalia. Elementorum autem rationes, quæ uerissimæ habentur, sunt Galeni in primo de elementis, & Aristotelis quinto Metaphysices capite tertio: quæ ferè in idem incidunt: Aristoteles elementum est ex quo componitur aliquid primo in quo existit, & non diuiditur in partes diuersarum specierum; ut uocis elementa ex quibus uox componitur, & in quæ diuiditur ultima: illa uerò non adhuc in alias uoces ab ipsis specie diuersas: sed si diuidantur particulæ sunt eiusdem speciei (ut aquæ particula, aqua) sed non syllabæ: similiter autem & corporum dicunt elementa; dicentes in quæ diuiduntur corpora ultima; illa autem non adhuc in alia corpora specie differentia; & siue unum, siue plura, talia hæc elementa dicantur, hactenus Aristoteles. Galenus uerò, elementum est prima, & simplicißima corporis pars, quæ uerè secundum naturam minima, & simplicissima est; & non secundum sensum, neque enim sensus eam discernere potest. Hæc quippè uerè minima naturalis, ac simplicissima compositi pars neutiquam in diuersarum specierū partes secari poterit: Quemadmodum grammaticorum exemplo aperte ipse manifestat; dum ait, grammatici enim quatuor & uiginti esse uocis elementa profitentur, hoc est simplices, & primas particulas, quas in alias non diuidas amplius, sicut syllabas: Quippe de hac syllaba stra si primum detrahas elementum,

i. de natura humana co. ptis. o.

ſ,nihilominus reliquum tibi tra erit,quod & ipſum ſyllaba permanet: itidem ſi à tra primam auferas literam,t,id quod huius reliquum eſt Ra, diuidas licet; at tibi diſſecandæ literæ,a,poteſtas amplius non datur: Nunquam enim,a, diuides ita ut poßis oſtendere ipſum ex duplici,aut triplici ſono cõſtare;ſed unicus eſt,atque indiuiſus eius ſonus:non quidem ſimpliciter ſecundum quantitatem,ſed ſecundum ſpeciem tantum;indiuiſibile eſt nanque,a,iuxta ſpeciem ſolum,& non ſecundum quantitatem. Sic quoque illi qui quatuor ea ignem,aerem , terram,& aquam eſſe aiunt elementa generabilium corporum:ob id ipſa prima, & ſimplicia elementa ſtatuunt, q; ſigillatim amplius in plures ſpecies ſecari nequeant. Hæc Galenus,quibus clarè oſtendit unanimem ſe cum Ariſtotele in elementorum poſitione,& aſſertione eſſe;q; minima ſcilicet,ac ſimpliciſsima corpora illa ſint, iuxta ſpeciem prorſus indiuiſibilia in alias partes. Ad propoſitum itaque redeũdo dicimus,q; cum à medicis,ac philoſophis elementorum ratio,& definitio ut naturalium entium actu exiſtentium,aſſignatur;prout ſcilicet talia actu ſunt, & exiſtunt: Habent & hæc talia actu in re reperiri,qualia deſcripta fuere. Res enim ut in rerum eſſentia ſunt,ita quoque definiuntur:nam ſi alias deſcriberentur;tunc nulla profectò talis ratio foret,& omnino falſa diceretur. Si igitur uerè ſimplicium,& impermixtorum corporum,non in alias ſpecies diuiſibilium actu exiſtentium eſt deſcriptio,& ratio:& ipſa quoque ſimplicia, & uerè impermixta in actu qualiter deſcripta,& definita fuere;habent eſſe, & inueniri. Materia uerò prima quemadmodum in potentia deſcribitur,& definitur,ita et in potentia quoque reperitur:nam quales res ipſæ ſunt, tales quoque definiuntur;ut tales quales ſunt,uerè cognoſcantur,& ſciantur. Elementa igitur cum actu pura,& ſimplicia non in alias ſpecies partibilia deſcribantur; actu pura, & ſimplicia huiuſmodi inuenientur in natura rerum:ut talia,qualia ſunt, uerè ſciantur,& cognoſcantur. Si uerò obiciatur; plurimæ ſunt rationes,quæ oppoſitum oſtendunt. Reſpondendo breuiter ad omnes dicimus;ueritatem has ſolummodo habere;de his elementorum partibus,quæ circa medium nanciſcuntur: ubi mixta omnia procreantur,& genita cuncta degunt. De iſtis enim partibus,quæ circa terram ſunt,& nos fatemur quoque,quòd ſemper ferè omnes impuræ,& impermixtæ inſpiciuntur:(continuè tamen intra ſpecificam eorundem latitudinem)propter uniuerſalis naturæ finem;entium ſcilicet generationem, nutritionem,& cummunem conſeruationem:quando genita omnia ex mixtis ſemper neceßariò conſtant,nutriantur,& foueantur. Quòd tamẽ in amplis ſuorũ locorũ circuitibus(ut potè magnã latitudinẽ amplectentibus)plurimæ,& ferè infinitæ uniuſcuiuſq; elementorũ ſimpliciſſimæ ac purißime reperiantur partes; nulla erit ratio hoc ſuadens efficax. nec obſtat ea plurimum uariabilia, & mutabilia eſſe:ut potè ex mixtis compoſitis, confuſiſq; pura,immixta, & ſimplicia: & è contrario ex puris,ſimplicibus,& immixtis confuſa,mixta,& compoſita faci-

lè fieri, & permutari: quando eorundem omnium hæc sit propria, & innata natura; ut uicissim ad mixti generationem, & permutationem accedant, recedantq́; ac inuicem alterentur, & conuertantur. Hæc nempè est continua eorum naturalis actio, & passio; ut perpetuò inter se transmutentur, ac pariter ad mixtionem, & compositionem accedant. Neque enim si ea sincera, & pura actu inueniri concedimus; perpetuò ea huiusmodi esse fatebimur: ita quòd si pars aliqua elementi simplex, & impermixta in supremo actu in aliqua sui loci parte nunc reperiatur: intransmutabilem illam fore (more Empedoclis) existimemus. Hoc nempè foret eorundem propriam diruere naturam: quæ in continuo, ac perenni naturalium formarum motu, & transmutatione uersatur. Sed de his hactenus. Sic igitur clarè, & apertè ex Hippocratis placito uniuersaliter contra antiquos demonstratum est: neque hominem, neque aliud alterum ens productum unum tantummodo esse: Sed quatuor superius toties prædicta corpora ignem, aerem, terram, & aquam, sensilium cunctorum entium communem, ac æternam fore naturam: Et ex his quatuor omnibus temperatis genitarum rerum omnium perfectiorem alteram, temperiem scilicet & formam, constructam, & formatam esse: Quæ generabilium, corruptibiliumq́; materialis forma, Entelechia, Actus, & Perfectio ab Aristotelicis nominatur. Et hæc de primis elementis dicta sufficiant. Ad solius Trini, & Vnius Dei gloriam, & laudem.

SEBASTIANI PAPARELLAE IN LIBRVM HIPPOCRATIS DE NATVRA HVMANA, COMMENTARIVS SECVNDVS.

OSTQVAM Hippocrates demonstrauit omnium naturalium rerum communia esse elementa, Ignem, Aerem, Terram, et Aquam; modò ad alterum (inquit Galenus) transit elementorum genus, quod est proprium animalium sanguineorum: Nam sanguis, Pituita, Flaua, & Atrabilis (de quibus futurus est sermo) elementa dicuntur non hominis tantum, sed & reliquorum sanguinem poßidentium: Hominis nanq; propria elementa sunt particulæ minimæ, quæ similares appellantur, quarum partes uniuersæ eandem inuicē retinent formam; Vnde & si in aliquibus similaribus sanguinea aliqua animalia cùm homine communicant; ueluti Equus, Canis, Simia, & id genus reliqua, quæ omnia & arterias habent, & uenas, & musculos, & neruos, & ligamenta, non tamen omnia hæc omnino humanis simillima: Nam ultra hæc alterius generis quædam poßident; sicuti ungulas, cornua, aculeos, rostra, squamas, & cortices. Proinde propria singulis animalium speciebus elementa aßignantur ipsæ primæ secundum sensum particulæ iuxta propriam eorundem specierum naturam. inter communia autem, & propria sanguineorum animalium elementa humores semper medij numerantur, medium obtinentes locum: Propterea & media, & secunda in ordine elementa nuncupantur. Humores itaq; ipsi sanguis, Pituita, & gemi-

næ biles, post quatuor prima simplicia corpora sunt animalium sanguine præditorum prima, & communia elementa; ex ipsis nanq; simplices cuiusq; particulæ immediatè constituuntur; ut in sanguine menstruo matris apertè licet inspicere; Ex quo sanguineorum animalium proxima elementa, similares, inquã, partes singulæ genitæ perspiciuntur. et quoniam sanguinem menstruum, & parentum semina, ex quibus similaria ipsa immediatè formantur, aliqui tantum sanguinem nuncupant; aliqui uero pituitam, flauam, & atram bilem participare dicunt: Hinc orta est discordia, non nullis ex solo sanguine nos esse genitos, non nullis uerò ex quatuor humoribus, asserentibus. Non possumus autem æquè benè (ait Galenus) in his ostendere ueritatem; sicut in primis elementis; nam sermo uterq; habet probabilitatem: hoc idem in præsenti libro de natura humana repetit; Omnino alia eorum placita qui humorem unum secundum naturam in corpore esse contendunt, facile conuelli possunt; illorum uero sententia, qui sanguinem esse uolunt, non est leuis, sed ut conuincatur, magnæ est contentionis. Ex quibus autẽ cõmoueatur Hippocrates uerius arbitrari quatuor humores omnes hominis esse generationis materiam; hinc sumit initium. Sed nouo et diuerso ordine à superiori progreditur: nam prius mentem, et positionem suam hic affert, & ueras suæ positionis rationes: mox contra opposita sentientes argumentatur. suam itaq; primo sententiam refert, dicens.

ij. de elementis.

I

Corpus autem humanum continet sanguinem, Pituitam, & Bilem geminam, Flauam, & Atram, & hæc illi sunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, & sanum est.

Quid autem sanguis, Pituita, Flaua, & Atra bilis sit, primum digrediendo declarabimus: Deinceps quomodo natura animatorum corporum & isti sint interpretabimur. Quid igitur ipsi sint, & quo nomine dicantur, prius docebimus. Sunt quippè omnium medicorum consensu, animantium humores nuncupati: Est enim humor corpus humidum, fluidum, in quod primum alimẽtum transmutatur. Humorum autem alij primo intenduntur à natura ad corpus alendum, qui confusi in uenis reconduntur, & naturales appellantur; Alij uero ab his segregati sunt inutiles ad nutriendum, sed ad alios animantis usus eis natura utitur, & excrementitij dicuntur. Naturalium autem humorum alij utiles, & boni; alij inutiles & noxij nominantur. pariter excrementitiorum, quidam utiles, & boni, qui et nomen etiam naturalium retinent; quidam inutiles, quorum superuacanei alij, alij præter naturales nuncupantur. Hi nempe omnes, cum naturales, tum excrementitij, quatuor complectuntur generibus; sanguinis uidelicet, Pituitæ, Flauæ & atræ bilis. Naturales autẽ humores utiles, et boni nuncupati, prompti sunt,

ut in partem ſubſtantiæ aliti conuertantur, eidemq́; ſimiles efficiantur, rei diſſolutæ uices ſupplentes. Inutiles uerò, qui & innaturales quoq; dicuntur; ſunt et qui à cauſis præter naturam gignuntur, ut ipſimet naturales, cum à priſtina natura diſcedunt, corruptelaq́; deprauantur; tunc naturæ limites exeuntes, & non naturales, & nocui appellantur; Hi quidē nutritioni inepti ſunt, raroq; in optimum uertuntur humorem, immo antequam id agere ualeant à corpore expelli, et excuti ſolent. excrentitij autem humores, qui utiles, & boni, & naturalium nomen ſeruant; ſunt, & bilis in ueſcicula, & melanconicus humor in liene, & pituita in articulis: qui propter multos ſalubres corporū uſus ibidē recondūtur; eis nēpe natura utitur ad utiles plurimas corporis actiones perficiendas. Inutiles uerò excrementitij (qui ſuperuacanei dicuntur) ſunt inutilia prorſus, & ſuperflua naturalium ſuccorum excrementa, quæ à corpore ut noxia quotidie expelluntur: ut ſudores, deiectiones, urina, & ſordida excrementa, quæ per cutis meatus continuè eijciūtur. Hi autē oēs excrementitij ſucci, tū utiles, tū inutiles, cùm in prauis corporum habitibus præternaturaliter afficiantur, innaturales tunc excrementitij nominantur. Singulos hos modò percurremus humores, & prius naturales à ſanguine cæteris præſtantiore exordiendo. Eſt nanq; ſanguis (ad Hippocratis doctrinam) calidus & humidus natura, (& ſi Ariſtoteles ſecus ſentiat, ut infra ſuo loco declarabimus) cuius duæ ſunt ſpecies, naturalis, et non naturalis: Naturalis enim ſanguis rubei coloris eſt, prauo fætore carens, & dulcedine preditus: cuius locus ſunt uenæ, & arteriæ (ut in Galeni libello, an ſanguis in arterijs natura contineatur, oſtenditur) in his nanque potiſſimū uaſis conſeruatur. Is quidem eſt, qui moderatos, blandos, uenuſtos, ac floridos homines facit. Non naturalis uerò duplex eſt; alius enim eſt, qui à debita, & conuenienti temperatura tranſmutatus eſt, non ob aliquod alienum ſibi admixtum, ſed ob uitiatam ſui ipſius temperaturam, ut cùm præter naturam caleſit, aut refrigeratur, non adeo tamen ut in aliud humoris genus conuertatur. Alius uerò eſt, qui tranſmutatus eſt à natura ſua, proptereaq́; in ipſum aliquis uitioſus ſuccus eſt ingreſſus: & is adhuc duplex exiſtit, nam uel huiuſmodi uitioſus ſuccus aduētitius extra ueniet, accedetq́; ad ipſum, eumq́; corrumpei; uel talis humor in ipſomet ſanguine ortus fuerit; ut gratia exempli ſi aliqua eius portio putreſceret, cuius tenuis pars in flauam bilem, craſior uerò in atram mutata fuerit, & utraque earum in eo remaneat; hic quidē innaturalis ex permutatione dicitur: Alter uerò, qui ex aduentitio ſucco innaturalis fit, uarius eſt, iuxta uarietatem rei, quæ ei admixta fuerit, ex generibus tum pituitæ, tum atræ bilis, ac flauæ atque aquoſitatis: ſic itaque quandoque turbulentus, quandoque tenuis, nonnunquam nigerrimus, aliquando albus efficietur, nec non odorem, & ſaporem proprium mutabit: ita ut quandoque amarus, quandoque ſalitus, uel acetoſus reddatur. Excremētitioſus uerò ſanguis paucus eſt, & minimè annotatione dignus apud Hippocra

Et Ariſt. ii. de partibus al'um ca. iii.

tem: Nam propter purissimam eius essentiam, & temperiem nil profectò notabilis excrementi excernit; & si tandem quid reicit; insensibiliter partim, partim cùm seroso humore, & per urinam, & per sordidum excrementum, per exiguos (inquam) cutis meatus expellitur. Quòd enim Auicenna ait solum sanguinem inter cæteros humores subsidentiam, & selimentum fæcale efficere; iuxta peripateticos fortasse uerum diceret; at penès Hippocraticos extranea loquitur. & hactenus de sanguine. Pituitæ etiam alia est naturalis, alia non naturalis: Naturalis secundum Hippocratis disciplinam est frigida, & humida, & omnis prorsus saporis expers, quemadmodum et aqua: fertur hæc per uenas cùm alijs simul mixta, ut humidæ & frigidæ corporis partes ex ipsa nutriantur: Quòd autem Galenus secundo de naturalibus facultatibus, et prima primi capite de humoribus Auicenna eum insecutus dixere, pituitam dulcem esse, eiq; proprium membrum, ut receptaculum, naturam non destinasse; propterea q; ipsa non admodum dißimilis est sanguini; est nanque sanguis non integrè concoctus; desiderat quippè talis succus apud istos, non utique uacuari, sed in corpore manens alterari; & ideo membris proximè existit, ut si aliquando penuria erit sanguinis; & membra solito suo alimento priuentur, hæc quippè prompta est, ut in sanguinem uertatur, ac ea nutriat. Hæc quidem omnia sui forsan oblitus Galenus peripateticè magis quàm Hippocraticè dixit: quoniam asserere unicum tantum sanguinem alere, Aristotelica positio est: Nam si alimentum pituita apud ipsum præstabit, non nisi in sanguinem uersa id assequetur: quæ omnia Hippocraticæ doctrinæ aduersantur: Hæc nanque quatuor humores omnes naturales esse, eosq; singulos æqualiter nutrire, asseuerat. Pituita quippè, flaua & atra bilis, ut tales sunt apud Hippocratem alimentum semper præstant; dum naturaliter fuerint permixti, nec opus est, ut in sanguinem uertantur ad nutriendum: ut illi aiebant. Et Ratio in promptu est, nam mixtum omne ex mixto ubique nutritur, & non à simplici tantum: mixtum ergo ex quatuor humoribus, ab ipsis utique quatuor semper nutrietur, & neutiquam ab uno tantum simplici. Naturalis itaque pituita secundum eius mentem erit (sicut diximus) saporis omnis expers, frigida, & humida, per uenas unà cum alijs mixta continuè permeans, ut simul cùm illis animatum corpus nutriat. Hæc nanque segnes efficit, somnulentos, carnosos, citò canescentes. Non naturalis autem pituitæ duæ præcipue species recensentur, acida una, salsa altera: Acida summè quidem cruda est; quæ præter primam uentriculi confectionem uix ullam, aut minimam in iecore, atque uenis concoctionem accipit: quamobrem cùm paucus admodum & modicus calor ei concoctione sit adiectus perfacilè, & nullo ferè negotio is potest euanescere, atque tum omnino necessitate quadam coacescit: eadem quippè ratio est in plerisque fructuum succis; qui cum pauco præditi sint natiuo calore; postquam sponte sua efferbuerint; mox in breui coacescunt. Aciditas autem apud Galenum à calo

iiii. de simp. medicamentorum facultatibus.

re quidem mutante, non tamen prorsus uincente, generatur; cum enim calor concoquere incipit, nec perfectam alterationem, & mutationem afferre poßit, tunc acidus gignitur sapor. Salsa autem pituita ex naturali insipida putrescente oritur: cùm enim partes eius quadam ui putredinis assæ, reliquæ aquosæ substantiæ permiscebuntur, salsum tunc saporem producent: Quemadmodum in maris aqua fieri commemorant. Cuiuslibet autem salsedinis causa est mixtio aquositatis humidæ, quæ exigui sit saporis, uel potius saporis expers, cùm portionibus terrenis ustis siccam habentibus tēperaturam. Salsus nanque sapor fit à calido sicco non admodum subtili, sed terrestri: illud, quo pars aquea colatur, est adustū, parumq; in eo superrestat aquei humoris: tale quidpiam est illud, in quo primo est sapor salsus. salsa quoque pituita effici potest ex serosæ humiditatis commixtione; ipsa nanque salsa est, proinde pituitæ admixta, eam salsam efficiet: Si enim tenui pituitæ (quæ expers est saporis, uel saltem exigui) admisceatur serosa humiditas siccam habens naturam, ac adustā profectò eam salsam reddet. Efficitur etiam quandoque pituita ipsa acida, & dulcis propter acidi, & dulcis humoris admixtionem; unde acida, & dulcis per admixtionem nominatur. Excrementitia pituita, quæ utilis, & nomen naturalis seruat, est proficua naturalis pituitæ superfluitas, quæ à uenis excernitur, & ad artus, & iuncturas illabitur, ut artus ipsos, & particulas ualdè mobiles madefaciat; ne ob calorem ipsius motus, aut propter motuum attritum exiccatio inde accidat eis. Excrementitiæ autem pituitæ inutilis, & superuacaneæ, quæ extra uasa reperiuntur, multæ sunt species. Vna nanque tenuis, & aquosa est, qualis plerunq; aquæ modò stillat è naribus; aut è cerebro in plurimas corporis partes effunditur. Altera muco similis censetur, quam corporis calor ex illa tenui ob modicum lentorem, (cuius particeps est) ad muci consistentiam redegit: Hæc si naturæ appulsu ad frigidiora corporis loca impellatur, ibidemq; clausa, restrictaq; diu maneat, donec craßior, frigidiorq; facta sit, uitrea, à praxagora appellatur: quando uitro fuso, & in colore & in substantia similis sit: quæ & si calido loco obstruitur; dolores maximos excitet; sic quidem tertia species constituitur. Quarta postmodum emerget, quam multi solent gypseam appellare: hæc quidem Pituita crassa admodum, & dura est, quoniam tenuis eius portio iam dissoluta est, propterea quod in meatibus, ac in artubus diu detenta fuit: Hanc sæpe deprendimus in pulmonibus, & digitorum articulis, accepto quidem ex distillatione principio, tandē in extremam Thophi, & calculi duritiem euasiße. Quatuor itaque inutiles excrementiæ species pituitæ enumerantur, aquosa, mucosa, uitrea, & Gypsea. & hæc satis dicta de pituita sufficiant. nunc ad bilem accedamus.

ii. metheorologicorum.

Bilis quoque alia naturalis, alia excrementitia existit, quæ cùm in epate generatur in duas partitur species; quarum alia cùm sanguine meat, alia uerò ad fellis uessiculam distillatur: quæ enim cum sanguine permeat, uerè naturalis nominatur:

Hæc enim calida, & ſicca potentia eſt, flaui atque ſplendentis coloris, leuis, te-
nuis, & mordax, & quanto calidior tanto flauior exiſtit: quæ ideo cum ſangui-
ne mixta per uenas fertur, ut eas nutriat particulas, quibus pro earum tempera
tura tantum debetur de colera, quantum pro ſua portione, & diſpenſatione de-
betur. Qui enim flaua abundauerint bili, iracundi, celeris ingenij, agiles, maci-
lenti, & cibum confeſtim coquentes erunt. Alia autem bilis, quæ ad ueſſiculam
fellis emandatur, excrementitia, ſed utilis, & naturalis nuncupatur: Quæ prop
terea talis dicitur quoniam à ſanguine ut quid ſuperfluum, & excrementitium
ſecernitur, ne ſcilicet totius corporis color ab ea haud ſecusquam in itero infi-
ceretur: & præter hanc purgationem, proprio deinde ductu in inteſtina illabẽs
affert commoditatem, tum ut ad excrementorum deiectionem ſtimulet, atque in-
citet, tum ut lentam, & adhæreſcentem illis pituitam detergat; quæ alioqui im-
modicè aucta, in grauiſſima incommoda adduceret. hinc fit, ꝙ quandoque accidit
dolor coli inteſtini, ubi contingat porum illum, qui à ueßicula fellis ad inteſtina
deſcendit, obſtrui. Ambæ itaque biles iſtæ, & quæ per uenas permeat, & quæ
ad ueßiculam tendit, duplici colore affectæ uiſuntur, & flauo, & pallido: flauus
enim ex propria natura ei ineſt, propterea & flaua ab innato calore nuncupa-
tur: Quod enim ueluti igneum in bile ſplendet, flauam ipſam reddet. Si uerò cõ
tingat, ꝙ tenuis, & ſeroſus humor ei admiſceatur, ſtatim & colore pallidior, &
conſiſtentia humidior reddetur: Pallidus nanque color & bili quoque naturali-
lib. x. colera & fel. ter ineſt: Quapropter benè Galenus inde ſimplicium medicamentorum facultati
bus, noſti ꝙ & in ueßicam iecoris interdum pallidam, interdum flauam in conſe
ctionibus animalium bilem conſpeximus? audiſti porrò flauam tanto eſſe pallida
caliorem, quanto & craßiorem; nam ſeroſo recremento flauæ bili commixto,
pallidam conſtitui contingit; ſicut & flauam pluſculum excalefactum, conſiſten-
tia reddi craßam, colore autem flauam: quin & in animalibus apparet flaua qui
dem ijs, quæ magis ſunt calida, quæ uerò minus, pallida: hæc Galenus. Pallido ita-
que & flauo colore utræque biles iſtæ colorantur: quæ ambæ etiam in uitellinã
degenerant; dum caloris non naturalis acrimonia, ſummè coquuntur, & quaſi
Gal. in libello de atra bili. turrentur, ut inde ex flauo igneum colorem, & ex tenui ſubſtantia craſſiorem
conſequantur; quæ & colore, & craſſitudine uitellorum ouorum ſpeciem gerãt
à quibus nomen ſumpſere. Hæ quidem biles, & flauæ, & pallidæ, & uitellinæ
ii. prædit io num. 39. generationẽ omnes in iecore, & uaſis obtinent. Tres præterea aliæ in animaliũ
corporibus biles cernuntur; quæ præter naturales ex tota ſubſtãtia nominãtur,
& æqualiter à uenis, & à uentriculo eſſe et generationẽ habent: ſicuti porracea
eruginoſa, & cerulea bilis, quæ ſæpenumero in uentriculo gignuntur; propter
quorundam eſculentorum, & olerum cruditatem, qualia betæ, cæpæ, allia et braſ
ſicæ ſunt, dum nequeunt à uentre deuinci, & in chymum conuerti, tunc colorem
ſuum magna ex parte retinent, & primum ex illis fit porracea, quæ ſi infixa diu

tius hæreat, & commoretur, persistente uentris incendio, in eruginosam commutabitur; Hæc demum in eam, quæ ceruleo colore tincta apparet, minus quidem uiridis quàm superiores, sed tanto illis deterior, quanto proprius ad nigrũ colorem accedit. Generantur etiam hæc tria genera bilis nonnunquam in uenis, & iecinore, ut x. de simplicium medicamentorum facultatibus Galenus; ubi enim calida animalia aut fame, aut siti torquentur, bilis tunc ad atrum colorem uergit, interim ad eruginosum, interim ad ceruleum, & isatidis, qui quidem magis est colore braßicæ fuscus & : scdo prædictionũ 39. per morbos graues, & ardentisßimos hæc eadem in uenis gigni testatur; qui uehementi caloris incendio bilem uitellinam adurunt, & in hæc genera deriuant, quæ tum prorsus perniciosa, & exitialia iudicantur. hucusque de naturali, & præter naturali bili. Atræ bilis, alia naturalis, alia excrementitia est; Naturalis autẽ, quam antiquiores Medici atrũ, & melanconicum uocarunt succum, est crassus, frigidus, & siccus humor, pontico sapore, et atro colore præditus, motuiq; ineptus; hic per uenas una cum sanguine meat, et neceßitatis, et usus gratia, Neceßitatis autem ideo est, ut tantum de ea cum sanguine misceatur, quantum debetur pro nutritione singulorum membrorum, quæ debent pro sua temperatura idoneam portionem melanchoniæ obtinere; eius uero usus est, ut scilicet sanguini uim ac robur, atq; craßitiem tribuat: per hunc quidem humorem apud hippocraticos sanguinea massa cum è uenis excidit foras, concrescit in grumum, & inspissatur: secus autem res se habet apud peripateticos. Excrementitia uerò atra bilis, quam uerius excrementitium atrum, et melanchonicum succum nuncupabimus, est atri succi superius dicti excrementũ, et non sanguinis; ut Aristotelici dicunt: est enim crassior, terrestriorq; quàm naturalis, et ad motum segnior: hanc sanguinea massa renuit, ut quid superabundans, hinc lien eam expurgans è iecore illam attrahit, et in se recondit, plurimũq; ex ipsa nutritur, et fouetur. Qui excrementitius succus et uentriculo etiam conducit, cum enim acidus sit, uentrem intendit, et in seipsum contrahit, et comprendere exquisitè cibos cogit, et retinere, quousque plenè concoquantur: quocirca et naturalis, excrementitius succus istæ uti superior nuncupatur; quando ad usum naturæ destinatur. Qui ambo atri succi et naturalis, qui per uenas permeat, & excrementitius, qui ad lien naturaliter tendit, æqualiter ambo per adustionem, et putredinem innaturales redduntur: hincq; adustæ atræ bilis nomen sortiuntur. Cuius quatuor recensentur species, prima nanq; ex duobus his naturalibus succis surgit; cum enim hi putredinis, & caloris ardore ad summam siccitatem peruenerint, tunc prima atræ bilis adustæ species oritur; quæ calida admodum acris, & mordax est; eo discrimine à naturalibus dißidens (inquit Galenus) quo fex usta, à non usta; neq; enim succi hi in ultimum uruntur, ac in cinerem penitus uertuntur, quando & fluidi, & liquidi ad huc usti remaneant: sed eos ita adustos nominamus, quoniam substantiam ipsam

Quinto de usu partium.

ii. de naturalibus facultatibus.

crassiorem, minusq; fluidam, cum maxima exiccandi potentia acceperunt. Altera species ex uitellina bili producitur, exustione enim hæc primum in eruginosam, post in ceruleam, nouissimè in atram bilem omnium perniciosissimam cõmigrat; quæ tanto certè priori malignior est, quanto bilis atro succo est acrior, & efficacior: ea enim est, quæ in terram effusa fermenti more, et quodam quasi æstu efferuescẽs ipsam excutit, quæ sua crassitudine parti adhærescens eam arrodit, et exulcerat, ac demum in perniciem semper excernitur. Tertia autem adustæ bilis species ex sanguinis cõbustione oritur, cum enim sanguis supra modum aßatur (ut secundo de differentijs febrium refert Galenus) eius pars subtilior, ac pinguior omnino in flauam conuertitur bilem; quæ autem crassior in atram; quod in his tumoribus, qui carbunculi appellantur, inspicere contingit: nam in his ex sanguine suprammodum efferuescente, ad atræ bilis humorem fit transmutatio; ita autem hoc loco accipi uolo atræ bilis humorem, ut qui nondum exquisitè in atræ bilis naturam transit, sed in quodam sit confinio constitutus. Hæc Galenus de atra bili ex sanguinis putredine genita: Hancq; secundo prædictionum mitiorem esse, quàm ex uitellina, & atro succo genita, fatetur. Hoc idem & nos eum insequentes de quarta specie ex salsæ pituitæ combustione adorta, aßerere poßumus; quam & si quis cõtentiosè admittere nolit, nihilominus ipsam existere nos rationabiliter credimus; quando scilicet salsam pituitam uehementius torreri contingat; tunc atram quandam bilem ex ea gigni dicimus: quæ non in exacta atræ bilis natura, sed in quodam confinio constituta erit. Sic utiq; quatuor adustæ bilis species à nobis recensentur, spuriæ duæ, & duæ exactissimæ tales. Hæc quidem satis sint de naturalibus, & præter naturalibus humoribus. Quomodo etiam ex præternaturali ipsorum inuicem admixtione præternaturaliter & ipsi afficiantur particulatim dicere longum nimirum, & superuacaneum institutioni nostræ iudicauimus. At ultra hos prædictos quintus adhuc alius humor numeratur, aquositas ipsa humoralis, qua plurimum in uena caua sanguis perfunditur, ut ea tanquam uehiculo facilè, & expeditè in graciles, et perquam angustas tum mescenterij, tum iecoris uenas influere posit: Hic humor quoniam corpus minimè alere potest, cum admodum simplex sit; perfunctus iam illo uehẽdi munere, & ad reliqua deinceps inutilis è iecoris conuexo secernitur, & trahitur in renes, unde mox perfunditur in uesicam, & per urinam pellitur. Hæc tãta dicta sint de humoribus, & succis humani corporis, de quibus omnibus præter hunc quintum (qui abusiuè talis dicitur) in præsenti intendit Hippocrates cum ait.

In libello de atra bili.

ii. de differẽtijs febrium xxix.

II.

Corpus autem humanum continet sanguinem, pituitam, & bilem duplicem, tam flauam, quàm atram.

Quòd

Quòd quatuor hos semper humores humanum corpus contineat sanguinem, pituitam, flauam, et atram bilem, apertè ipse infra plurimis declarabit demonstrationibus: & nos ibidem apertè interpretabimur. in præsenti autem quæremus quo pacto succi isti in homine, & sanguine præditis animalibus generantur, & habent esse. Id quod secundo de naturalibus facultatibus ex Hippocratis, Aristotelis, Praxagoræ, & Philotimi sententia declarat Galenus cum inquit. Demonstratum enim ijs est, alimentum dum in uenis ab innato calore alteratur, sanguinem quidem ex mediocri calore fieri, reliquos uerò succos ex eodem immodico: atq; huic sententiæ, quæ euidenter sensibus apparent, omnia consentiunt; quando & cibi, qui natura calidiores sunt, magis sunt biliosi, qui frigidiore magis pituitosi, simili modo ex ætatibus, quæ calidiore natura sunt, has biliosiores esse constat, quæ frigidiore pituitæ magis obnoxias; Iam uitæ rationum, & regionum, & anni temporum, multoq; priores his, ipsarum quoq; naturarum quæ, frigidiores sunt, hæ magis cernuntur pituitosæ, quæ calidiores magis biliosæ: præterea ex morbis quoq; qui frigidi sunt, hi à pituita oriuntur, qui calidi à bile ortum habent; Deniq; nihil usquam inuenias (inquit Galenus) quod non huic sententiæ astipuletur. ubi aperte demonstrat quemadmodum ex nutrimento in uenis, & iecore existente, & ex moderato, & immoderato animantis calore succi omnes in sanguineis animalibus conficianutr: ex calidiori nanq;, & frigidiori, tum materia, tum efficienti calidiores, & frigidiores generantur humores; pariter ex moderato, & temperato, moderati, & temperati prægignuntur succi; id quod dilucide ex uictus ratione, ætate, regione, anni tempore, uitæ studio, & morbis comprobat. Qualiter autem particulatim ex huiusmodi nutrimento, ac ex moderato & immoderato epatis & uenarum calore singuli generantur, ex Hippocratis, et Galeni doctrina manifestabimus. Dicimus enim unà cum Philosopho quarto Methaphysicæ, & primo de generatione simile à simili semper fieri, tam in efficienti, quàm in forma, & materia: determinatum nanq; à determinato, et non quodlibet à quolibet fieri primo Physicorum libro didicimus: quare temperati sanguinis temperata effectrix causa erit moderatus, inquam, calor epatis, & uenarum: Materialis uerò, quod inter alimenta moderatum, & inter potiones optimum: formalis exacta, & proba calida, & humida temperies; finalis uerò est, ut corpus nutriat, et seruet. At flauæ bilis, quæ exceßiuè calida, & sicca est, efficiēs causa calor exceßiuè igneus erit, præsertim in epate; materialis autem causa, q. inter nutrimenta tenue, calidum, dulce, pingueq;, ac acre seu mordens est; et eius formalis causa exceßiua caliditas, & siccitas; finalis uerò est illa neceßitas, & utilitas, quæ iam dictæ sunt superius. Pituitæ autem causa effectrix est calor imbecillus; materialis uerò, quod ex cibis crassum, humidum, glutinosum, frigidumq; existit; Formalis est tēperies frigida, & humida; finalis enim neceßitas, & usus superius iam dicti. Atri autem, & melancholici succi efficiens est diminutus calor

iiii. met. tex. xxviii. i. de generatione tex. xxx.

ipse; materialis autem est id, quod inter alimenta ualde crassum, & parum humidum exstat: formalis uerò est & frigida, et sicca temperies; finalis demum est utilitas, & necessitas illa, quæ iam superius citatæ sunt. At quæret aliquis, quomodo sanguis à moderato calore, & flaua, & atra bilis, pariter & pituita ab eodem immoderato prægignantur: cum omnes æqualiter ab uno, & eodem iecinoris calore efficiantur. ad hæc quidem dicunt: q; alimēta omnia, sicut & reliqua mixta, ex quatuor simplicium corporum moderatione consistunt; & chylus etiā ex alimento confectus ex earundem quatuor diuersarum partium temperie, & mixtione constabit; quarum aliæ calidæ sunt, et tenues; aliæ frigidæ, & terrenæ; frigidæ aliæ, & humidæ; & humidæ, & calidæ aliæ: cum itaq; iuxta uarias dispositiones materiæ, uariæ ab eodem agente elargiantur formæ; (quod clarè in multiplici formarum productione uniuersi licet inspicere) sic quidem in Microcosmo homine ab uno, & eodem epati calore uarijs, & diuersis chyli partibus uariæ, & diuersæ elargientur formæ: ex frigida namq;, & cruda chyli portione pituitam fieri cernimus; ex calida, & tenui bilem: sanguinem ex mediocri; melancholicum humorem ex frigida, atq; terrena: quæ multitudo, & deformitas ex deformitate, & multitudine materiei, & unitate agentis apud istos prouenit: Et si diuersum, & multiplex agens nominant, non nisi multiplicis actionis ratione sic nominant, & non quòd re uera ita sit. Nos autē secus dicemus, q; forma quælibet animati corporis quæ temperies, & calor innatus nominatur, (temperies ex eo q; ex primis ipsis contrarijs qualitatibus temperata existit, calor innatus propterea q; in ipsa calor prædominetur) omne quod pro corporis conseruatione, & esse operatur realiter ui, ac potentia primarum qualitatum, ex quibus ipsa constructa est, operatur. quoniam unumquodq;, quod ex pluribus inexistentibus constitutum est, facultates, & uiribus illorum omnium iure pollebit; cum dicat Hippocrates, sed singulum eorum, quæ generationi suppeditauerit, talem quampiam uim in corpore poßidere, qualem contribuerit. Cum itaq; temperies, & calor innatus ex quatuor inexistentibus elementis sit; horum quatuor omniū facultatem, ac potentiam pariter poßidebit: calor igitur innatus, & temperies ignis, aëris, aquæ, & terræ, ex quibus formatus est, facultate præditus erit; istorum ergo omnium uirtute actiones, functionesq; omnes ipse perficiet. cum autem animatum corpus non aliunde regatur, & conseruetur quàm ex continua temperata humorum quatuor generatione; idcirco forma, & temperies cuius munere, & ope animantium corpora seruantur, perpetuò in horum quatuor succorum productione uersabitur: id quod non nisi ui, ac potentia primarum qualitatum efficiet; caliditate namq;, & humiditate sanguinem producet; (qui eius uirtute, ac robore, naturæq; affinitate temperati nomen uendicauit) caliditate, et siccitate flauam bilem; frigiditate ac humiditate pituitam; Atram uerò efficit bilem, siccitate & frigiditate. falsum itaq; pronunciant, effectricem humorū cau-

ſam, innatum ſcilicet epatis, et uenarum calorem, unum prorſus eſſe, ratione tantum multiplex. cum re uera unus tantum ipſe dicatur unitate temperiei, & formæ: at uiribus, & facultatibus, quibus præditus eſt, realiter multiplex, & uarius exiſtit: (ſicuti oſtendimus) qua uarietate, & multitudine uarios, ac multos producet effectus: Propterea & bene cũ Philoſopho ſuperius dicebamus, infraq́ etiam clarius dicemus; ſimile à ſimili ſemper fieri, tam ab efficienti quàm à materia; quando innatus epatis, & uenarum calor humorum effectrix cauſa ignis facultate bilem producat; aeris potentia ſanguinem; aquæ uirtute pituitam; terræ autem ui, bilem atram. probè itaq; admodum ſupra dictum fuit; moderatum, & immoderatum iecoris calorem ſingulorum humorum effectricem cauſam eſſe: ac multitudinem, & difformitatem ipſorum æquè ab efficienti, ut à materia emanaſſe. Quamobrem benè ac iuſte princeps dicebat uerũtamen animaduertere debes uirtutes paſsiuas actiuis correſpondere debere: unicuiq; enim potentiæ paſſiuæ ſua propria actiua apud peripateticos correſpondet: id quod clarè etiam nobis demonſtrant compares, conſimileſq; extrinſecæ efficientes cauſæ, cum una ſimul iungantur cũ intrinſecis: quòd manifaſte ad ſenſum ſingulæ ſuum propriũ adaugent, & perficiunt humorem: ſi enim unà cum temperie calida & humida intrinſeca ſanguinis effectrice cauſa, & tempus, & conſtitutio anni, & Regio, & ætas, & exercitium, & ratio uictus humida hæc omnia, et calida iungantur, mirumimmodum ſanguis ipſe perficietur, & adaugetur; quando ſuas perficientes cauſas omnes calidas, & humidas obtinuerit. hoc id ipſum de flaua, & atra bili, & pituita confitemur; q, ſi cum frigida, & humida intrinſeca pituitæ effectrice cauſa extrinſecæ cauſæ omnes efficientes frigidæ, & humidæ, uniuerſales & particulares copulentur; ut tempus anni, cœli ſtatus, regio, ætas & genus uitæ ſummopereet ipſa quoq; pituita excreſcet: apertiſsimum profecto indicium ſubſtantialem cuiuſq; animantis temperiem ſeperatis, diſtinctiſq; potentijs ſeperatos, diſtinctoſq; producere humores. Sed quoniã humoris effectrices cauſæ et intrinſecæ, et extrinſecæ nõ una oẽs ordinatim nectuntur, & copulãtur; ſed ſeorſum, ac ſeperatim ut plurimũ reperiũtur: et intrinſecæ effectrices nõ puræ, ac ſimplices in mixto naturaliter exiſtunt, ſed permixtæ & confuſæ; quemadmodum & materiales etiam omnes huiuſmodi ſunt; propterea permixtos, & confuſe naturaliter parturiunt ſuccos, & non puros et ſinceros: humores enim per uenas currunt permixti ibidẽq; etiam à conſimilibus permixtis cauſis efficiuntur: quando autẽ euenit q, internæ, & externæ humorum effectrices cauſæ una cum materialibus ſimul iungantur ad aliquem unum humorem conſtituendum, tunc humor ille excreſcit & incrementum ſuper alios ſumit: ſi enim (ut modo diximus) natura, ætas, regio, et alimentum, omnia hæc calida exiſtant; ab his maximè ſincera fit bilis, & redundantia quædam, & affluentia ſuper mediocritatẽ: ſimili modo de alijs aſſerimus de ſanguine ſcilicet, pituita, et atra bili. Qui ſi cõſtituen

l. primi cap. de humoribus ix. met. tex. ii.

tes causas omnes fautrices, & secundas habuerint sincerus, et purus unusquisq; ipsorum superabundabit: sic utiq; concludimus realiter simile à simili, ita ab efficienti, ut à materiali prægigni, & procreari. at princeps addit, sæpißimè autē contingit, temperaturam aliquam suum contrarium generare per accidens; nam frigidum, & siccum temperamentum alienam, & aduentitiam humiditatem generat; non ob similitudines, sed ob concoctionis imbecillitatem; ut in ultimo senio euenit; quod plurimum pituitæ gignit, nihilominus frigida, & sicca eius tēperies est: sic enim clarè ostēdimus quemadmodum sanguis, pituita, flaua, & atra bilis in animatis sanguineis corporibus à consimili materia, & efficienti per se semper producantur. mox subdit.

Prima primi cap. de generatione humorum.

III

Et hæc illi sunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, & sanus est.

Superius uniuersaliter uniuscuiusque rei duas Hippocrates manifestauit naturas materialem, seu elementalem unam, formalem alteram; materialem quatuor scilicet prima simplicia corpora, quæ cum uniuersalia, & communia omnibus erāt, ita uniuersalem, & communem omnibus naturam esse affirmabat: formalem uero eorundem quatuor simplicium corporum crasim, & temperiem asseuerabat. pariter modo particularius sanguineorum animalium edocendo naturam, duas eam facit; elementalem unam, seu potius humoralem, quatuor (inquam) ipsos humores: qui cum communes, & proprij animalibus sanguine præditis tantum sint, eorundem tantum communem, & propriam naturam constituit. formalem alteram, quæ et ipsorum quoque quatuor humorum crasis, et temperies dicitur: per hanc enim animal quodlibet formaliter unum, & hoc aliquid existit; per ipsamq; actionis functionisq; omnis principium obtinet: huius autem claram, & apertam constitutionem infra demonstrabimus. nec pro inconuenienti habemus in animato corpore duas temperies affirmare, elementalem unam, humoralem alteram: quando & peripatetici ipsi ubique plures in uno supposito admittunt formas, ubi inferiores superioribus subordinatæ sint, & uices materiæ gerant.

ii. de generatione. te. co. xxxi.

„ Materialem aut animantium naturam clarè hic Hippocrates expreßit; dicens,
„ corpus uerò humanum continet sanguinem, pituitam, & geminam bilem, & hæc
„ illi sunt natura corporis, elementalis (inquam) & materialis: formalem uerò reticuit: sed per primas eius agendi, & patiendi facultates ipsam indicauit per sanitatem scilicet & ægritudinem. Sanitas nanque, & ægritudo sunt substantialis formæ uiuentium corporum immediatè contrariæ facultates: per has enim uiuens corpus, & eius forma agendi, & patiendi modum posfident: unde in postprædicamentis Aristoteles inquit; necessarium est alterum semper in animatis

corpore inesse, uel languorem, uel sanitatem: animal quidẽ omne dum uitali frui tur aura, aut sanum, aut ægrum existit. Est autem sanitas ex communi medicorũ consensu moderatio quædam animantis corporis, cum qua ipsum agit actionem, quam debet secundum naturam benè, & salubriter agere, similiter passionem pa titur, quam ex sui natura benè, & salubriter pati debet: ægritudo uerò cum sit ei opposita, è contrario se habet; est enim immoderatio quædam uiuentis corporis, per quam uiuens corpus malè, & insalubriter agit, & patitur contra naturã; sub his igitur contrarijs potentijs animal continuè inuenitur, aut sub sanitate, aut sub ægritudine: pariter quoque eius substantialis forma sub eisdem potentijs erũt. iustè itaq; ipsorũ propriæ, et immediatæ contrariæ potẽtiæ sanitas, et ægri tudo asseuerantur: quamobrem quamdiu animal uixerit semper aut salubres, aut insalubres operationes efficiet: cum enim & sanitas, & ægritudo substantia lis formæ, & temperiei primæ potentiæ recensentur: meritò per has, tanq̃ per propria instrumenta formalem ipsam naturam Hippocrates manifestauit: dum dixit, & propter hæc sanum, ægrumq; degit: propter hos nempè humores aut sanitas, aut ægritudo in animato corpore semper adest: ab istis quidem humori bus, & ut ab efficienti, & ut à materia (sicuti paulopost inferius declarabimus) tum sanitas tum ægritudo proueniunt: quæ formalis naturæ proximè, & imme diatè nominantur potentiæ: Cum igitur sanitas, & ægritudo sint ipsius substan tialis temperiei, & formalis naturæ propria instrumenta, & facultates; & in strumenta, & facultates sine eo, cuius sunt instrumenta, et facultates, præintel ligi minime poßint; neque enim facultas, & instrumentum sine essentiæ consistẽ tia eße ualent: quocirca rectè Hippocrates essentialem temperiem ut notam, & neceßario requisitam, reticuit, contrarias primas eius facultates enuncians, & propter hæc sanum, & ægrum degit. Quòd autem sanitas, & ægritudo sint ip sius substantialis formæ prima instrumenta, & facultates ostendimus: Quoniã animal, quandiu animal extat, actiones, paßionesq; omnes, quas secundum natu ram agere, patiúe debet, aut salubres, aut insalubres perficit: Simpliciter nanque actiones, & paßiones, ratione temperiei, & formalis naturæ perficit; salubri ter uerò, aut in salubriter illas perficere, hoc ratione ægritudinis, & sanitatis euenire dicimus: prius nanque secundum naturam est simpliciter agere & pati, q̃ benè, aut malè, siue salubriter aut insalubriter agere, et pati: prius igitur secũ dũ naturã erit ipsum essentiale principiũ formalis (inq̃) ipsa natura, & tempe ries simpliciter et absolutè actionũ passionũue omniũ prima causa: mox sanitas, et ægritudo ex formali ipso principio, ut à proximo, et immediato subiecto statim emanant ad salubres, & in salubres actiones paßionesúe omnes efficiendas. Po sterior nãq; eueniens forma (apud peripateticos) super priorẽ formalitatẽ quã dã obtinere dicitur: cum sanitas aut, et ægritudo secundum naturam posterius ad substantialem formam accidere dicatur: (Quando salubriter, aũt insalubriter.

Gal. de differentijs morborũ Auer. i. & ii. colliget cap. i.

agere, & pati simpliciter ipsum agere, & pati semper supponat) meritò igitur sanitas, et ægritudo formalitatẽ quandã accidẽtalem super substantialem formã, & temperiem obtinere asseuerantur. Ea autem quæ ad essentialem temperiem formaliter quodammodo se habent instrumenta, & facultates illius temperiei appellantur. Cum itaque sanitas, & ægritudo formaliter quodammodo ad essentialem temperiem, & eius uirtutes se habent; merito igitur ipsius formalis naturæ & temperiei prima, ac immediata instrumenta, ac facultates ipsæ præordinãtur: per has enim formalis natura salubriter, & morbose quamdiu uixerit & agit, & patitur. facultas enim quælibet, per quam formalis natura immediatè agendi & patiendi modum habet, eius proximum, & immediatum instrumentum à peripateticis nuncupatur: At sanitas talis est, & ægritudo: iure igitur ipsius formalis naturæ prima & immediata instrumenta asseruntur. Sic quidem docuimus quemadmodum sanitas, & ægritudo sint formalis naturæ immediata, & proxima instrumenta, & facultates.

Ex hac enim doctrina habemus quemadmodum substantiales formæ, temperies (inquã) ipsæ, & earundem uirtutes rationabiliter ab antiquis & salubres, & insalubres dictæ fuere, ueluti sanitatis, & ægritudinis proxima, & immediata subiecta: ipsæ quidem primo sanitati, et ægritudini subijciuntur. Vnde iuxta superius dicta dicimus, q̃ sicuti duo in animantibus suarum functionum principia existũt, & unde motus, & perficiens principium; pariter quoque duo proxima & immediata sanitatis, & ægritudinis subiecta aßeuerantur, & unde motus initium sumit, & complens, & perficiens motum ipsum; quæ sunt formales animati corporis particulæ: nam & istæ quoque immediate sanitati, & ægritudini subiacẽt. Hæc duo autem principia cum animati corporis actionem, functionemq; omnẽ initiant, & perficiant, & sanitati, & ægritudini æquè primo subijciantur; ipsa quidem sola iure sana, ægraq; dicuntur. Diximus nanque morbum, & sanitatem substantialis formæ, & suarum animatarum partium prima instrumenta, & facultates esse: & in ipsis primo, & immediate fulciri, ac substentari; sed quoniam completiuè, & perfectiuè (ut dicamus) actiones, operationesq; omnes à perficiẽtibus principijs, particulis scilicet ipsis proueniunt; hinc Aristotelici autumarũt prima principia ista uerè, et adæquatè sanitatis, et ægritudinis subiecta fore. Propterea et in de sensu & sensili philosophus inquit, neq; sanitatẽ neq; morbũ fieri poße constat ijs, quæ uita carent. Animal nanque ipsum, & eius solum formales partes uiuere apud peripateticos dicuntur: Quamobrem & animatum uniuersum corpus, & singulas eius formales partes, primò sanitati, & ægritudini subijciunt, & perfectè ab his denominari aiuut. Temperies autem, & formæ etsi uitæ principium sint, tamen non absolute uiuere dicuntur, cum id particulis tantũ congruat, proinde nec ita absolute sane, ægræq; sicut ille, denominantnr.

Supereſt modò uidere qualiter ab ipsis humoribus, & ut ab efficienti, & ut à mate

ria, ſanitas, & ægritudo perueniant; tertio enim colliget capite de cauſis ægritudinis in generali ait Auerrois; & dicimus q̃ occaſiones materialium ægretudinum ſunt humores quatuor, quando egrediuntur ab eorum temperantia in quantitate, aut qualitate: & hoc accidit, aut à parte materiæ, aut à parte efficientis. Declarat nanque ibidem quomodo ſub genere cauſæ efficientis, & materialis ad ſanitatem, & ægritudinem conficiendas humores accedunt. At Auicenna prima primi cap. de ſubiectis medicinæ inter materiales tantum cauſas illos recẽſuit, dicens; cauſæ materiales in medica facultate ſunt ipſa ſubiecta, per quæ ſanitas, & ægritudo conſiderantur: ſubiectorum autem propinqius eſt membrum, aut ſpiritus, remotius uerò ſunt humores, remotiſſima ſunt elementa: ibi nanq; humores inter materiales, & longinquas tantum cauſas commemorat. Ad hæc nos dicimus, q̃ ſanitas & ægritudo non habent materialem cauſam propriè dictam, ſcilicet cauſam materialem ex qua, cum ipſa ſint accidentia; quorum natura non eſt fieri ex materia; eſt enim materia id, ex quo aliquid fit cum inſit, quare materia eſt pars facti ex materia; & propterea materia propriè dicta non aſſignatur niſi ſubſtantiæ compoſitæ: At ſanitas, & ægritudo ſicut princeps dicit, habent cauſam materialem in qua ipſæ conſiderantur, & menſurantur; hoc autem eſt earum ſubiectum: ipſum itaque ſubiectum apud medicos pro materiali cauſa ſemper capitur, & de hac tantum ipſi intelligunt, cum materiam proferũt. Et ſi enim apud medicos legatur, morbum fieri ex materia; impropria locutio eſt: materiales nanque, & habere materiam morbi dicuntur; ex eo q̃ efficientem humoralẽ cauſam habent, aut quocunq; alio fluore, aut ſubſtantia prædiam: reſpectu nullã habentiũ cauſam in corpore, aut habentiũ cõplexionalẽ ſeu organicã, abſq; ullo humore, & aliqua alia ſubſtantia. humoralis nanq; efficiens cauſa, & quæcunq; aliæ ſubſtantiales cauſæ effectrices, materiales dicuntur; pro eo q̃ in ſeipſis res ſunt materiatæ, ſubiectæ dimenſionibus; & non q̃ ſint materiæ, ex quibus inexiſtentibus fiãt morbi, quoniã tũc ſubſtãtiæ, et nõ accidẽtia morbi forent. Proinde et benè aſſeuerãt, q̃ de ueris materialibus cauſis, pariter et de formalibus et finalibus nõ attinet medico ſcire, niſi quãtũ à naturali offertur: Vnde quicquid de eis attingit, ſicuti ſuæ artis principia ſupponit, nihil in quantũ medicus de ipſis demonſtrans, de cauſis autem efficientibus, & conſeruantibus ex propria ſua arte inueſtigat, & quærit: propter quod cauſa in medicorum libris pro efficienti, & conſeruanti intelligitur tantum: Sicut doctiſſime tertio tegni Galenus oſtendit, diuidens medicas cauſas ſolummodo in efficientem, & conſeruantem. Inſtrumentum uerò, & cauſa ſine qua non, & ſi à medicis conſiderantur, nihilominus ad efficiens inſtrumentum reducitur: & cauſa ſine qua non, neceſſarium quoddam requiſitum ad cauſandum eſt, non autem cauſa. Ad rem autem noſtram redeuntes dicimus: q̃ cum ſanitas, & ægritudo ſubſtantialis formæ, & totius animati corporis primæ facultates, & inſtrumenta appellantur; tunc in genere

i. politicorũ ix. met, te. xii.

accidentium hæ reponuntur: si modò hæc accidentia uocamus, ut reliqua accidentia, quæ cum simplices formæ sint, efficientes tantum ueras, & conseruantes causas obtinent, materiales uerò, & alias impropriè: pariter hæc ambo cum accidentia dicantur, illas met tantum ueras poßidebunt causas, impropriè autem materiales, & reliquas. cum itaque sanitas, & ægritudo ab humoribus effici dicantur; ab ipsis utique ut ab efficienti, & conseruanti proprie erunt; improprie uero ut à subiecto (quod materiam nuncupant) id quod etiam clare uerba textus nobis indicant: Cum inquit; & propter hæc sanum, ægrumq; degit. Vbi propositio propter efficientem causam denotat: propterea & recte Auicenna remotum tãtum subiectum illos constituit, in quantum illi membrorum materia sunt, in membra scilicet per uiam nutrimenti conuertendi, uel pro eo quod ex ipsis membra constituuntur. Vnde concludimus ab ipsis humoribus sanitatem, & ægritudinẽ effectiue proprie dependere; improprie autem materialiter, & subiectiue: quando sanitas, & ægritudo apud Aristotelem ipsorum tantum uiuentium uerè passiones dicantur: Non enim infirmitatem, neque sanitatem possibile est fieri carentibus uita primo de sensu & sensili dicebat philosophus. Animatum itaque corpus, et eius maxime solidæ partes, similares, inquam, et organicæ, quæ uere agere, et pati, et uiuere dicuntur, et quæ usus, functionesq; omnes animati complẽt, et perficiunt, immediatum, ac uerum sanitatis, et ægritudinis subiectum nuncupãtur. Idcirco iure ab antiquis nostri corporis partes loca appellata fuere, ueluti propria loca, sedes, & subiecta sanitatis, & ægritudinis, à quibus sana, & ægra nominabantur: humores autem neutiquam tales dicentur, nisi longè, & remotè pro ut scilicet particulas, & membra sana, ægraq; constituunt, & efficiunt. Et quamuis santitas, & ægritudo primo & per se particulis ipsis iure tribuantur nihilominus modo solum uirtutibus, modo solum instrumentis hæ ab Antiquioribus condonantur, iuxta actionum, passionumq; maiorem, minoremq; dependentiam aut à uirtutibus magis, aut ab instrumentis; nam modò uirtutes salubres, & insalubres, modò instrumenta talia nominantur; penes maiorem, minoremq; propensionem læsarum actionum, aut à uirtutibus, aut ab ipsis instrumentis, ut contra Herophilum, & Praxagoram libro de palpitatione, tremore, rigore, & conuulsione, disputauit Galenus. Nos autem secus dicimus, nam cum uirtutes, & instrumenta uario, & diuerso modo (ut supra retulimus) principia actionum nũcupantur, uario & diuerso etiam modo, salubria, & insalubria dicentur; secundum diuersam eorundem essentiam: uirtutes nanque pro eo, q. unde motus principia existunt, pro ut huiusmodi sanæ, ægreq; dicentur; instrumenta uero, & organa ex eo quòd actionem complentia, et perficientia principia nominantur, & ipsa quoque ut talia sana, ægraq; nuncupabuntur: penes enim uarium ipsorum eße, uariæ quoque ipsorum sunt nuncupationes. At iam tempus est, ut quomodo hæ conficiantur, unà cum Hippocrate edoceamus.

[Margin notes: iii. cæli. xxviii. & c. viii. phi. c. 32 — lib. i. de locis affectis.]

Sanum

III

Sanum equidem maxime est; ubi temperamentum hæc inter se habuerint moderatum, tum facultate, tum copia; & ubi maxime fuerint permixta.

Diximus duas hic sanguineorum animalium naturas ostendere Hippocratem, elementalem, seu materialem unam, quam quatuor humores, sanguinem, Pituitam, flauam, & atram bilem enuntiauit esse; formalem alteram, essentialem animalis formam nuncupatam: quam sub nomine primarum facultatum sanitatis, inquam, & ægritudinis manifestauit. Quomodo autem hæ facultates constituantur, & habeant esse in præsenti declarat, & prius à sanitate, ut à potißima exorditur: Primas nempè animati corporis cum similarium, tum dißimilariũ partium proximas, ac continentes sanitatis causas inquirit: Nam cum hæc sit præcipua naturæ facultas, si hanc nouerimus, facillimè inde temperies, & natura nobis innotescet: & cum contrariorum eadem sit ratio, facilis quoq; sui contrarij morbi cognitio erit. Inquit igitur, sanum equidem maximè est &c. Ab intrinsecis itaq; conseruantibus, & efficientibus sanitatis causis hanc explicationem exorditur Hippocrates: declarans, ex medicorum, Philosophorum quèm omnium sententia elementorum, humorumq; symmetriam sanitatem semper efficere. Ex omnium nempè consensu approbatum principium est, non in animali solum, sed in plantis, & in seminibus; quod naturale, & sanum existit id moderatum, & cõmensuratum esse; quod ægrum, & præter naturam immoderatum, & inæquale: Omnium enim natura constantium terminus est, & ratio magnitudinis, & augmenti: una quæq; quantumuis minima particula naturalis sua certa quadã determinata quãtitate, & qualitate consistit, qua ultro citroq; nequit naturalis, & recta persistere. Docet itaq; impræsentiarum Hippocrates in quibus commẽsuratio hæc fieri debeat; ostenditq; mensurationem istam, tum in quantitate substantiæ elementòrum, & humorum, tum in qualitatibus, & uiribus ipsorum reperiri debere, cum dicit.

» *Sanus equidem maxime homo est; ubi temperamentum humores inter se*
» *habuerint moderatum, tum facultate, tum copia:*

Non enim sub quacunq; copia, & quantitate elementa, & humores admixtionem, & temperiem ueniunt: Non enim multa paucis, & magna paruis composita mixtionem agunt apud peripateticos: Nec etiam quomodocunq; se habent elementa, & humores nata sunt inter se agere, & pati; sed in quantitate tantum terminata: indigent profectò materiales formæ quantitate quadam certa, & terminata, ut consistant, & naturaliter agere poßint octauo Physicorum. In commensurata igitur et moderata naturali quantitate ad mixtionem, & temperiem humores, & elementa secundum medicos accedunt. Propterea & bene Auicenna dixit; Sunt præterea nonnulli, qui

Gal. ĩ expositiõe huius textus. ii. de differẽtijs morborum.

ii. de aĩa. te. c. xli. & vi. phi. t. xci. & xxxii. iii. phi. t. xliiii.

i. phi. t. 36. 37. & 38. et t. 4 1. 8. phi. prima primi cap. de humoribus.

putant hominis robur insequi multitudinem sanguinis, eiusq; imbecillitatem paucitatem sanguinis sequi; & non ita res se habet; immo quod attendi, ac considerari debet, est quod ex eo corpus sumpserit. Sunt & nonnulli alij, qui censent, quòd licet humores crescant, uel decrescant in corpore, dum tamen seruetur inter eos ea proportio, quæ humanis corporibus debetur in sua quantitate, sanitatem quidem seruari; uerum id non ita se habet: Quoniam oportet cum hoc ipsos humores habere adhuc certam quantitatẽ, ac mensuram, non in relatione ad alium humorem, sed in se ipsis; seruata tamen mensura, quæ eis debetur in relatione ad alium humorem inter se. Hæc princeps prima primi capite de humoribus, ubi doctißime admonet sanitatem ipsam in limitata humorum quantitate, & qualitate consistere, & præter hæc etiam in debita ipsorum adinuicem proportione: Determinata nanq; secundum uniuscuiusq; formæ naturam quantitas, & qualitas humorum, & ipsorum adinuicem debita proportio ad sanitatem efficiendam necessario desiderantur. Hoc id ipsum quoq; impræsenti explicat Hippocrates, per alia uerba cum dicit: sanum profecto est, ubi humores inter se habuerint temperamentum, tum facultate, tum copia moderatum. Vbi nempe humores inuicem temperati, & commensurati fuerint in moderata, & iusta ipsorum quantitate, & qualitate sanitatem utiq; semper efficient. à proportionata igitur humorum quantitate, & qualitate sanitatem construi aperte isti declarant: Propterea bene apud hanc sententiã secundo de anima, & septimo physicorum dicebat Auerrois, quod sanitas in temperie est bona affectio, et habitus ex qualitatibus primis pro-

te.143.
te.17.

portionatis resultans, & emanans; & si uarietur, aut destruatur proportio illa, uariatur & destruitur sanitas; cum sanitatis forma sit in illa proportione temperata. nec enim humorum adinuicem proportio ab istis simpliciter sanitas nominatur: nam tunc formaliter ad aliquid foret, & cum relatio non sit ex principijs actiuis, tunc sanitas non esset operationis sanæ productiuum principium: Est nãq; sanitas apud Auerroem proportio, non pro ut huiusmodi, sed pro ut

ii. de aïa. te. 143. & vii. phi. t. xvii.

forma, & qualitas quædam; & si enim proportio sit ad aliquid tamen est proportio agens; proportiones uero in eo q; sunt proportiones, non sunt agentes, sed in eo q; qualitates. hæc omnia Auerrois de sanitate in temperie dixit. Nos autem uniuersim, & de temperie, & de unitatis sectione, ac de bona corporis constitutione hoc intelligimus; q; determinata (secundum uniuscuiusq; formæ naturam) quantitas, & qualitas humorum, & ipsorum adinuicem debita proportio ad sa-

Gal. de differentiis morborum & Auicenna prima primi fen. ii. doct. prima ca. 20

nitatem conficiendam necessario desiderantur. Cum enim tria prima sanitatis genera aßignantur, in similaribus duo, quorum unum temperies dicitur, cõtinui solutio alterum, tertium in organicis, quod bona constitutio. & compositio nominatur: de tribus his æqualiter Hippocratẽ intelligere fatemur: cum inquit;
„ sanum profecto est, ubi humores inter se habuerint temperamentum tum facul-
„ tate, tum copia moderatum: Vbi enim humores (ait ipse) inuicem temperati, &

cõmenſurati fuerint in debita & iuſta ipſorum quantitate & qualitate,ſanitatẽ
in ſimilarium partium unione, & temperie,ac in diſsimilarium cõſtitutione ſem-
per efficient.unaquæq; enim animantis particula ſua certa quadam determinata
quantitate, & qualitate conſiſtit, qua ultro citroq; nequit naturalis, & recta
perſiſtere. Et quãuis proportionata humorum qualitas, & quantitas ad uniuer
ſam animantis ſanitatem conficiendam neceſſario requirantur; non propterea
hæ ſimpliciter undiq; eam complent: nam ſi non fuerint bene partes illæ inuicem
per totum cõmixtæ neutiq; illam perficient:exacta nempè proportionatæ quanti
tatis & qualitatis humorum permixtio eſt ſanitatis completiſsima efficiens cau
„ ſa.quocirca rectè addidit ipſe. Et ubi maximè fuerint permixta;ubi nãq; humo-
rum moderata quantitas,et qualitas probè admodum inuicem per totum fuerint
à formatiua uirtute cõmixtæ tunc completa prorſus ſanitas conficitur;in ſimila
ribus primo,& ſimplicibus partibus,mox in organicis,& compoſitis. Et quo-
niam ſupra docuimus quemadmodum ſanitas, & ægritudo ſubſtantialis formæ,
& totius animati corporis prima inſtrumenta, & facultates nuncupabantur:
cum autem hæ ſubſtãtialis formæ,& animati corporis facultates ſint,erunt per
conſequens neceſſario accidentia: unde & recte Galenus ſanitas, & ægritudo — i.methodi medendi.& de ſyptamatum differentijs.
omnis in genere affectuum & qualitatum ſunt:cum igitur hæ accidentia ſint, &
non ſubſtantiæ,ut reliqua accidentia omnia ad ſubſtantiæ formationem forman-
tur;ita & iſta ad ſubſtantiæ conſtitutionem conſtituentur.dicimus itaq; q. præ-
dictæ cauſæ omnes ſanitatem conficientes,proportionata ſcilicet humorum quan-
titas,& qualitas,& eorumdem perfecta mixtura formam primò, & uniuerſam
ſubſtantiam conficiunt;mox ſanitatem,ut proprium et inſeperabile accidens effi
ciunt:exacta igitur proportionatæ quantitatis, & qualitatis humorum commi-
xtio completiſsimum & ſubſtantialis temperiei,& ſanitatis efficiens nominatur:
ſimul enim tempore cum ſubſtantiali temperie ſanitatem conficit:exhibens nãq; — viii.phi.t.e.
formam,exhibet quoq; conſequentia formam.ſi uero mixtio hæc temperiem, & — 31.32.&.iii.
formam conſtruit,cõcomitanter etiam ſanitatem primam eius affectionem,et ha- — cæli. co. 28.
bitum conſtruet: erit igitur proportionatorum humorum adinuicem cõmixtio
abſoluta perficiens ſanitatis cauſa.hæcq; à medicis multoties continens, & ad-
hærens cauſa nuncupatur;hac quidem poſita ſanitas ponitur, & hac remota re-
mouetur.neque enim ſanitas aliqua,aut in ſubſtantiali temperie, aut in animati
ſolidis corporis partibus efficeretur,nec tales illæ unquã nominarẽtur, ni inter
ſe humores prius fuerint optimè permixti;ex quorum permixtione una cũ eſſen
tiali temperie immediate facultas, quæ ſanitas dicitur,emanat,& formatur. Et — prima primi
ſub hac fortaſſe ratione,q. una ſimul formantur, & temperies, & ſanitas;for- — cap.de ſubiectis medicinæ.
malis ab Auicẽna ſanitatis cauſa temperatura, & corporis conſtitutio nuncu-
pata fuit:ſed extraneè nimirum, & impropriè;quando uerius ſubiectum, quàm
forma dici merentur; ueluti ſupra oſtendimus. ſic quidem cauſas omnes ſanitatẽ

constituentes sub genere tantum efficientium ordinauimus;reliquas uero despeximus,cum per se ad accidentium esse minime conferant. Ac ita ex sanitatis dilucidatione, & eius completißimæ efficientis causæ, optimæ scilicet mixtionis,in substantialis naturæ,& temperiei explanationem & cognitionem peruenimus: Mixtio nãq; apud Hippocraticos,in quantitate unionem,in qualitate uerò temperiem perficit:moderata quidem & proportionata humorum quantitas in animali ad eorũdem continuitatem,& unionem,ut ad propriam naturã ordinatur, quæ unitas & continuum,non nisi permixtione conficitur;neq; enim alias res disiunctæ & seperatæ uniuntur, quàm per admixtionem. Vnio igitur animatarum partium natura erit apud Hippocratẽ. Sua nanq; unicuiq; unitas partium (inquit Galenus) causa est,ut pars quælibet una esse dicatur,unumq; actum, uel usum perficiat. Commensurata uerò humorum qualitas ad essentialem temperiẽ, ut ad propriam etiam,ac certam præordinatur naturam;quæ quidem temperies (ut res ipsa indicat, & ostendit) non nisi per admixtionem perficitur: erit igitur proportionatæ quantitatis,et qualitatis humorum permixtio,et unitatis,et temperiei,ultima perfectio. quæ unitas, et temperies simul iunctæ,et naturaliter nexæ,ueram animantium formam, et absolutam eorũdem naturam perfectißimè complent. et si enim mixtio hæc,quæ unitatẽ,et temperiem conficit,una numero sit,motusq; unus ipsa dicatur;diuersis tamẽ rationibus ambas illas naturas simul perficit; unionem quippè determinatas partes quantas continuando, et uniedo; temperiem uero summas ipsas qualitates temperando, et moderando: quæ diuersæ formationes in his diuersis materiebus faciunt ut istæ diuersæ, et aliæ appellãtur naturæ:alia nempè natura est unio,& alia temperies:unio in determinata,& certa partium quantitate,& continuitate existit: temperies in primarum qualitatum æquabilitate & temperantia: quæ cum naturaliter inuicem iunctæ continue reperiantur:nec unquam seiungi poßint:utræq; simul ut essentiales partes uniuersam mixti compositi naturam (quæ forma,& temperies simpliciter nuncupatur) absoluent. Absoluta nanque, & perfecta temperies apud medicos æque dicitur de his duabus naturis: & de terminata partium continuitate,& de primarum qualitatum temperantia:idem profectò est essentialis temperies,quòd continuatarum partium unio,& qualitatum temperantia. Nec obstat ad hoc,q; unitas partium natura sit:pro eo quòd quantitas inter principia actiua non cõnumeratur:nam cum ex propria natura inseparabilis à qualitate sit: nec enim qualitas absque quantitate,nec è conuerso quantitas absque quali unquam inspici & esse potest:si igitur per se primo quantitas actionem non attinget;maximum tamen,ac necessarium usum præstat:hac quidem ratione,q; inuicẽ semper naturaliter nexæ sunt;dicimus in maiori quanto maiorem uirtutem existere. præterea addunt,quòd licet quantitas in actione reali,non sit ratio agendi est tamen condictio necessaria:quoniam in agentibus materialibus actio est per

de differentijs. morborum.

forma & essentialis tẽpies ex duobus cõstit.

contactum, contangentia autem sunt quorum ultima sunt simul, quinto physicorum & sic quoquo modo quantitas forma agens dici potest: quia ut septimo metaphysices inquit Auerroes non potest substantia aliqua seperata transmutare materiam sic igitur cum quantum agat ut quantum, licet quantitate non agat, ut principio actiuo, sed ut conditione necessario requisita: tamen ut sic concedi potest, aliquo pacto quantitatem esse de principijs actiuis; reductiue scilicet, et cōcomitāter. Ad rem autem nostram redeuntes dicimus: quòd unitas suo modo natura erit, & inter principia actiua concomitanter numerabitur. Affirmamus modo quemadmodū unitas partium, & qualitatum primarum temperantia à medicis absoluta temperies; à peripateticis simpliciter forma nuncupatur. hæc quidem corporis omnem compositionem temperat, unit, & format; & singula particulatim instrumenta perficit: à quas ut proprium, & inseperabile accidens optima corporis constitutio oritur; quæ dissimilarium partium primum sanitatis genus ex medicorum sententia ordinatur. Cum itaque duæ secundum partes naturæ sint unitas, & temperies: duæ pariter in eisdem sanitates erunt: quando ad unāquanque naturam propria subsequatur facultas; recte & salubriter agendi, & patiendi, quæ sanitas nominatur: (sicut supra retulimus) si ergo duæ secundum partes naturæ, duæ per consequens primæ sanitates erunt: quæ duæ primæ, in his naturis sanitates, cum altera prædicta in organicis, tria prima sanitatis genera cōplent: tria igitur in uniuersum erunt prima sanitatis genera; in similaribus partibus duo; bona scilicet unitas, & temperies (& si enim unitas instrumentalibus quoque competat, primò tamen simplicibus conuenire dicimus) tertium in organicis, bona (inquam) ipsorum organorum compositio. si autem tria sunt prima sanitatis genera, ex consequenti etiam tria prima morborum genera erunt: quando immediate hæc contraria sint: & contrariorum eadem sit ratio. quare & recte tertio colliget dicebat Auerroes, numerus specierum ægritudinis est sicut numerus specierum sanitatis, & à cognitione sanitatis cognoscitur ægritudo; quamuis existimatur, quòd notiores sint species ægritudinum speciebus sanitatis: propterea quia multæ ægritudines habent nomina; & sanitates oppositæ illis sine nomine sunt: impossibile est tamē ægritudines perfecte cognoscere, nisi per oppositorum suorum cognitionem: proinde est dictum, quòd contrariorum eadem est disciplina. hæc Auerroes ubi apertè declarat genera ægritudinum, numero generum sanitatis mensurari: cum enim tria tantum prima sanitatis genera fecimus, bonam simplicium partium temperiem, & unionem, ac instrumentorum congruam compositionem: tria quoque prima ægritudinum genera dicimus, malam uidelicet simpliciū partium temperiem, & unionem, ac prauam instrumentorum constitutionem. quæ quidem tria prima morborum genera his uerbis Hippocrates manifestat.

te.co.22. te.c.xxviii. & 31.

iiii. phi. co. lxxxiii.

tria prima sanitatis genera.

cap. primo.

IIII.

AEgrotat autem cum horum, quid minus, aut amplius fuerit aut ſeperatur in corpore, & non fuerit reliquis omnibus contemperatum.

Superius expoſuimus quemadmodum ſanitas animati corporis bona conſtitutio,
temperies, & unio erat: unde ad eam formandam & perficiendam plura neceſſa
rio requirebantur: (ad conſtruendum nanque in topicis ait philoſophus multa
ex neceſsitate deſiderantur) idcirco moderatam humorum quantitatem, & qua-
litatem, & eorundem exactam mixturam ſimul omnia ad eam perficiendam acce
dere docuit Hippocrates: quamobrem & coniuntim de ea protulit: ſanum equi-
dem maxime eſt; ubi temperamentum hæc inter ſe habuerint moderatum, tum fa-
cultate, tum copia, & ubi maxime fuerint permixta. hæc quidem omnia ſimul
ad integram conſtituendam ſanitatem expoſcit ipſe. è contrario autem in ægritu
dine accidit: nam cum ea demolitio, & euerſio quædam ſanitatis ſit: ad eam efficiē
dam unum tantummodo ſufficiet: (ad deſtruendum nanque inquit philoſophus
unum requiritur) unum itaque ſatis erit ad morbum conſtituendum. propterea
diſiunctim morbificas hic internas cauſas ſubſcribit. Egrotat autem cum horum
quid minus, aut amplius fuerit, aut ſeperatur in corpore, & non fuerit reliquis
omnibus contemperatum. ægritudinem nanque efficient, ait ipſe., ſingulæ per ſe
morbificæ cauſæ ille; aut innaturalis quantitas, aut qualitas, ſeu improportio, aut
mixtura indecens, pariterq; etiam omnes ſimul præternaturaliter iunctæ. Iam
enim in uniuerſum tria prima morborum genera diximus eſſe: intemperiem ſci
licet, unitatis ſectionem, & malam partium compoſitionem: horum itaq; omnium
internas cauſas breuiſsimè hic Hippocrates explicat: dicit enim, quòd immodera
ta humorum copia ſecundum magis, aut minus, corporis compoſitionem uitiat;
& unitatem (quæ in deb ita ſuarum partium connexione nititur) nata eſt ſolue-
re: unde & male compoſitionis; & unitatis ſolutæ morbi, (dummodo actio inde
ſenſibiliter offendatur) proueniunt: pari fortuna humorum qualitates dum inæ-
quales fuerint, ſecundum magis, & minus (ſi functionem manifeſte ledant) inſa-
lubrem, morboſamq; inducent temperiem: ſimili modo indebita ipſorum adinui-
cem proportio modo intemperiem, modo continui ſolutionem, prauam modo cō-
ſtitutionem, & multoties hos omnes ſimul efficient: iuxta improportionis ma-
gnitudinem. eadem pariter ratione aſſeuerat; quòd ſi contingat, ut iuſta, & pro
portionata humorum in animante quantitas, & qualitas ſit; & qualitates non
fuerint optimè permixtæ, ita quòd ex praua permixtione functio ledatur, tunc
& inſalubris ipſa temperies producetur. pari modo ſi debita humorum quanti-
tas, & copia ſit; & partes inuicem male nectantur, aut nexæ ſoluantur, & ſepa
rentur; ſic quòd actio impediatur; tunc unitatis ſolutionem, & malam quoque

corporis constitutionem fieri contingit: propterea bene addit; aut seperatur in corpore, & non fuerit reliquis omnibus contemperatum. Si in animante contigerit, ait ipse, q debitæ, & iustæ naturalis unitatis, siue cõtinuitatis partes sint, & inuicem quo uis modo præter naturam segregentur, & dissoluantur, & earundem partium debitæ, ac iustæ qualitates non bene inuicem per mixtæ, & temperatæ sint, hæ morbosam, & malam temperiem, illæ continui solutionem, & aliquando in compositione morbum efficient. Si uerò euenerit, q insimul & qualitas, & quantitas humorum in animali innaturales fuerint, iniustæ scilicet, & indebitæ sine proportione, & hæ quoque male inuicem permixtæ, & temperatæ sint, tunc trium primorum generum, & in temperiei, & unitatis solutæ, & prauæ constitutionis compositum morbum constituent: exactissimæ ac perfectissimæ sanitati oppositum. hæc utique breuiter de internis morbificis causis protulit Hippocrates. Membri uerò impellentis potentia, & debilitas, seu impotentia recipientis, & meatum latitudo, & nutritiuæ facultatis debilitas, quæ ab Auicenna primo canticorum recensentur, excitantes, & præmouentes internæ morbificæ causæ dicuntur, non autem immediate constituentes.

Superest modò contradictiones quasdam soluere de intrinsecis morborum efficientibus causis penes uaria, & opposita Hippocratis dicta diuersis in locis: hic nanque palàm affirmauit, quatuor omnes humores sanguinem, pituitam, flauam, & atram bilem morborum omnium internas effectrices causas esse: huius oppositum in libello de flatibus recensuit; ubi morborum omnium flatum autorẽ esse constituit. in libro uerò de affectionibus circa principium diuersa etiam ab his utrisque scribit; inquit nanque morbi hominibus à bili, ac pituita fiunt: hoc id ipsum libro primo de morbis repetit; cum ait, morbi quidem igitur uniuersi fiunt ex his profectò, quæ in corpore insunt, tum à bili, tum à pituita. Sic enim tribus diuersis locis tria diuersa, & opposita de intrinsecis efficientibus morborum causis Hippocrates asseuerat. in hoc tractatu de natura humana humores quatuor omnes morborum intrinsecas effectrices causas commemorat; in libro de flatibus flatum tantum authorem constituit; & primo de morbis bilem solum, & pituitam internas singulorum morborum causas eße recensuit. Ac ita inconstanter modo unicum tantum, modo duos, modo quatuor omnes, internas efficientes ægritudinum causas edocuit. Quibus oppositionibus sic satisfacere conabimur: si nanque citati libri magni Hippocratis sunt, quemadmodum inscribuntur: primo ad illum de flatibus dicimus, q sicuti naturalis flatus, & spiritus ad animantis naturam formandam, maximam ac potissimam uim obtinet; ita è contrario præter naturaliter ipse affectus maximam, ac potissimam uim ad eam demoliendam obtinebit: sic utique primus author, & dominus (ut eius utar uerbis) cunctarum prauarum affectionum censetur, & non q solus per se morborum omnium efficiens ipse dicatur. Ad alterum uerò quod in libro de affectionibus, &

primo de morbis dixit, morbos omnes hominibus à bili, ac pituita fieri: hos solummodo duos commemorans, pituitam (inquam) & bilem, materialium morborum intimos constituentes fore: ad hæc dicimus, q. præcipuos illos recensuit, à quibus ut plurimum, & frequentissime morbi gignuntur, & fiunt: & qui etiam reliquos ui, ac potestate quoquo modo continent, & ampletuntur. Sed melius fortasse cum peripateticis dicimus, q. præter naturales tantum sensibiles humores ibi descripsit, à quibus uniuersi morbi oriuntur: per bilem enim & atram, & flauam intelligendo, per pituitam uerò species omnes pituitæ innaturales. Sanguis uerò etsi apud ipsum præternaturam reperiri dicatur, nihilominus statim aut ad atram, aut ad flauam uertitur bilem, & non nisi sub his formis, dum innaturalis existit, in animato corpore sensibiliter conspicitur: iure igitur hos tres tantum ibidem expressit, cum præter naturales tantum sensibiles præexponere ibidem intendit. In præsenti autem tractatu de humana natura cum ex propria intentione de humoribus agat, de his omnibus singulatim sermonem profert, tum in naturali, tum in præternaturali dispositione; tam sensu perceptibilibus, quàm iuditio, & existimatione; quapropter hos quatuor omnes particulatim hic commemorat, & de his omnibus disputat sigillatim, & sermonem protrahit. Sic quidem oppugnationibus istis pro uiribus satisfecimus. subsequitur Hippocrates prædictam sententiam declarando.

V.

Necesse est enim, cum quid horum secretum fuerit, & per se steterit, non solum eum locum unde secesserit, morbidum fieri; sed etiam eum in quo stat, & in quem propter nimiam copiam diffusum est, dolore, ac morbo uexari: etenim, cum quid horum extra corpus effluxerit amplius quam redundat; euacuatio ipsa dolorem exhibet: rursus itaque si idem intus fecerit euacuationem, & transitionem, ac ab alijs secretionem, geminatum dolorem exhibere necesse est: uelut dictum est, nempè & unde secessit, & ubi receptum redundat.

Ex natura rei, & experientia ipsa demonstrat Hippocrates immoderationem quãtitatis, & qualitatis humorum, cum in superabundantia, tum in diminutione; ac eorundem disgregationem, et prauam mixturam, morbum perpetuo parere: dum ait, neceße est enim, cum horum quicquam separatum sit, non solum ex quo excessit,

cessit, locum morbo affici, sed etiam illum, ubi etiam constiterit, & influxerit nimirum affluente dolore, & labore afficere: quoniam utraque pars & unde decessit, & ad quam se contulit, in intemperiem, & unitatis solutionem incurrerunt, (unde decessit) ex deffectu, propter diminutam quantitatem, et qualitatem: Cum enim determinata quantitas, & qualitas humorum præter naturam diminutæ fuerint, tunc partes ipsæ male inuicem uniuntur, & temperantur; hinc mala unio, & intemperies fiunt; quæ dolorem pariunt, & morbi dicuntur: (ad quā se contulit) ex superabundanti, propter excessum quantitatis, & qualitatis: si nanque determinata quantitas, & qualitas humorum præter naturam auctæ fuerint; tunc etiam partes ipsæ male inuicem unientur, & temperentur, mala prauaq; temperies, & unio inde exurgent, quæ dolorem (uti diximus) efficient, & morbi quoque dicentur. Quòd uero utraque pars, & unde recessit humor, & ad quam se transtulit morbo, doloreq; afficiatur; experientia supereuacuantis pharmaci dolorem inferentis, aut cuiusuis similis euacuationis ad extra, id comprobat. quoniam cum euacuatio humorem aliquem extra corpus, (amplius quā redundat) eiciat, ex diminuta humorum quantitate, & qualitate in parte illa, tunc euacuatio morbum, ac dolorem, (eius concomitans, & adhærens symptoma) immediatè effecit; nam ibi statim & intemperies, & unitatis solutio exurgunt: quas primas simplices, & similares nuncupamus ægritudines; æque primas, ac proximas doloris effectrices causas. diminuta nanque præter naturam humorum quantitate, necessariò quoque & qualitates imminuuntur, quando & in quanto hæ semper adsint: qualitas enim quantitatem, perpetuò insequitur: diminuta ergo naturali quantitate, illico etiam concomitanter & naturalis qualitas imminuitur, hac intemperiei, illa unitatis solutionis causa existente. Sic quidem ad extra humorum euacuatio plusquam naturæ conueniat, morbos simplices primos, & dolorem ipsorum proprium adhærens symptoma necessariò infert. Si uero ad intra corpus contigerit, talem humorum secretionem, & eruptionem fieri, tunc geminatum afferre dolorem necesse est, & à quo secessit propter imminutionem, & exiguitatem, & ubi se recepit propter redundantiam, ac multitudinem. (ut puta cōtrariorum eadem est ratio) Eque nempe, et unitas, & temperies, & ab excessu, & à defectu oblæduntur: quando in medio æqualiter ambo consistant, temperies primarum qualitatum, unitas suarum debitarum partium secundum propriam suæ formæ naturam.

Hinc profectò clarissimè duæ nobis internæ manifestantur doloris immediatæ, & inhærentes causæ: mala scilicet temperies una, altera similarium partium unitatis solutio: hæ nempè immediatæ duæ continentes doloris causæ ostenduntur. nā ut bona similarium partium affectio, & dispositio in unione, & temperie, tanquam in essentialibus naturæ partibus, bonam semper, & naturalem sensationem producit, & seruat: (perpetuò nanque sensationes, & sensus omnes, & Duæ doloris inherentes causæ.

boni, & naturales efficiuntur, & ſeruantur, quãdiu bona, & naturalis diſpoſi-
tio, tum intemperie, tum in ſimplicium partium unitate aderit, & ſeruabitur)
ita etiam quamdiu mala, & praua affectio, in eiſdem naturis affuerit, tandiu ma-
lam, & prauam ſenſationem in eiſdem partibus inducet, & ſeruabit. Duas nem-
pe ſuperius fecimus naturas ex parte formæ in ſimilaribus partibus, & prima-
rum qualitatum temperiem, & partium unitatem: quæ duæ partiales naturæ,
pro ut benè affectæ, & diſpoſitæ bonarũ ſenſationum, & affectionum, per ſe pri
mò cauſæ aſſerebantur, pro ut autem prauè, & malè affectæ erant prauarum, et
malarum ſenſationum per ſe primo cauſæ dicebantur: Et hoc in ſimilaribus ipſis
primò contingere dicimus, mox in organicis, & compoſitis. nam hæ naturæ pri
mo & per ſe inſimilaribus partibus fundantur, mox in organicis: quoniam ſimi
laria membra & temperiei, & unitatis, & conſequenter tactricis facultatis,
quæ in his naturis conſiſtit, proxima, & immediata ſubiecta aſſeuerantur: qua-
re ſimplicia ipſa primò & per ſe triſtem ſenſationem, & dolorem pati dicun-
ii. methodi, tur, poſtea organica, & compoſita. (Quapropter benè medici actiones, paſſio-
neſúe omnes ſimplicibus tribuerunt, organicis uerò uſus ſolummodo.) Dicimus
modo ſecundum quorundam ſententias qualiter tactrix facultas, quæ in his natu
ris, & ſimilaribus partibus inexiſtit, paſſiua eorundem partium potentia nomi
natur; quamobrem & ſentire in quodam pati conſiſtit, & moueri ab obiecto:
Propterea & ſecundo de anima. lxij. ritè Ariſtoteles dicebat, uti neceſſe eſt ipſo
pati, & alterari tanquam proprijs nominibus: paſſio nempè, quæ in tatrici po-
tentia à triſti, & nocuo obiecto uiolenter imprimitur, dolor ab iſtis nuncupa-
tur: unde & ſuperiori citato libro textu uigeſimoſeptimo, cui autem ſenſus in
eſt, huic uoluptas, & dolor, & iocundum, & triſte eſt: ibi nanque philoſophus
ait, ꝙ ubi eſt ſenſus, ibi uoluptas, & dolor, iocundum, & triſte adſunt: Voluptas
ex iocundi apprenſione, dolor ex triſtis obiecti ſuſceptione: ut doctiſſime Auer-
roes interpretatur, qui & tertio colliget capite de accidentibus ſuperuenienti-
bus uirtuti ſenſibili, aperte dolorem ipſum malam ſenſibilitatem nuncupat, &
inter tactricis facultatis ſymptomata ipſum numerat, in deprauata ſcilicet eius
actione; quando ad corruptionem, & ad malam affectionem permutatur. Apprẽ
ſio itaque triſtis obiecti, triſtis ſenſatio, & dolor ab iſtis nuncupatur. & iuxta
hanc doctrinam ſecundo de locis affectis capite primo dicebat Galenus, ꝙ dolor
triſtis ſenſus eſt, & uoluptas blandus ſenſus nuncupatur. Hoc quidem etiam
Auicenna ſentit ſecunda fen primi libri de cauſis doloris abſolute, cum inquit,
dicimus igitur ꝙ dolor eſt ſenſibilitas rei contrariæ; & infra ſubdit, ꝙ dolere
non eſt niſi contrariæ rei contrarietatem ſentire: & in fine etiam illius capitis
addit: amplius dolor proculdubio eſt contrarium ſubito impreſſorẽ ſentire, ut ip
ſe eſt cõtrarius, & dolere faciens. Senſibilitas aũt rei cõtrariæ, & cõtrarietatẽ
rei cõtrariæ ſentire, et cõtrariũ ſubito impreſſorẽ ſentire; hæc utiq; omnia nõ

sunt nisi tristis, nocui, & contrarij obiecti apprensiones, & sensationes apud ueritatem. Et sic fatebimur sensum tactus, nunquam circa proprium obiectum decipi, quando in dolorosa cognitione determinatum suum obiectum semper ut triste, nocuum, contrarium, & dolorosum cognoscat: Dolorosa uero cognitio, quæ dolor, & dolorosa sensatio ab istis dicitur, à tactrici facultate non apprenditur nisi sub communis sensus ratione, qui particularium sensuum actus, passionesq; omnes discernit. concludimus igitur ex istorum omnium doctrina passionem (quæ in tractrici potentia, & facultate, uiolenter à tristi, & nocuo obiecto imprimitur) Dolorem eße, & ita ubique ab ipsis, nuncupari. Verumtamen apud illos, qui sensationem, non passionem, sed actionem faciunt; & quamuis sentire cũ pati fiat, attamen nec pati, nec recipere illud esse, sed agere, et dignoscere tantum asseuerant: aliter profectò dicendum; nec enim isti sensationem, siue nocuam, siue tristem dolorem dicere possunt, quando sensatio apud istos, nec tristis, nec nocua sit, sed absoluta cognitio & actio: nec etiam poterunt dicere, deprauatam tactus actionem, dolorem esse. quoniam uere dignoscere passionem suo organo & instrumento illatam à nocuo et tristi obiecto, nec deprauata nec falsa cognitio est. Dicent fortaße & isti formaliter dolorem eße, passionem inaturalem confertim illatam à noxio, & disproportionato obiecto in organum & instrumentum tactricis facultatis: uiolentam itaque paßionem tum medij, tum instrumenti tactricis potentiæ à nocuo, & incongruo obiecto factam, dolorem nuncupare poterunt; Incongruum nanque & disproportionatum obiectũ propria ui et organũ, & sensum corrumpere potest; quare tertio de anima dixit philosophus à nimis magno obiecto corrumpitur sensus: cum enim organum sensus, & consequenter sensus ipse per se à noxio obiecto alteretur, et patiatur, ac tandem corrumpatur poterit profecto passio ista alterans, & corrupens dolor ab istis nuncupari. quando dolor innaturalis affectus naturam diruens, & corrumpens à plurimis describatur, & sæuum tactus symptoma nominetur. Et quoniam simplicium sensilium partium prauas dispositiones duas fecimus, qualitatum scilicet intemperiem, & continuitatis dissolutionem: Duo utique intrinseca consequenter erunt infesta, & nocua obiecta & intemperies, & unitatis dissectio, æque primo, & immediate tristis sensationis, ac noxiæ passionis effectrices causæ; ut ille æque prime immediate sunt similarium partium prauæ affectiones. Vt enim ambæ naturales similarium partium affectiones bonam semper, & naturalem sensationem producent, ita ambæ innaturales earundem partium dispositiones innaturalem, & tristem passionem, & sensationem (quæ dolor dicitur) efficient. Vt enim affirmationis affirmatio, sic negationis negatio causa dicitur apud rationales. Et quia utraque ipsarum, & intemperies, & unionis dissectio duobus modis fieri contingunt, & paulatim & remisse, & uehementer, ac repente; quæ enim uehemens, & repentina fuerit intemperies, & unionis dißolutio, hæc quidem do-

Arist. tertio ethicorum cap. ultimo.

ii. Aph. li. & libr. ii. vic. Acut. Mor. xviii. et. 21.

loris causa enunciatur: quando natura subitas, & uehementes mutationes ægre ferat, & omne nimium sit ei semper aduersum, & inimicum: quæ uerò leniter, & paulatim unionis solutio, & intemperies fuerint, dolorem minime efficient: cum hæc quodammodo secundum naturam fiant: sensim enim natura progreditur, & quæ sensim fiunt quodammodo naturalia sunt: quæ uerò secundum naturam sunt dolorem nequaquam afferunt. subita igitur ac uehemens unitatis solutio, & intemperies cum inimicæ & molestæ naturæ sint, tristis passionis, ac sensationis, & doloris immediatè causæ meritò asserentur. Efficitur itaque dolor ipse immediate ab unitatis solutione, ut à causa proxima dirimente, ac diruente naturam, uelut à disproportionato, & incongruo obiecto, forti (inquam) & excellenti nimirum sensibili. tactrix enim facultas non solum apprendit, quod temperiem dißoluit, sed etiam quod unitatem, & structuram dirimit, sexto de naturalibus Auicenna libro secundo capite tertio. à mala uerò temperie immediate dolor prægignitur, ab actiuis primis notis qualitatibus sensibiliter naturam, & temperiem dirimentibus: & hoc etiam ut à nocuo, & ualde contrario obiecto. Duas itaque æque primas internas doloris effectrices causas constituimus, & similarium partium subitam, ac fortem unitatis solutionem, & earundem innaturalem, repentinam, ac immoderatam intemperiem. Galenus autē primo de symptomatum causis ex Hippocratis, & Platonis doctrina, dolorem, non tristem ipsam sensationē nec passionem confertim à nocuo obiecto sensus organo illatam, constituit: sed efficientes potius, ac continentes doloris causas has nuncupat; quas ambas in unicam communem redigit; ab istaque immediatè dolorem effici, ut à proprio, & determinato obiecto asserit; unde & communem coniunctam, continentemque causam ipsam nominat. Huius uerò postea coniunctæ continentisque causæ, duas statim efficientes proximas, & adhærentes causas constituit; intemperiem scilicet, & unitatis sectionem iuxta superius declarata. Doloris itaque causas ibidem ipse referens simul, & uoluptatis ueluti dolori contrariæ rationem reddit; quando mutuo contraria se inuicem declarant; ait enim, delectatio autem & dolor omnibus sensibus contingunt, non tamen pari euidentia; sed in oculis minusquā in cæteris euidenter, in tactu autem, et gustu maxime luculenter, ab his deinceps in odoratu, & post hinc in auditu; quoniam igitur est, tum omnium communis,

Dolor quid sit apud Hippocr. & & Platonē.

„ tum cuiusque causa propria: sane communis ea est, quam Plato in Timeo reddit
„ sic scribens, uiolenta passio, quæ præter naturam est, cum simul multa, & celeri
„ ter fit, dolorem affert: è diuerso quod ad suam naturam uniuersim, & celeriter
„ reddit iocundum est; quod autem sensim, & paulatim fit, sensum latet; atque ita
„ quidem Plato. Hippocrates uerò eo antiquior, ijs inquit, quibus natura altera-
„ tur, & corrumpitur, dolores fiunt. hucusque Galenus.

Vbi ex Platonis sententia unam tantum proximam communem, & adhærentem doloris causam recenset, uiolentam scilicet præter naturam passionem athroceos;

factam: Hippocrates uerò, id uno explica t uerbo cum ait, dum corrumpitur natura dolores fiunt: corrumpi nanque celeritatem simul, & magnitudinem mutationis indicat: cum enim excellens potens aliquod, & disproportionatum obiectum ipsi naturæ celerem aliquam, & magnam passionem præter naturam inferat; hæc quidem passio naturam corrumpet: cum nimium omne sit ei nocuum, & ii, Apho. li.
inimicum: quocirca & rectè hæc ab Hippocrate corruptio nuncupatur. Hæc itaque naturæ corruptiua passio dolorem semper apud istos infert, sicut eius cõtinens, & immediata efficiens causa. Huiusmodi autem dolor productus, non est corruptio, nec tristis, & mala sensatio, seu passio à nocuo obiecto uiolenter facta, sed ad corruptionem, & ad tristem sensationem, & passionem insequitur ut proprium, & inhærens symptoma; & ut sic à proprio sensu tactus, & non à communi percipitur. & sub hac ratione, dolor insigne sensus tactus symptoma de differẽtijs symptomatum à Galeno fuit appellatum. Huius autem celeris, ac uehementis mutationis naturæ (inquam) corruptionis; duæ etiam ab istis internæ proximæ efficientes causæ asseruntur, & intemperies, & unitatis dißectio; penes duplicem ipsius naturæ existentiam, & in temperie, & in unione: sicut supra de his abunde diximus. Intemperies igitur, & solutio continui, si simultaneæ, & uehementes fuerint corruptionis naturæ, & consequenter ipsius concomitantis doloris effectrices immediatæ causæ ab istis dicentur: iuxta illud philosophi, dans formam, dat & consequentia formam, pariter dãs corruptionem, viii. ph. t. 4.
dat & consequentia corruptionem.

In hac simili & fere eadem cum Hippocratis & Platonis sentẽtia Aristotelem esse diuus Thomas in prima secundæ questione trigesimaquinta articulo primo nobis ostendit; ubi ex peripatetica doctrina declarat dolorem & uoluptatem ad appetitum pertinere: inquit enim q; sicut ad delectationem duo requiruntur scilicet coniunctio boni & perceptio huiusmodi coniunctionis. ita etiam ad dolorem duo requiruntur, scilicet coniunctio alicuius mali (quod ea ratione est malum quia priuat aliquod bonum) et perceptio huiusmodi coniunctionis: quicquid autem coniungitur si non habeat respectu eius cui coniungitur rationem boni uel mali, non potest causare delectationem, uel dolorem: ex quo patet q; aliquid sub ratione boni, uel mali est obiectum delectationis, & doloris: bonum autem & malum inquantum huiusmodi sunt obiecta appetitus: unde patet q; delectatio & dolor ad appetitum pertinent. hæc ipse; quibus edocet, q; dolor, sicut & uoluptas appetitus actus est: pariterq; etiam admonet, qualiter ad omnem doloris speciem duo requiruntur, mali (inquam) coniunctio, & eiusdem coniunctionis perceptio. In dolore autẽ, de quo presens est sermo, qui à corpore leso, ac male affecto proficiscitur, hæc duo similiter necessaria erunt, & mali coniunctio & eiusdem coniunctionis perceptio: Malum autem hoc coniunctum in dolore corporeo erit omne improportionatum, & contrarium, ac repugnans sensitiuæ potentiæ

ueluti intemperies omnes & ſectiones continui uiolenter in animantis corpore factæ: hæ quidem uiolenter corpore illatæ, utique malum corpori coniunctum erit, quando & ipſum dirimat, ac deſtruat: perceptio autem huius mali coniuncti ſcilicet improportionati & contrarij obiecti eſt à tactrici ipſa facultate. perceptio igitur diſproportionati & contrarij corrumpẽtis obiecti à tactrici potentia (quam multi malam & triſtem ſenſationem nuncupant) erit doloris proxima & adherens cauſa: nam quoties diſproportionati & contrarij obiecti apprenſio appectitrici facultati obuia fuerit, tunc ei repugnat & contrariatur, unde illico ſe contrahit & ſtatim fugam arripit: hæc autem ſimultanea (ut ita dicam) contractio & repentina fuga formaliter paſſio eſt, quæ dolor dicitur: nam motus omnis ſenſitiui appetitus (ait ipſe) paſſio dicitur, & precipue illi, qui in defectum & imperfectionem tendunt; unde dolor ſecundum q. eſt in appetitu ſenſitiuo proprijſſime dicitur paſſio animæ, ſicut moleſtiæ corporales propriæ corporis paſſiones dicuntur. Huiuſmodi autem ſubitus ac uiolentus motus, qui do-

x. eth. c. iiii.

lor dicitur, quoniam confertim ac ſimul totus fit, æquiuoce certe motus dicetur cũ alterationis motu, qui in tempore eſt, hic nanq; quia neque per partes, neque paulatim ſed ſubito fit, in tempore per ſe non erit: quamuis per accidens in eſſe poſſit; pro quanto iuherens eius cauſa tranſmutationi ſubiacet: naturæ nanque alteratio & corruptio, doloris immediata cauſa, per ſe in tempore eſſe dicitur. hæc de dolore ad mentẽ philoſophi diu. Thomas. Qui quantũ cũ Hippo. & Platone conuenit, tantum etiam cum ſuperioribus dictis diſcrepans eſt. inquit enim Hippocrates quibus natura alteratur, & corrumpitur dolores fiunt: Illis profecto natura alteratur & corrumpitur, quibus malum & diſproportionatũ obiectũ coniunctũ fuerit, hoc quippe naturã alterat et corrũpit: ad hanc autem naturæ alterationem & corruptionem, dolorem in appetitu ſequi neceſſe eſt: per naturam nanque nil aliud hic intelligit Hippocrates quàm tactricem ipſam facultatem; per hanc enim animal exiſtere ſecundo de anima docuit philoſophus; dum igitur tactrix facultas alteratur & corrumpitur, tunc appetitus patitur uiolenter ſe contrahendo, & dolor fit. At illuſtres ſuperius à nobis citati uiri ualidiſſimis nixi rationibus oppoſitum aſſeruere. Quidam enim horum triſtẽ & malam ſenſationem dolorem eſſe affirmarunt: Hi profecto dolorem paſſionẽ eſſe ex philoſophi mente aiunt: hanc ipſamq; paſſionem à conuenienti obiecto

ii. de anima t. c. lxii.

perfici & ſeruari; ab incongruo, diſconuenientiq; deſtrui & corrumpi ex eiuſdem mente aſſeuerant; nam tertio de anima dixit à nimis magno obiecto ſenſum corrumpi: ſi modo dolor paſſio eſt, ſicuti in hoc omnes conueniunt: & Paſſio hæc ex propria ui animantis naturam dirimat & deſtruat: eſt nanque dolor (ut res ipſa oſtendit) affectus & paſſio innaturalis naturam deſtruens & cor-

cap. ultimo.

rumpens: ait enim tertio ethicorum philoſophus dolor diſtrahit, & corrumpit naturam eius, qui habet ipſum. Quis igitur negare poterit triſtem et malam ſen

ſationem dolorem eſſe: eſt quidem paſſio & corruptiua, nam cum huiuſmodi à nocuo corrumpente obiecto genita ſit, tunc ſimul & facultatem, & eius organum, ac tandem ſemetipſam interimet: formalis quippe ei doloris ratio congruit: q̃ paſſio ſcilicet ſit, & naturam in quo exiſtit, corrumpat: formaliter igitur dolor erit. Hac quoque ratione ſententiam ſuam firmant; & illi, qui non triſtem ſenſationem, ſed abſolutam paſſionem in tactricis facultatis organum à noxio obiecto illatam dolorem eſſe aſſeuerant: nam quoniam paſſio eſt & uiolenta naturam alterans & corrumpens, id circo dolorem illam conſtituunt & nuncupant. Quid igitur in hac controuerſia dicemus: Hippocrates enim inquit, Dolorem ad alterationem & corruptionem ſequi. Iſti è contrario dolorem corruptionem alterationemq; moliri aiunt. Præterea iſti contra naturam affectum, & ſymptoma tactus dicunt: Hippocrates appetitricis facultatis malam ac alienam à propria natura actionem (quam multi improprie deprauatam nuncupant) dicere uidetur. Ad hæc quidem (ſi fas eſt inter tot tantaque probatiſſima iuditia meũ infimum apponere) dicimus, q̃ dolor duobus conſideratur modis: Primo pro ut eſt alicuius facultatis actio praua & aliena à propria natura. Secundo pro ut affectus quidam innaturalis in ſubiecto exiſtens: prout ergo praua, & uiolenta alicuius facultatis actio eſt, tunc ipſius appetitus formaliter uiolenta & aliena à propria natura actio erit: & ut huiuſmodi ad alterationem & corruptionem ſequitur: nam prius opus eſt, ut facultas alteretur, quàm eius actio uitietur. pro ut uerò dolor conſideretur, ut affectus innaturalis in membro & in particula innaturaliter permanens, tunc corruptionem præcedit, & eam molitur: cum præternaturalis affectio et diſpoſitio ſit; quare ut huiuſmodi uere ſenſus tactus paſſio & ſymptoma dicitur, & illi ſemper noxius & moleſtus exiſtit. Et ſi aliquando etiam pro ut eſt actio praua, & aliena à propria natura ſenſus paſſio, dolor à medicis, ac philoſophis nuncupetur: Reſpondemus q̃ huiuſmodi dicitur, non quia formaliter ſit ſenſus actus, ſed quia eius actio ad dolorem efficiendum neceſſario requiritur. Vel forſan & melius, pro ut una & eadem eſſentialiter in ſubiecto & organo hæ uirtutes ſunt, & non pro ut ratione aliæ & diuerſæ dicuntur: ſicut octauo capite tertij de anima docuit philoſophus: cum autem ſenſus iocundum, aut moleſtum diſcernit, quaſi affirmauerit, aut negauerit, tum perſequitur, aut fugit: atque delectari, aut dolere eſt operari ipſa medietate ſenſus ad bonum uel malum, ut talia ſunt, & non aliud eſt appetitiuum, aliud fugitiuũ, nec alia ſunt iſta à ſenſitiuo, quamquam ipſorum ratio nõ eſt eadem, ſed diuerſa. at de his ſatis. Concludimus tandem ex Hippo. Platonis, & Ariſtotelis ſententia dolorem fieri in omnibus ſenſibus, ſed præcipue in tactus appetitu à re præter naturam uiolenter, & magno cum impetu ſimultaneè in nos irruente. Voluptatem uerò ex reditu ad naturalem habitum ſimultaneo quidem, ſed abſque uiolentia facto. Quare dolor, et uoluptas in hoc quidem conueniunt, quod athroeos,

Senſus et appetitu seſſẽtialiter una & eadẽ uirtus.

fiunt, differunt uerò quòd dolor uiolẽtiam infert; uoluptas absque uiolentia contingit cum in naturam motus et status sit. Ab utroque uerò remouentur, quæ paulatim fiunt, quia præ exiguitate sensum effugientia nec dolorem, nec uoluptatem inferunt. Hactenus de dolore, et causis eius.

Et quoniam supra pluries diximus temperiem sanitatem esse, eandemq́; temperiem essentiam etiam fecimus; essentiam ergo iure quis sanitatem dicere poterit. Ad hanc igitur ambiguitatem tollendam dicimus; quòd temperies alia, & diuersa ratione, & essentia, & sanitas nuncupatur: temperies nanq; essentia, & substantialis forma dicitur, pro quanto uniuscuiusq; esse complet, & perficit, & simpliciter actionum omnium per se principium nominatur: est nanq; natura, quæ forma dicitur, causa mouendi, & quiescendi ei, in quo est, primum per se, & non secundum accidens: sub hac ratione temperies & forma, & natura, & essentia nominatur. pro ut uerò hæc temperies, quæ forma, & substantia est; benè & optimè disponitur, & afficitur, tunc sic disposita, & optime affecta, sanitas nuncupatur: Sanitas igitur non simpliciter temperies nominabitur; sed cum additione, temperies inquam, optime affecta, & disposita. Bona itaq; dispositio, & habitus in essentiali temperie formaliter sanitas est: Et hæc ipsa affectio, & dispositio præcipua temperiei (quæ forma est) facultas, & uirtus appellatur; quando saluberrime naturalium actionum principium existat. Sanitas igitur naturalis temperiei habitus, & affectus est, qui proprie salubris temperies nominatur: & multoties absolutè temperies propter maximam adinuicẽ affinitatis coniunctionem. Si uero contra contingat; q. temperies ista, quæ forma, & natura est, contrario modo afficiatur, praue scilicet & malè, tunc opposita, & contraria dispositio in ea succedet, quæ simpliciter ægritudo, & morbus nuncupatur, aliàs temperiei affectio, intemperies, insalubris, morbosaq́; temperies. Ac ita temperies ipsa, quæ forma & substantia est, una et eadem essentialiter semper manens, diuersimodè, & oppositè affecta, & salubris, & insalubris, & moderata, & immoderata nominabitur. Ipsa quidem substantialis temperies uerum, & immediatum subiectum dicitur harum contrariarum facultatum, & dispositionum: his enim perpetuò duabus uicißim necessariò afficitur; nec ab eis unquã prorsus absoluitur. immediate nanq; oppositæ hæ facultates dicuntur, quæ succeßiue circa essentialem temperiem, una post alteram immediate semper fiunt. Cum igitur affectiones hæ contrariæ sint, contrariorum quoq; affectuum, & actionum principia existent: ut enim sanitas salubrium, & naturalium functionum principiũ est, ita è contrario ægritudo in salubrium, & innaturalium affectuum principiũ erit. Et quàuis sanitas, & ægritudo istius temperiei primæ, & immediate dicantur facultates: Nihilominus sanitas naturæ proximior, ac magis intima, et familiaris est, quàm ægritudo: Hinc & propriũ sibi naturæ nomen uendicauit: Proinde quàmplurimum & natura, & temperies nominatur: quando secundum naturæ

turæ intentum, & finem ipsa perpetuò operatur, ac eius esse, & essentiam seruare semper nitatur. Contraq; ægritudo se habet, nam præter naturæ scopum, prauarum functionum principium existit; & eam tollit, ac esse aufert: ideoq; iuste praua, malaq; dispositio, & innaturalis nominatur. Sic quidem bellè declarauimus qualiter substantialis temperies uarijs, ac diuersis modis & natura, & sanitas, & ægritudo nuncupatur. Ex hac potißima formalis naturæ, & sanitatis, & ægritudinis ostēsione de elemētorū, et humorū moderata quantitate, qualitate, & exactißima mixtura (et è cōtrario in ægritudine): satis euidenter Hippocrates habet; sanguineorum animalium naturam ex quatuor omnibus constare humoribus: Neq; enim si natura unus solus humor foret, cōmisceri, contemperariq; poßet: quemadmodum supra de uno dicebamus elemento. quo enim pacto, quod unum est, generare aliud poßet, nisi sit cum quo cōmisceatur: Mixtio itaq; & temperies plures eos fore necessario supponit. Aggreditur modo Hippocrates nouas demonstrationes contra unicum tantum humorem naturam hominis profitentes esse: Nam præter superiores prædictas contra priscos Philosophos unum instituentes principium, & elementum; quæ æqualiter contra unicum fatentes humorem processerunt; Et de dolore, & de generatione; q. nulla scilicet foret generatio; nec unquam corpus doleret, si unum tantū esset homo, siue elementum, siue humorem dixerint: Alias denuo contra hos (qui unicum animantiū naturam, humorem profitentur) exorditur rationes: prius itaque præmittit, quæ ipse edocturus est dicens.

VI

Nam quæ ego hominem esse affirmauero, ea pro lege, & natura, ætate, tam iuuenili, quàm senili, tempore, tam calido, quàm frigido, æquè in esse in illo demonstrabo: Atque etiam signa afferā, & necesitates adducam, propter quas quodq; augetur, imminuiturq; in corpore.

Pollicetur impræsenti Hippocrates ea omnia, quæ hominem conficere, & formare ipse affirmat, scilicet ipsos quatuor humores, in substantiarum formis inuicem seiunctos, ostensurum se tales omnes in homine semper contineri; in omni ætate, tam iuuenili, quàm senili, et in omni tempore, tam calido, quàm frigido: quando ij perpetuò hominis essentiam, et naturam constituant, et seruant. Hoc ipsumq; ostendere ipse asseuerat secundum hominum opinionem, et rei ueritatem; Pro lege nanq; est (inquit Galenus) q. homines putant, et arbitrantur; quam loquendi rationem prisci græci usurpare consueuerunt: sic pro natura, hoc est pro ipsa

rerum ueritate. Et signa etiam afferam, et necessitates adducam. et rationes scilicet à signo, et à causis simpliciter, et propter quid, se adducere pollicetur, ad id ipsum demonstrandum; ostendendumq; quemadmodum singulariter unumquodq; horum augetur, imminuiturq; penes ætatum, anniq; temporũ differentias; (Demonstrationem enim simpliciter necessitatem hic Hippocrates nuncupauit) ex his modo initium sumit ad nouas demonstrationes.

VII

Et dico sanè esse sanguinem, & Pituitam, & bilem flauam, & nigram: & horum primum quidem iuxta receptam opinionem distincta esse dico: & nulli ipsorum idem nomen est; deinde species, & formas iuxta naturam separatas esse: & neq; Pituitam similem esse sanguini, neq; sanguinem bili, neq; bilem pituitæ: quo enim modo hæ inter se similia sint; quorum neque colores similes uidentibus apparent, neq; ad manuum tactum similitudo aliqua esse depræenditur: Neque enim similiter calida sunt, neque frigida, neque sicca, neque humida; cum itaque tantum inter se discrepent, tum specie, tum facultate, necesse est ipsa non unum esse, quandoquidem neque ignis, & aqua idem sunt.

Quatuor esse humores eosq; in substantia, et essentia distinctos fore impræsenti demonstrat Hippocrates; ipsorũq; unumquodq; siugulariter nominatim enunciat: dicens, et dico sanè esse sanguinem, et pituitam, & bilem flauã, & nigram: hæcq; iuxta receptam opinionem distincta esse ait: sed ultra hanc communem hominum sententiam pluribus rationibus id suadet: primum itaq; declarat quatuor hos humores nomine, colore, formatione caliditate, frigiditate, & humiditate mutuo differre: mox autem hos omnes clarè demonstrabit in sanguineis animalibus cunctis reperiri, in uenis inquam, & arterijs: Nec enim alibi in sana, & temperata corporis constitutione humores inueniuntur; Horum enim gratia uenæ con-
cap. v. ditæ sunt, ut tertio de partibus animalium refert Philosophus; humor nanq; conceptaculum quisq; desiderat, uenarum autem genus conceptaculũ, & uas est, itaq; sanguis in his, quasi in uase reconditur. Nec enim quærere habemus in naturali corporum consistentia, an hi puri, & sinceri ibidem reperiantur? Nam cum natura tota in æquabilitate, & temperantia consistat, & hi pariter quoq; qui eam

constituunt in æquabilitate, & temperantia reperiri debent. Quãobrem secũdo prædictionum bona ratione admonet, humores cum sinceri, & puri è corpore excernuntur, prauam semper, & malam affectionem prædicere, ualdeq; à temperie corpus remotum esse: unusquisq; igitur horum in animantiũ corporibus moderatus, & temperatus secundum propriam naturam apud Hippocratem inuenietur, alioqui intemperiem potius, quàm temperiem cõstitueret: Permixti itaq;, & temperati in naturali corporis natura per uenas permeant, & currunt humores; sed taliter, q. speciem adhuc, et formam retinent; sunt quidem in mixtione ipsa quodammodo refracti, et non extincti: ideoq; speciem, et formam seruare dicũtur. unde dicimus, q. uniuersa sanguinis moles, quæ per uenas fertur, quatuor distinctis uarijs partibus insignita conspicitur, quemadmodum his diuersis partibus conflata existit; pars enim illa, quæ rubra, mediocrisq; substantia, ac moderate calida in ea inspicitur, sanguinem repræsentat; qui copia, & abundantia cæteris præstat, in temperata corporis habitudine; pars uero altera, quæ tenuis, flaua, & calida admodum cernitur, bilem præ se fert; quæ uero cruda, liquida, & alba Pituitam; Atram autem bilem, quæ crassa, nigra, & facultate frigida intuetur. Hæc quidem sunt prima, & simplicißima corpora, in quibus elementa ignis, aer, terra, & aqua primo transmutantur, cum ad animati corporis mixtionem à superioribus lationibus ordinantur. His enim primis natura utitur ad animatũ formandũ; in hisq; singulis singula uera elemẽta propriã impresserunt naturam; propterea singuli hi singula præ se ferunt elementa. Hæc itaq; quatuor prima simplicia corpora sanguinem, pituitam, flauam, & atram bilem, ultra hominum receptam opinionem in essentiali substantia, & facultate inuicem seiuncta (quemadmodum prima illa simplicia à quibus esse sumpserunt, distincta seiunctaq; sunt) ex diuersis, uarijsq; ipsorum nominibus, & ex eorundem uarijs diuersisq; formis, ac contrarijs eorũdem facultatibus, & potentijs in præsentiarum ostendere Hippocrates conatur: & prius à distinctis horum nominibus argumentatur penes antiquatam ipsorum nuncupationum consuetudinem. Prisci nanq; medici omnes ex longo, & diuturno usu quatuor hos semper humores proprijs distinctis nominibus nuncuparunt: quæ dictinctæ, & uariæ nũcupationes uarios ac distinctos in substantijs inter se inuicem eos fore aperte suadent, & indicium faciunt: quando diuisa & separata quælibet substantia suo diuiso seperatoq; nomine perpetuo nuncupetur. Mox ex rerũ natura, & ueritate ipsa tales eos fore demõstrat, taliter arguẽdo: omnia ea, quæ tũ forma tũ facultate inuicẽ distincta, et seperata sunt naturaliter, & secundum ueritatem inter se distincta penes essentiam esse dicuntur; At humores omnes, qui in corpore in sunt, & forma, et facultate seiuncti, seperatiq; sunt; ergo humores omnes, qui naturaliter in uenis corporum conduntur, distincti in substantia, & essentia merito dicũtur. Quòd uerò humores omnes, qui naturaliter in uenis corporis in sunt, & continentur tum

Aph. xlvii.

forma, tum facultate diuersi, differentesq; dicantur; ostendimus. Et prius ꝙ forma, & specie distant, ratiocinamur; quæcunq; dißimilium formarum, & specierum sunt, diuersa, dißimiliaq; in substantia, & essentia esse dicuntur; At humores tales sunt, ꝙ in formis, & speciebus dißimiles, diuersiq; omnes inspiciuntur; Ergo inuicem distincti, & separati in essen tia, & substantia esse dicuntur; maior euidens est; quoniam uariæ, & diuersæ specificæ formæ, uarias ac diuersas specificas substantias constituunt; & ex uarijs, diuersisq; materialibus substantijs diuersæ, uariæq; specificæ resultant formæ. formæ enim specificæ distinctæ specificas distinctas materias semper ostendunt; & cum ad aliquid sint; distinctæ specificæ materiæ distinctas specificas formas demonstrabunt: quando determinatum à determinato apud peripateticos ubiq; fit, & non quodlibet à quolibet. eadem igitur forma eandem substantiam, & eßentiam, dißimilis, & alia, dißimilem, & aliam essentiam, & substantiam attestabitur. Minor a sensibus ipsis euidentiam sumit, ꝙ inuicem humores omnes substantialiter dißimiles, difformesq; sint: apertè nanq; & ad uisum, & ad tactum dißimiles esse cognoscuntur: Neq; enim horum colores similes uidentibus apparent, neq; ad manum tactum similitudo aliqua esse deprenditur: quoniam nõ idem omnibus calor, nec idem omnibus craßities, & tenuitas, neq; grauitas, & leuitas, nec consimiliter frigiditas, humiditas, & siccitas. hinc probe admodum dixit Auicenna, ꝙ sanguis dum a corpore exit, & separatur, ac in uase quieuerit, sensu ipso affirmante, in partem secernitur spumosam, quæ cholera est, & in partem rubram, quæ sanguis dicitur, & in partem fæculentiæ, ac turbulentiæ similem, quæ melancholia est, & in partem albo oui similem, quæ est pituita, ac in partem aquosam, quæ est ipsa aquositas; cuius excrementum per urinam expellitur: hæc ipse. cum igitur uere ad sensum hi essentialiter difformes, differentesq; sint, iure dißimiles, ac diuersi in substantia, & essentia esse nominantur. Quod autem facultate, & potentia humores diuersificantur; & hoc notißimum, quando euidenter pateat, non æque omnes, (qui in corpore continẽtur humores) calidos, frigidos, humidos, ac siccos esse: sanguis nanq; calidus & humidus est, qui actu, & potentia talis esse conspicitur: Pituita humida & frigida; cuius specierum, quædam talis actu, & potentia cernitur, quædam potentia tantum: Bilis autem flaua calida, & sicca: atra sicca & frigida: & hi facultate huiusmodi solum uisuntur. Hinc profert Galenus fortaßis offendit quosdam; cum humidi sint humores omnes, siccitate distare humorem ab humore, eadem quoq; ratione negabunt eos humiditate differre (si quidem humidiorem alium alio esse fatemur) quando id etiam omnibus humoribus accidere uideamus. ad hæc respondens dicit, ꝙ humores pura elementa non sunt, sicut aqua, terra, aer, & ignis: quoniã ipsorum quilibet ex quatuor his simplicibus compositus est, alio in alio eorum præpollente: unde cũ hos humores calidos, frigidos, humidos, & siccos dicimus; tales esse non nisi pote-

xii. met. t. c. xviii. et. ix. met. t. co. ii. ubi potentia actiua ibidẽ & passiua.

prima primi capite de humoribus.

ii de naturalibus facultatibus.

state asserimus: præcipuè de flaua, & atra bili: Nam sanguis, & actu, & potentia, talis semper cernitur; & multoties etiam pituita ueluti uitrea: dißidet quippe id, quod actu, & secundum existentiam tale est; ab eo quod facultate, & potentia tale existit: Actu enim est, quod iam præsens est; potestate, quod iam futurum est, atq; ut fiat, id quod dicitur, uelut habile, non tamen adhuc subsistens. sic certè flauam bilem siccam appellamus, quantum uis sit aspectu humida; Aquã præterea marinam non obstante, quòd humida, pro ut apparet, existat, siccam esse proferimus: quoniam potentia talis inuenitur; si quidem carnes exiccat, & incorruptas seruat. Bilem uero flauam esse potestate calidam & siccã hinc facilè colligitur; q ubi plurima inuentriculo continetur, perpetua siti infestemur; contrà uerò si ea euomitur, à siti magis uendicemur, quàm si plurimam hausissemus potionem. Quod de flaua dicimus, illud quoque & de atra à simili dicere poßumus. In potẽtia itaq; maxime, & à præpollente unusquisq; humorum calidus, frigidus, humidus, & siccus, præcipuè nuncupatur. His igitur stantibus, quòd & secundum legem, & secundum rei ueritatem, animatorum corporum humores tum specie, tũ facultate inuicem diuersi, differentesq; sint: claram, & euidentem conclusionem infert dicens; quando ergo tantum inter se forma, et facultate differunt, necesse est, eos non esse unum; nisi certè ignis, et aqua unum sint: (ut litera una habet) q utiq; impoßibile existit. (Alia uerò) quandoquidem neq; ignis, et aqua idẽ sunt: Quando à simili, et pari ratione unum non sint, sicut neque ignis, et aqua unum sunt. Iterum prædictam conclusionem subsequitur declarando dicens.

VIII.

Quòd autem hæc omnia unum non sint, sed unumquodque ipsorum uim, & naturam suam habeat; uel hinc cognoscere licebit: si enim homini alicui medicamentum dederit, quod pituitam ducat, pituitam tibi uomet: etsi pharmacum dederis bilem ducens, bilem tibi uomet: eadem ratione & bilem atram purgabit; si medicamentum exhibuerit, quod bilem atram ducat. Quòd si ipsi partem aliquam sauciaueris, ut uulnus fiat; effluet ipsi sanguis. atque hæc omnia faciet tibi totam diem ac noctem, & hyeme, & æstate, donec spiritum in sese trahere potens fuerit: potens autem erit, donec aliquo horum congenitorum fuerit priuatus: congenita autem sunt prædicta.

Superiori oratione & ex hominũ opinione, et ex rerũ ueritate aperte demõstrauit quatuor sanguineorũ animaliũ humores sanguinẽ, pituiã, flauã, & atram bilẽ in essentia dissimiles, diuersosq; esse. In præsenti illud idà signo, & ab effectu ostendit; æqualiter etiã ostẽdẽdo hos quatuor semper in animantiũ corporibus in esse ut bene interpretatur Galenus, ex eo quod nullum anni tale tẽpus sit, nec ætas aliqua talis, qua alicuius horum humorum expertem possis hominem demonstrare: quando naturaliter quatuor hos omnes continue possideat: & hæc simul omnia commixta sint ipsi congenita essentia, & natura. id quod maxime à signo purgationes ostendunt: & quod diuersi, differentesq; hi succi in substantia, & essentia sint; & quòd simul permixti & in homine, & in sanguineis animalibus omnibus semper reperiantur. Nã si medicamẽtũ alicui, q. aut bilem, aut Pituitam ciet, des, id, cui ciendo est, uacuari ab eo cernes: atque hoc tibi faciet semper, tam die, quam noctæ, hyeme, & æstate: quod perpetuò quatuor hos in substantia diuersos humores incorpore contineri signum est. Huic contradicere nonnulli falsis imaginationibus contendunt: inquit Galenus) abnegantes medicamentum purgans è corpore familiarem humorem trahere: Dicunt nanque singula medicamenta in sui naturam mutare qualecunque id sit, quod attrahitur: suiq; ueneno-sitate humores ducere: & non propter substantiæ similitudinem: Vnde non illam, quæ sequitur, utilitatem in humoris noxij purgatione fieri aiunt; sed communi ratione euacuationis. Contra quos experientia sola, & ad incongruum deducẽs inuehitur Galenus dicens; tẽtat aliquis bilioso homini medicinam dare, quæ apta sit purgare pituitam, non sine magna noxa dogma profecto experietur: idemq; ei continget, si pituitoso homini medicamen aptum purgare bilem propinauerit bilis parum cum magno nocumento euacuabit. Præterea cur non secamus uenas omnibus hominibus, siue sit tenues, siue crassi, siue morbo regio, siue atra bili laborant: sed horum quidem plurimis, qui sufficienter sunt extenuati, non parum profuit noxij humoris euacuatio: si quis uerò his sanguinem auferre tẽtasset, statim occidisset. Ad incongruum postea deducens inquit; ad hæc quidem sequitur, nullam inesse naturæ nostræ alienam qualitatem, neque etiam illarum, quæ per uentrem excernuntur, superfluitatum; sed quando uenter retinetur, nos ratione multitudinis ægrotare; & eße sanationem, uel paucitatem cibi, uel omnimodam abstinentiam. Insuper & nos addimus, quòd si pharmacum ratione tantum uenenositatis humores eiciat; non nisi à uijs ductuum eos educet, à uentriculo scilicet & ab intestinis: quod experientiæ aduersatur: nam si qualitate sola uenenosa agat, non poterit utique ab ambitu totius attrahere; quando similitudinem nullam habeat, per quam attrahat, sed contrarietatem tantum, per quam expellit: (attrahitur nanque aliquid ut simile, & ut contrarium, & noxium expellitur) cum igitur à uenis neutiquam pharmacum attrahere posit; quoniam ab eis semper ut contrarium, & nocuum expelletur; si quid ergo purgabit, obuiantes tan-

contra Aristotelẽ et Archiginem.

tum humores purgabit: quòd si tandem ui ad uenas accesserit; sic q; earum uirtus à pharmaci potentia superetur, tunc nulla aderit ratio, cur non magis sanguis, quam noxij educantur humores; quando eandem pariter potentiam super utrosque obtineat; & supra sanguinem fortaße maiorem: nec adsit uirtutis robur, à ui pharmaci (ut diximus) euictum, id prohibere potens. Quæ omnia falsa admodum sunt, & ueritati contraria. Vera itaque remanet Hippocratis positio, q; medicamina singula familiarem sibi, & proximum humorem eliciunt, ut infra magis enucleabimus. Quocirca si humores semper separatim à purgatorijs medicamentis trahuntur; & medicamenta è contrario humano corpori exhibita, diu noctuq;, & omni ætate, ac omni tempore eos pariter diuisim euacuant: manifestum inditium est: Quatuor hos succos in substantia diuersos esse, ac perpetuo simul permixtos, in corpore omnes naturaliter reperiri. q; autem de pharmaco purgante dixit, illud idem & de corporis uulnere inquit, nam si aliqua pars corporis uulnere affecta fuerit, sanguinem semper emittet: & quoniam hæc perpetuo contingunt: ut clare enunciat ipse (atque omnia usu hæc tibi euenient, tam inter diu quam noctu, tam hyeme quàm æstate, nulloq; tẽporis spacio intermißo donec homo spiritum accipere, reddereq; potest) sic utiq; perpetuo his omnibus uitæ temporibus hæc nobis inditia faciunt, quatuor hos diuersos humores in homine semper seruari, donec ipse attrahere spiritum, & uicissim poterit reddere. Mox declarat quãdiu spiritũ in se trahere potens homo fuerit. Potẽs aũt fuerit, donec aliquod istorũ priuetur cognatorũ; cognata autẽ sunt prædicta, humores scilicet ipsi. Manifestat hic Hippocrates quam diu uitam homo agere possit; & inquit, quàm diu aliquo istorum priuetur humorum. Vita enim apud medicos aut sunt uires, & facultates temperiei, aut earum actiones: essentia autem uirium, & facultatum in commodo istorum primorum corporum temperamento posita est. si modo unus ex humoribus istis, qui ad constitutionem uirium, & actionum concurrunt, prorsus aufertur; & totum etiam temperamentum unà cum uiribus, & actionibus auferetur. Quapropter & benè Galenus (dum aliquo priuetur cognatorũ) intelligit profecto mortẽ afferri animanti, non modo ubi sanguine priuatur, uerũ etiã ubi, uel pituita, uel bili flaua, uel atra: Nã cũ singula hæc animanti ipsi congenita sint, et eius essentiam, et uitam constituant; quocunque ipsorum perempto, et uita, et essentia simul periment; quando hæc ipsa in omnibus his æqualiter consistant. ultimo subdit congenita autem sunt prædicta: humores scilicet quatuor. q; autem hi animalibus cunctis congeniti sint; pulcherrime his uerbis demonstrat.

Nono methodi, & primo de præsagatiõe ex pulsibus.

IX.

Quomodo enim non congenita essent: primum enim manifestum est, hominem in se ipso hæc omnia semper habere, donec uixe-

rit: deinde nata ſunt ex homine hæc omnia habente; poſtea nutrita ſunt in homine hæc omnia habente: quæ uidelicet nunc dico, & demonſtro.

Poſtquam à ſigno oſtendit quatuor humores in ſubſtantia diſſimiles ſimul permixtos, et congenitos in animato corpore perpetuo reperiri: Mox propter quid, et ſimpliciter à rei eſſentia illud idem demonſtrat; tum ratione continuæ permanentiæ et exiſtentiæ ipſorum, tum generationis nutricionis, et auctionis ratiõe. à perenni prius, et continua eorum exiſtentia, et permanentia ratiocinatur ea cognata & ſimul genita in animatis ſemper corporibus fore. omnia, quæ ſemper à primo ortu uſque ad ultimum occaſum æquè in animantibus reperiuntur, congenita talia eſſe meritò dicentur. At humores omnes à primo ortu uſque ad extremũ, et per totũ uitæ curriculũ æque ſemper in animantiũ corporibus reperiuntur, merito ergo cognata, et ſimulgenita eſſe dicẽtur. Modo ſimpliciter à generationis, auctionis & nutritionis cauſis id ipſum oſtendit. Quæcũq; in animantium omnium productione, auctione, & nutritione æquè ſemper neceſſariò requiruntur, & reperiuntur congenita iure talia nuncupantur: At humores quatuor omnes in omnium animantium productione, auctione, & nutritione æqualiter neceßariò ſemper requiruntur & reperiuntur: Iure igitur cognati, & ſimul geniti dicentur. Quòd perpetuò in quacunque animantium productione, nutritione, & auctione quatuor omnes humores æque ſemper requirantur & reperiantur: pulcherrimè in his commẽtarijs docet Galenus dicens: Cuilibet

de natura humana & ii. de elemẽtis.

eſt manifeſtum ex ſanguine matris animalium ſanguineorum partes omnes genitas eſſe: Et quoniam ſanguis bifariam dicitur, & is, quem in ſanguinis miſſione, & uulneribus euacuari uidemus: & purus ille, & integer alijs humoribus non confuſus: ex ſanguine priori dicto conformari fœtum uerum eſt: ex altero ſanguine non item. nunquam enim ſolus ille in prægnantibus ineſt; ſed ille ſemper, qui utriuſque bilis, & pituitæ particeps eſt. ꝙ autem de matris ſanguine dicimus, illud idem & de utriuſque ſemine affirmamus: ꝙ ſi ex his membra aliqua cõformantur, ex his pro ut quatuor humoribus confuſis, ſemper generantur. Nã ex ſangnine ſemen genitum eſt, at non ex mero quidem ſanguine, & aliorum experte humorum; ſed ex eo, qui per excellentiam nomen id ſortitus eſt: multiplex igitur iure ſanguis iſte erit. cum itaque ex rei experientia notum ſit; animal quodlibet ex ſanguine matris, & utriuſque parentis ſemine conformatum eſſe; pariterq; in utero auctum, & nutritum: & ſanguis ex quo nutritur, & augetur, purus non ſit, ſed pituitæ, & utriuſque bilis ſemper particeps; ex neceßitate euenit, animal quodlibet ex quatuor perpetuo humoribus conformatum, coagmentatumq; eſſe: uiciſſimq; quatuor hos in ſubſtantia diuerſos humores uni-

uſcuiuſque

uſcuiuſq; horũ productioni cõtinue ineße. Si ergo quatuor ij æquè ſemper in cũ ctorũ animaliũ productione, auctione, & nutritione neceſſariò requirantur, & reperiatur neceſſariò quoq; ſequitur, Hos quatuor omnes in animatorũ ſingulorum generatione, auctione, & nutritione cognatos, ſimulq; genitos eſſe. q. autem ſanguis menſtruus, & ambo parentum ſemina purus & ſimplex ſanguis nõ ſit; ſed multiplex, & confuſus: ſimilaria membra immediate ex eo conſtructa manifeſtant; Nam ſi ſanguis iſte unus ſimpliciter eſſet, & ſimilaria membra omnia immediate ex eo conſtructa, conſimilia ſemper eiuſdem unitatis, & naturæ forent: quod falſum utique exiſtit; ut pote ſimilaris eſt caro, & neruus; ſed caro quidem ſanguinea eſt, & calida, & ex toto mollis; neruus uerò contrario modo ſe habet, exanguis, durus, & frigidus exiſtens: uerumenimuero nec illa omnino mollis, & calida eſt; nec ſimiliter durus, ac frigidus eſt omnino neruus: quoniam ſanguis carne mollior, & calidior eſt; os autem neruo durius, ac frigidius: & ſic quælibet alia particula, altera altera, hæc quidem frigidior eſt, atq; calidior, hæc uero mollior, illa durior. Nunquid igitur omnes (quærit Galenus) ex eadẽ materia genitæ ſint? an potius natura optimus opifex quo primum tempore ex ſanguine matris in utero immiſſo gignebat, atque afformabat fætum; ad corporum quidem durorum ſtructuram, partem eius craſsiorem attrahebat, ad molliorum uerò humidiorem, & ſic calidiorem ad partium calidiorum, & frigidiorem ad partium frigidiorum generationem. mihi quidem uidetur (reſpondet ipſe) hoc longè magis naturæ conſentaneum; & q. ſtatim ab initio ex propria, & familiari ſubſtantia formatus ſit conceptus; & conſimiliter in ſequenti tempore omni alimentum, atque augumentum pars unaquæq; ex materia familiari, & propria ſuſceperit; et nõ ex una, & eadẽ conſimili, & uniformi. Ac ita ex ipſa rerũ natura, generatiõis ſcilicet, nutritionis et auctionis cauſis, demonſtrauimus quatuor in ſubſtãtia diuerſos humores in uniuſcuiuſq; geniti conceptu, & formatione congenitos eße: ac pariter fætum, conceptumq; omnem ex his diuerſis quatuor humoribus formatum ſemper, & conſtructum exiſtere: atque per omnem uitam hos quatuor perpetuò ſeruare: quando tandiu unumquodque uiuit, quam diu nutritur: & pariter unumquodque ex eiſdem nutritur, ex quibus conſiſtit. ut ſupra retulimus, cum quatuor elementa unicuique mixto in eſſe declarauimus. Sic quidem ſimpliciter, & propter quid quatuor in eſſentia diſsimiles humores in omnium animantium uita, & formatione cognatos, congenitosq; eſſe demõſtrauit Hippocrates. Ad antiquiores modo medicos ſe conuertit, eorundem ſententias recitans.

ii. de elemẽtis.

ii. de elemẽtis.

X.

At uerò ex medicis, quidam hominem ſanguinem eſſe, quidam bilem, alij pituitam dicunt: iam & ij eãdem omnes ſubiciunt

conclusionem: aiunt enim unum esse, quod cuique illorum appellare libeat: porrò id cum sit unum formam, & facultatem mutare, à calore, uel frigore coactum: mox dulce, aut amarum, aut album, aut nigrum, aut omnimodum fieri: uerum mihi hæc non sic se habere uidentur.

Ex uetustioribus medicis (inquit Hippocrates) multi sanguinem, Quidam pituitam alij bilem, ueram naturam, & essentiam esse docuerunt: ac unum illud, quod tale esse constituerunt: naturam semper, & naturale solum nuncuparunt: & si aliquid alterum in corpore inspiciebatur, ab eo in figura, sapore, colore, aut quauis alia qualitate diuersum; illud unum præternaturaliter affectum huiusmodi prædicabant: semper enim prisci ij quemcunque humorem naturam fecerunt, aut sanguinem, aut bilem, aut pituitam, illud idem naturale solum in corpore inesse asseuerabant: & formam, & colorem, & saporem illius secundum naturam tantum pronunciabant: etsi quid alterum diuersa, & opposita qualitate præditum in animante intuerentur; non aliud, & diuersum illud esse dicunt; sed illud ipsum unum, quod ipsi constituere, præternaturaliter huiusmodi affectum enunciant. Rationi consentaneum eße (inquit Galenus) in præsenti dulce appellasse sanguinem, album, pituitam, amarum, flauam bilem, nigram, atram: in quæ, unum illud naturale à calido & frigido contrà naturam impulsum, & coactum, transmutatur. Id uerò quod dicit, aut omnimodú fieri: præternaturales omnes illius unius dispositiones intelligit; ueluti affectiones omnes innaturales, quæ in humoribus reperiuntur: quas singulas nominatim recensere, cum præternaturam sint, laboriosum nimirum forent, & ultra nostrum institutum.

ii. de partibus animalium ca. iii. K. iiii.

In hac positione de naturalis humoris unitate, & pluralitate Aristoteles Hippocratem relinquit, & ueteres imitatur: tenet nanque & ipse unà cum medicis antiquis unicum tantum sanguinem naturalem humorem esse: reliquos excrementa ut infra Auerrois declarabit. inquit enim cum autem omnis alimenti, omnisq; excrementi conceptaculum aliquod haberi necesse sit; uenæq; quasi uasa sint sanguinis; patet sanguinem esse animalibus sanguineis ultimum alimentum: exanguibus uerò id esse, quod uice sanguinis habeatur proportionale: quamobrem quoties cibus non ingeritur, sanguis deficit, quoties ingeritur, augetur: & si alimẽta bona aßumuntur, sanguis integer est, si praua, uitiosus. postea subiungit; quas autem fibras uocant, non omnis continet sanguis: sed sunt, qui nõ habent, ut ceruarum sanguis, & damarũ: quãobrẽ id sanguinis genus nunquam spissatur: sanguis enim qui dilutior est, frigidior est: itaq; durescere non potest; qui aũt terrenus est, nimirum coit, cum humor euaporatur: fibræ autem illæ terræ sunt opifi-

cium: quoniam etiam euenit, ut nonnulla ex his animalibus, quæ talem obtinent sanguinem sapientiora sint: uerum non sanguinis frigiditate, sed potius tenuitate, atque munditia: quorum neutrum in terreno est: habent enim sensum mobiliorem quorum humor tenuior, & sincerior est: quorum autem sanguis fibris admodum multis, crasisq; refertus est; hæc terrena constant natura, & animosa, iracunda, & furibunda sunt. At si fibras detraxeris, sanguis non cogetur; ut si ex luto terrenam portionem semoueris, aqua non concrescet; ita sanguis, fibris detractis, incongelabilis manet: fibrarum enim natura terrena est; quod si non eximatur, cogitur, ut terra humida, frigore: cum enim calor exprimitur, humor unà trahitur, & euaporatur, (ut dictum est) atque ita concrescit; non à calore siccescente, sed à frigore: at uerò quandiu in corpore continetur humidus est; propter calorem animalibus inditum. Addit præterea et ipse, quòd sanguis quodammodo per se calidus est, quodammodo non per se calidus: per se quidem temperatè calidus est; non per se autem cum superflue actu caleat, & ferueat: Quòd autem de calido dixit, pari modo de sicco, humido, & frigido statuendum: Nam quando sanguis in frigido, humido, & sicco secundum naturam temperatus reperitur; tunc per se frigidus, humidus, & siccus, temperatè nuncupari poterit: cũ uerò per affectionem, aut passionem ex harum temperie exiuerit, nequaquã erit per se talis nuncupandus; sed præter naturã, & accidẽtaliter affectus, frigidus scilicet, aut humidus, aut siccus, iuxta eorundẽ dominiũ, & intemperiẽ nominabitur. Ipsarum autem partium discrimina, quibus inter se discrepent, notæ melioris gratiæ habentur (secundo de partibus animalium capite secundo refert philosophus,) ut tum aliarum, tum sanguinis ad sanguinem; alius enim tenuior, alius crassior est, & alius sincerior, alius turbulentior, item alius frigidior, alius calidior, tam in eodem animali, quam in diuersis. quantum enim sanguis parte corporis continetur superiori, his differentijs discrepat cum inferiori. Omnino animalibus, alijs sanguinem dedit natura; alijs uice sanguinis partem eiusmodi aliã: est certè roboris efficatior sanguis, qui crassior, & calidior est; uim autem sentiendi, intelligendiq; obtinet pleniorem; qui tenuior, atque sincerior est. Quapropter optimè constant, quæ calidum, tenuem, & sincerum habent sanguinem; quippè quæ unà, & uiribus corporis, & animæ ingenio plurimum ualeant. Propterea pars etiam superior corporis ea ipsa differentia dissidet cum inferiori; & fæmina cum mari; & dextra pars cum sinixtra eiusdẽ corporis. Hæc omnia ibidem Aristoteles; horum uerò causam capite quarto adscribit, sanguis nanque materia totius corporis est; quippè cum alimentum materia sit; sanguis autem ultimum alimentum habeatur; facit igitur ut plurimum differentiæ existat si calidus, aut frigidus sit, si tenuis, aut crassus, si turbulentus, aut nitidus: nam ex differentibus his materiebus differentes, & uariæ prodeunt formæ, & naturæ. Et si enim talibus differentibus formis præditus sanguis apud Aristotelicos

ii. de partibus animalium cap. ii.

ii. de partibus animalium ca. iiii.

conſpiciatur: non propterea fatentur ſanguinem illas acquiſiuiſſe ex humorum permixtione, ſicut Hippocratici aſſeuerant; ſed ex alimento immediatè, ut ex materia proxima eas hauſiſſe dicunt: ſic nanque quælibet pars ſanguinis, ſiue craſſa, ſiue tenuis, ſiue mediocris, aut quauis alia qualitate affecta fuerit, unius præciſe ſubſtantiæ apud iſtos intuebitur, et non pluriũ & diuerſarum: quemadmodũ ſanguinea maſſa à medicis prædicatur. Quæ quanta uera ſint, infra demonſtrabitur. Sed prius harum antiquarum poſitionum rationes ſubſcrbemus.

XI.

Qui autem una re conſtare hominem aiunt: Hi mihi propterea hoc ſtatuere uidentur; quod ex his, qui hauſtis medicamẽtis in nimijs purgationibus animam egerint, hos bilem, illos pituitam euomere conſpicati; putarunt hominem, quod uis illud eſſe, quod per purgamenta morientem eicere conſpixiſſent. eadem nituntur ratione, qui hominem dicunt eſſe ſanguinem; quoniam cruorem, qui ſibi ſub conſpectum ex iugulatis hominibus manens ſubijcitur, animam in homine eſſe putarunt. Hæc ſunt, quibus omnes iſti utuntur, in ſuis ſermonibus

Argumenta.

Clara nempè, & aperta eſt iſtorum ratio, ex apparentibus, & euidẽtibus ſumpta: ex eo nanque, quod in nimijs purgationibus quàm plurimos, alio atque alio prorſus euacuato humore, uitam profudiſſe inſpexiſſent, illum unum humorem hominis eſſe naturam, & animam arbitrati fuere. Proinde & benè ita argumẽtabantur; omne illud à cuius ablatione, & amotione animal ſtatim aufertur, & amouetur tale omne eſt eße proprium, & innata natura animalis cuiuſque; modo ab ablatione, & amotione uniuſcuiuſque humoris (quemcunque illi fecerint ſiue ſanguinem, ſiue pituitam, ſiue bilem) ablatio, & remotio animalis ſtatim inſequitur; ergo humor ille (quemcunque iſti dicunt, aut ſanguinem, aut bilem, aut pituitam) eſt animalis cuiuſque propria, & innata natura. hinc probè admodum poeta ad iſtorum mentem dixit, uitamq; cum ſanguine effudit. Hæc quippè omnis iſtorum ratio eſt: ad hæc Hippocrates reſpondens inquit.

XII.

At qui primum quidem in ſuper purgationibus nemo unquam mortuus eſt, bile ſola purgatus: uerum cum quis pharmacum

biberit, quod bilem ducat; primum bilem uomet, deinde pituitam, postea per uim etiam atram bilem, postremo moribundus quoque sanguinem purum uomet.

Ex immoderatarum purgationum dilucidatione falsam istorum argumentationem demonstrat Hippocrates: in superfluis nanque purgationibus non unus solus tantum humor euacuatur; sed quatuor omnes ordinatim semper effunduntur: unde & falsum illi assumebant, q, in superpurgationibus in quibus mori contingerat, quòd unus solum humor eijciatur: Quando semper unà cum illo cæteri humores effundantur. ut rei ipsius euidentia clarè nobis demonstrat. Si enim homo ex superflua euacuatione mori contingat, non propterea, q, unus tantum humor fuerit eiectus, emorietur; sed quoniam simul cum illo reliqui omnes fuerunt effusi; quibus omnibus effusis, illico mors superuenit: Verum profecto est, q, uno prorsus euacuato humore minimè homo uiuere potest: attamen non statim animal cadit, sed si omnes simul eiciuntur, in quibus uita præexistit, illico decidit. Falsum itaque illi assumebant, q, unus tantum humor in immodicis euacuationibus eiceretur: proinde & falsum quoque concludebant, q, humor solum unus animantium natura foret. quòd non unus tantum, sed omnes pariter in superpurgationibus humores effundantur: Ex Galeni doctrina quarto de simplicium medicamentorum facultatibus declaramus: super purgationes nanque eueniunt, cum purgans medicamē usque adeo inualuit, ut in uasorum ad uentrem pertinentium osculis mordicationem, apertionemq; multam relinquat, assidueq; irritans, conuellensq; corpora, & quæ inuasis sunt uires dissoluat, atque deiciat. Quod nanque in uentre euenire conspicimus, ubi uires eius in extremam inciderunt infirmitatem, idem in uenis accidere putandum: in uentre nanque euenit uomitus totius eius, quod deglutijt; Vbi uidelicet superiores eius partes debilitas occupauit: Intestinorum uerò leuitas, ubi inferiores: Huiusmodi affectum existere in uenis existimandum est in superpurgationibus: Cum autem per initia modica etiam num sit, & apertio, & imbecillitas, tum quod, et tenuissimum est, minimeq; naturæ familiare excernitur; sed ubi utraque adaucta est, iam tum etiam crassa, & quæ naturæ familiarissima sunt, euacuantur. Quamobrem in superpurgatione à pharmaco bilem ciente producta; bilis primo, pituita secundo loco, tertio loco atra bilis excernitur; omnium postremus sanguis effunditur: (ait hic Hippocratis.) utpotè qui naturæ succus est familiarissimus: ipse etenim purus, & sincerus non nisi apud mortem euomitur Quæ excretionum differentiæ manifestissimæ ad sensum ipsum in cunctis his euacuationibus cernuntur. Falsum itaque est quòd unus tantum humor in superfluis excernatur purgationibus. Hoc id ipsum in super purgatione à pharmaco pituitam ducente facta, ostendit.

cap. de super purgationibus.

XIII.

Eadem perpetiuntur á medicamentis pituitam ducentibus, primum enim pituitam uomet: deinde bilem flauam; postea atram morientes autem sanguinem purum; & in hoc mox uitam finiunt.

Postquam medicamentum pituitam purgãs ipsam primam è corpore duxerit; Mox consequitur primus qui ducitur præter alios facillimè, & talis est bilis flaua, quoniam calidißima, ac tenuißima est, motuiq; promptißima: Post ipsum uero bilis atra, grauis nanq;, & crassus, ac moueri contumax est humor iste, & non nisi per uim trahitur: Deinde omnium nouißimus sanguis, pro eo q̃ familiarißimus naturæ humor est; in eoq; maxime natura conseruatur; quo prorsus effuso, uita finitur. Omninm igitur postremus subsequitur sanguis, tanquàm ex inanimis iam uasculis effluens, utq; summa iam debilitas occupet, queq; ad osculorum extremã apertionem peruenerint. Cæterum causæ quamobrem omnino, & qui alieni sunt, à purgante medicamento succi una excernantur, in hisce tribus consistunt: uasculorum scilicet imbecillitate, osculorum laxitate, & purgantis mordicatione: cũ enim uascula non amplius in sese continere succos poßunt; & oscula eorum reclusa fuerint, nec irritare medicamentum desinat, poßitq; nõ amplius familiarem trahere succum, necesse omnino est, reliquos etiam quo diximus ordine, excerni. Satis enim erat unica mordicatio, quæ organa ad excretionem excitare posset; quanto ergo magis id fiet, ubi & apertio, & imbecillitas uasorum coierint. Fit autem apertio ob medicamenti potentiam, ob quam etiam mordicatio prouenit, uasorum autem imbecillitas, tum ob ingentem defatigationẽ, (quã scilicet dum à purgante medicamento mordicarentur, ac ueluti emulgerentur, acquisiuerant) tum ob intemperantiam, quæ insuperpurgationibus euenit: quemcunq; enim humorem penitus euacuaueris, intemperantiam consequi necesse est. sic quidem alieni succi à pharmaco purgante trahuntur: hoc scilicet prædicto ordine, q̃ uacuandorum humorũ tum tenuitas, tum craßitudo in causa sit, et ad hæc, prout magis, aut minus animantium constitutioni quilibet familiaris est. Hæc omnia ibidem Galenus, contra eosdem adhuc inuehens Hippocrates dicit.

iiii. de simplicium medicamentorum facultatibus.

XIIII

Et enim pharmacum ubi corpus intrauerit, primùm quidem ducit id, quod ex omnibus in corpore existentibus sibi maximè secundum naturam familiare fuerit: Deinde uerò etiam alia trahit, ac purgat: quemadmodum ex terra nascentia, et in ip-

ſam plantata, ac ſeminata: ubi in terram peruenerint, unumquodq; trahit id, quod ſuæ naturæ familiare in terra exiſtit: ineſt autem in terra & acidum, & amarum, & dulce, et ſalſum, & omnigenum: Primum itaq; plurimum eius trahit in ſe ipſum, quod ſibi ipſi iuxta naturam maxime familiare fuerit; Deinde trahit etiam reliqua. Huiuſmodi ſané quidem etiã pharmaca in corpore faciunt; quæcunq; enim bilem ducunt, primum meraciſsimam bilem purgant, poſtea uerò mixtam: & rurſus pituitæ pharmaca primum meraciſsimam pituitam ducunt, poſtea mixtam: & iugulatis primum quidem ſanguis calidiſsimus, & ruberrimus profluit, deinde pituitoſior, ac bilioſior.

Ex proprio Hippocratis dogmate in de formali cauſa docebimus ſingulas animãtium particulas quatuor naturalibus facultatibus inſignitas eſſe, Attractiua ſcilicet, & retentiua, concoctrici, ac expultrici: quibus medijs partes ſingulæ conuenientem ſibi ſuccum ad ſe trahunt: attractum ueró coaleſcere, accreſcereq; omnibus partibus faciant, demũq; aſsimilent; quod autem interea omnimodam alterationem, ac cum nutriendo ſimilitudinem recipere non poteſt; id ſecretoria ui reiciant. Hippocrates quidẽ omnium quos nouimus medicorum, philoſophorũq; primus (ait Galenus) ut qui primus naturæ opera nouit; Hanc ſemper tum admiratur, tum prædicat; quam & iuſtam nominat, & ſolam animalibus ad omnia ſufficere protulit: ipſamq; per ſe ſine doctore, quæ opus ſunt, artificioſe, ac iuſte agere. talis autem cum ſit, ſtatim eam facultates habere propoſuit; unam qua ſibi conueniens attrahat; alteram qua alienum à ſe ſegreget: ipſam præterea tum nutrire animalia, tum augere; iam morbos quoq; finire iudicareq; eiſdem facultatibus exiſtimauit: ideoq; in animantium corporibus unum conſpiratum, confluxumq; eſſe, ac omnia inter ſe mutuo affici enuntiauit. quatuor itaq; has facultates ſingulis corporis particulis ineſſe, hac ratione ſuadet Galenus. Omnibus ſcilicet propemodum animalis partibus ineſſe debere deſiderium quoddam, ac ueluti appetentiam conueniẽtis ſibi qualitatis, aduerſationem quandam, & ueluti odiũ alienæ: At dum expetunt, attrahere eas rationabiliter exiſtimatur, dum aduerſantur, à ſe ipſis repellere: Atque ex his tum attractoria uis ineſſe monſtratur, tum expulſoria: at uero & ſi appetentia quædam eſt, & attractio; erit profecto &

Hipp. medicorum philoſophorũque primus.

de facultatibus naturalibus lib. ii:

fruitio aliqua. cum, nihil in rerum ſit natura; quòd propter ipſum, (ut ſic dicã)
trahere, ſiue trahendi functionem, trahat: immo ut eo, cuius per tractum ſit com-
pos, fruatur. at qui frui eo non licet, niſi retineat; iam hinc rurſus retentrix uis
neceſſario genita eſſe probatur. Hæc omnia ibidem Galenus. quas uirtutes &
,, plantis, & ſtirpibus omnibus in eſſe hic commemorat Hippocrates; dum ait,
,, quemadmodum ſtirpes, ac ſemina ubi terram ſunt ingreſſa, id quod in terra ineſt
,, ſuæ naturæ accommodatum, ſingula trahunt: ſingula autem trahere ſecundũ pro-
priam uniuſcuiuſq; naturam, attractricem hæc profecto facultatem oſtendunt:
ſi modo attractrix facultas ipſis ineſt, inerunt quoq; & reliquæ omnes, cum in-
ſimul naturaliter perpetuo reperiantur: ſic quidem quatuor his naturalibus uir
tutibus, ſtirpes, ac ſemina inſignita dicuntur. Edocet inſuper ipſe attractoriam
facultatem familiarẽ ſemper, ac ſibi conueniens attrahere: Hocq; per qualitatis
conuenientiam, & familiaritatem facere teſtatur. unde ſicut in animato corpore
pars quælibet proprium, ac familiarem ſanguinem attrahit, ut nutriatur: ſic ſtir
pium plantarumq; ſingulæ particulæ proprium, ac determinatum terræ ſuccum
attrahunt, ut commode inde alantur. Conſimilem itaq; trahendi facultatem per
qualitatis ſcilicet conuenientiam, & familiaritatem adeſſe et in purgantibus me-
dicamentis, & in naturalibus uegetantium particulis hic admonet Hippocra-
tes: quãdo per nutritionis ſimilitudinẽ pulcherrime doceat modũ, quo purgantia
pharmaca euacuant; dicens ſicut enim ſata, & plantæ cum terrã ſubeant, trahit
,, unumquodq; quod terræ ineſt, ſuæ naturæ conueniens; ineſt autem terræ acidũ,
,, dulce, ſalſum, & amarum, & omne ſaporis genus: primum quidem igitur ac plu-
,, rimum trahit, ad ſe id quod ſibi conuenit ſecundum naturam, mox & alia trahũt:
,, tale quid etiam conſimiliter agunt medicamenta in corpore aſſumpta; Nam pri-
,, mmm trahunt humores ſibi familiares, deinde etiã alios. his quippe uerbis æqua
liter & nutritionem, & per pharmacum euacuationem per qualitatis conueniẽ-
tiam attractionem facere, manifeſtat. Quomodo autem in his ambobus huiuſmo-
di attractio à natura fiat, ſecundo de elementis exponit Galenus; dicens, Natura
lis enim quædam potentia ineſt unicuique horum, quæ ſibi conueniunt, attracti-
ua; ſicuti lapidi Herculeo ferri: & per hanc potentiam nutritiones, ac purga
tiones perficiuntur: nutritione quidem, quando copia ſuppetit alimenti, id quod
conuenit attrahentem; nonnunquam uerò ſimul cum ipſo, & quod non conuenit:
quod etiam euacuantibus accidit medicinis, nam cum id totum, quod ſuperfluitat
uel bilis, uel pituitæ, (ſic autem uoco id, quod continetur in uenis) ex ipſis traxe-
rint: mox è corporibus ſolidis propriam trahunt humiditatem ui, ac difficulter,
ueluti reſoluentes, atque in elementa redigentes, et omnino animal deſtruentes.
In attractionis autem uiolentia alius aliquis ſemper humor conſequitur, qui ſit
illi naturæ proximus, qui primum fuit uiolenter attractus. Hanc eandem à qua-
litatis conuenientia attractionem quarto de ſimplicium medicamantorum facul-
tatibus

tatibus clarius declarat, dum inquit; in naturalium facultatum commentarijs demonstrauimus plerasque perfici actrationes qualitatum familiaritate; proinde quamque sigillatim animantis particulam familiare sibi nutrimētum attrahere: ad quam sententiam, seu dogma sequitur, medicamenta purgantia esse quidem de trahendis humoribus familiaria; uerum quæ attrahunt, quodammodo esse efficaciora, ualentioraq́; sicuti magnes lapis ferro; quippè qui ad ferri naturam accedat, inq́; ferri metallis reperiatur; eiq́; magnopere specie persimilis est, uerum fortior est quodammodo, ut attrahere sit aptior, quam attrahi: quin nec cnicum quoque à pituitæ natura alienum esse diffidendum est; uti colore suo præse fert; sed tamen calore ipso quàm pituita ualentior est; ut trahere, quàm trahi magis par sit. Sed animaduertendum ꝙ purgantium medicaminum quædam iam etiam possident idoneam ad attractionem similitudinem; quædam non perfectè eam obtinent, uerum in animantis corpore accipiunt: non secus atque urentia medicamenta: (quæ caustica græci uocant) itaque duplex quoque in his similitudo est, una actu, altera potentia, uelut & in alijs plurimis contingit: Attrahens igitur per qualitatis conuenientiam facultas, & similis, uel actu, uel potentia, & ualidior eo, quod trahitur, esse debet: alias neutiquam traheret. Si uerò immodica, et superflua nimirum fuerit medicamenti purgantis attractio, tum etiam & qui alieni sunt ab euacuante medicamine succi, huius uiolentia unà excernuntur; sicuti supra enarrauimus. Quapropter & probè admodum impræsenti Hippocrates dicit: pharmacum cum corpus subierit primum id, quod sibi omnium maxime ex his, quæ in corpore insunt, natura cognatum est, agit; inde reliqua trahit, ac purgat: Et enim quæ bilem ducunt, primum meracissimam bilem purgant; deinde mixtam, utpote magis sibi consimilem, mox uerò pituitam: quæ quamuis in actiuis qualitatibus bilis naturæ proxima non sit; nihilominus statim post eam educitur; ut potè in tenuitate, & facilitate motus magis ei communicans, quàm atra bilis; quæ omnium crassissima, & frigidissima est, et moueri contumax. Id ipsumq́; proprijs oculis in sanguinis euacuatione inspicimus, ut puta in iugulatione, primò fluit feruentissimus, atque perquam ruber, mox magis pituitosus, postremo atrabilarius manat sanguis, ut grauior, segniorq́; ad motū. Ac ita ex rei euidentia manifestauimus qualiter falsum illi assumebant insuperpurgationibus unum tantum excerni humorem, & unà cum illo uitam hominem agere: quādo omnes successiue ordinatim unum post alterum (uti diximus) excernantur semper.

Quod uero dicit Hippocrates quòd sata, ac plantæ, cum terram subeant, trabit unumquodque quod terræ inest, suæ naturæ conueniens; aut dulce, aut acidum, aut salsum, aut amarum: Id simplicium medicamentorum facultas clarissimè ostendit; ueluti hærbarum, ac arborum folia, flores, semina, fructus, radices, succi, liquores, gummi, cortices, & ligna, quæ singula à natura uarijs, & diuersis fa-

poribus prædita sunt: & ex eisdem perpetuò aluntur. idq; non aliunde, quàm à proprio solo aßequuntur; nam si alio transportantur, ex incongruo, & non germano succo moriuntur. ut manifestissimè quarto libro de morbis circa initium Hippocrates ipse ostendit, dum dicit; Quemadmodum etiam in plantis similis humor similem trahit de terra: habet enim modo terra omnigenas in se ipsa, ac innumeras facultates: nam quæcunque in ipsa nascuntur his omnibus exhibet humorem similem unicuique; qualem, & hoc ipsum quod nascitur, sibi similem iuxta cognationem habet: Et trahit unumquodque de terra alimentum, quale etiam ipsum existit; Nam & rosa trahit talem humorem, qualis ipsa est in potentia: & Allium de terra humorem eiusmodi trahit, quale ipsum in potentia est: Et alia omnia humi nascentia ex terra trahunt, singula iuxta se ipsa. Si enim hæc res non ita se haberet, non nascerentur plantæ similes seminibus. Cui porrò plãtæ in terra cognatus humor multo uberior est, quàm conuenit, ea planta ægrotat. Cui uero paucior, quam oportunum est, ea exicatur. At si ab initio non insit terræ humor, quem planta iuxta cognationem trahat, ne germinare quidem poterit. intelligentiam autem huius rei, q. si non habeat planta humorem secundum naturam, ne ab initio quidẽ germinet; inde nobis suppeditatur: Ionia enim regio, & Peloponesus pro temporibus anni à sole non minime calet, ac illustratur; ut sol nascentibus è terra sufficere posit: attamen fieri non potest, multis frustra iam id tentantibus, ut in Ionia, aut Peloponeso silphium nascatur: at in libia sua sponte nascitur; non enim est nec in Ionia, nec in Peloponeso huiusmodi humor, qui ipsum alere posit: cum autem sint & aliæ multæ medicinæ, quas (sole etiam sufficiente) regiones alere non possunt: Aliæ uero sua sponte producuntur. Hoc ipsum eius, quod nunc dicturus sum, considerandi occasionem exhibet; quantum uidelicet locus alteri loco etiam ualde uicinus præstet ad iucundi uini productionem, sole æqualiter sufficiente: hic & enim in terra humor est, qui uinum suaue exhibere potest, illic non est. Sunt etiam siluestria non pauca in loco nascentia, quæ ad cubitorum quatuor spatium trãslata, nasci minime comperias: non enim habet terra talem humorem translato, qualem illa siluestribus plantis exhibebat. Sunt nanque ex ipsis quædam uenenosiores, aliæ humidiores, aliæ dulciores, aliæ asperiores, & innumeræ aliæ aliter se habent: Innumeræ nempè sunt in ipsa terra facultates ex quibus singulis singula in ea nascentia nutriuntur, & augescunt. Hæc tanta Hippocrates, quibus clare patefacit, quomodo plantæ & cætera in terra orta seruantur, ac supersint ex attracto secundum propriã singulorum naturam è terra alimento. si autem non adest humor secundum naturam conueniens tunc alimenti penuria et defectu alienum, & quod nõ ei congruit, succum attrahunt. propterea & ipse dicit; Deinde trahit etiam reliqua, quæ non sibi propria & familiaria existunt: Vnde ex non congruo, & cognato alimento tabescunt postea, & moriuntur. Exponit deinceps Galenus, quali-

In huius textus commẽtatione.

ter sapores ij, qui in terra insunt, in animalium pariter corporibus reperiãtur: adest nanque in ipsis sanguis, qui dulcis est, flaua bilis amara, acida atra, & pinguis, ac salsa pituita: & sicut his saporum differentijs humores præditi sunt: ita & alijs plurimis afficiuntur. Propterea & ipse addit, & omnigenum: Nam ut acidum, dulce, amarum, & pingue humorum differentiæ dicuntur; ita acerbum, austerum, acre, & salsum, eorundem species sunt, tum in animalibus, tum in plantis, haud aliter in terra: cum iuxta proportionem hæc omnia sibi inuicem correspondeant. Huic consimile superiori citato libro de morbis dicebat Hippocrates & omnia, quæ nascuntur in cibi, ac potus usum uenientia, multas facultates de terra ad se trahunt, & in omnibus est aliquid pituitosi, & sanguinei. at de his hactenus. Aliam modo potissimam contra eosdem exorditur demonstrationem dicens.

XV.

Quemadmodum enim annus omnis omnium particeps est et calidorum, & frigidorum, & siccorum, & humidorum: neque enim quicquam horum &c.

Iterum contrà antiquos à simili, & condecenti ratione quatuor humores hominibus omnibus congenitos esse, his uerbis ratiocinatur Hippocrates: quemadmodum enim & cætera. Sed antea quàm demonstrationem ipsam inducamus; prius magna cum diligentia à nobis perquirendum est; Quid utique annus sit apud Astronomos, & Medicos: Quomodo ab eisdem in quatuor diuersas dissecatur partes; quid insuper in præsenti ipse uult, per calidum, frigidum, humidum, & siccum. Alio nanque modo Astronomi, alio Medici annum describunt, & manifestant: Est quidē Annus apud Astronomos motus unus solis continuus sub obliquo circulo ab uno discedens puncto ad idem reuertens, Zodiaci signa omnia percurrendo: Est enim (ut id breuibus agam) completa Phœbi ab uno Zodiaci puncto ad idem conuersio, & reuolutio. Vnde Astronomi uniuersum Phœbi motum annum unum esse dixere; dum ipse scilicet ingreditur primum arietis punctum ad illum idem rediens in trecentorum sexaginta quinque dierum spacio, et quartæ fere. Huncq; in quatuor præcipue secarũt partes, Ver. scilicet Aestatē, autumnum, & Hyemem: penes uarias quadruplices solis mutationes, & situs in obliquo circulo; at penes quoque quadruplices diuersas habitudines eiusdem ad terram, & eam incolentes. Vnde apud climata nostra citra æquatorem uersus Boream ipsas quatuor anni partes describendo, dicimus. q. ex quo sol accedit ad primum arietis punctum, q. est circa decimam, uel undecimam martij, donec totum geminorum signum peragratur: uniuersus motus ille, seu mauis motus ipse mensuratus calidum, et humidũ Ver nuncupatur. mox Aestas subsequitur à solis

ingressu in primam cancri partem (duodecimam, uel tertia decimam iunij diem) ad extremum uirginis punctum: cuius motus omnis numeratus, & mensuratus calida, & sicca aestas appellatur. Postea autumnus à solis ingressu in primam librae partem donec totum sagittarij signum conficiat, qui numerus motus, frigidus & siccus autumnus nominatur. Deinceps Bruma uenit circa undecimam, uel duodecimam Decembris iuxta capricorni caput, cum sol ibi ingreditur usq; ad Arietis principium proficiscens: (quod iam ueris initium statuimus) qui motus omnis frigida, & humida Hyems nuncupatur. ac ita uniuersum in Zodiaco solis motum apud climata nostra in quatuor secuimus partes, Ver, Aestatem, Autumnum, & Hyemem: penes quatuor Phœbi habitudines, tum ad nos, tum ad ipsius Zodiaci signa. Annum quippè semper hic sumimus, secundum peripateticos, pro motu scilicet numerato, et mensurato; & non pro simplici tantum numero, & mensura, quae in anima reperitur.

Hipp. lib. iii. de dieta siue de ratiōe uictus & libr. i. de morbis uul. c. primo.

Medici autem etsi in easdem ut plurimum differentias illum distribuant, hyemem scilicet, uer, aestatem, & autumnum: nihilominus non à simpliciter causis, uelut Astronomi, sed à cosmico ortu, & occasu syderum, uti ab euidenti, & noto unicuique signo, id assequuntur: iuxta enim arturi, & pleiadum ortum & occasum ac penes aequinotium singulis gentibus notissimum, quatuor his partibus annum distribuunt. Pleiades autem, & Arctophilax, seu Bootes clarissima quippè, & perspicua ualde sydera sunt omnibus citra tropicum cancrum degentibus. His igitur uniuersis ex aequinoctio, & manifestissimis syderibus, sicuti à signo manifestissimo in quatuor dictas partes annum distingunt. Dicunt enim primo hiemem esse à pleiadum occasu usque ad aequinoctium uernum: fit autem pleiadum occusus temporibus nostris ad exitum octobris: eo nanque tempore scorpionem sol peragrans cum eo mane oritur: Vnde & taurus eidem oppositus, cum pleiadibus mane occidit: tunc quidem cosmicé pleiades occidunt. aequinoctium autem uernum fit intra decimam, & undecimam diem Martij: protrahitur itaq; hyems apud istos ab Octobris extremo usque ad decimam, uel undecimam Martij. Ver autem est ab aequinoctio usque ad pleiadum exortum: Cosmicus nanque pleiadū ortus fit circa Aprilis finem, quando & ipsis pleiadibus in tauri signo existentibus sol idem percurrens signum, associatur, ac una cum illis nascitur: Erit itaque uer ab aequinoctio uerno, usque ad Aprilis exitum. Aestas uero dicitur à pleiadum ortu, usque ad arturi exortum: Bootis autem siue Arctophilacis exortus est intra Septembris initium; tunc enim temporis, sol ad libram accedit, & Bootes cum extremo uirginis, uel librae principio existens, unà cum sole ibidem progrediente, de mane exoritur: id quod citius, tardiusúe paululum contingere potest, ad uariam, & diuersam parallelorum positionem: Erit itaque aestas à fine Aprilis usque ad Septembris initium. Autunnus uerò est ab Arturi exortu, usq; ad pleiadum occasum: circa enim Septembris principium, quando tunc Bootes

exoritur, Autumnus initium sumit, & usque ad ultimum Octobris se extendit: quoniam tunc est Cosmicus pleiadum occasus. Sic utique à notis etiam, & euidẽtibus cælestibus signis Annum in quatuor notissimas partes medici partiuntur. Distribuunt & ipsi quandoque annum in septem tempestates; æstatem, ac hyemẽ subdiuidentes: æstatem nempe in duas tantum dissecant partes, in tres autem hyemẽ: æstatis nanque prima differentia à pleiadum ortu usque ad maioris canis exortum protenditur: Priorem hanc æstatem nuncupant: Altera uerò ab huius exortu usque ad Cosmicum Bootis extenditur ortum: Hanc ipsamq; hoporam, ac posteriorem nominant æstatem. Hyemem uerò dissecant, cuius tempus mediũ sub solstitiũ cõstituunt de extremis duabus partibus, primam sementem, priorẽ: postremam, in serendi tempus dicunt. Hoc enim pacto illi appellant ista: (inquit Galenus) nam in libro de hebdomadis, qui Hippocratis nomen præfert; in septẽ partes diuisum annum inuenies. Ita ut autumnus, & uer integra constent, & indiuisa; diuidantur autem in partes tres hyems, & in duas æstas. Etsi enim bifariam diuidas (addit ipse) quod intercidit tempus inter Vergiliarum ortum, & arcturum: Nihilominus cuilibet est communis nimia siccitas; ut etiam hyemi immodicus algor, & humiditas; quamuis in tres deducas partes. Sic quidem medici ordine diuerso ab Astronomis progredientes, modo in quatuor, modo in septem distribuunt anni differentias. Reliquum est, ut uideamus qualiter & ipsi annũ manifestant. Sed prius quid calidũ, frigidũ, humidũ & siccũ hic significent exponemus: unà igitur cum Galeno dicimus; q. calidum, frigidum, humidum, et siccum, non quod per excellentiam tale dicitur, intelligit Hippocrates: Sed pura quatuor ipsa prima simplicia corpora, ignem uidelicet, aerem, terram, & aquã, hæc utique ipse sentit, per calidum, frigidum, humidum & siccum. lib. j. de morbis uulgaribus com. i.

Quid modo essentialiter annus sit apud Hippocratem, declaramus: est enim annus absolutus, & completus circularis in Zodiaco solis motus, quatuor ipsa prima simplicia corpora perpetuo continens, & perficiens, per uniuersalem nãq; producentem, & conseruantem causam, tanquã per formam, & suos per se uniuersaliter productos effectus, ut per materiam, annum in præsenti Hippocrates describit: uniuersalis igitur æterna producens, & conseruans causa, completa, inquam, ipsius solis ab uno Zodiaci puncto ad idem conuersio, & quatuor elementorum orbis ab hac ipsa reuolutione perfectus; iustè quidem annus ab Hippocrate hic nuncupatur. dum dicit.

» Sicut enim annus omnis omnium particeps est, & calidorum, & frigidorum, & humidorum, & siccorum: ut enim uniuersus solis motus in Zodiaco (qui prout suum totum perficit cursum annus dicitur, ab anulo sic dictus, quod in se redeat, quasi anulus, ueluti poeta atq; in se sua per uestigia uoluitur annus) omniũ particeps est, & calidorum, & frigidorum, & humidorum & siccorum: omniũ profectò elementorum uniuersum solis motum in Zodiaco participem esse affirmat.

Hippocrates,ſicut immediatam continentem cauſam ſui immediati producti effe-
ctus participem eſſe dicimus:Quemadmodum enim annus omnis, dictionem uni-
uerſalem diſtributiuam addit,ut innuat;quod non ſimpliciter phœbi motus eſſen-
tialiter eſt annus:ſed ipſe inquam, completus & perfectus:unde & Cicero, An
nus eſt,ubi ſol ſuum totum conficit,& peragrauit orbem.Nec etiã completa phæ
bi latio,& ad idem conuerſio annus abſolutè & ſimpliciter hic ab Hippocrate
appellatur;ſed una cum latione,& perfecta conuerſione prima quatuor produ-
cta elementa ignis,aer,terra,& aqua:Hæc utiq; ſimul annũ perfectè conſtituũt:
& hæc ambo pariter ab ipſo annus nominatur.Qui multo clarius & orbis, &
mundus à Philoſophis nuncupatur:Eſt nanq; mundus(qui & orbis quoq; à ſa-
pientibus appellatur)conſtitutio ex cœlo, & terra,& naturis, quæ in eis con-
tinentur,& omnium partium ordo,& decus à Deo conſeruatum:Auerroes au-
tem in libro deſtructionum diſputatione prima in ſolutione undecimi dubij ait:
Mundus ex quinq; conſtat corporibus elementalibus,ex corpore ſcilicet ſuper-
cæleſti,& ex quatuor alijs ſimplicibus corporibus,quorum unum eſt graue ab-
ſolutè,aliud leue abſolute,& duo alia media;et hoc demonſtratiue à philoſophis
eſt probatum:& diſputatione tertia in decimioctaui dubij ſolutione Mũdus unã
habet uirtutem ſpiritualem diffuſam,ex qua colliguntur omnes uirtutes ſpiritua
les,et eſt unigenea extenſa in toto uniuerſo;alioquin nullus ordo eſſet in eo.hæc
omnia ibidem ipſe.Sic quidem apertè inſpicimus qualiter Annus eſſentialiter hic
ab Hippocrate deſcriptus,(cum orbe, & mundo philoſophorum idem realiter
eſt:quando ambobus his æqualiter eadem competat deſcriptio & eſſe.

Et pro ut eſt ab aĩa menſuratus apud peripateticos.

Nicolaus peripateticus lib.i. de mũdo.

Supereſt modo ut dicere agrediamur, quomodo æterna producens, & conſeruans
cauſa(cõpleta ſcilicet phæbi ab uno Zodiaci puncto ad idẽ cõuerſio)quatuor pri
ma ſimplicia corpora ignem,aerem,terram & aquam æterno tempore perficiat,
& conſtituat:ita ut inuicem ſe naturaliter conſequantur, ut per ſe cauſæ et effe
ctus:pariter quoq; dicere nitemur:quomodo ambo hæc ſimul & cauſa et effectus,
circularis inquã,phæbi latio, & quatuor ab eo producta corpora uerè ſint an-
nus,& orbis;ut ex Hippocratis ſentẽtia modo retulimus.Sed prius qualiter ob-
liqui cæli latio ſimplicia ipſa corpora conſtituat,ex philoſophi doctrina primo
Meteorologicorum manifeſtabimus:dum inquit. Oportet mundum hunc inferio
rem ſuperioribus lationibus eſſe contiguum, ut omnis uirtus eius inde regatur,
unde enim motus principium omnibus eſt, illam cauſam putandum eſt eſſe pri-
mam.Neceſſarium quippè aſſerit quatuor prima elementa(quæ mundum inferio
rem nuncupat)ſuperioribus orbium motibus contigua eſſe; ut horum omnium
formæ,& facultates benè à cæleſtibus gubernentur;hæ nempè mundi huius uir-
tus nominantur, quoniam ex ipſis mundana cuncta temperantur, & ſunt;cun-
ctorumq; uirtus illæ ipſæ dicantur.Reguntur autem quatuor primorum ſimpli
cium corporum formæ, & facultates à ſupercæleſtibus quando ordinatim hæ

singulæ, iuxta propria tempora, determinatos scilicet phæbi in obliquo circulo motus, & propias essentias, et uirium robur suscipiunt. ꝙ autem prima corpora ista à cælestibus orbibus regantur, rationem philosophus dicit: unde enim motus principium est omnibus, quæ hic sunt, illam causam putandum est esse primam: sed mundi superioris motus principium est omnibus, quæ hic sunt, ergo mundum superiorem fatendum est causam esse primam: & ita in illo est uis huius gubernatiua. Sed uirtutem hanc gubernatricem instrumentaliter tantum in lationibus existere dicimus; ex eo ꝙ lationes instrumenta sunt motorum: motores enim diuini per motus, quibus lumina adducuntur, & abducuntur, hæc gubernant. Cum enim gubernare actus sit intellectus, rationi cõsentaneum est, non lationes hunc gubernare, nec lumen, sed motores cælorum mediantibus lationibus, & luminibus. & si enim uniuersi motores omnium orbium perpetuò quatuor hæc prima simplicia corpora regant, & ordinant; Sol tamen potentissimus inter omnes hoc maxime facit. Quamobrem rectè Auerrois in parafrasi primi meteororum inquit: dictum est autem in secundo de generatione et corruptione ꝙ causa efficiens generationis & corruptionis elementorum secundum perpetuitatem equalem, & circulationem est motus corporum cælestium, & maxime motus solis in suo obliquo circulo: uidetur enim ꝙ sol, cum uenit ad meridiem, minuitur caliditas eius in septentrione, & augumentatur natura ignis, & aeris: & hæc actio eius est secundum circulum; idest ꝙ cùm fuerit frigiditas in parte septemtrionali, est caliditas in parte meridionali, & è conuerso: & ideo hyems nostra est æstas in parte meridionali; idest in clymatibus, quorum distantia à sole in illa parte est distantia clymatum nostrorum: & æstas nostra è contrario se habet apud illos. ex ipso autem sole per hos duos motus fiunt duo genera exhalationum, unũ eorum fumosum, & calidum est & siccum; reliquum uerò calidum & humidum, uel frigidum & humidum. declaratum est etiam in libro cæli & mundi qualiter causa in hoc, ꝙ sol calefacit, & reliquæ stellæ duobus modis inuenitur; unus eorum est motus, alius reflexio luminis: sed caliditas, quæ à motu fit, pauca admodum et uix sensibilis est; quæ uerò à lumine, & reflexione maxima & potens existit: hæc nẽpe uario & diuerso modo se habens uariam, & diuersam primorum simplicium corporum naturam in informi materia construit, hucusque Auerrois. Hanc aũt auerroicam doctrinam nos immitantes, & particularius eam declarantes dicimus: ꝙ phæbi motus sub zodiaco circulo est uera producens, & conseruans causa primarum quatuor formarum, & qualitatum in informi materia; & per cõsequens primorum quatuor elementorum: penès quatuor diuersos aspectus, et habitudines ad ipsa. Cũ enim sol accedit ad primũ arietis punctũ, totũ gemini signũ peragrans, tunc caliditatẽ et humiditatẽ in materia informi præcipuè gignit, quæ aeris elementum constituunt: caliditatem nanque ex propinquo accessu, & recto aspectu, ac lõgiori mora super terram; humiditatem, ex eo ꝙ propinquius,

viii. phi. te. lxi. ii. de generatiõe. t. v.

te. com. lvi.

Phebi motus efficiens. & conseruans causa primorum simplicium corporum.

& longius calefaciens niues, et hyemales glacies in fluidum humidum resoluit:
sic quidem perficitur, & adaugetur aeris elementum; adaucta eius substantiali
forma; calido inquam, & humido: & hoc continget semper, quandiu contigerit
signa illa phœbum peragrare: hæcq; peragratio unà cum aereo producto elemen
to uernum tempus ab Hippocrate nominabitur. Cum postea cancrum ingredi-
tur, uirginis domum totam progrediens, tunc caliditatem & siccitatem summam
producit, quæ ignis elementum perficiunt; caliditatem namque ex diuturna, &
multa mora, & ex recto per perpendiculum aspectu, per quem radij ad angulos
rectos reflectuntur, ualidißimi ad caliditatem summam procreandam ac poten-

Auic. prima primi cap. de temperamentis.

tißimi ad intensam, & excedentem siccitatem generandam; caliditas namque ma-
ior quam debet, reddit corpus siccius quam oportet: progressus uerò iste cali
ditatem & siccitatem producens, unà cúm producta, & aucta caliditate & sicci
tate æstas nominatur; uelut superior humiditatem, & caliditatem perficiens &
adaugens, uer nuncupabatur. Cum deinde primum libræ punctum aggreditur sa
gittarij signum penitus perambulans, tunc siccitas et frigiditas immense efficiun
tur; quæ terræ elementum constituunt: per has enim & esse, & perfectionem ter
ra suscipit: frigiditas quidem gignitur, et exuperat; quoniam sol calefaciens cau
sa breuiorem moram super nos facit, & debiliores radios iaculatur, declinan-
do à capitis nostri uertice; sic enim innata terræ frigiditas, remota contraria ca
lefaciente causa, augescit et perficitur. nec enim alias à cœlo frigiditas gignitur
apud Auerroim, quam respectiuè & priuatiuè; quare & secundo cœli dixit, nõ
existimo ꝙ Auicenna dicat, ꝙ luna frigiditatem, & humiditatem operatur, nam

te, com. xlii,

hoc est remotum, & extra fundamentum; sed si fuerit, erit secundum comparatio-
nem: & ibidem etiam commẽto. xciiij. addit; remotio à motu cœli dat grauitatẽ,
quietem, & frigiditatem; sicut uicinitas dat leuitatem, caliditatem, & motum: ge

frigus quõ a cçlo generatur,

neratur itaque à cœlo frigus, quoniam deest calefaciens causa, & non ꝙ ibi in
frigidans causa adsit. siccitas uerò fit, & augumentum sumit; tum ex consum-
pto humido æstatis ariditate, tum frigiditatis coniunctione, & societate: hæc
nanque congregat, constipat, & immobile facit; qua propter siccitati iuncta, eam
grauem, craßam, & compactam efficit, difficiliusq́; alieno termino terminabilem
reddit: hac quidem differentia terræ ignisq; siccitas distinguntur: quoniam hæc
calidi affinitate rara, leuisq; reperitur, et facile alieno termino terminatur: hæc
autem frigidi coniunctione grauis, densaq́; existit, & difficulter alterius termi-
no terminatur: quãuis & meliori fortaße ratione differant; quoniam siccitas in
terra summa est, per quam terræ elementum primo conficitur: in igne autem
siccitas non prima sed secundaria inest: quapropter siccitas terræ suapte natura
terminabilis est termino proprio, interminabilis autem alieno: quoniam siccita
ti primo & per se conuenit, ut cõstipet corpus illud, in quo primo inest: indeq;
effici, ut terminari nequeat termino alieno, sed suo tantum terminabilis sit: in
igne

igne uerò ſecus res ſe habet; quoniam ſiccitas non prima, ſed ſecũdario ibi ineſt: unde & caloris naturam inſequitur: qui cum rariſſimus ſit, & facile alieno termino terminatur: pariter & ſiccitas eius aſecla, una cum calore ipſo, eodem termino terminabitur. frigiditas itaque & ſiccitas, terræ elementum conficientes in hoc ſolis progreſſu complementum, & incrementum ſumunt: Et hæc ipſa ſiccitas, & frigiditas cum ſolis motu in libra, & ſaggittario ſigno Autumnus ab Hippocraticis nominatur. Quando autem ſol capricorni caput ingreditur uſq; ad arietis principium proficiſcens (quod iam ueris initium fecimus) tunc frigiditas, & humiditas adoleſcunt: quæ aquæ elementum perficiunt; frigiditas nanq; ad ſummum creſcit, eadem qua ſupra ratione; quoniam ſol calefaciens cauſa breuiſſimam moram facit, ac debiliores radios mittit, & à recto capitis noſtri aſpectu multum elongatur: hinc nulla cõtrà oppugnante cauſa ex inſita natura ſummopere creſcit. humiditas uerò incrementum ſumit ex uaporibus plurimis inconſtanti Autũnali tẽpore genitis. tunc enim tẽporis uapores plurimi gignuntur tum ſicci, tum humidi: humidos itaque hyemis frigiditas ſuprauenienſ, in aquam, & humorem conuertit: humiditas nanque iſta à frigore concreſcit: proinde quodammodo denſata per ſtillas deorſum fertur. hoc quidem diſcrimine ueris, hyemisq; frigiditas ſeperantur: quoniam hæc ratione frigoris magis denſa, & compacta eſt, illa uerò calidi ſocietate magis fuſa, difficiliusq; proprio termino terminabilis cernitur: quamuis & potiori quoque ratione differant: quoniã in aere humiditas princeps facultas eſt: proinde ualde admodum fuſa ibi ineſt. In aqua autem principis facultatis ueluti aſecla: quare & minus fudibilis. Frigiditas itaque & humiditas ab iſto ſolis motu productæ & auctæ aquæ elementum complent, & perficiunt: huiuſmodi autem ſolis motus, & frigiditas et humiditas ab eo perfecta & aucta hyms, & hyemale tempus ab iſtis appellatur. Et hæc omnia contingent ſemper, quamdiu contigerit ſigna hæc omnia phæbum percurrere: quod utique æterno tempore continget. Hæc autem quæ enarrauimus ueritatem maximam habent apud clymata noſtra, citra æquatorem uerſus boream ad polum arcticum: ſecus autem res ſe habet ſub hemiſpherio ad auſtrum extra æquatorem uerſus polum antarcticum: ibi nanque ordine oppoſito ſolis motus quatuor anni tempora, & prima quatuor ſimplicia corpora conficit, & conſeruat: eo enim curſu, quo ignis elementum & æſtatem apud nos perficit, hyemem, & aquæ elementum apud illos conficit: & quo tempore aerem, & uernum tempus apud nos efficit, & ſeruat; eodem quoque tempore apud illos terram, & Autumnum efficit, & fouet. Et hæc quidem prouidè, et iuſtè rerum omnium Neceſſitas ordinauit; ut cuncta ordinate ſeruentur ſua temperie, & menſura: nam cum ex una mundi parte elementum unum accreſcat; ex altera oppoſitum elementum pariter acreſcat: ut ſymetria & ordo ipſorum in æquali conſeruentur potentia, & eſſe: nec enim aliter ipſorum communio, & ſocietas conſiſtere poſſet: nã

ii. meteororum. te. v, i. meteororũ te. ix.

si alterum altero ualentius, potentiusue foret; omnia breui abolerentur: hæc uti que omnia iustißimè à summo opifice ordinata fuere; uniuersum temperante, & perficiente. Ac ita perpetuo quatuor ij diuersi solis motus in Zodiaco quatuor hæc prima simplicia corpora perficiunt, & constituunt in uniuerso orbe: contraq; simplicia hæc quatuor perpetuò ab his diuersis solis motibus, & habitudinibus perficiuntur; ac mutuò se necessario semper consequuntur. Sic quippe clarum fecimus quomodo solis in obliquo circulo motus, & quatuor simplicium corporum globus, sint sicut per se causæ & effectus inuicem naturaliter consequentes.

Reliquum est ut ostendamus qualiter hæc ambo & causa, & effectus insimul uerè in presenti ab Hippocrate annus, & orbis nominetur; uniuersus scilicet solis motus in Zodiaco, & quatuor hæc prima ab eo producta corpora, ignis, aer, terra & aqua: huius autem ostensio ex prædictis manifestatur: Diximus nanque secundum Astronomos uniuersum solis motum in Zodiaco Annum esse: Quem perenem immediate perfectiuam causam horum simplicium corporum demonstrauimus: penes quatuor diuersas eius habitudines; unde sicut continuus, & perennis est motus ille, ita continua, & perennis est horum simplicium corporum productio: & ut semper & continenter causæ istæ simplicia hæc corpora perficiunt, & ostendunt; hæc eadem pariter simplicia corpora producta continue, & perpetuo illasmet producentes, & conseruantes causas demonstrant: mutuò itaque ex natura rei, ut per se causæ & effectus, hæc se consequuntur, ac mutuò se ostendunt. cũ enim solis progressus in obliquo circulo secundũ diuersas habitudines sit quatuor elementorum continens perpetua causa; ita ut nunquam hæc sine illis, & illa sine his inspiciantur: (ueluti per se immediatarum causarum omnium, & suorum effectuum est natura) neque enim continens & adhærens causa sine suo per se producto effectu perspici licet; nec è contrario per se productus effectus sine sua continenti, & adhærenti causa. Iam superius hunc eundem solis progressum in Zodiaco circulo Annũ fecimus: (progressus nanq; ille pro ut ab anima mensuratus & tẽpus, & Annus nuncupatur) est nanq; tẽpus quarto physicorũ numerus et mensura motus: Motus itaq; solis in obliquo circulo numeratus, & mensuratus Annus dicitur: Qui motus numeratus idem realiter cum motu est, ratione solum discrepans. Cum igitur idem realiter sint solis motus in Zodiaco & Annus ipse: Euidenter sequitur, quod & Annus etiam horũ quatuor primorum corporum continens, et adhærens immediata causa dicatur, neque ullo tempore sine istis esse posit: ueluti immediata continens, & producens causa sine immediato per se producto effectu neutiquam ualet eße. Non poterit itaque Annus, sicuti motus (cum realiter idem sint ratione tantum differentes) sine quatuor his simplicibus corporibus unquam inspici, & esse. cum igitur Annus, & quatuor hæc prima simplicia corpora ut per se causæ, & effectus

Quomodo aggregatũ ex uniuersali efficienti causa & primis simplicibus corporibus Annus dicatur.

4. phi. & c. 11.

una semper existant, ac mutuo se demonstrant: Non in congruum existimauit Hippocrates tum causæ, tum effectui hoc id ipsum Anni nomen condonare: causæ per se, & simpliciter, effectui ut id ostendenti, & indicanti: per quatuor nanque sensibiles elementorum differentias Annum metimur, & in quatuor differentes secamus partes: iuxta horum quatuor diuersas differentias: Hæ utique solæ, & non aliæ apud nos illum distribuunt, & distingunt. Hoc id ipsum pulcherrimè libro & commento primo de morbis uulgaribus nos docuit Galenus: cum dixit atque ita temperamenti magnæ differentiæ calidum scilicet, frigidum, humidum, & siccū: Quas rectè generales appellaueris Annum diuidunt in quatuor tēpora genere inter se, aut specie differentia, utcunque tibi appellare uisum sit. Quod autem de Anno uniuerso, illud idem & de partibus proferimus, Vere, Aestate, Autumno, & Hyeme; hæc nanque tempora talia nominantur, & penes motum, et penes producta corpora: penes motum simpliciter; iuxta genita corpora, pro quanto ex sensibilibus eorum differentijs motum ipsum percipimus, & mensuramus. Sic quidem ex per se causa & effectu, ex completo scilicet progressu solis in obliquo circulo, & primis simplicibus corporibus tanquam ex ueris constituentibus, & integrantibus partibus Annum, & orbem ex Hippocratis doctrina componimus, & formamus. Quòd uerò Aggregatum ex æterna uniuersali efficienti causa, & suo per se producto effectu, Annum, & Mundum Hippocrates nuncupet: his uerbis manifestat.

XVI.

Neque enim quicquam horum ne minimo quidem tempore consisteret, sine reliquorum omnium, quæ in hoc mundo sunt consortio; immo si aliqua deficeret, omnes simul abolerentur quippe quæ ab eadem sunt constitutæ necessitate, & inuicem aluntur, & substentantur.

Per hæc quidem uerba aperte ostendit quemadmodum supercaeleste corpus uniuersalis scilicet æterna producens, & conseruans causa, et prima simplicia corpora, ignis, aer, terra, & aqua Mundum & Annum, ut quid completum & absolutū suis omnibus integrantibus partibus perficiant. Hæc profecto quinque corpora supercæleste scilicet, & quatuor elementa undique Mundum constituunt, ut uere integrantes, & perficientes partes à summo opifice uniuersum absoluente præordinatæ. Quòd autem his uerbis Hippocrates id sentiat, manifestamus; sententiam eius interpretando: Quæcunque per se secluso aliorum consortio, consistere non possunt; aut quorum uno prorsus corrupto, & totum ipsum undique

corrumpitur, ad esse & compositionem totius ut constituentes partes necessariò
requiruntur: sed supercelestе corpus, & quatuor prima elementa, secluso mu-
tuo ipsorum consortio, per se consistere non possunt, & uno ipsorum prorsus
corrupto, uniuersa Mundi machina corrumpitur: Ergo supercelestе, et quatuor
prima elementa ad esse, et compositionem uniuersi ut integrantes partes necessá
rio requiruntur. Maior ex se euidens est; quoniam composita & existentia cun-
cta per illorum præsentiam, & inexistentiam habent esse, per quorum subtra-
ctionem, & absentiam priuationem patiuntur. Minor autem secundum ambas
suas partes ab Hippocrate in testu probatur; & primo secundum primam, cum
inquit; neque enim quicquam horum ne minimo quidem tempore consisteret; sine
„ reliquorum omnium quæ in hoc mundo sunt consortio: Neque enim elemento-
„ rum aliquid consisteret, (ait ipse) seclusa aliorum societate: sed statim propter
suæ consistentiæ priuationem rueret, & præceps ferreretur. Vnumquodque
nanque cuius esse in commensuratione, & ordinatione alicuius consistit neuti-
quam sine tali ordine, & commensuratione esse potest: (quando eius esse in tali
communione existat) At quodlibet orbis terrarum elementum in ordine semper
& symmetria aliorum omnium reperitur: (singula nanque elementa ab æterno
conditore deo insimul coordinata fuere ad uniuersum perficiendum) neutiquam
igitur horum aliquid sine cæterorum affinitate & societate consistere poterit.
propterea & recte subnectit ad aliam minoris partem comprobandam: Immo si
„ aliqua deficeret; omnes simul abolerentur: Verumenimuero (inquit) si una ex
„ componentibus partibus pereat, & reliquæ omnes simul cũ illa peribunt. q. una
„ penitus ex constituentibus, & ordinantibus mundi partibus ablata Annus, et to
ta orbis machina auferatur: oẽs tũ Platonici tũ Aristotelici cõsentiũt: quoniã ex
partium uniuersum constituentium destructione; uniuersum ipsum destrui æqua
liter omnes asseuerant. Cum uerò in omnium suarum partium ordine, & symme
tria Mundus consistat: si una ex ordinantibus, & componentibus partibus cor-
rumpatur; statim symmetria, & ordo ipse unà cum reliquis partibus corrumpe-
tur: & huius rationem necessariam scilicet producentem, & conseruantem cau
„ sam subdit: Quippe quæ ab eadem sunt constitutæ necessitate. Equè nempè Plato
nici, & Aristotelici necessariam Mundi efficientem causam constituunt: Hancq́;
Platonici diuinam nuncupant mentem: (quæ qualiter etiam ut summum bonum,
rerumq́; omnium exemplar causa sit, suo loco manifestabimus) secunda in ordine
neccssaria æterna efficiens Mundi causa, anima mundi ab eo nuncupatur: quare
& x. de Republica scripsit: Mundum inter necessitatis Deæ genua uolui: necessi
tatem animam mundi nominat: Vt quæ fatali eius uirtute uniuersum ducat: inter
genua (inquam) idest per uirtutem eius inferiorem uoluendis spheris accomoda
tam: Si quidem mente, rationeq́; Diuinis incumbit. Quæ quidem mundi anima,
nil aliud re uera est, quàm particularium orbium cælestium propriæ intelligen-

Necessaria mundi efficiens causa quæ fuerit apud Platonem.

tiæ;sed præcipuè orbis solis intelligentia: Quæ omnes mente, & intellectu summo bono, idealiq; menti incumbunt, circulari autem spherarum motu, perpetuò elaborant ad corruptibilem istum perficiendum orbem: seminariam, uitalemq; uirtutem passim materiæ infundendo. Hæc nanque Hippocratis et Platonis Necessitas idem realiter est (ut infra mox declarabimus) cum æternis efficientibus Aristotelicis causis. Sed ad rem nostram redeamus: Cum enim prima quatuor simplicia corpora calidum, frigidum, humidum, & siccum æqualiter ab æterna dependeant necessitate, à mente ipsa diuina, & orbis solis intelligentia; non poterit ipsorum unum aliquid prorsus corrumpi, ni reliqua etiam corrumpantur: Cum pari mensura ab eadem necessaria causa foueantur: si modò necessaria hæc conseruans causa in aliquo istorum deficiat, (ut non conseruet) ex æquo & in alijs dificere habet; quando uniformis necessaria ipsa sit, nec sit diuersitatis ratio quare in hoc potius quam in illo delinquat: idcirco bene protulit q. uno prorsus ablato ab ordine scilicet uniuersi, reliqua omnia pariter auferentur; quando ab eadem sint necessitate. Mox ex altera necessaria materiali causa hoc id ipsum demonstrat; q. uno funditus destructo elemento ex potentiori, & superioris uigore illico tabes alteri in qualitate affini impartietur: (quando elementa se inuicem alant, & substentant) hinc & illud eadem ualidiori ui peribit. Mox alterũ etiam affinitate coniunctum pari fortuna corruet; nouissimus autem ipse omniũ consumptor cadet; cum non amplius habuerit à quo foueri, nutririq; possit: sic quippe tandem omnia ruent & destruentur. Proinde & ultimo ipse subiunxit, „ (materialem alteram necessariam causam attestans) & Aluntur à se mutuo: idest „ mutuo simul substentantur; se inuicem generando, & transmutando. Nec enim alia est elementorum nutritio, quàm eorundem inuicem generatio, & permutatio; cum simplicissima corpora sint, quæ aliter minime nutriri possunt, quam per eorum integram transmutationem. Mutuo nempe elementa transmutantur, & aluntur; duplici (inquam) necessitate, & ab uniuersali producenti, & efficienti causa, uario scilicet solis motu in orbe decliui; & ex propria eorundem innata natura. Elementa nanque ex propria hoc habent natura; ut per continuam eorundem transmutationem se inuicem alant, & substentantur: Perpetuo itaqueinuicem ipsa generari, & corrumpi tertio cœli & secundo de generatione Aristoteles demonstrat. Si enim elementa generantur, aut ex aliquo corpore, aut ex non corpore; non quidem ex non corpore; quoniam si aliquod elementum, uel aliquod corpus ex non corpore generatur; cum fuerit generatum corpus, occupabit locum inquo generatur; & cum generatio fiat in instãti, erit necesse, uel quòd duo corpora sint simul in eodem loco; id (inquam) quod fit, & id quod prius aderat; uel quod illud corpus in quo subintrat, cedat in instanti; quod est impossibile: si autem dicas, quòd non erat corpus aliud in loco, in quo subintrat; tunc sequitur, quod ibi esset uacuum; quod etiam est falsum: non

iii. cœli. liii. & liiii. ii. de generation. xxiiii. & xxv.

ergo generatur ex non corpore; sed ex corpore: at non ex aliquo priori, quando ista prima sint; ex quibus fit generatio: neque ex posteriori, quando posteriora ex prioribus generantur, & non è conuerso: cùm autem neq; ex incorporeo; neq; ex alio corpore fieri poßint; ex se se mutuo fieri reliquum est. Alia rursus ratione hoc id ipsum secundo de generatione ostenditur: Contraria ex se inuicem fiunt, & uicißim mutantur, (non enim quodcunq; in quodcunq; sed contrarium in contrarium tantum transmutatur) elementa autem contraria sunt & contrario modo se habent, igitur omnia ex se mutuo generantur, & in se mutuo permutantur. q. elementa contraria sint, ex ipsorum differentijs innotescit, quibus et formantur, & mutuo aluntur: Dupliciter uerò inuicẽ permutantur, uidelicet unum ex altero, & unum ex duobus; unum quidem ex altero gignitur, tam in symbolis, quàm in non symbolis; unum autem ex duobus, solum in non consimilibus contingit. Hæc est nempe materialis elementorum necesßitas, ex qua mutuo se generando, & permutando, mutuo quoq; se alunt & substentant: conforme autem Hipocrati istic, & Plato in Phædro dixit.

„ Vt idem sibi ipsi tum alimentum, tum tabem subministret; utq; omnia in se ipso, et
„ à se ipso agat, & patiatur ex arte comparatum est.

Ex prouidentia enim ordinatæ naturæ, ex artificioso (inquam) solis motu in zodiaci circulo constitutum est; ut unumquodq; simplex corpus sibi ipsi tum alimentum, tum tabem subministret: alimentum quidem ad nutritionem, & auctionem sibi præperat, & suggerit; cum prosperum, & secundum ad propriam naturam fluentem Phæbi motum habuerit: tunc eius ope, & adiumento fortius, & potentius factum reliqua imminuit; se ipsum perficiens, & ad augens: permutatio enim omnis à uiribus semper potentioribus euenit. Contraq; elementum quodlibet tabem, & diminutionem sibi suggerit, & ministrat; cum aduersum, & contrarium solis progressum inspexerit: tunc quidem imbecillius, & infirmius redditur: quare facile à potentiori imminuitur, & mutatur: potentiora nanq; agentia ex propria natura imbecillia continue alterant, & permutant; dummodo se naturaliter tangant: ualidiora igitur facta elementa, & augentur, & perficiuntur; debilia autem tabescunt, & demoliuntur: & hoc non nisi per eorundem substantiarum perditionem, ut per subsequentia hæc uerba aperte dilucidat.

iii. cæli. tex. commẽ. lii.

„ Vt que omnia in se ipso, & à se ipso agat & patiatur, ex arte comparatum est.

Quia enim unum omnium est elementorum immediatum subiectum; prima scilicet materia informis; circa quam perpetuo singula elementa hæc inquam, omnia & agunt, & patiuntur, & nutritionem, & auctionem, & diminutionem, & permutationẽ quamlibet: omnia profecto hæc, elemẽta singula in se ipsis agunt, & patiuntur, materialiter scilicet, prout una est omnium ipsorum adæquata materia. neque enim hoc ratione formæ, et speciei intelligi potest: quoniã sic unumquodque quod agit, in alterum à se ipso agit; et unumquodq; quod patitur ab al

tero in forma à se ipso patitur. Ratione tantum igitur communis Materiæ. Plato hic protulit; quod omnia, quæ elementa agunt, & patiuntur, aut alendo, aut augendo, seu diminuendo, aut quouis alio modo se permutando; hæc inquam, omnia ratione communis materiæ & agunt, & patiuntur. Quando naturaliter penes tantum primam informem materiam permutationes istæ omnes elementis contingant. Cum enim phæbi motus in zodiaco secundum propriam alicuius elementi naturam processerit; tunc fortius ualidiusq; illud efficitur, & illico in cõsimile, & cognatum elementum prius agit, imminuendo, & permutando ipsum, eiusq; materiam sibi nanciscendo; hinc ex multa materia adepta grandius efficitur, & potentius ex potentiori, & ualidiori uirtute in maiori et ampliori quãto existente. contraq; huic contraria elementa debilia, & infirmia redduntur, ex deperdita materia, pauca & exigua existente: pariterq; ex tenui et debili uirtute in pauco consistente quanto: propter contrarium & inimicum solis aspectum: unde & facile à potentioribus imminuuntur, & permutantur; quando à proportione maioris inæqualitatis permutatio omnis procedat. omnia igitur hæc in se ipsis elementa agent & patientur, & nutritionem & auctionem, & tabem, & demolitionem; nutrictionem & auctionem agendo, dum fortia & ualida fuerint, & ex quantitate materiæ, & ex fælici solis aspectu; demolitionem autem, & tabem dum angusta, & pauca fuerint, & ex exigua quantitate, et ex aduerso sui naturæ phæbi intuitu. Sic quidem infirmum, & tabidum elementum in se ipso patitur, materiam sibi propriam deperdendo; fortius uero, & potentius in se ipso agit, materiam plurimam sibi propriam adipiscendo, & consequendo. propterea & iuste dixit. Plato, ut idẽ sibi ipsi tum alimẽtum, tum tabem subministret, utq; omnia in se ipso, & à se ipso & agat, & patiatur ex arte comparatum est. per artem uero nil aliud intelligit, quam (ut diximus) artificiosum solis motum in obliquo circulo, seminariam, uitalemq; uirtutẽ informi materiæ infundantem. Hinc merito asserimus eandem hic esse Platonis artem, Hippocratis necessitatem, uniuersalem efficientem Aristotelis causam. unde & ipse examussim secundo de generatione hanc eandem diuinã artem, & necessitatem dilucidat, generationis, corruptionisq; omnis uniuersalem æternam efficientem causam constituens. iij. cœli. tex. com. iij. ij. de generatione te. lv.

» A nobis autem uniuersaliter & prius dictum est de causis, & nunc determinatum est & de materia, & de forma; amplius autem quoniam secundum lationem motus ostensum est, quod eternus: necesse his existentibus, & generationem esse continuam: latio enim generationem faciet incessanter, eo quod adducat, & abducat generatiuum; simul quoque manifestum quod & priora recte dicta sunt, primam scilicet mutationum lationem, sed non generationem dicere: multo enim rationabilibus ens non enti generationis causam, quam non ens enti, ipsius esse: quod igitur fertur est, quod uero fit, non est: qua propter & latio

,, prior generatione exiſtit: quoniã ſuppoſitum eſt, & demonſtratum continuam
,, eſſe rebus generationem, & corruptionem: dicimus autem lationem cauſam eſſe
,, generationis; manifeſtum eſt, ꝙ una exiſtente latione, non contingit fieri ambo,
,, quia contraria ſunt: idem enim ſimiliter ſe habens, idem natum eſt facere; quare
,, uel generatio ſemper erit, uel corruptio: idcirco oportet plures eſſe motus, at-
,, que contrarios, aut uidelicet latione ipſa, aut uariatione; quãdoquidem contra-
,, riorum contratriæ ſunt cauſæ: quo fit ut non prima latio generationis, & cor
,, ruptionis cauſa ſit, ſed ea, quæ circa obliquum eſt circulum; hæc nanque & per
,, petua eſt, & uariatione gemina exiſtit; ꝙ ſi perpetua ſit ſemper generatio, &
,, corruptio, neceſſe eſt, eam mutationem eſſe ſemper; ne uidelicet deſint tranſmu-
,, tationes ipſæ: geminam uerò, ne alterum tantum contingat. Cõtinuitatis itaque
,, nullam aliam agnoſcimus cauſam, quam uniuerſi impulſum: in curuus autem obli
,, qui orbis habitus acceſſus atque receſſus author eſt: ita enim accidit ſolem mo-
,, do remotum, modo proprinquum exiſtere; inæquali enim diſtantia exiſtente, inæ
,, qualis erit motus; quo circa ſi acceſſu & uicinitate generat, receſſu, & longin
,, quitate ad ipſum corrumpet; atque ſi frequenti acceſſu generabit, frequenti re-
,, ceſſu corrumpet; nam contrariorum cauſæ contrariæ ſunt.

De effectiua uniuerſali cauſa edocens Philoſophus ait; quòd & in Phyſica ab ipſo
ij.phl.t.26 et.65.et73. dictum eſt; ꝙ circularis cœli latio effectiua cauſa eſt eorum, quæ generantur, et corrumpuntur: ex illa nanque & anni temporum conuerſio, & cum anni temporibus elementa quoque concurrunt, & fructuum generatio. Videmus nanque ꝙ accedente ad nos ſole, & plantæ geminant, & fructus generantur, & animalia multa: recedente autem ipſo, contraria contingunt; hinc manifeſtum eſt, (inquit) quòd rectè in Phyſico auditu à nobis dictum eſt; ꝙ prima mutationum eſt lo
viij.phl.t. lxj.lxiiij.et lxvj. calis, etiam ipſa generatione: nam & generationis hæc eſt cauſa, non autem generatio ipſius motus; ſi enim quod generatur non dum eſt, in quo tempore generatur; quod autem ſecundum locum mutatur, iam exiſtens mouetur: rationabile utique eſt, quod eſt, non entis cauſam eſſe dicere; non quod non eſt, hoc eſt quod generatur, cauſam affere eius, quod iam eſt; & eius quod ſecundum locum mouetur. Hæc cum dixiſſet, conſequenter dubitat quomodo dicimus circularem lationem cauſam eſſe generationis, & corruptionis; quoniam enim hæ duæ ſunt mutationes ad inuicem cõtrariæ, quæ nam autem eſt harum cauſa; non quidem poſſibile eſt unam, & eandem contrariarum mutationum eſſe cauſam: cõtrariorum quidem etiam effectiua (naturalia dico agentia) contraria opportet eſſe: quapropter ſi mutatio ſecundum locum cauſa eſt generationis, & corruptionis; neceſſe eſt, & efficientium cauſarum motus ipſos quoque eſſe contrarios, aut ipſa latione, aut uariatione ſaltem: latione quidem, ut duæ ſint lationes cõtrariæ, quarum una generationem faciat, altera uero corruptionem: uariatione uero, ut una quidem ſit latio, ſed quia non eodem modo ad nos ſemper ſe habeat, quod mouetur,

ſed

sed quandoque quidem nobis aperopinquat, quandoque uero distat; dum enim accedit, generationem facit; dum uero abit, corruptionem.

Sciendum utique est, q. utraque accidunt; nam & lationes duæ sunt, hæc quidem ab oriente in occidente ut firmamenti motus; altera uero contraria, ut quæ ab occidente in oriente, ut errantium latio; inæqualitas uero, eo q. cum hæc in obliquo circulo fiat, inæqualem in habitudine ad nos facit motum solis; quandoquidem ad nos prope accedentis, quandoque uero procul. Duas itaque has lationes firmamenti & errantium, una cum inæqualitate continuæ, & perennis generationis, & corruptionis causas esse declarabimus. Firmamenti enim latio generationis tantum causa existit, ordinem, moderationem, et temperiem cunctis largiendo; neque enim eiusmodi esset ordo, & mundus, nisi esset firmamenti latio; illinc enim ex una quaque circulatione, et dies, & nox ordinate sibi inuicem succedunt. Si autem (hanc firmamenti lationem per imaginationem supponamus à proprio cursu cessare) & in circulo obliquo sol moueatur, esset profecto uniuersa hyems nox una, & æstas tota dies una, & ut simpliciter dicamus, uniuersus annus unum diei, noctisq; interuallum; hoc est una die, nocteq; una constitutus: quod si sic esset, tunc dies illa per continuos sex menses duraret, pariter et nox: unde in tam longa & diuturna die, tanta uigebit caliditas, et exarsio, quod penitus generationem omnem auferret: similiter & in nocte illa æqualiter protracta, & extensa: adeo redundabit rigor, & frigus, quod nullam admittet generationem. ut declarant tales terræ partes inhabitabiles existentes ueluti, quæ sub polis uniuersi sunt: in quibus propter exuperantis frigiditatis intemperiem, ex cœlestis motus tarditate, solis distantia, debili radiorum reflexione, ac dierum cum noctibus in proportione, nulla adest uiuentium habitatio: (& si quis mathematicæ eas habitabiles esse contendat) primum igitur firmamenti latio moderationem, et temperiem singulis elargitur; mox per se primo æternitatem eisdem impartitur: cum per se primo ipsa æterna sit, reliquis bonitate sua perpetuitatem communicans. Errantium autem latio propter sui progressus in obliquo circulo inæqualitatem, & generationis, & corruptionis causa existit. cum uero inæqualiter ut ad nos moueatur, propter hoc cõtrariæ sunt mutationes, quæ secundum generationem, & corruptionem: & præcipue: solis latio harum mutationũ causa dicitur: nam ei potißimum generandi facultas tribuitur; ex eius enim absentia, ac præsentia & generantur, & intereunt omnia. eius uero præsentia, & absentia causa est zodiaci inclinatio, & eleuatio; quando enim inclinatur à circulo æquinoctiali ex una parte, eleuatur ex alia; tunc contingit, q. ipsum generans, quod sol dicitur, quandoque est prope generationis locum, quãdoque longe; & ideo sicut in accessu rem producit, ita in recessu eandem corrumpit; contrariorum nempe contrariæ sunt causæ: quæ contrarietas est penes tãtum accessum, & recessum, & penes radiorum modum respiciendi, aut oblique,

Firmamẽti latio quõ ordinem, moderationem & temperiẽ cunctis largiatur.

Motus soli quõ & generationis & corruptiõis causa dicatur.

aut recte generationis locum: sic quippe planetarum motus ad generationem, et corruptionem procedit. At firmamenti latio ad generationem tantum progreditur: Phœbi prægignendi potentiam moderando, ac temperando; neque enim quicquā ipse produceret, sin noctis, dieiq; interuentu temperatus foret, ut superius clare ex suppositione demonstrauimus. Motus itaque primus diurnus duplici de causa generationi præest; primum ordinando, & moderando solis progreßum; (ut cuncta moderate, ac ordinatim procreantur) per quam actionem conseruās, ac ordinans generationis prima nuncupatur causa: secundo cum ipse per se æternus, & perpetuus sit, reliquis cunctis perpetuitatem largiens, & generationi ipsi succeßiuam perrenēq; continuationē impartitur; hinc quoque prima æterna causa ab omnibus nuncupatur. Si enim motus primus diurnus prima æterna, conseruans, ac ordinans generationis causa nominatur; ergo & huius motor, Motor inquam, ipse primus, æterna prima, & ordinans potissime generaudarum rerum nominabitur causa: de quo bene peripatetici scripsere, formas omnes ei actu inesse, in potentia autem primæ materiæ: cum de efficienti uero causa loquemur longiorem de eo sermonem protrahemus: hæc sunt peripateticorum placita de diuina Platonis arte, Hippocratis neceßitate, ac uniuersali efficienti, & producenti Aristotelica causa.

His itaque dictis, si quis quærat, cur nam absentia solis corruptionem agere dicimus, aduentum uero generationem: quando in æstate non solum sit generatio, sed etiam corruptio; & hyeme similiter non solum corrumpantur quædam, sed etiam generentur; & ut uniuersaliter dicamus cum unius generatio, sit alterius corruptio, quo pacto aūt ait, in alio generationē, in alio corruptionē accidere. Dicimus q. est melioris quidē substātiæ generatio, hanc generationē ubique Aristoteles uocat, eaque uero, quæ est deterioris, corruptionem. pariter etiam ob rerum genitarum frequentiam & multitudinem; quoniam tunc temporis ut plurimum res generantur: in pluribus nanque accedente sole meliorum generationes sequuntur, fructuum, animalium, & meliorum elementorum, ignis, & Aeris, & aliorum omnium, quæ per sermonem enarrare, non est facile; Abeunte uero hæc omnia corrumpuntur: propterea acceßu solis, generationem, absentia uero, corruptioné fieri determinamus. sol enim inter omnes planetas potißimam obtinet uim ad generationem: si quidē propter ipsum, est uer, æstas, hyems, & autumnus, quatuor scilicet prima simplicia corpora (ut supra exposuimus) Aer, ignis, Terra, & Aqua: inter quæ ad generationem, & uitam, ignis, et Aer, ualidiora, & meliora dicuntur: sed Aer potissimum ad animatorum generationem temperatum nominatur; quando eius temperie, calida uidelicet, & humida animalia omnia conformantur, & saluantur: quamobrem & saluberrimum, & temperatum uer dicitur; non q. tale in qualitatibus refractum, & per aliorum commixtionem sit; sed quoniam (uti diximus) talis eius natura existit, q. maxi-

iii. Aphorismorū aph. ix.

me, & potißime ad uiuentium generationem, & eße conferat: quando cunctorũ uita his duobus præcipue consistat; calido nempe uiuimus, & aereo maxime ha humido nutrimur. Proinde et Hippocrates in libello de flatibus, quantum anima libus commodet, & usus Aer sit pulcherime docet: scribit enim mortalibus autẽ uitæ, & ægrotorum morbis solus Aer est autor: tantaq; omnibus corporibus Aeris neceßitas exstat; ut si quidem omnibus alijs abstineat homo, neque cibum sumat, neque potum; poßit tamen dies duos, uel tres, & plures ducere: si cui uero spiritus in corpus uiæ intercipiantur, in breui parte unius diei intereat: ut uel hinc quanto usui spiritus corpori sit, liceat existimare. amplius autem ab omnibus operibus aliquando immunes quiescunt homines; multæ enim sunt mutationes in uita; uerum ab hoc opere, nulla omnibus mortalibus animantibus requies contingit; ut cessent spiritum adducere, ac sursum exhalare: uides ergo ex his quæ dixi, quanta communio omnibus animantibus in fruendo Aere existat, hactenus Hippocrates. sic quidem & nos ad propositum dicimus, uer ideo temperatum nuncupari, non quòd ita in qualitatibus moderatum reperiatur; sed pro eo quòd aeris elementum, uitæ summopere necessarium, tunc temporis præcipue uigeat. De longitudine & breuitate uitæ philosoph.

At ad prima ipsa quatuor elementa reuertamur, communem & æternam generationis corruptionisq; materialem causam declarantes: dicimus enim, q. quemadmodum solis & planetarum motus uniuersales æternæ efficientes causæ dicuntur; pariter & prima simplicia corpora ab ipsis perpetuis efficientibus causis producta, continue generationis, corruptionisq; omnis communis æterna materialis causa appellantur: Nam generatio, & corruptio quælibet circa harum primarum quatuor qualitatum temperiem & intemperiem, formam scilicet, & eius priuationem succesiue semper uersatur: Huius enim temperiei, & formæ generatio, est alterius temperiei, & formæ corruptio; contra huius corruptio, alterius est generatio. Hæc quippe permutatio, & retributio secundum has formas & priuationes in perpetuum est ipsorum simplicium æternorum corporum. Sic utiq; perennis materialis causa generationis & corruptionis simplicia hæc prima corpora dicuntur aqua scilicet, terra, ignis & aer: quando eterno tempore impermutabilia ipsa secundum speciem permanentia, his uarijs semper & contrarijs formis succesiue ordinatim afficiantur. Nec enim alteram formam, siue corporeitatis, siue alterius generis in prima informi materia expetit Hippocrates ad formarum temperierumq; omnium eductiones et productiones; quam quatuor has primas tantum qualitates. Hæ quippe commode formarum omnium temperierumq; productionibus satisfaciunt: Nam ex his temperies materialesq; formæ cunctæ educuntur: nec ab alijs quàm ab ipsis educi poßunt: ut rerum euidentia demonstrat: quæ perfectiones, formas, & actus cunctarum rerum nil aliud profecto esse ostendit; quàm istarum quatuor qualitatum temperies & moderationes:

iii. cęli. te. c. lxvii.

iii. cęli. te. c. lxvii.

ſicut ſupra abunde diximus. firmamenti itaq; motum, & Phæbi in obliquo circulo uniuerſalem rerum omnium generationis, corruptioniſq; perpetuam efficientem cauſam fecimus: pariter quatuor ſimplicia corpora ab æterno ab his producta, & iuxta ſpeciem in perpetuum permanentia eiuſdem generationis, & corruptionis perennem materialem cauſam conſtituimus. Quæ æternæ uniuerſales efficientes, & materiales cauſæ orbem ipſum uniuerſum, undiq; ex formis perfectionibuſq; omnibus, ex his quatuor elementis conſtructis, & confectis, completum ac perfectum ſemper oſtendunt. Quæ quidem æternæ efficientes, & materiales cauſæ annus in præſenti ab Hippocrate nuncupatæ fuere. dum dixit.

XVII.

Quemadmodum enim annus omnis omnium particeps eſt, & calidorum, & frigidorum, & ſiccorum, & humidorum: neq; enim quicquam horum ne minimo quidem tempore conſiſteret, ſine omnium quæ in hoc mundo ſunt conſortio: immo ſi unum etiam abſit, omnia ſimul aboleantur: ſi quidem omnia ex eadem ſunt conſtituta neceſsitate, & aluntur à ſe mutuo: ita homo ſi quid illorum ipſi deficiat, quæ cognata ſunt, uiuere non poſſet.

Poſtquam longa digreſsione declarauimus quid annus, eiuſq; partes ſint; quid inſuper calidum, frigidum, humidum & ſiccum ſignificent; quomodoq; uniuerſales æternæ producentes cauſæ prima ſimplicia corpora præordinant, et conſtituāt, Annū et mundum totum perficiendo. ſupereſt modo Hipp. argumentationē contra antiquos inducere: à ſimili nanq; & condecenti ratione, quatuor humores hominibus omnibus congenitos eſſe, nec ipſorum aliquem prorſus corrumpi poſſe, homine ſuperſtite, his uerbis ratiocinatur. Sicut enim Annus et uniuerſus orbis ex quatuor elementalibus partibus materialiter perfectus, & ordinatus reperitur, nec minima temporis parte conſiſtere poſſet, ſine omnium quæ in hoc mundo ſunt conſortio: ita & Microcoſmus homo ad eius imaginem & exemplar fabricatus, æqualiter ex quatuor elementalibus partibus perfecte ordinatus, ne minimo quidem tempore duraret; ſi quid illorum deficeret, ex quibus conflatus & coagmentatus eſt: quod homo ad habitum totius uniuerſi formatus ſit; primo de natura animalium ab Ariſtotele & in diui Coſmi Medices idea à nobis demonſtratum eſt. quod pariter ex quatuor elementalibus partibus (ſicuti et mundus) materialiter conſtructus ſit, multis rationibus infra declarabitur: quia una ex quatuor conſtituentibus partibus corrupta, & totum corrumpatur, à ſi-

mili, & pari ratione id comprobat dicens; quemadmodum uniuersus orbis ne minimo quidem temporis spatio staret, aliqua suarum partium diminutus: ita homo, si quid illorum ipsi deficiat, quæ cognata sunt, uiuere non posset. Qualiter autem orbis ex una suarum partium abolitione illico & ipse aboleatur: aperte ipse declarat, (ut supra deduximus) cũ inquit: quoniã ab eadẽ sunt necessitate, & mutuo se alunt: à summo (inquam) rerum omniũ opifice, & mundi anima ordinis necessitas his omnibus impartitur: unde et si in aliquo illa delinquat, in cunctis quoq; delinquere necesse est: quando una eadem sit omnium ratio: nec enim plus in isto, quam in illo deficere debet. Hoc id ipsum quoq; declarauit dum dixit: & mutuo omnia necessario se alunt & cõstituunt. cũ enim unũ ex ipsis prorsus aufertur, tunc tabes alteri ex alimenti defectu illico infertur; proinde & illud statim peribit; & consequenter reliqua omnia ut supra ostendimus. Consimili ratiocinio microcosmus homo ad totius mundi exemplar fabricatus, & ab eadem æterna necessitate rectus, & moderatus; quo ad eius determinatum, & certum periodũ: si quid ex his, ex quibus constat, prorsus deficiat, & ipse simul corruet, & deficiet: cum igitur ex quatuor humorum temperantia effigiatus sit homo; horum quippe moderatio, & temperies eius essentia & uita existet: si quid unum modo illorum prorsus & ex toto eruat, & deficiat; ipsa pariter temperies, & symetria necesse habet eruere & deficere: (quando ipsa æque in omnibus consistat) unde & cum his una simul & essentia, & uita eruent. Sic utiq; æquali ratione & uniuersus, & microcosmus, una ex constituentibus partibus ablata, & ipsi simul pariter auferuntur. Si igitur hominis uita, et essentia in quatuor humorum commensuratione, & symmetria consistat; nec sine his symmetria, & commensuratio esse potest: euidens equidem fit, quatuor ipsos humores necessario hominibus, animalibusq; cunctis congenitos connaturalesq; esse: nam secus imposibile foret hominum uitam, horum symmetriam & temperantiam esse: sic quidem his eisdem Hippocratis uerbis, quatuor humores hominibus, sanguineisq; animantibus omnibus congeniti fore demonstrantur. Quamobrem & bene mentem eius interpretatur Galenus, dicens; congenita appellauit sanguinem, pituitam, & biles; quandoquidem fœtus primam figuram, & nutrimentum, & incrementum ex matris sanguine quatuor omnium participe humorum suscipit: sanguinem uero istum, ex quo formatur, nutritur, & augetur fœtus, temperatum nuncupat: dicens, ipse et enim est, qui qualitates quatuor continuo actu continet, frigiditatem, humiditatem, caliditatem, & siccitatem: quo fit ut temperatissimus sanguis pituitæ, flauæ, atræq; bilis sit semper particeps: si autem temperata massa sanguinea horum omnium naturaliter semper sit particeps; necessario sequitur hos omnes etiam congenitos, connaturalesq; semper fore: hæc omnia recte Galenus ad Hippocratis mentem. cap. primo.

Contra magnus Auerrois secundo colliget ex Aristotelis sententia unum solummo-

do secundum naturam humorem constituentis (ut supra enarrauimus) argumentatur, animantium membra omnia in prima uniuscuiusq; formatione, ex sola sanguinis substantia conformari, & nullatenus ex alijs tribus. inquit enim, consimilia membra, quæ simplices animalis particulæ dicuntur, non consistere nisi ex sanguine tantum: neq; enim pituita, flaua, et atra bilis sunt similarium partium elementa; eo modo, ac uia, qua sanguis; & huius ratio est; quoniam res quæ ex pluribus conficiuntur, non complentur, nisi quando constituentes partes actu miscentur, & inuicem corpus unum perficiunt: ut tetrapharmacum, quod ex cera, r esina, pice, & adipe componitur: quorum singulum ante mixtionem actu existe b at: sed in utero neq; biles, neque pituita, actu reperiuntur, quæ cum sanguine misceri ualeant ad corporis particulas formandas. Flaua autem, & atra bilis in animantium corporibus propter alios usus reperiuntur; & non ut ex ipsis modo aliquo conformentur animatorum partes: at ex pituita, ut ex materia remota utiq; poterunt membra conformari; cum inconcoctus denominetur sanguis, qui postea concoquitur, & perficitur: & una tunc cum reliquo sanguine similares corporis partes construit. Et propterea æquiuoce excrementum pituita respectu flauæ, & atræ bilis nuncupatur: sanguinea nanque superfluitas ut sit sanguis ab eo nominatur. sanguis itaq; diminute concoctus erit pituita, et non excrementum, quod in sanguinis concoctione, & digestione secernitur: uelut flaua, & atra bilis in sanguinis concoctione excernuntur. à flauæ nempe, & atræ bilis separatione purus, & perfectus redditur sanguis: atra itaque & flaua bilis sunt in corpore excretiones tantum; quoniam chylosus cibus, qui à uentriculo ad epar tendit, neutiquam uerus efficitur sanguis, ni ab eo ambæ istæ secretiones separentur: sicut neque mustum uinum unquam purum efficeretur; ni duo pariter ab ipso secernerentur excrementa; crassum unum, & terrestre; subtile alterum, & aereum: hinc prouida natura propria flauæ, & atræ bili receptacula donauit; (quod flegmati non fecit) quando hæ duæ excretiones nullam omnino aptitudinem habeant, ut ex eis similares partes construantur: at ex pituita in sanguinem uersa pulcherrime conformantur. Sic enim declarat qualiter æquiuoce hæ superfluitates dicantur: biles utiq; per se, pituita secundum quid, & quodammodo per accidens. Sed contra obicit; flaua, & atra bilis in sanguine in potentia continue reperiuntur; ita post eorundem segregationem dum purus sanguis existit, sicut antea dum confusus erat: semper enim quantumuis perfectus sanguis sit, in potentia transmutationis ad flauam, & atram bilem reperitur: continue nanq; sanguis (ut licet intueri) in bilem, tum flauam, tum atram conuertitur, & transmutatur. Non ergo tantum excretiones dici merentur; sed & simplicium partium elementa, eodem fere modo dici possunt, quo sanguis, & pituita dicuntur: nam si ubiq; in naturali sanguinis potentia inueniantur; ut ex sanguine membra, ita ex ipsis quoq; quadam ratione generari dicentur. Ad hæc

ij. colliget cap. v.

ij. collige cap. j.

ipse respondet: quod non in naturali potentia tales biles in sanguine insunt; sed in præternaturali, & corruptiua tantum: uelut uita ad mortem in corruptiua solum potentia esse denominatur: sanguis nanque ad flauam, & atram bilem conuersus, corruptus & præternaturam in hos mutatus humores dicitur; & pariter ipsi præter naturales nuncupantur. Non igitur quæ præternaturam in aliquo reperiuntur, naturales eius partes, et elementa appellanda sunt: sed corrupta, inutilia, & magis noxia excrementa, potiusquam proficua nominanda merentur. Flaua igitur & atra bilis non nisi in præternaturali, et excrementitia potentia in sanguine continentur: proinde semper ut inutilia proiiciuntur. Vnde et subiungit, ideo non dicitur, quod fex & spuma sint uini elementa; sed dicimus quod uinum est perfectum, istis separatis ab eo: nam uera eius excrementa dicuntur, quæ in concoctione ab ipso fuerunt seiuncta: sicut & in cunctis reliquis (quæ per concoctionem perficiuntur) euenit; quod superfluitatem semper aliquam inspicimus, quæ ab eis concoctionis tempore segregatur. Hæc tanta Auerrois de hominis, animatorumque corporum humoribus ad peripateticorum sententiam; ex quibus sane elicimus apud istos sanguinem solum naturalem humorem esse, reliquos tantum excretiones: quæ aut per concoctionem excernuntur, aut propter cruditatem, & inconcoctionem crudæ & imperfectæ relinquuntur. Hæcque fere uniuersim quarto de partibus animalium ab Aristotele hauriuntur, capite secundo dum inquit; sed enim ut bilis, quæ qualibet corporis parte gignitur, excrementum quoddam, liquamentumque est; sic fel iecori adiunctum, non rei cuiquam delegatum, sed excrementum esse uidetur, quomodo & alui, intestinorumque sedimen: ibidemque inferius subdit; absurdum est autem nisi ubicunque pituitam, aut alui sedimen uideris, excrementum id esse putes; pari modo de bili, felleue censeas, sed locis discrimen elicere uelis, mox addit: Nam quædam animalia fel habent iuxta iecur; quædam uerò habet iuxta intestina, ut pisces; talia autem locis differunt: tamen ubicunque sint semper excrementa sunt iudicanda. sic enim pespicue ex eius doctrina habemus, bilem tum atram, tum flauam, pariter & pituitam in qualibet corporis parte generari posse, & excrementa nuncupari. Hæc quippe ea sunt, de quibus supra Galenus dixit; omnino alia placita eorum, qui humorem unum secundum naturam in corpore esse contendunt, facile conuelli possunt; illorum uero sententia, qui sanguinem esse nolunt, non est leuis, sed ut conuincatur magnæ est contentionis: superest modo uidere quantum Hippocratis demonstrationes contra hos ualeant, quantunque hæc omnia conuincant.

Ibid. cap. ii.

Libro. j. de natura humana.

Primum itaque ad Auerrois rationes dicimus, & ad primam, quod res, quæ ex pluribus generantur, non cõplentur, nisi quando constituentes partes actu existunt, ut inuicem misceatur. hoc quidem falsum esse dicimus, præcipue in naturali generatione mixtorũ; in qua omne quod generatur, ab eo quod est actu, aliquod actu.

ens, & formatum, generatur; fit autem ex eo, non quatenus est actu ens, sed quatenus est potētia id quod fit; mixtum itaque naturale animatum potißime à mixto semper fit, ut in potentia sicuti diximus: non enim in naturalibus generationibus requiritur, quod partes cōstituentes sint à se inuicem actu seiunctæ, & separatæ; ut in artificiali productione Mixti euenit, quemadmodum de tetrapharmaco dicebatur: secus profecto est in naturali composito; ubi partes in actu diuisæ nunquam reperiuntur, sed confusæ semper mixtæ, & temperatæ: mixtum igitur compositum, quod per concoctionem producitur in natura, semper à mixto fit, quatenus scilicet in potentia, & non à partibus actu seiunctis, ut in artificialibus contingit. sic falsam utique ostendimus primam Auerrois rationem. Ad alteram autem, quod sanguis solus naturalis humor sit, Reliqui excretiones tantum, quæ aut per concostionem excernuntur, aut propter indegiestionem, et cruditatem imperfectæ relinquūtur: sicut huiusmodi semper in omnibus per cōcoctionē genitis inspici licet: ad hæc dicimus falsum assumere, sanguinem solum naturalem humorem esse, reliquos omnes excretiones tantum: quando & horū quodlibet naturale existat, & per naturalem producatur cōcoctionem: pariterq; & singula, pro ut in animante talia inueniuntur, propria æqualiter singula excernunt excrementa: unde & naturalia, & excrementia æque in animalibus reperiuntur (ut supra nos docuimus): falsum itaque assumpsit, unum tantum secundum naturam humorem esse, & reliquos excrementitios omnes. Quod autem falsum aßumat, unum solum naturalem humorem esse, prius argumentatur Hippocrates. Mox æqualiter quatuor humores secūdum naturam fore clare demōstrabit. Primo itaque quod non tantum unus naturalis humor sit ratiocinatur.

XVIII.

At ego sanè censeo eum qui hominem sanguinem solum esse dicit, & nihil aliud demonstrare debere, ipsum non transmutare formam, aut uariari, & aliquid quid diuersum fieri: uel saltem horam aliquam anni, aut hominis ætatem, in qua sanguis solus in homine esse appareat: Verisimile est enim unum aliquod esse tempus, in quo appareat ipsum in se ipso unum existens. Eadem censeo etiam de eo, qui pituitam solam esse dicit, & qui bilem.

Ab ipsa origine rerum argumentatur Hippocrates unum præcisum humorem materialiter hominem non esse: nam si re uera unus solum humor homo est; tunc nulla in ipso inerit dissimilitudo, nec ulla contrarietas; quando dissimilitudo, & cōtrarietas

trarietas

trarietas omnis sit semper penes diuersas, & contrarias formas: at in unico absolutè humore unica tantum forma, & non diuersæ & contrariæ reperiuntur. Nulla igitur ibidem erit dissimilis, & contraria forma: & si sic, tunc nulla permutatio in ipso continget: cum actio, & mutatio omnis sit penes dissimilitudinē, & cōtrarietatē; ut supra declarauimus: si igitur nulla in eo sit passio, & alteratio: tunc inalterabile, & impermutabile animal erit, & quo ad speciē et quo ad reliquas omnes dispositiōes: et hoc est, q. primo inquit Hippocrates: qui hominem sanguinem, & nullam aliam rem esse sentit; is deberet demonstrare eum non mutare formam, aut aliquid quid diuersum fieri: quod autem hoc sit falsum penitus impermutabile scilicet animal esse: unumquodque per se experitur. Tacitæ deinde obiectioni respondet Hippocrates, poterit enim quis dicere, & si animal non alteratur ab intrinseco, cum unum tantum sit: ab ambiente saltem, & reliquis prædominantibus simplicibus corporibus extrinsece permutari continget. Vnde & iuste ipse ratiocinatur; quòd saltem eo anni tempore, ac ea hominis ætate, qua consors, & compar elementum dominatur, se ipsum inalterabilem, & impermutabilem homo ostendere posset: quando nec ab intrinseco, nec ab extrinseco tunc permutari ualeat: Cum nulla à similibus, & æqualibus formis sit alteratio, & permutatio. Diximus supra annum quatuor primorum corporum coordinationem eße, perpetuo ab æterna necessitate seruatam, et productam: Hancq; eandem in quatuor secuimus partes, Ver Aestatem, Autumnum, & Hyemem: aerem scilicet, ignem, terram, & aquam: penes diuersas quatuor tantum necessariæ efficientis causæ uarietates in obliquo circulo, quatuor illa specifica prima constituentis corpora. à simili quoque microcosmum hominem ex quatuor constare humoribus, quatuor illa prima simplicia corpora præseferentibus asseuerauimus: Pariterq; unà cum primis ipsis elementis ab æterna conseruari necessitate penes determinatum proprium periodum. Cum itaque æqualiter secundum proportionem ex ferè eisdem quatuor consistant & annus, & homo; proportionaliter quoque homo ipse iuxta quatuor easdem secabitur differentias. Quocirca & bene Galenus protulit, q. in omnibus semper, quæ Hippocrates in qualibet oratione percepit tempus anni considerare; & ætatem, & regionem inspectandam monet; & quodcunq; de uno ex his audieris, ad reliqua duo transferre te id uult per similitudinem: eandem si quidem rationem in ætatibus puer, quam in quatuor temporibus Ver habet; eandem iuuenis, quam æstas, eandem senex, quam Autumnus, eandem postremo decrepitus, quam Hyems. Propterea pueritia & iuuentus calidæ, floridæ & amplæ, ut Ver Aestas calidæ, lucidæ, & perspicuæ: prima & ultima senectus angustæ, frigidæ, & tenebricosæ, ut Autunnus, & Hyems, frigidi, turbulenti, & caliginosi: pari modo & ex regionibus tēperata ueri, calida æstati, quæ in caliditate & frigiditate inæqualis frigiditate tamen & siccitate superet, Autumno; frigida & humida, Hyemi correspondet.

Cum enim & Annus, & homo ex quatuor ferè eisdem constent elementis (humores quippè quatuor tantum sunt, pro eo quòd quatuor tantum sunt elementa ut infra aperte demonstrabimus:) Ac æqualiter etiam & anni, & hominis tempus iuxta proportionem in quatuor secetur partes: proportionabiliter quoque penes earundem singulas differerentias uterque ipsorum & permutabitur, & conseruabitur: Indisimilibus quidem temporibus & uariari & alterari contingit; in similibus conseruari & foueri. Quamobrem & benè impresenti Hippocrates ratiocinatur dicens; Rationabile utique est; in consimili anni tempore, & consimili hominis ætate, in qua & humor, (quo formatum corpus esse dicunt) & elementū tunc tēporis prædominans similia, & conformia undiq; uisuntur; nullā tunc in animante adesse alterationem, & permutationē: quoniā nec intrinsecè nec extrinsece aliqua cernitur difformitas, & contrarietas, per quas mutationes fieri contingāt: tunc enim uerisimile est; q, ipse in se ipso unus existens, id uideatur quod est: Modò nullum anni tale tempus datur, nec pariter ætas aliqua, qua unius præcisæ formæ inalterabilis, & immutabilis possis hominem demonstrare; Nullatenus igitur homo ex unico constabit humore: quando nec ætas nec anni aliquod tempus, (quantum uis consimile) datur, quo id unum, quod esse aiunt, demonstrari ualeat. Rationabile utique foret; si unus talis homo re uera existeret, ut in consimili anni tempore, & ætate, (in qua nulla propter æqualitatē fit alteratio, & passio) talem unum inalterabilem se gereret, & impassibilem. Cum autem in omni tempore, & ætate semper plurimam humanorum corporum uarietatem inspiciamus; adhuc etiam partium naturas longe differentes; non est imaginabile (ait Galenus) neque statim ab initio ex una eadem fieri substantia; neque in reliquo tempore, uno uti alimento; sed naturalius longeq; melius dicemus ex quatuor diuersis in essentia humoribus generationem, nutritionē & auctionem nostris contingere corporibus. Eodem modo confutat eos, qui bilem, uel pituitam uolunt hominem esse; hoc est naturam id solum nominari; arbitrantes cuiusque generationem primam ex tali solo humore factam esse. Alterā modò Hippocrates aggreditur demonstrationem, in qua quatuor humores omnes uerè secundum naturam existere ostendit.

XIX.

In Anno autem aliquando hyems maximè uiget; Aliquando Ver, modo æstas, modo Autumnus: sic etiam in homine, Aliquando pituita præualet, Aliquando sanguis, Aliquando bilis; primum quidem flaua, deinde etiam nigra appellata.

Ab Anni similitudine, & conuenientia argumentatur Hippocrates quatuor naturales humores homini inesse: dicens. sicut enim Annus (uelut supra exposuimus) perfectum quoddam, & completum existit ex quatuor elementalibus partibus constructus: pariter & homo perfectum quoddam, & completum est ex consimilibus quatuor elementalibus partibus conflatus. Modò à simili & condecenti ratione argumentatur, ut enim in Anno nunc humida & frigida aqua dominatur, hyemis tempore; nunc calidum & humidum aer, & hoc in Vere; modo calidus & siccus ignis, in æstate; postremo uerò omnium in Autumno frigida & sicca terra: consimiliter et in homine cõtingit; nam in decrepita ætate, & hyeme cum similia tempora sint, pituita uiget; humor hyemi & ultimo senio affinis, frigidus, inq̃, et humidus. in adolescentia, et uere sanguis calidus et humidus ueri, & adolescentiæ conformis. Flaua bilis æstate, & in iuuentute, quæ facultate calida & sicca existit, iuuentuti, ac æstati persimilis. Atra autem bilis in senio & Autumno, sicca & frigida, sicuti senium, & ipsius Autumni elementum prædominans frigidum & siccum est. Secũdum rationem dicimus Hippocratem Anno hominem comparasse, & in temporibus, & in suarum partium cõstitutione: in temporibus cum proportionabiliter ex eisdem ferè quatuor temporum differentijs uterque ipsorum & Annus, & homo constent; ut supra enarrauimus: in suarum autem partium constitutione; quando re uera hominis partes, Humores scilicet ipsi, ex quibus homo conflatus est, immediate attestantur ac indicant prima ipsa simplicia corpora; ex quibus formatus est Mundus, & Annus. Vnde & quaternarium humorum numerum Hippocratici non nisi à quaternario elementorum numero deducunt: Sic quippè quatuor tantum fore humores argumentãtur: quator sunt anni tempora, & quatuor tantum prima simplicia corpora, singula per se in animantium corporum constitutione singulos per se tantum humores specifice producentia, ac conseruantia; quatuor ergo tantum sunt in animatis corporibus naturales specifici humores. Quòd quatuor sint anni tempora, & quatuor tantum prima simplicia corpora iam satis superque declaratum est: quod aũt singulum quodque anni tempus, & elementum, singulum, specifice perse tantum in animantium corporibus humorem procreat; à rerum conuenientia patefacit: declarãs, singulis anni tẽporibus singulos proprios procreari, & dominari humores. à simili nanque & conuenienti unumquodque semper perfici argumentatur: rationabile utique est, frigidam & humidam pituitam hyeme dominari, utpotè à consimili & conuenienti tempore, & elemento frigido, inquam, & humido productam; calidum & humidum sanguinem ueris tempore uigere; à calido & humido aeris elemento præcipue genitum: calidam et siccam bilem, à calido & sicco consimili igni maximè effectam, æstate excellere: frigidam & siccam atram terræ elementum præseferentem, Autumni plurimum pollere; quando & ab eo plurimum ipsa quoque conficiatur. ac ita singulis Anni tempo

Quaternarius humorum numerus demonstratur.

ribus naturales ſingulos procreari & ſeruari humores à conſimilibus, inquã, temporibus & elementis ratiocinatur Hippocrates. Ad hæc clarius manifeſtan da ſermonem protrahit dicens.

XX.

Porro pituita in homine hyeme augetur: hæc enim hyemi maxime ſecundum naturam conuenit, ex omnibus in corpore exiſtentibus: frigidiſsima enim exiſtit. ſigna autem ꝙ pituita frigidiſsima eſt, hæc ſunt; ſi enim pituitam, & bilem, & ſanguinem tangere libuerit; pituitam ſane frigidiſsimam eſſe compe ries: quãuis uiſcoſiſsima ſit, & per uim maxime poſt bilem atram trahatur: quæ uero per uim trahũtur, calidiora fiunt, á uiolentia coacta. Sed tamen ſuper hæc omnia, frigidiſsima eſſe apparet pituita ex ſua ipſius natura: quòd autem hyems corpus pituita repleat, inde cognoſcere datur; quòd homines pituitoſiſsima & ſpuunt, & emungunt hyeme: & tumores laxi, albiſsimiq; fiunt maxime hoc tempore: Item reliqui morbi pituitoſi.

Primum à conuenientia, & naturæ ſimilitudine pituitam hyemis tempore in corpore dominari demonſtrat: mox hoc id ipſum à ſigno manifeſtat: notiſsimum profecto apud Ariſtotelem eſt ſeptimo Methaphyſicæ, conueniens à conuenienti fieri:
te.c.xxviii, in quibuſdam enim palam quòd generans tale quidem eſt, quale generatum; nec tamen idem, et unum numero, ſed idem ſpecie ut in Phyſicis. Homo nanq; hominem generat niſi quid præter naturam fiat, ut equus mulum: & hoc quoq; ſimile; quod enim commune ſuper equum, & aſinum non eſt nominatum proximum genus: ſunt autem ambo forſan uelut mulus: manifeſtum eſt igitur (contra ideas conclu
te.co.xxx. dens) quòd non oportet, ut aliqua forma ſit quaſi exemplar. Idem quoq; primo de generatione docet; fit igitur ſimpliciter alterum ex altero, quemadmodum & in alijs determinatum eſt: & ab aliquo etiam actu ente, aut eiuſdem generis, aut eiuſdem ſpeciei, ut ignis ab igne, uel homo ab homine, ut ab actu: durum enim nõ à duro fit. Hæc Ariſtoteles ubi habet, quod omne quod fit, ab effectiua cauſa fit, actu exiſtente eiuſdem generis, uel ſpeciei cùm eo quod fit: eiuſdem ſpeciei, ut cum

ignis ab igne, uel homo ab homine fit: eiusdem generis quidem est, secundum hoc ipsum per quod actu est, simile ei, quod fit: quemadmodum illud, quod fit actu durũ, à frigido (inquam) fit; quod actu frigidum est: ob hoc igitur ab eo quod eiusdem generis fit, quia ex actu ente: effectiua nanq; causa quæcunq; fuerit, omnino actu est: & inter herbas quoq;, quæ sponte nascuntur, non eiusdem speciei efficientem generationis causam habent; sed eiusdem generis; quoniam ex actu ente proficiscuntur. opifices enim cœlestis motus rationes cum actu sint, eorum quæ sponte fiunt, causæ sunt. Notißimum igitur apud peripateticos conueniens à conuenienti, & simile à simili fieri, eiusdem scilict speciei, uel eiusdem generis: à similibus autem eiusdem speciei similia maxime perficiuntur, et augentur: facillimeq́; etiam similia eiusdem speciei inuicem permutantur: ut recte secundo de generatione philosophus admonet: quæcunq; enim habent cognationem ad inuicem, celer horum est mutatio, quæcunq; uero non habent, tarda: quoniam facilius est unum, quàm multa mutare: pituita uero cum hyeme et aquæ elemento maximam cognationem, & communicationem habet: frigidissima etenim hyems, frigidissima & pituita existit, & pariter ambæ humidißimæ: maxima utiq; similitudo & conuenientia; maximus utiq; & facilior transitus, & permutatio. Iure igitur pituitam hyeme crescere & abundare dicimus; quando in utrisq; qualitatibus cum hyeme conuenientiam maximam habeat: ex qua facile fit, augetur et perficitur. Ad hæc autem & una cum Galeno dicimus, quòd ultra hanc uniuersalem efficientem potißimam pituitæ causam, reliquas compares, & consimiles minus communes, & particulares eiusdem pituitæ effectrices causas semper Hippocrates subintelligit, & innuit; ut puta et ætatem, et regionem, ac exercitium, et temperiem ac rationem uictus: unde quodcunq; hic, & inferius quoq; de uniuersali Anni tempore percipit spectandum, similiter etiam illud idem & de omnibus his inspectandum admonet: unde si cum frigida & humida Anni constitutione, uniuersali potissima pituitæ effectrici causa, reliquæ omnes intrinsecæ, & extrinsecæ frigidæ & humidæ efficientes causæ nectantur ut ætas, complexio, ratio uictus, exercitium, & regio, hæ utiq; frigidæ, & humidæ causæ omnes simul iunctæ & nexæ exquisitissimam & absolutissimam constituent pituitam. Concludimus igitur cum Hippocrate q frigida & humida hyems, una cum reliquis similibus causis frigidis & humidis, pituita perpetuo & ubiq; in animatis corporibus parturiet: quòd autem hyems frigida & humida sit, unicuiq; ex sensu ipso, & ex iam dictis innotescit: quòd etiam frigidißima pituita sit, sensu tactus asserit perdiscendum: dicens cuius rei id testimonium habeas: quòd si pituitam tetigeris, sanguinemq́; atq; etiam bilem: pituitam omnium inuenies frigidissimam. At si contingat, (quemadmodum etiam plurimum euenit) q calida tangatur; per accidens id euenire ait; propter motus uiolentiam; nam cum ipsa uiscosissima sit, & per uim & difficulter trahatur; tũc calefit, & calida tangentibus apparet: quæ enim per uim ueniunt, ea propter motus uiolentiam, feruentiora redeuntur: si igitur calida tangetur pituita, per ac-

cidens tantum propter ipsum scilicet motum, & non per se talis sentitur: propterea absolute eius naturam infert, his tamen omnibus non obstantibus frigidißima esse apparet pituita, ex sua ipsius natura. Mox à signo et ab effectibus hoc id ipsum ostendit; corpus scilicet pituita hyeme abundare; quoniam spuunt homines, & emungunt hyeme pituitosißima, & tumores albi & laxi potißimum hoc anni tempore exuperant: alijq; pituitosi morbi diuturni & difficulter solubiles. Vnde et clare ipse infert, quòd autem corpus hyems pituita impleat, tibi patebit; cum ex sputo & muco ac pituita nasi, quæ hyemæ supra modum fluentia emunguntur; tum uero ex cæteris morbis pituitosis, præsertimq; tumoribus, qui præcipue eo tempore maxime albicant: quod uero de pituita modo refert, hyemis tempore maxime abundare; hoc idem de sanguine, uere plurimum dominari nunc demonstrat.

XXI.

Cæterum uere pituita quidem adhuc fortis in corpore manet; sed sanguis augescit: nam & frigora remittuntur, & imbres superueniunt: sanguis autem iuxta hæc augescit, ab imbribus uidelicet, & calidorum dierum tempore: hæc enim anni pars maxime iuxta naturam ipsi conuenit; utq; calida & humida existat. Signa autem hinc colligere licet, quòd homines uere, & æstate dysenterijs corripiuntur; & sanguis è naribus ipsis fluit; & calidißimi & ruberrimi sunt.

Pituitam autem ueris tempore adhuc ualidam manere dicit. Hippocrates propter temporum cognationem, & conuenientiam in suis extremis partibus: orta itaque & producta in illis æqualiter communicare, & conuenire rationabiliter hic asserit: primum nanque ueris extremum hyemis principium sapit, & Hyemis extremitas ueris principium redolet: & propterea in eis genita eandem frigidam, & humidam naturam, & facultatem cum extremis illis retinenet. Iure igitur protulit, uere pituita in corpore adhuc ualida manet: propter extremarum partium istorum temporum in frigido & humido similitudinem, postea addit; sanguis iuxta hæc augescit à pluuijs uidelicet & calidorum dierum tempore: hæc enim anni pars maxime secundum naturam ipsi conuenit; utque calida & humida existat. Pari ratione hic ut superius Hippocrates & à simili, & à conuenienti ratiocinatur uerno tempore sanguinem adolescere: Ver nanque calidum & humidum existens eius natura sanguini est maximè accmodata & persimilis; quando & ipse calidus & humidus reperiatur. Simile quippe

(uti diximus) in simile facilime mutatur, & à simili unumquodque nutritur, fouetur, & incrementum suscipit: iuste igitur hac tempestate calida et humida ob naturæ cognationem calidi & humidi sanguinis plurimum generabitur: si aliæ quoque consimiles efficientes causæ consenserint ut regio, ætas, complexio, ratio uictus, & exercitium; tunc utique maxime superabundabit, et augescet, cum perficientes causas omnes obtinuerit. Ab effectibus modo, & à signo hoc idem manifestat, dicens, cuius rei indicium est; quod homines uerno, æstiuoq; tempore potissimum disenterijs corripiuntur; illis inquam, quæ cruentæ appellantur; non hæ, quæ ob bilem uellicant intestina; (de quibus in libro de articulis uerba fecisse Galenus testatur) ibidemq; declarasse ait; hunc affectum frequentissime fieri, cum in uenis sanguinis copia multa affuerit; qui affatim deinde à natura per intestina expellitur; perinde ac in mulieribus per uterum; in alijs uero per nares, aut hæmorhoidas, aut uomitione: nam per omnes has regiones consueuit natura sanguinis superabundantiam excernere: has autem sanguineas excretiones ueris tempore potissime accidere Hippocrates testatur: conseruit autem cum uere æstatem (inquit Galenus) disenteriarum ratione, atque ob colorem rubrum: nam que fini ueris continuãtur, sicut similem habent temperaturam cum æstate; ita & in morborum generatione, & in alijs dispositionibus cõmunicant: propterea & addit, ac supra modum calescunt, & rubent; calidissimi scilicet, et ruberrimi fiunt. Hoc idem quòd sanguis in uere plurimum dominatur; à sensibus uisus, & tactus aperte comprobat: uere nanque genitus sanguis, ex suo rubro colore rubentem corpori uniuerso colorem impartitur; color nempe similis efflorescit humoribus; rubicundus enim color à rubicundo prouenit sanguine; consimiliter Ater, & flauus ab Atra, & flaua efflorescit bili. Calidissimi quidem sunt; quoniam tunc homines à tangentibus tales persentiuntur, tum ex sanguine, tum ex ambiente Aere: animantium nanque caliditas effectus per se sanguinis est; & propria, & peculiaris eius actio: ex superabundanti itaque sanguinis copia, superabundans quoque prouenit caliditas.

Com. quarto.

.i.aph.aphr, secundo.

XXII.

At uero æstate sanguis adhuc uiget, & bilis in corpore eleuatur & usque in Autumnum porrigitur: in Autumno uero sanguis modicus fit: contrarium enim eius naturæ id tempus existit: bilis autem per æstatem, & Autumnum corpus possidet, id quod inde cognoscere potes: quòd homines sua sponte hoc tempore bilem uomunt: & in medicamentorum potio-

nibus biliosiora purgantur: manifestum fit et febribus, et hominum coloribus: pituita autem æstate debilior se ipsa est contrarium est enim naturæ eius id tempus, calidum enim est, & siccum.

Propter easdem superiores prædictas rationes, conseruantes scilicet & producentes: & pariter à signo, & ab effectibus in præsenti raciocinatur Hippocrates bilem in æstate prædominari. Et primo ait sanguinem æstate adhuc uigere inter eius præsertim initia: exponit Galenus, quando non dum sanguis à calore ambientis aeris fuerit digestus, & innata eius humiditas consumpta: nam post eius absumptionem tunc increscit bilis; eo quòd tunc temporis prætenaturaliter nimium excalefiat corpus: ex temporis itaque natura bili persimili, & conuenienti; bilis plurimum prægignitur, & adolescit: quando conueniens à conuenienti semper fiat, seruatur, & augetur: & præcipue si cum Anni tempore, & constitutione calida & sicca, reliquæ etiam calide & siccæ causæ omnes affuerint, ut puta regio, ætas, temperies, & ars, cum consimili etiam efficienti causa, ratiõe scilicet uictus: hæ quidẽ omnes simul iunctæ exactißimã perficient bilem. Quòd & autumnali tempore bilis quoque corpus teneat, hoc circa eius initium præcipue intelligimus: quoniam huius principium æstatis extremum sapit. Participat itaque Autumnus bile, propter, eius & æstatis conuenientiam in suis extremis partibus. à signo modo argumentatur, & clare hoc ipsum edocet: quoniam homines hac tempestate, & sponte sua bilem uomunt propter exuberantem eius copiam, & per medicamentorum potiones bilioßimis purgantur: id quod etiã maxime attestantur bilioßimæ quam plurimæ febres, quæ tunc temporis humana corpora afficiunt: nec non et ignei hominum pro eo tempore colores. Quòd autem de pituita inquit: quod in æstate debilior seipsa reperitur; quoniam contrarium (rationem claram adducit) eius naturæ id tempus est: contrariorum enim semper contraria ratio existit: si nempè conueniens, & consimilis natura perficit, & adauget; dissimilis & opposita diminuit, & corrumpit: æstas nanq; pituitæ naturæ ob calorem, & siccitatem prorsus aduersatur; hinc calefaciendo exiccandoq; eam minuit, & debilitat. prosequitur Hippocrates.

XXIII.

Autumno sanguis paucissimus efficitur in homine; quoniam Autumnus siccus, & hominem iam refrigerare incipit: atra porrò bilis Autumno & plurima, & fortißima est.

Autumno

Autumno sanguinem imminui hic declarat; quoniam sanguinis naturæ Autumnus contrarius reperitur: Quamobrem modicum eum, ac debilem reddit: atra autē bilis tunc temporis plurima est, & potentissima propter eius perficientes: & adaugentes causas: frigiditas nanque & siccitas potissime ea tempestate uigent: quæ bilis atre efficacissima causa nuncupantur: frigidus quippe Autumnus est ob caloris absentiā & priuationē, siccus uero ex derelicta æstatis ariditate; et ob propriā & innatā naturā ex omnimoda humiditatis carentia: Animal enim tunc tēporis refrigerare incipit, & ob sanguinis imminutionem, & ob frigidi succi prædominium: iam pluries superius diximus similia à similibus perfici, & incrementa suscipere: è contrario indissimilibus euenire; ut tum consumptio, tum decrementum contingat: Ac propterea Autumno sanguis in homine paucissimus fit; quoniam siccus maxime ipse existit: sanguis uero humidus ualde; natura enim Autumnus sanguini contrariatur: unde & bene Galenus siquidem sanguis uelu ti Ver, calidus et humidus est; & Autumnus frigidus & siccus; erit sane Autumnus ueri contrarius; humoremq; etiam sanguini contrarium exuberantem habebit, siccum scilicet & frigidum: qui meritò eiusmodi factus est: propterea q, ante humores deusti essent æstate; iam quod ex deustis illis reliquum erat; extincto quidem calore frigidum statim, siccumq; redditur: frigidum ob calorem extinctum, siccum quod eius omnis, dum torreretur, sit consumptus humor. & hæc quidem ueritatem maximam habent in consimili frigida & sicca ætate, temperie, regione, & reliquis similibus causis extrinsecis; nam cum fuerint hæ omnes simul inuicem copulatæ quam plurimam ac meracissimam atram constituent bilem.

XXIIII.

Postquam autem hyems apprenderit bilis flaua perfrigerata modica fit, & pituita rursus augetur, tum pluuiarum copia tum propter longitudinem noctium.

Ab hyeme, & pituita harum demonstrationum exordium Hippocrates duxit, ad easdem modo reuertens illas terminat, & complet: frigidam & humidam temporis constitutionem auctæ pituitæ effectricem causam iterum recenset: tanquam ex efficientibus potißimam ac ualidißimam causam: unde & propter supra dictas contrarias causas, & flaua bilis ineunte hyeme decrescit; & pituita de integro augetur. Hic nempe Galenus doctissime exponit dicens; & causam addit cur maior hyeme sit pituitæ copia: ob frequentiores (inquit) imbres, & noctes longiores; quod perinde est, ac si dicas; quòd humidum sit, frigidumq; hoc anni tempus: Humidum esse probatur pluuiarum frequentia; frigidum noctium prolixitate: si quidem caloris, quo præditus est ambiens nos aer æstate, author sol sol caloris author.

est; qui tum ascendit propè supra uerticem nostrum, & diem longiorem efficit idemq; etiam frigus hyeme inducit; quoniam obliquus & humilis, breuiq; tempore super terram feratur, productiores noctes deducens. Sic utique clare manifestauit Hippocrates antecedens supra dictæ demonstrationis, uidelicet quatuor Anni tempora singula per se in animantium corporum productione, singulos per se tantum specificos humores producere: Quando aperte declarauerit, una cum circumfusi aeris statu, & animalium corpora affici; siccari in siccis eius temperamentis, humectari in humidis, hoc pacto etiam incalescere in calidis, in frigidis algescere: quare si humida hyems & frigida est; merito in ea, frigida & humida prævalet pituita: hæc sibi ratio & alijs etiam anni temporibus constat; æstate flaua bilis dominatur; quoniam sicca et calida facultate est: uere sanguis excellit, calidus & humidus humor; sicuti & uer calidum & humidum existit: Autumno atra bilis, ut quæ iuxta hoc anni tempus, sicca sit. hæc quidem omnia ueritatem semper habere asserimus; penes uniuersalem naturalium entium ordinem, & mensuram: & præcipuè si uniuersales, & particulares horũ efficientes causæ tam intrinsecæ q̃ extrinsecæ unà simul omnes iungantur ad ipsa perficienda; quòd si propter alias & diuersas causas, hoc id ipsum contingat, et per istas non contingat: ex raro id utique, & per accidens esse fatemur; & nõ per se, et secundum rerum naturam: & propterea iuxta prædicta omnia uniuersalem cõclusionem infert contra antiquiores, & Aristotelicos omnes.

XXV.

Hæc igitur omnia habet perpetuo corpus humanum: uerum pro temporis circunstantia, aliquando plura se ipsis fiunt, aliquãdo pauciora: singula tum iuxta partem & copiam, tum iuxta naturam.

Singulos quatuor humores cunctis animantibus corporibus secundum naturam inesse hic concludit Hippocrates, dicens: qualiter corpus humanum dum uiuit semper hæc naturaliter omnia habet, quatuor uidelicet ipsos humores, sanguinem, pituitam flauam, & atram bilem: uerum pro temporis circunstantia, aliquando plura se ipsis fiunt, aliquando pauciora: penes nanque aliud & aliud anni tempus, alius & alius humor crescit, & descrescit; singulum itaque augetur & diminuitur, tũ quo ad quantitatẽ & copiã; tum quoad cõplexionem et naturã penes similia & dißimilia tempora: apud similia quidem maiora, penes contraria et dissimilia, minora ac debiliora redduntur. (secundum autem aliã literam) in qua habet: Pro temporis circunsistentis qualitate, ac propria cuiusque natura, separatim modo maiora, modo minora fieri: Pro temporis circunsistentis qualitate, bene exposuimus, penes sua proportionalia & similia tempora; huma

res omnes, ualidiores, infirmioresq; fieri, ac plures et pauciores: sed diuersimode hoc continget: iuxta diuersas particularium ac singularium hominum naturas & temperies: Neque enim particularis quisque homo una præditus præcise est natura & temperie (ut suo etiam loco dicemus) quando intra humanæ temperiei latitudinem ampla satis & magna ipsarum cernatur differentia: ut pote hi sanguinei magis, hi uero biliosi, quidam atrabilarij, & pituitosi alij dicuntur: semper tamen intra latitudinem humanæ speciei. Easdem quoque temperierum differentias æquali ratione penes aliorum animatorum proprias naturas asseueramus: Quoniam animalia hæc sanguinea, biliosiora alia, melancholica ista, pituitosa illa nominantur: secundum prædominantis humoris naturam in propria cuiusque temperie, & mixtione, singulum tale semper nuncupatur. nō uniuocè igitur dicimus humores istos in singulis animalibus iuxta sua tēpora, maiores minoresq; fieri: quoniā et biliosiora, et sanguinea, et alia quæ ab excedenti nominantur qualitate, & humore; in contrarijs etiā & dissimilibus tēporibus uestigium semper manifestum prædominantis humoris seruant. Qui itaque in temperie excedunt humores, in contrarijs quoque temporibus quodammodo etiam excedent: & præcipue respectu illorum qui in incongruis reperiūtur temporibus: secundum igitur proportionem singuli humores, ualidiores, infirmioresq;, plures ac pauciores penes temporum circunstantiam, et animātiū temperiem, & naturam efficiuntur. Propterea & bene iuxta hanc literam ipse profert; profecto hæc omnia semper habet corpus humanum: quæ certè non negauerim, pro temporis circunsistentis qualitate ac propria cuiusque natura, separatim modo maiora, modo minora fieri: sic quippe uniuersaliter concludit Hippocrates animatū corpus sanguine præditū hos quatuor semper naturales cōtinere humores; maiores minoresq; tū quo ad naturā et uirtutem, tū quoad molem & copiam; penes proportionalia tempora, & animantium temperiem. ultimo harum omnium rationum clarissimum testimonium infert dicens.

XXVI.

Quorum omnium euidentissimum argumentum hinc habes: si enim eidem homini idem pharmacum quater in anno dare uelis: uomet tibi hyeme quidem pituitosissima; uere autem humidissima, æstate biliosissima; Autumno nigerrima.

A medicamine uomitum mouente, & excitante prædictorum omnium certissimum testimonium nouissimè sumit: q; singulis scilicet anni temporibus singuli dominentur humores: & inquit, eidem nanque homini, eodem porrecto medicamento uomitum ciente, uicibus quatuor anni temporibus; fiet hyeme uomitus pituitosior, Vere humidior, biliosior æstate, & nigrior Autumno. Recte utique dixit

ſi enim eidē homini, idē pharmacū quater in anno exhibere uelimus (alia litera) ſi quater in anno eidē homini unā eiuſdē generis potionem dederis: nam ſi non eidē homini, nec idem medicamentū porrigatur; ſed diuerſum & alterius generis; non equidem clarum, & fidum indicium foret: ſingulos hos humores ſingulis his temporibus dominari: Quando purgationes illæ uariæ & diuerſæ, uarijs et diuerſis naturis; necnon medicaminum purgantium diuerſitati, tribui poſſent: & non humoribus certis ſuis temporibus dominantibus. At ſi eidem homini eiuſdem generis & facultatis medicamen uno & eodem modo, quater in anno exhibeatur: (ita q, nec ratione temperiei, nec medicaminis, nec modi ſeu cuiuſcunque alterius rei, diſcrimen aliquod ſit) et quater in anno ſemper quatuor diuerſi humores largiter expurgantur; euidentiſſimum quippe ſignum eſt, ſingulo quoq; anni tempore ſingulum naturaliter prædominari humorem.

Ac ita pulcherrimè & doctiſſimè contra uetuſtiores, ac peripateticos Hippocrates demonſtrauit, tum à cauſis producentibus, & conſeruantibus, tum ab effectibus, & à ſigno in animatorum ſanguineorum corporibus quatuor naturales ſemper reperiri humores, ſpecie & facultate ſeiunctos, & diſtinctos, penes eorundem efficientium, & conſeruantium cauſarum quaternarium numerum. & hæc ſatis ſint de hac potiſſima demonſtratione: ſupremmā tandem manum operi imponens inquit.

XXVII.

Itaque cum hæc ſic ſe habeant, quicunque morbi hyeme augeſcunt, æſtate deſinere ſolent: quicunque uero æſtate augeſcunt, hyeme finire conſueuerunt, niſi certo dierum circuitu diſcedant: de circuitu autem alias dicam: quicunque autem morbi uere fiunt, ad Autumnum eorum diſceſſum fore expectare oportet: Quicunque poſtremum Autumnales morbi ſunt, eorum diſceſſum neceſſe eſt uere fieri: quicunque uerò morbus hæc tempora tranſgreſſus fuerit: eum annuum fore ſcire oportet.

Quoniam quatuor hæc contraria tempora, & prima ſimplicia corpora mutuò ſe gignere, & corrumpere diximus; perpetuoq; in mutatione hac continua, ab æterna ordinata neceſſitate reperiri: pariterq; etiam diximus, quatuor primos naturales humores ſecundum primorum ſimplicium quatuor corporum dominium, ſingulos ſingulis determinatis quatuor anni temporibus dominari: pituita nem

pe hyeme præualet, utpote à consimili & conuenienti tempore aucta, & producta; simili modo & sanguis uere; bilis æstate; Atra Autumno: unusquisque à consimili & conuenienti tempore auctus & productus, tunc temporis plurimum excellit. cum itaque succus unus dominetur iuxta sui comparis elementi dominium, tunc reliqui imminuũtur, debilioresq; redduntur: quando permutatio quælibet à uiribus semper potentioribus ueniat; potentiora nanque agentia ex propria natura imbecillia continuè alterant, imminuendo, ac permutando; dummodo se naturaliter tangant: cum enim quis istorum fortior, ualidiorq; factus fuerit à fouentibus & perficientibus causis: tunc è temperie statim egreditur, innaturalisq; fit, ac in reliquos præternaturaliter agit: quoniam à maioris inæqualitatis proportione permutatio quælibet procedit. Si modo contingat, quòd morbus ex aliquo istorum prædominio oriatur: tunc tandiu uigebit, quàm diu robur & potentia illius humoris præpollebit: id quod tandiu erit, quàm diu à suis conseruantibus, & fouentibus causis adaugetur, & perficietur. Cum deinde adaugẽtes, & perficientes causæ abierint, & contrariæ nouæ succederint, contrarium adaugentes, & perficientes humorem, tunc excellens humor ille morbum parturiens decrescit, minorq;, ac se ipso debelior efficitur, à suo potentiori, ac fortiori contrario: (à potentiori nanque agente patiens quodlibet, ut supra retulimus, immutatur, & deuincitur) istius itaque excedentis, & superabundantis humoris iminutio, & permutatio à suo fortiori contrario, & tempore scilicet, & elemento, morbi solutio est, & perfecta sanitas. Quapropter commode & rationabiliter in præsenti præsagientem instruit medicum, dicens: quicunq; morbi hyeme augescunt, æstate desinere solent, quicunque uerò æstate augescunt, hyeme finire consueuerunt. Cum enim recta præsagiendi ratio cum recta semper medendi ratione coniuncta sit: scienter quippè præsagiens, & naturalia, & non naturalia, & præternaturalia, sicut scienter medens præcognoscere omnia debet: ut bene riteq; præsagiat. peritus autem ac edoctus medicus utique cognoscit quòd contraria contrarijs tantum curantur: quando meritò contrarietatis actio omnis sit, & contrarium à contrario solum corrumpatur: Si igitur huiusmodi est actio, & permutatio omnis: rationabile quidem est, ut morbi, qui hyeme augentur, æstate finiantur: quæ uerò æstate inualescunt, ut hyeme desinant; propter eorundem causarum efficientium, & conseruantium ablationem, à contrarijs causis: æque enim causæ, ut morbi, & casus, à contrarijs auferuntur. quod uero tempora inuicem effectiue contraria sint, contrarij, & oppositi effectus ab his producti, id clare manifestant: sic quidem euidens fit qualiter in contrarijs temporibus morbi, casusq; omnes una cum producentibus causis destruantur, et corrumpantur. cum itaque idem intendant, idemq; sapiant perite curans, & præsagiens; neque alius quispiam Medicus (scribit Galenus) recte curauerit, alius exacte præsagiet; uerum quicunque optimus fuerit ipse præsagiet una, & curabit.

presagiendi ratio cũ curandi rõne semper coniuncta.

Contraria contrarijs tantum curantur.

iii. decritib.

unde & Hippocrates ad Philopenem, medicina & uaticinatio ualde cognatæ sunt, quandoquidem & pater ambarum artium unus est Apollo progenitor noster, & præsentes, & futuros morbos prædicens, & ægrotos, & ægrotaturos sanans. eandem profecto præsagiens agnoscendi rationem habebit naturalium, & præternaturalium; sicuti curans, & medens: cognoscet utiq; præsagiens, pariter ac medens morbos qui hyeme fiunt, & augentur, æstate finiri: & contra qui æstate crescunt, & inuadunt; hyeme terminari: uernorum morborum liberationem in Autumno expectandam esse; Autumnales autem ueris tempore liberari: utpote contrarias causas à contrarijs destrui, & aboleri uere sciens, & optime præcognoscens. Hæc uero omnia de diuturnis sentit morbis: propterea & „ addit, nisi intra dierum circuitu terminantur; de circuitu autem postea dicemus: qui enim dierum circuitu morbi absoluuntur, acuti profecto omnes nominantur: de circuitu promittit se alias locuturum; ut puta in prædictionum libris, & in deiudicationibus, & diebus iudicatorijs: de diuturnis igitur morbis, qui paulatim per concoctionem soluuntur; sermo iste uerificatur, quòd tempore ipsis „ contrario in quo inuaserunt, iudicantur: hoc est septimo mense: qui ubi nec sic „ terminantur; in Annuum morbum transire ait: hæc dictio Annuus, (inquit Galenus) eum potest denotare, qui post annum suæ generationis discedit: potest & eum, qui septem annorum ambitum amplectitur; ut ille qui septem mensium: siquidem in aphorismis in hunc modum scriptum relinquit.

iii. aphoris. xxv:iii.

Plurimæ paßiones pueris iudicantur nonnullæ in quadraginta diebus, nonnullæ in septem mensibus, nonnullæ uero in Annis septem: quædam uero usq; ad pubem accedunt; quæ si permanserint, nec in pubertate finierint, puerulis, aut fœminis cum menstrua erumpunt, consenescere consueuerunt. Vbi Galenus exponens inquit; ex diebus autem quadragesimus primus eorum est, ex quibus diutini morbi iudicantur: ultimus autem inter illos, qui acutos ex intercidentibus iudicant: quicunq; uero hunc transcendit numerum, secundum septimanæ rationem iudicium habent; non à septem diebus connumeratis, sed primum quidem mensibus deinde annis, & quidem qui hoc tempus transcendunt, ad quartum decimum Annum perueniunt: nam secunda septimana in hoc completur tempore, aliæq; in pubertate magnæ fiunt, corporum mutationes; in fœminis maxime propter menstruorum eruptionem: quare qui morbi neq; hac ætate finiuntur, usq; ad longum tempus perdurare consueuerunt hæc quippe Hippocrates innuit, cum dixit; quicunque uero morbus hæc tempora transgressus fuerit, eum annum fore scire oportet: medentem modo instruit medicum dicens.

XXVIII.

Sic Medicum morbis mederi oportet; habita bene cuiusquæ ratione, quod in corpore, pro tempore, & eius natura uiget.

Recte admodum curantē] Medicum edocet; instruens quomodo ad morbos curandos ipse accedere debeat: ut prius semper exuperantium humorum naturam in morbis agnoscat: secundum anni temporis temperiem, & propriam cuiusq; naturā. Quamobrem & rite hìc Galenus interpretatur; qualiter hoc in loco Hippocrates admonet modum et usum huius præcedentis sermonis, de Anni temporibus, et corporum naturis; indicans commentationem de ætatibus, regionibus, uitæ studijs, & quotidiana uictus ratione, eandem præstare commoditatem: horum habita omnium ratione, medico considerandum est: qui præpollens humor, aut quantitate, aut qualitate, aut uiribus dominetur: & qua etiam in corporis particula præsertim redundet: sic quidem medicum se optimum præstiterit, & curantem, & præsagientem. Tandem breuiter Galenus methodum, quam in hoc libello insecutus fuit Hippocrates, declarans: extrema libri persequitur.

Cum Hippocrates in libro isto instituisset nostri corporis naturam adinuenire, hac uia & ratione ad inuentionem usus est: primum simplex, an multiplex esse quæsiuit: quod ubi esse simplex comperuit: simplicium deinde partium, quæ multiplici illi inerant, substantiam, qualis nam esset, inquisiuit: id est quam haberet, aut ad patiendum ab aliquo, aut ad agendum facultatem: Ac qualiter ex horum actione, & passione natura, quæ forma, temperies, & cuiuslibet actionis principium dicitur, proueniat, edocuit. præterea & temporum Anni fecit mentionem, considerans, quam habeant elementa ad ipsa relationem, & conuenientiam: quomodoq; ipsa quatuor tantum uere simplicia ab æterna proficiscantur necessitate, ac terrarum orbem constituant: qua etiam ratione quatuor specifice sanguineorum animalium elementa temperantur; sanguis, pituita, flaua, et atra bilis; sanguinea animalia omnia perficientia, ac sanitatem in cunctis, & ægritudines efficientia: quarum præsagia, & curationes, ad eandem reduxit necessitatem, uniuersalia scilicet quatuor Anni tempora. Hæc tāta tui intuitu princeps sacerrime (ad solius trini & unius Dei gloriam) de humana natura professi fuimus ad mentem Hippocratis.

FINIS.

Deo optimo maximo laus.

Venetijs apud Cominum de Tridino Montisferrati anno
M. D. LI.

LECTORI.

NICOLAVS CASANOVA E MONTE SANCTO, S. D.

OLVS Homo inter cœtera Animantia Artium Scientiarumque omnium est capax; At ob uitæ breuitatẽ uix fieri potest, ut in una ad summum illud perueniat, ultra quod non detur progreddi: In harum autem traditione modi duo sunt et præcipui, & ualde necesarij: Inuẽtio, et Vsus, Alteri tantum tribuit Plato, & Aristoteles, ut potius á quopiam Deo, quam ab homine esse existimet. Alter uero, qui ex longa sententiarum obseruatione adipiscitur; In his quidẽ ambobus, unus inter alios eminet Hippocrates, Hic .n. multa utilia, & maxime necessaria ad usus uitæ uarios excogitauit; & nobis reliquit; sed ita strictim, ut uerba sententias adæquent; nec omnibus patet ad doctrinæ illius cognitionem aditus, sine Clarissimorum Interprætum auxilio: Inter alia sua uolumina de Natura Humana librũ reliquit, in quo omnia pené totius Philosophiæ, ac Medicinæ principia conclusit, Ex quo Plato & Aristotiles suæ Philosophiæ exordia sumpserunt. Librum hunc enarrãdum sibi proposuit Sebastianus Paparella propter complures utilitates, & commoda: Quanti laboris negocium fuerit, scit ille; Quantæuẽ eruditionis, Aliorum sit iudicium. AEqui bo

nique consulat Lector, si Paparella al iquibus in locis Hippocratis sententiam diuisit, transposuitq;, Non eo fecit animo, ut Hippocratem Medicinæ parentem, & Deum uelit inscitiæ redarguere, quod non rectè locis eius omnia reposuerit, aut crederet suo usus iudicio meliorem reddere; sed hoc fuit in causa, ut simul iū geret quæ essent eiusdem argumenti, & tractationis.

Vale.

RERVM MEMORABILIVM

QVAE IN OPERE CONTINENTVR.

INDEX.

G.

H.

I

M

ERRATA SIC CORRIGITO.

Folio ſecundo pagina prima linea prima hercule. fol. 3. pag. 1. li. 4. pertineat fol. 11. pa. 1. gloſa materia prima. fol. 5. pag. 2. li. 4. conſueuerant. fol. 9. pag. 2. li. 25. materiam, lege materias. fol. 9. pag. 2. li. 7. alter, le. alterum. fol. 10. pag. 2. li. 19. unum. fol. 11. pag. 2. li. 2. aſſeuerat. fol. 13. pag. 2. li. 5. impoßibile fol. 15. pag. 2. li. 7. expers. fol. 16. pag. 1. li. 7. contrarij. fol. 16. pag. 1. li. 19. & 20. quodlibet. fol. 17. pag. 2. li. 14. at, & li. 15. mortalium & li. 16. quæ, & li. 17. animalibus. fol. 19. pag. 2. li. 5. temperie. folio. 20. pag. 1. li. 1. concomitanter. fol. 20. pag. 1. li. 6. tactum. 2. li. 18. rebus. fol. 21. pag. 1. li. 2. Generatione. fo. 23. pag. 2. li. 7. quocunq;. fol. 24. pag. 1. lin. 35. iſtis. fol. 24. pag. 2. li. 39. non quod. fo. 27. pag. 2. li. 7. mauis. fol. 27. pag. 2. lin. 39. quod. fol. 28. pag. 1. li. 29. cuncta. fol. 29. pag. 1. li. 1. particeps. fo. 30. pag. 1. li. 29. dixerunt. fol. 30. peg. 2. li. 5. conſtituunt. fol. 31. pag. 2. li. 34. naturaliter. fol. 33. pag. 1. li. 26. ſubſtantia. fol. 34. pag. 1. li. 2. Auerroes. fo. 36. pag. 1. lin. 9. equales. fo. 37. pag. 2. li. 36. perficiens. fol. 41. pag. 2 li. 14. humiditas. fo. 41. pag. 2. lin. 16. le. terra itaq; & aqua. fo. 43. pag. 2. li. 28. primus. fol. 50. pag. 2. li. 13. appellantur, & li. 31. elementa, fol. 51. pag. 1. li. 30. animantium. fol. 52. pag. 1. li. 1. formam, li. 2. præcipua, li. 3. naturales. li. 4. exiſtentiam. lin. 6. temperies. fol. 53. pag. 1. li. 23. nanq;. fo. 55. pag. 2. li. 18. definitiones. fo. 61. pag. 2. lin. 13. epatis. fol. 65. pag. 1. li. 16. quę. fol. 67. pag. 1. li. 22. a qua. fol. 71. pag. 2. li. 2. corpori. fol. 71. pag. 2. li 11. dolorem lege ſenſum. fo. 98. pag. 1. lin. 38. adde in quatuor.

